

Positioneringsfraser i interaktion

SUSANNA KARLSSON

GÖTEBORGSSTUDIER I NORDISK SPRÅKVETENSKAP 5

REDAKTÖRER FÖR SERIEN: Lars Borin, Roger Källström, Inger Lindberg,
Sven-Göran Malmgren, Lena Rogström, Barbro Wallgren Hemlin

Positionering – att förhålla sig till sin omvärld, till sina medmänniskor och till det man säger – är något som vi människor hela tiden ägnar oss åt. Så snart vi säger att något *kanske* är på ett visst sätt, eller att vi *tror* eller *vet* att det är så, kommunicerar vi något om vår relation till det vi talar om och till den vi talar med. Genom att använda sådana här uttryck signalerar vi till andra att det vi pratar om är våra egna åsikter, något som får stå för oss. På så vis ger vi en tolkningsram för det vi säger, vilket ger andra en fingervisning om hur de kan förhålla sig till det vi sagt.

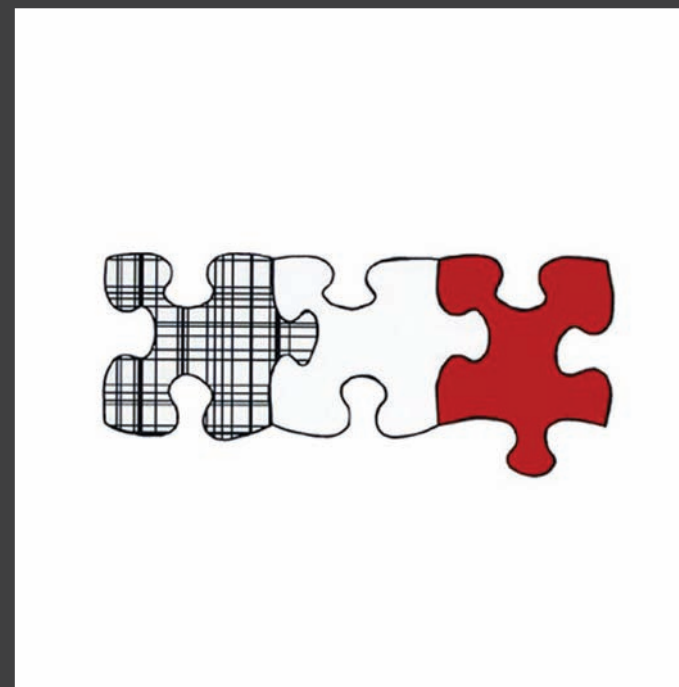
För att uttrycka positionering använder man sig av en mängd olika uttryck, gester och tonfall. I denna doktorsavhandling i nordiska språk fokuserar Susanna Karlsson på de fem verb som är vanligast i positioneringsuttryck och studerar hur de varierar i form och funktion beroende på var de placeras. Positionerande uttryck används ofta för att lösa interaktionella problem, för att reglera förhållandet mellan talare eller för att knyta ett uttryck till en talare.

Susanna Karlsson undersöker vilka resurser talare använder sig av för att uttrycka positionering i samtal. Detta gör hon genom att kombinera en grammatisk studie med en samtalsanalytisk metod som fokuserar på det interaktionella samspelet mellan talare. Att studera positioneringsfraser i en interaktionell kontext tillför en ny dimension till studiet av sådana uttryck och kompletterar den traditionella grammatiska beskrivningen.

SUSANNA KARLSSON

Positioneringsfraser i interaktion

Syntax, prosodi och funktion

ISBN 91-87850-29-X ISSN 1652-3105

SUSANNA KARLSSON

Göteborgsstudier i nordisk språkvetenskap 5

Positioneringsfraser i interaktion

Syntax, prosodi och funktion

(English Summary)

av Susanna Karlsson

Göteborg 2006

TITLE: Positioning phrases in interaction. Syntax, prosody and function
SWEDISH TITLE: Positioneringsfraser i interaktion. Syntax, prosodi och funktion.
LANGUAGE: Swedish (English summary)
AUTHOR: Susanna Karlsson

Abstract

This thesis is an empirical study of how *positioning* is achieved in interactional Swedish. Positioning has previously been described in terms of *epistemic modality*, *interpersonal positioning*, *stance* and *speech act adverbials*. The aims of the study are, firstly, to identify what linguistic resources are used to achieve positioning in interaction. A second aim is to describe where in the turn-constructional unit, TCU, positioning is achieved, and how location within the TCU is related to syntax, prosody and function. And thirdly, the aim is to describe some of the interactional sequences in which positioning takes place.

The empirical data for this study is a collection of natural conversations from a wide range of interactional contexts. The collection comprises 6 hours and 30 minutes of conversation, approximately 70.000 words.

The theoretical and methodological framework for this thesis is *Interactional Linguistics*, where traditional grammar and *Conversation Analysis* are combined.

This thesis focuses on how speakers use certain verbs and verb phrases to position themselves with respect both to the content of the utterance and to the other participants.

In order to analyse the distribution of the verb phrases in the TCU, a so-called *phase schema* is used. This reflects the production of the real time TCU with regards to how syntax, prosody and pragmatics are employed. This part of the study focuses on the distribution of the five most frequent verbs within the turn and the TCU. Factors that influence the function, meaning and form of the verbs are syntax, prosody and pragmatics.

The interactional functions of positioning verb phrases are of a turn orchestrating, a relational as well as a semantic nature. These functions are influenced by position, interactional context, and semantic context. The verbs often appear in narratives, in evaluations, in guessing sequences, in explanations and in environments where there are interactional problems. In other words, the positioning verb phrases display social actions, and function as grease in the interactional machinery.

KEY WORDS: Positioning, epistemic modality, stance, verb phrases, Interactional Linguistics, Conversation Analysis, turn, TCU, prosody, sequence analysis, Swedish.

© Susanna Karlsson

DISTRIBUTION: Institutionen för svenska språket
Box 200
405 30 Göteborgs universitet

ISSN: 1652-3105

ISBN: 91-87850-29-X

OMSLAGSILLUSTRATION: ”Triss” av Martin Dahlberg ©

SÄTTNING: Janne Saaristo

TRYCKNING: Elanders Infologistics Väst AB 2006

Förord

Mycket här i livet beror på tillfälligheter och omständigheter. Att jag överhuvudtaget sitter och skriver det här förordet beror på tillfälligheten att jag när jag våren 1996 studerade tyska insåg att mina grammatikkunskaper var i stort behov av uppfräschning. Därför bestämde jag mig för att omdisponera min studieplanering och istället för att fortsätta med tyska läsa två terminer svenska. Detta visade sig vara så intressant och spännande att jag därefter bad att få gå C-kursen på halvfart utöver mina ordinarie studier. Anna Nordling, som på den tiden var studievägledare, såg till att detta blev möjligt, och när jag ett halvår senare kom och frågade om jag möjligen kunde få läsa D-kursen på samma sätt sa hon att det nog skulle gå för sig. Under förutsättning att jag kunde tänka mig att gå den doktorandkurs i samtalsanalys som den terminen även erbjöds D-studenter. Det var inte riktigt vad jag hade planerat, men jag tänkte att det väl skulle gå det med. Och på den vägen är det. Sedan dess har jag mer eller mindre ständigt, på ett eller annat sätt, ägnat mig åt analys av samtal.

På samma sätt som samtal är något man gör tillsammans, är avhandlingar något som produceras genom många personers bidrag. Det är så många som skall ha ett stort tack. Främst bland dessa står mina kunniga och hjälpsamma handledare, Elisabet Engdahl och Catrin Norrby, som uppmuntrat, stöttat och guidat mig genom de här åren. Utan er uppmuntran och kritiska läsning och era tidvis svåra frågor skulle det här aldrig ha gått vägen.

Ett stort tack går också till GRIS-kollegerna i projektet *Samtalspråkets grammatik* för alla givande samtal och seminarier genom åren. Den samtalsanalytiska samvaron med er har varit oerhört lärorik, och jag är glad och tacksam över att jag har fått lära känna er alla. En av GRIS-arna, Jan Lindström, Helsingfors universitet, skall ha ett alldeles särskilt tack för ingående läsningar, diskussioner och gott samarbete. Vid mitt slutseminarium var Janne en noggrann, klurig och uppmuntrande opponent. Tack!

Seminarieverksamheten på institutionen har varit en stor tillgång under åren. Institutionens högre seminarium har utgjort ett viktigt diskussionsforum, och alla deltagare genom åren skall självfallet ha ett stort tack för att de läst, stött och blött alla texter och idéer som jag har lagt fram där. Ett särskilt tack går till Anders-Börje Andersson, Per Holmberg, Benjamin Lyngfelt, Kerstin Nordenstam, Jenny Nilsson, Sofia Tingsell och Karolina Wirdenäs, vilka generöst har delat med sig av sina råd och sin kunskap på olika områden, och som alltid har engagerat och intresserat sig.

Institutionens administrativa personal har gjort doktorandlivet enklare genom att bringa ordning i det kaos av blanketter och liknande som lätt kan uppstå. Ett särskilt tack går till Gunnar Dahlström som har haft oturen att de senaste åren ha sitt kontor endast en dryg meter från mitt. Han har med jämnmood hanterat små och stora elektroniska kriser, såväl fuktskadade datorer som knasiga teckensnitt. Därmed har han mer än en gång räddat mina nerver – och min dator! – från total kollaps.

Under de här åren har jag fått en del ekonomiska bidrag. Den främsta finansören är Riksbankens Jubileumsfond, som 2000–2005 finansierade projektet Samtalsspråkets grammatik. Projektet finansierade i sin tur min forskarutbildningstid. Jag har också fått finansiell hjälp att vid en rad tillfällen vistas vid andra lärosäten. Något av det första jag gjorde som doktorand var att delta i 2001 LSA Linguistic Institute, som det året hölls vid UCSB. Det var väldigt roligt, intensivt och lärorikt. Dessutom gav det mig mitt avhandlingsämne! Deltagandet där gjordes möjligt av ett stipendium från Linguistic Society of America. Jag har också haft möjlighet att hösten 2003 genom ett mobilitetsstipendium från NorFA vistas två veckor vid Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur vid Helsingfors universitet. Det var två mycket intensiva och givande veckor, fyllda med handledning, forskning, seminarier, konferens och bastubad. Jan Lindström, Anne-Marie Londen, Camilla Wide och många andra fick mig att känna mig väldigt välkommen! Tack! De mest omfattande utlandsvistelserna under de här åren kom sig av att jag 2002 tilldelades ett stipendium från STINT, vilket under fyra månader tog mig till Department of German and Swedish Studies, University of Melbourne, Australien. Där fick jag stöd, handledning och uppmuntran, och inte minst arbetsplats och -ro. I själva verket trivdes jag så bra där att jag återvände för ytterligare några månaders forskningsvistelse 2004, den gången med hjälp från Knut och Alice Wallenbergs stiftelse. Vännerna och kollegerna där kommer jag alltid att vara stort tack skyldig!

Nämnas bör självklart också de som har stått för det tekniska färdigställandet av den här avhandlingen och bidragit till att förvandla den från en mängd filer till en färdig produkt. Jenny Nilsson har läst manuset och kommenterat både form och innehåll. Läst och kommenterat har också de nog-

granna och kunniga redaktörerna, Sven-Göran Malmgren och Lena Rogström. Anna Fåhraeus och Elisabet Engdahl har språkgranskat den engelska summaryn. Martin Mirko har språkgranskat abstractet. Janne Saaristo har stått för layout och sättning, och Kristinn Jóhannesson har hållit i trådarna bakom kulisserna.

Slutligen vill jag rikta några tack av mer personlig natur till mina närmaste. Mina nära och kära, som med jämnmod har stått ut med att jag ofta har varit trött och otillgänglig, och som alltid ställt upp och erbjudit välkommen distraktion från avhandlingsarbetet, skall ha ett oerhört varmt tack. Min familj och mina vänner skall förhoppningsvis alla få se mer av mig, i en mer fokuserad och uppmärksam version, i fortsättningen.

Det sista – men absolut inte minsta! – tacket går till alla doktorandkollegerna i Göteborg, som ständigt har funnits till hands med råd, dåd och stöd. En alldeles särskild betydelse har Jenny och Sofia haft, genom att tidvis vara mina rumskamrater och alltid mina vänner i vått och torrt. Utan den kollektiva hjärna vi utvecklade under vårt första år tillsammans vet jag inte hur detta hade gått. Mina damer – jag ser fram emot att vara er partner in crime under ytterligare många år!

Göteborg i februari 2006

Susanna Karlsson

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1. Att studera samtal	2
1.2. Syfte	3
1.3. Avhandlingens uppläggning	3
2. Teoretiska och metodiska utgångspunkter	5
2.1. Interaktionell lingvistik	5
2.2. Yttrandestruktur: enheter och termer	10
2.2.1. Turtagning	10
2.2.2. Turens beståndsdelar	11
2.2.2.1. Syntaktisk slutpunkt	12
2.2.2.2. Prosodisk slutpunkt	13
2.2.2.3. Pragmatisk slutpunkt	18
2.2.2.4. Komplexa turbytesplatser – KTBP	19
2.2.3. Ett alternativt beskrivningssätt – intonationsenhet	19
2.2.4. Turtillägg	20
2.2.5. Turens produktion	21
2.2.5.1. Interaktionellt baserade turscheman	23
2.3. Preferensstruktur och face	30
2.4. Reparation	33
2.5. Tillvägagångssätt	34
3. Material	35
3.1. Korpus – Samtalspråkets grammatik	35
3.2. Transkriptionsprinciper	38
4. Positionering – tidigare forskning och inventering av materialet	39

4.1. Urval	39
4.2. Tidigare forskning	40
4.2.1. Talaktsadverbial och parentetiska fraser	40
4.2.2. Epistemisk modalitet	41
4.2.3. Stance – ståndpunktsmarkering	42
4.2.4. Subjektivitet, intersubjektivitet och interpersonell funktion	45
4.3. Termen <i>positionering</i>	47
4.4. Inventeringen	47
4.4.1. Adverb	51
4.4.2. Verbfraser	54
4.4.2.1. Subjekt	58
4.4.2.2. Tempus	62
4.5. Modala hjälpverb	63
4.6. Sammanfattning	64
5. Fasschemat	65
5.1. Turtagningsrelevanta faser	65
5.1.1. Förfasen	68
5.1.2. Startfasen	72
5.1.3. Mittfasen	72
5.1.4. Slutfasen	73
5.1.5. Efterfasen	75
5.2. Sammanfattning	77
6. Positioneringsverbens placering i tur och TKE utifrån fasschemat	79
6.1. Distribution	79
6.2. Förfasen	80
6.2.1. Turinledande förfas	81
6.2.2. Turintern förfas	82
6.2.3. <i>Veta</i> i förfasen	84
6.2.4. <i>Tycka</i> i förfasen	89
6.2.5. <i>Tro</i> i förfasen	90
6.2.6. <i>Säga</i> i förfasen	91
6.2.7. <i>Mena</i> i förfasen	96
6.2.8. Diskussion	100
6.3. Startfasen	102
6.3.1. <i>Veta</i> i startfasen	103
6.3.2. <i>Tycka</i> i startfasen	106

6.3.3. <i>Tro</i> i startfasen	109
6.3.4. <i>Säga</i> i startfasen	112
6.3.5. <i>Mena</i> i startfasen	115
6.3.6. Diskussion	117
6.4. Mittfasen	118
6.4.1. <i>Veta</i> i mittfasen	121
6.4.2. <i>Tycka</i> i mittfasen	126
6.4.3. <i>Tro</i> i mittfasen	131
6.4.4. <i>Säga</i> i mittfasen	134
6.4.5. <i>Mena</i> i mittfasen	136
6.4.6. Diskussion	140
6.5. Slutfasen	144
6.5.1. <i>Veta</i> i slutfasen	144
6.5.2. <i>Tycka</i> i slutfasen	147
6.5.3. <i>Tro</i> i slutfasen	148
6.5.4. <i>Säga</i> i slutfasen	151
6.5.5. <i>Mena</i> i slutfasen	156
6.5.6. Diskussion	157
6.6. Efterfasen	157
6.6.1. <i>Veta</i> i efterfasen	159
6.6.2. <i>Tycka</i> i efterfasen	160
6.6.3. <i>Tro</i> i efterfasen	165
6.6.4. <i>Säga</i> i efterfasen	166
6.6.5. Diskussion	171
6.7. Dubblering vid citat	172
6.8. Sammanfattning	175
7. Positioneringsfrasernas funktioner	179
7.1. Sekvenser	179
7.2. Turorkestrerande funktioner	181
7.2.1. Inledare	181
7.2.2. Utveckling	187
7.2.3. Avslut	189
7.2.4. Re-avslut	190
7.3. Relationella funktioner	192
7.3.1. Konstruerande av gemensam kunskap	192
7.3.1.1. Bakgrundskontroll	192
7.3.1.2. Att presentera något som givet	195
7.3.1.3. Att elicitera tillräcklig eller särskild respons genom personifiering	196
7.4. Semantiska funktioner	198

7.4.1. Att knyta yttrandet till subjektet	199
7.4.1.1. Mittfasen	199
7.4.1.2. Slutfasen	201
7.4.1.3. Efterfasen	202
7.4.2. Att tillskriva någon annan kunskap eller information ...	203
7.4.3. Modifiering av säkerhet	204
7.5. Multifunktionalitet	204
8. Avslutning	207
8.1. Positionerande markörer i en längre kontext	207
8.2. Sammanfattning	213
8.3. Avrundning	215
Summary	219
Litteraturförteckning	225
Bilagor	237
Bilaga 1. Transkriptionsnyckel	237
Bilaga 2. Materialförteckning	239
Bilaga 3. Sekvenslista	248

Exempellista

EXEMPEL	1:1.	[UVAT6:A:10 1–7] Exempel på positionering	1
EXEMPEL	2:1.	[GSM21: Kent]. Syntaktisk slutpunkt	13
EXEMPEL	2:2.	[GSM21: Kent]. Prosodisk slutpunkt	13
EXEMPEL	2:3.	[GSM21]. Prosodiskt projicerad fortsättning	16
EXEMPEL	2:4.	[GGSM 123–132]. Prosodiskt icke-projicerad fortsättning	17
EXEMPEL	2:5.	[GSM21] Syntaktisk slutpunkt	18
EXEMPEL	2:6.	Efter Steensig (2001:208)	25
EXEMPEL	2:7.	[GGSM21]. Illustration av fasschema	28
EXEMPEL	2:8.	[GGSM] Illustration av fasschema	29
EXEMPEL	2:9.	[UGRU7:B:11 1–18] Preferensstruktur	31
EXEMPEL	4:1.	[UVAT6:A:7 33–44] Exempel på <i>väl</i> i materialet	52
EXEMPEL	4:2.	[UGRU7:B:10 29–48]. Exempel på <i>ju</i> i materialet ..	52
EXEMPEL	4:3.	[USÅI NF 2:1 858–880]. <i>Tycka</i> med 1 pers. pron. sing.	60
EXEMPEL	4:4.	[UGRU7:A:1 334–354]. <i>Tycka</i> med 1 pers. pron. sing.	61
EXEMPEL	4:5.	[UMOL1:A:4 112–126]. <i>Säga</i> i materialet	62
EXEMPEL	5:1.	[GGSM 117–135] Fasschema	67
EXEMPEL	5:2.	[GGSM 117–135, rad 1–6 från exempel 5:1] Fasschema	69
EXEMPEL	5:3.	[GGSM 117–135, rad 7–16 från exempel 5:1]. Förfas	70
EXEMPEL	5:4.	[UGIC 16592 67–68] Förfas	70
EXEMPEL	5:5.	[GGSM 117–135, rad 8–14 från exempel 5:1] Slutfas	73
EXEMPEL	5:6.	[GGSM 117–135, rad 1–9 från exempel 5:1] Slutfas	75

EXEMPEL 5:7.	[GGSM 117–135, rad 7–16 från exempel 5:1] Efterfas	75
EXEMPEL 6:1.	[USÅI NF 2:1 482–486]. Turinledande förfas	81
EXEMPEL 6:2.	[UGIC 16592 65–74]. Turintern förfas	82
EXEMPEL 6:3.	[UMOL2:A:18 76–85]. Turintern förfas efter minimal respons	83
EXEMPEL 6:4.	[UVAT6:A:11 1–9]. <i>Veta</i> i förfasen. <i>Du vet</i> som bekräftelsesökande yttrandepartikel	84
EXEMPEL 6:5.	[LTemaK:B6:4L 1184–1196]. <i>Veta</i> i förfasen. <i>Du vet</i> som försäkrande yttrandepartikel	85
EXEMPEL 6:6.	[UMOL1:A:4 154–174]. <i>Veta</i> i förfasen. <i>Du vet</i> som yttrandepartikel inför återgång	86
EXEMPEL 6:7.	[UGIC 16580 1–12]. <i>Veta</i> i förfasen. Negerad variant	87
EXEMPEL 6:8.	[UMOL1:A:4 333–338]. <i>Veta</i> i förfasen	88
EXEMPEL 6:9.	[UMOL1:A:4 72–80]. <i>Tycka</i> i förfasen	89
EXEMPEL 6:10.	[LTemaK:B6:4L]. <i>Tro</i> i förfas	90
EXEMPEL 6:11.	[UGRU7:A:1 271–280] <i>Säga</i> som citatinledare i förfasen	91
EXEMPEL 6:12.	[USÅI NF 2:1 1106–1116]. <i>Säga</i> som citatinledare i förfasen med verbet i historiskt presens	92
EXEMPEL 6:13.	[UMOL1:A:4 311–324] <i>Säga</i> vid indirekt anföring i förfasen. Den citerade deltar inte i samtalet	94
EXEMPEL 6:14.	[UGIC 16784 38–60]. <i>Säga</i> vid indirekt anföring i förfasen. Den citerade deltar i samtalet	95
EXEMPEL 6:15.	[UMOL1:A:4 311–324] <i>Mena</i> i förfasen efter avbrutet yttrande	96
EXEMPEL 6:16.	[GGSM 926–951] a) <i>Mena</i> i förfasen utan avbrott, b) <i>Mena</i> i förfasen efter paus	97
EXEMPEL 6:17.	[UMOL1:A:4 548–553] <i>Veta</i> i startfasen. Frågeformat yttrande där den utfrågade kan tänkas känna till svaret	103
EXEMPEL 6:18.	[UGRU7:A:1 447–457] <i>Veta</i> i startfasen. Berättelseorienterat frågeformat yttrande, där den utfrågade kan tänkas känna till svaret. Preteritum ...	104
EXEMPEL 6:19.	[GWallenberg 1340–1352] <i>Veta</i> i startfasen. Frågeformat yttrande där den utfrågade knappast känner till svaret	105
EXEMPEL 6:20.	[USÅI NF 2:1 918–926] <i>Tycka</i> i startfasen. Frågeformat yttrande	106

EXEMPEL 6:21.	[LTemaK B6:4L 134–154] <i>Tycka</i> i startfasen. Konditionalsats	107
EXEMPEL 6:22.	[GGruppsam 1643–1650] <i>Tycka</i> i startfasen. Frågeformat yttrande som respons på komplimang ..	108
EXEMPEL 6:23.	[UGIC 16592 31–38] <i>Tro</i> i startfasen. Frågeformat yttrande	109
EXEMPEL 6:24.	[GGruppsam 2251–2262] <i>Tro</i> i startfasen. Frågeformat yttrande	110
EXEMPEL 6:25.	[UMOL1:A:4 456–464] <i>Tro</i> i startfasen. Elaborerande fråga	111
EXEMPEL 6:26.	[UGIC 16634 62–73] <i>Säga</i> i startfasen. Frågeformat yttrande	112
EXEMPEL 6:27.	[GGruppsam 430–445]. <i>Säga</i> i startfasen. Konditionalsats	113
EXEMPEL 6:28.	[USÅI NF 2:1 1039–1048]. <i>Säga</i> i startfasen. Frågeformat responsyttrande	114
EXEMPEL 6:29.	[LTemaK P5 236–250] <i>Mena</i> i startfasen. Frågeformat sats	115
EXEMPEL 6:30.	[GGruppsam 1911–1923] <i>Mena</i> i startfasen. Frågeformat responsyttrande	116
EXEMPEL 6:31.	[GWallenberg 160–178]. Mittfas. Turinledande TKE.	119
EXEMPEL 6:32.	[USÅI NF 2:1 376–392]. Mittfas. Turintern TKE ..	120
EXEMPEL 6:33.	[GGSM 1186–1196] <i>Veta</i> i mittfasen. a) Deklarativ huvudsats. b) Deklarativ bisats	122
EXEMPEL 6:34.	[UMOL2:A:18 50–66] <i>Veta</i> i mittfasen. a) Negerad deklarativ. b) Negerad indirekt fråga	123
EXEMPEL 6:35.	[UVAT6:A:11 49–69] <i>Veta</i> i mittfasen. Negerad fras, fristående efter paus med bristande respons från annan talare	124
EXEMPEL 6:36.	[USÅI NF 2:1 675–679] <i>Veta</i> i mittfasen. Negerat responsyttrande	126
EXEMPEL 6:37.	[GGSM 849–871] <i>Tycka</i> i mittfasen. Evaluering. Fristående efter paus med bristande respons från annan talare	127
EXEMPEL 6:38.	[UGIC 16519 27–39] <i>Tycka</i> i mittfasen. a) spekulation/bedömning. b) checkningsfråga	128
EXEMPEL 6:39.	[LTemaK BU3 882–897] <i>Tycka</i> i mittfasen. Parentetisk position	130

EXEMPEL 6:40.	[UGRU7:A:1 408–413] <i>Tro</i> i mittfasen. Verifierbart påstående	131
EXEMPEL 6:41.	[USÅI NF 2:1 551–559] <i>Tro</i> i mittfasen. Subjektiv bedömning	132
EXEMPEL 6:42.	[GGSM 598–610] <i>Tro</i> i mittfasen. Fristående efter paus med bristande respons från annan talare ..	133
EXEMPEL 6:43.	[UVAT6:A:10 243–254] <i>Tro</i> i mittfasen. Responsyttrande	134
EXEMPEL 6:44.	[UGIC 16592 60–70] <i>Säga</i> i mittfasen + <i>att</i> -inledd referatmening	135
EXEMPEL 6:45.	[LTemaK B6:4L 295–308] <i>Säga</i> i bisats i mittfasen + <i>att</i> -inledd referatmening	135
EXEMPEL 6:46.	[GGruppsam 571–588] <i>Mena</i> i mittfasen. Självniterad förklaring	137
EXEMPEL 6:47.	[UGIC 16580 22–35] <i>Mena</i> i mittfasen. Annaniterad förklaring	138
EXEMPEL 6:48.	[UGRU7:A:1 571–576] <i>Mena</i> i mittfasen. Subjektet utgörs av 3 pers. pron. Ingår i berättelsesekvens	139
EXEMPEL 6:49.	[UGIC 16784 33–44]. Positioneringsverb i mittfas utan förfas	140
EXEMPEL 6:50.	[GWallenberg 508–512] <i>Tycka</i> i mittfasen. Objektsinledd TKE. Kommentar till eget yttrande ..	142
EXEMPEL 6:51.	[LTemaK B6:4L 1109–1114] <i>Tro</i> i mittfasen. Objektsinledd TKE. Kommentar till annans yttrande	143
EXEMPEL 6:52.	[LTemaK BU3 248–261] <i>Veta</i> i slutfasen. Syntaktiskt projicerat	145
EXEMPEL 6:53.	[UMOL1:A:4 96–100] <i>Veta</i> i slutfasen. Prosodiskt projicerat	146
EXEMPEL 6:54.	[LTemaK B6:4L 158–166] <i>Tycka</i> i slutfasen. Prosodiskt projicerad positioneringsfras	147
EXEMPEL 6:55.	[GWallenberg 244–255] <i>Tro</i> i slutfasen. Syntaktiskt projicerat	149
EXEMPEL 6:56.	[LTemaK BU3 171–178] <i>Tro</i> i slutfasen. Prosodiskt projicerat	149
EXEMPEL 6:57.	[LTemaK P5 291–296] <i>Tro</i> i slutfasen. Prosodiskt projicerat. Frågeformat yttrande	150
EXEMPEL 6:58.	[UGIC 16634 79–91] <i>Säga</i> i slutfasen. Syntaktiskt projicerat	152
EXEMPEL 6:59.	[UMOL1:A:4 70–75] <i>Säga</i> i slutfasen. Prosodiskt projicerat. Citat	152

EXEMPEL 6:60.	[LTemaK P5 259–266] <i>Säga</i> i slutfasen. Prosodiskt projicerat. Lexikaliserad fras 154
EXEMPEL 6:61.	[LTemaK P5 274–281] <i>Säga</i> i slutfasen. Prosodiskt projicerat. Referat. Hänvisar till vad en närvarande talare sagt tidigare 155
EXEMPEL 6:62.	[LTemaK BU3 592–602] <i>Mena</i> i slutfasen. Syntaktiskt projicerat 156
EXEMPEL 6:63.	[UGIC 19242 26–36]. Efterfas. Utan mellanliggande paus 158
EXEMPEL 6:64.	[GGSM 100–116]. Efterfas. Med mellanliggande paus 159
EXEMPEL 6:65.	[UVAT6:A:7 80–84] <i>Tycka</i> i efterfasen utan mellanliggande paus. Betoning på <i>tycka</i> . Uppskattning/spekulation 160
EXEMPEL 6:66.	[UVAT6:A:6 99–115] <i>Tycka</i> i efterfasen med mellanliggande paus. Betoningen på verbet. Uppskattning/spekulation 162
EXEMPEL 6:67.	[USÅI NF 2:1 158–169] <i>Tycka</i> i efterfasen efter paus. Betoningen på pronomenet. Evaluering 163
EXEMPEL 6:68.	[UVAT6:A:10 57–62] <i>Tro</i> i efterfasen. Utan mellanliggande paus 165
EXEMPEL 6:69.	[UGRU7:A:1 244–256] <i>Säga</i> i efterfasen. Efter citat. Kort paus/inandning emellan 167
EXEMPEL 6:70.	[LTemaK B6:4L 183–197] <i>Säga</i> i efterfasen. Efter paus. Fast fras 168
EXEMPEL 6:71.	[USÅI NF 2:1 144–154] <i>Säga</i> i efterfasen. Efter paus och bidrag från annan talare. Efter referat 170
EXEMPEL 6:72.	[LTemaK B6:4L 23–35] Dubblering av anföringsfras vid citat. Samma verb 173
EXEMPEL 6:73.	[UGRU7:A:1 561–527] Dubblering av anföringsfras vid citat. Olika verb 174
EXEMPEL 7:1.	[UGIC 16634 69–73] Fråga-/svarssekvens 180
EXEMPEL 7:2.	[USÅI NF 2:1 134–142] Inleder nytt ämne. T1 om tredje part 182
EXEMPEL 7:3.	[UMOL1:A:4 4–11] Inleder nytt ämne. T1 om T2 182
EXEMPEL 7:4.	[UMOL1:A:4 26–39] Inleder nytt ämne. T1 om T1 183
EXEMPEL 7:5.	[UMOL2:A:18 1–17] Förberedande replik 184
EXEMPEL 7:6.	[UGIC 19541 1–21] Förberedande replik. Utan led C. Frågan föregrips 185

EXEMPEL 7:7.	[UGIC 16580 1–12] Förberedande replik. Utan led C. Frågan föregrips ej genast	186
EXEMPEL 7:8.	[GGruppsam 307–326] Utveckling	187
EXEMPEL 7:9.	[UGIC 16592 65–71] <i>Mena</i> i utveckling	188
EXEMPEL 7:10.	[GWallenberg 1016–1024] <i>Tror jag</i> som TKE-avslutare. Talarbyte	189
EXEMPEL 7:11.	[GWallenberg 606–618] <i>Tror jag</i> som TKE-avslutare. Utan talarbyte	190
EXEMPEL 7:12.	[GGSM 123–132]. Re-avslut av möjligt avslutad tur. Turtillägg som re-avslutare	191
EXEMPEL 7:13.	[GGSM 1131–1151] Re-avslut av möjligt avslutad tur. TKE:er som re-avslutare	191
EXEMPEL 7:14.	[UGRU7:A:1 119–129] <i>Veta</i> i bakgrundskontrollerande fråga	193
EXEMPEL 7:15.	[UMOL1:A:4 123–134] <i>Veta</i> i bekräftelsesökande fråga	194
EXEMPEL 7:16.	[UVAT6:A:10 268–287] Att presentera något som givet	195
EXEMPEL 7:17.	[UGIC 16784 34–79] Personifiering	197
EXEMPEL 7:18.	[USÅI NF 2:1 987–994] <i>Tycka</i> i bedömning i mittfasen	200
EXEMPEL 7:19.	[GWallenberg 543–556] <i>Tro</i> i spekulaton i mittfasen	200
EXEMPEL 7:20.	[UVAT6:A:10 139–151] <i>Tro</i> i slutfasen	201
EXEMPEL 7:21.	[GGSM 100–116] <i>Tycka</i> i efterfasen	202
EXEMPEL 7:22.	[UMOL1:A:4 425–436] Att tillskriva någon annan information	203
EXEMPEL 7:23.	[UMOL2:A:18 50–57] Modifiering av säkerhet	204
EXEMPEL 8:1.	[UVAT6:A:11 35–89] Positionerande markörer	208

Figurlista

FIGUR	2:1.	Grundtonsförlopp för rad 3, exempel 2:3	16
FIGUR	2:2.	Grundtonsförlopp för raderna 5–8, exempel 2:4	17
FIGUR	2:3.	Turens tredelade struktur. Turen består av en <i>inledningsfas</i> , en <i>turkärna</i> och en <i>avslutningsfas</i>	22
FIGUR	2:4.	Turens produktion och dess faser	27

FIGUR	5:1.	Grundtonsförlopp för raderna 2–3, exempel 5:471
FIGUR	5:2.	Grundtonsförlopp för rad 9, exempel 5:574
FIGUR	5:3.	Grundtonsförlopp för raderna 11–14, exempel 5:7 (figuren återfinns också som figur 2:2)76
FIGUR	6:1.	Grundtonsförlopp för rad 9, exempel 6:16a99
FIGUR	6:2.	Grundtonsförlopp för raderna 14–17, exempel 6:16b100
FIGUR	6:3.	Grammatikalisering av adverbialfraser, underordnande konjunktioner och matrissatser enligt Auer (1996:313)101
FIGUR	6:4.	Grundtonsförlopp för rad 3, exempel 6:53146
FIGUR	6:5.	Grundtonsförlopp för rad 7, exempel 6:54148
FIGUR	6:6.	Grundtonsförlopp för rad 5, exempel 6:57151
FIGUR	6:7.	Grundtonsförlopp för rad 5, exempel 6:59153
FIGUR	6:8.	Grundtonsförlopp för rad 4, exempel 6:60154
FIGUR	6:9.	Grundtonsförlopp för rad 5, exempel 6:61155
FIGUR	6:10.	Grundtonsförlopp för rad 3, exempel 6:65161
FIGUR	6:11.	Grundtonsförlopp för rad 7, exempel 6:69167
FIGUR	6:12.	Grundtonsförlopp för rad 8, exempel 6:70169
FIGUR	7:1.	Illustration av verbfrasernas funktionella kompositionalitet i kontext205

Tabellista

TABELL	2:1.	Satsschema för utökad sats. Efter SAG (4:6)23
TABELL	2:2.	Topologisk modell för turorganisation. Enligt Lindström (2003)24
TABELL	2:3.	Segmentering av början av TKE:n. Enligt Lindström (2002)24
TABELL	2:4.	Turtagningslingvistiska positioner enligt Steensig (2001:210)25
TABELL	3:1.	Faktorer som påverkar inspelningssituationen. Efter Eriksson (1997:54)37
TABELL	4:1.	Förekomster av positionerande markörer i det svenska materialet och epistemiska markörer i det amerikanska materialet i absoluta tal (delvis efter Kärkkäinen 2003:37).48

TABELL	4:2.	Förekomster av positionerande markörer i det svenska materialet och epistemiska markörer i det amerikanska materialet i procent (delvis efter Kärkkäinen 2003:37)	49
TABELL	4:3.	Förekomster av positionerande markörer i det svenska materialet, och epistemiska markörer i det amerikanska materialet i procent per minut	50
TABELL	4:4.	Frekvens av positionerande adverb i materialet. Alla adverb med fler än två belägg	51
TABELL	4:5.	Verben i de positionerande verbfraserna i materialet. Alla verb med tre eller färre belägg ryms inom posten ”övriga”	55
TABELL	4:6.	Rang och frekvenser, ur Allwood (1999)	56
TABELL	4:7.	Fördelning av de pronomen som förekommer som subjekt till positioneringsverb.	59
TABELL	4:8.	Fördelning av subjektens pronomenformer för de fem mest frekventa positionerande verbfraserna	60
TABELL	4:9.	Fördelning av verbformer för de fem mest frekventa positionerande verbfraserna	62
TABELL	4:10.	Frekvens av modala hjälpverb i materialet	63
TABELL	6:1.	De olika verbens fördelning över turproduktionsfaserna	79
TABELL	6:1A.	De fem mest frekventa verbens fördelning över turproduktionsfaserna, med fokus på förfasen	81
TABELL	6:1B.	De fem mest frekventa verbens fördelning över turproduktionsfaserna, med fokus på startfasen	102
TABELL	6:1C.	De fem mest frekventa verbens fördelning över turproduktionsfaserna, med fokus på mittfasen	119
TABELL	6:1D.	De fem mest frekventa verbens fördelning över turproduktionsfaserna, med fokus på slutfasen	144
TABELL	6:1E.	De fem mest frekventa verbens fördelning över turproduktionsfaserna, med fokus på efterfasen	158

1. Inledning

Men svenskarna har sin egen form av konsensus, som närmast kan beskrivas som konfliktundvikande. De mjuka formuleringarna, benägenheten att lätt ta tillbaka en del av det sagda, är typiska. Lyssna till en TV-intervju. Räkna efter hur många 'jag tror', 'kanske' och 'väl' – i superlativform [sic!] blir det 'Jag tror väl kanske att...' – som förekommer i varje svar.

Citatet ovan stod att läsa i DN Kultur, 23 november 1987. Artikeln handlar om svensk kultur, närmare bestämt om svenskars obenägenhet att ge sig in i konflikter. Var och en som någon gång har lyssnat på hur folk pratar instämmer antagligen i att man på svenska använder den här sortens uttryck ofta. Men *hur* gör man det? Och är det man gör verkligen att undvika konflikter?

I den här avhandlingen studerar jag hur talare positionerar sig gentemot varandra, hur de förhåller sig till varandra och till varandras yttranden. Detta gör jag utifrån ett interaktionellt perspektiv, med fokus på var i yttrandet själva positioneringen äger rum, och i vilken kontext yttrandet förekommer. Med ett sådant angreppssätt fokuserar man snarare på *hur* talare använder sådana här uttryck än på *varför* de använder sig av dem.

EXEMPEL 1:1. [UVAT6:A:10 1–7] Exempel på positionering.

E=Eva, svarar; L=Lisbeth, ringer.

1. E: >tre sjutton ett ett<∫
2. L: ja hej de e Lisbeth?
3. E: tjena∫
4. L: >du< du ringde till Linda igår
5. hörde j[a∫]
6. E: [ja:] a:∫ de va nån da sen.
7. L: a[: a j∩

I exempel 1:1 ringer Lisbeth till Eva, och efter de inledande hälsningsfraserna (rad 1–3) börjar Lisbeth leda in samtalet på sitt egentliga ärende, genom att tala om att hon hört att Eva har pratat med deras gemensamma bekant Linda. Lisbeth använder sig här av *hörde ja* för att markera att hon har fått uppgiften om Evas och Lindas samtal från någon annan. Det är alltså inte hon själv som är källa till påståendet, vilket lämnar utrymme för Eva att ha invändningar. Invändningar visar sig också vara just vad Eva har: Lisbeth säger nämligen att Eva och Linda talats vid *igår*, medan Eva är av uppfattningen att det var *nån da sen* samtalet ägde rum, vilket Lisbeth instämmer i på rad 7. Att rapportera något man har hört av någon annan kan också, som här, vara ett sätt att leda in samtalet på ett speciellt ämne, att öppna en topik. Lisbeths *hörde ja* befinner sig finalt i yttrandet, men själva yttrandet är det första i en sekvens som leder in på Lisbeths egentliga anledning att ringa.

Positioneringsfrasens placering i yttrande och sekvens påverkar inte bara hur den uppfattas, utan hör också samman med hur hög grad av *rutinisering* (se vidare avsnitt 6.2) respektive fras har genomgått.

1.1. Att studera samtal

Samtal är något de allra flesta av oss ägnar oss åt och deltar i dagligen. Vi hälsar på våra kolleger, vi samtalar med familjemedlemmar, vi ringer myndigheter, vi går till tandläkaren, frisören, affären, och överallt deltar vi i samtal. Vi rör oss ständigt i en värld som består av samtal. In i dessa samtal tar vi inte bara med oss våra egna mål och planer, utan även en väl utvecklad förmåga att anpassa oss efter våra samtalspartners. Till vår hjälp i denna sociala dans har vi redskap som t.ex. grammatik, prosodi, gester, blickar och ordval. Mycket av det vi säger och kommunicerar till varandra ligger utanför det som är själva informationsinnehållet i våra yttranden. I samtalet skapas närhet och avstånd till dem vi samtalar med. Vi skapar, upprätthåller och omskapar hela tiden vår relation till våra medmänniskor.

På det viset skiljer sig tal och skrift åt. När vi läser något som är skrivet gör vi det vanligen när det är en mer eller mindre färdig *produkt*, medan tal är en aktivitet som vi avtolkar successivt; successivt eftersom det rör sig om en tolkning som äger rum samtidigt som det tolkade produceras. Det vi avtolkar är alltså en *process*.

Tal – eller kanske snarare *samtal* – är också något vi gör *tillsammans*. För varje yttrande finns det en adressat som ”finns med” i yttrandet, eftersom talaren har tidigare yttranden från adressaten, och tidigare kunskap om adressaten, i bakhuvudet. Ofta har vi någon sorts känsla för hur den vi talar med

kommer att reagera, och vi anpassar oss efter det. Vi använder oss till och med av varandras ord och griper in i, ibland till och med föregriper, varandras tal. Vi är på sätt och vis aldrig ensamma om att producera våra yttranden.

1.2. Syfte

Mitt syfte med den här avhandlingen är att undersöka hur folk bär sig åt för att uttrycka att de har ett visst förhållande till, eller en position gentemot, något som har sagts eller till andra talare. Positionering kommer här att beskrivas i tre nivåer: först undersöker jag vilka språkliga resurser talarna använder sig av för att uttrycka sina positioner. Här går jag igenom vilka ordklasser och ordformer som används som positioneringsuttryck i mitt material. Därefter fokuserar jag på verbfraserna och var i yttrandena de uppträder. Därefter flyttar jag fokus till en nivå utanför yttrandet, nämligen till den s.k. *interaktionella sekvens* yttrandet ingår i. Med interaktionell sekvens menas den omedelbara kontext som yttrandet ingår i (se vidare kapitel 2 och 7).

För att undersöka de här sakerna har jag formulerat tre delsyften. Det första är att undersöka vilka språkliga resurser talare använder sig av för att positionera sig gentemot varandra, och gentemot det som sägs. För att kunna beskriva ett visst fenomen, i det här fallet positionerande verbfraser, är det angeläget att även beskriva vilka andra resurser talare använder sig av för att utföra den uppgiften, så att man ser den större bild som handlandet passar in i.

Det andra delsyftet är att beskriva positioneringsfrasernas distribution i yttrandena, och det tredje är att beskriva positioneringsfrasernas sekventiella funktioner.

För den här undersökningen har jag använt mig av ett samtalsmaterial sammanställt inom projektet *Samtalspråkets grammatik*. Det är en blandad korpus, som består av bl.a. samtal där en familj förbereder middag, telefonsamtal till Giftinformationscentralen, läkare-patientsamtal, och privata telefonsamtal (se vidare kapitel 3).

1.3. Avhandlingens uppläggning

Avhandlingen består av 8 kapitel. De är disponerade på så vis att kapitel 2 behandlar teoretiska och metodiska ställningstaganden, samt redogör för begrepp, fenomen och processer som har betydelse för analysen. Här introduceras också det *fasschema* som används som beskrivningsredskap i kapitel 5 och

6. I kapitel 3 presenteras materialet, och olika metoder för materialinsamling diskuteras.

Därefter ges i kapitel 4 en översikt av forskning kring hur samtalsdeltagare gör för att positionera sig i samtal, samt en inventering av vilka språkliga resurser som används för positionering i de undersökta samtalen. Det här kapitlet är mer kvantitativt orienterat än de övriga, och syftar till att ge en bild av materialet, och i förlängningen av det svenska språket.

Kapitel 5 inleds med en grundligare genomgång av fasschemat än den som presenterades i kapitel 2. Därefter diskuteras i kapitel 6 var i turen de olika positioneringsfraserna uppträder och vad positionen har för betydelse för var de olika fraserna uppträder. I kapitel 7 diskuteras de sekventiella funktioner som positioneringsfraserna har, samt de olika kategorier av funktioner som de uppvisar.

Kapitel 8 utgörs av en sammanfattande diskussion.

2. Teoretiska och metodiska utgångspunkter

Det här kapitlet behandlar *interaktionell lingvistik* och tar upp dess samtalsanalytiska och funktionella bakgrund, samt diskuterar några centrala och för avhandlingen relevanta termer (avsnitt 2.1). Därefter diskuterar tidigare forskning om hur yttranden produceras, och centrala termer och antaganden presenteras. Det *fasschema* som presenteras i kapitel 5 diskuterar här kort (avsnitt 2.2). I avsnitt 2.3 introduceras termerna *preferensstruktur* och *face*, varefter fenomenet *reparation* diskuterar i avsnitt 2.4. Slutligen presenteras i avsnitt 2.5 de metodiska ställningstaganden som gjorts för den här avhandlingen.

2.1. Interaktionell lingvistik

Språk kan, strängt taget, betraktas på två olika sätt: antingen som system och struktur, eller som diskurs, praktik och kommunikation (Linell 1998:3). Det förra synsättet kan benämnas *formell syn*; det senare *funktionell syn*. Lite hårdraget kan man säga att skillnaden ligger i att man med den formella synen fokuserar på vad som *kan sägas* inom ett språkssystem, medan man med den funktionella snarare intresserar sig för vad som *faktiskt sägs*.

Interaktionell lingvistik¹ har sin bakgrund i framför allt Conversation Analysis, funktionell grammatik och lingvistisk antropologi (Couper-Kuhlen

¹ Forskningsinriktningens benämning har varierat. Den introducerades för en bredare publik under etiketten *Interaction and Grammar* efter samlingsvolymen med samma namn

& Selting 2001:1–3, Schegloff, Ochs & Thompson 1996:3–4). Den lingvistiska antropologin tar sin utgångspunkt i Boas' (1933 [1911]) och hans elev Sapirs (1933) kulturanthropologiska arbeten. De utförde lingvistiska undersökningar för att komma åt grammatiska strukturer, vilka de menade speglar omedvetna kulturella tanke- och handlingsmönster, som avslöjar hur människor strukturerar sin värld. Detta synsätt kom att få en stark tolkning i form av den s.k. Sapir/Whorf-hypotesen (Whorf 1956), enligt vilken vår uppfattning av omvärlden starkt styrs av vårt språk. Senare kom det antropologiska fokuset att flyttas från grammatiska studier till sociala och interaktionella ritualer (Garfinkel 1967, Goffman 1967, Vygotsky 1978). Då detta inte alls är min utgångspunkt, kommer jag emellertid inte att fördjupa mig vidare i det här.

Den variant av funktionell lingvistik som kanske har påverkat den interaktionella lingvistik mest, är den som ibland har kallats *West Coast Functionalism* (Butler 2003). Företrädare för den här inriktningen är bland andra Givón (se t.ex. Givón 1979), Hopper och Thompson (se t.ex. Hopper 1987, Hopper & Thompson 1980, 1984) och Du Bois (Du Bois, Kumpf & Ashby 2003). Hopper och Thompsons s.k. *emergensgrammatik*, där man menar att syntax är en konsekvens av interaktion och diskursbehov, har, tillsammans med den inriktning som ofta kallas *discourse-and-grammar*, haft inflytande på den interaktionella lingvistik.

Conversation Analysis (hädanefter: CA) utgör metodologisk bas för den interaktionella lingvistik. CA växte fram under 1960- och 70-talet, som en sociologisk forskningsinriktning. Den grundades av Harvey Sacks, som var en av sociologen Erving Goffmans studenter. När han studerade bandupptagningar av samtal till ett kriscenter för självmordsbenägna och deras anhöriga började han intressera sig för den ordning och struktur han uppfattade i samtalen (se Sacks 1992). Tillsammans med Emanuel A. Schegloff och Gail Jefferson utvecklade han så grunden till den CA-forskning vi ser idag. De skrev gemensamt den artikel som kanske har haft störst inflytande på, och format, CA, nämligen "A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation" (Sacks, Schegloff & Jefferson 1974, 1978), där de re-

(Ochs, Schegloff & Thompson 1996). Termen *Interactional Linguistics* förekommer i titeln på en annan samlingsvolym, *Studies in Interactional Linguistics* (Selting & Couper-Kuhlen 2001). Walker (2004b) använder benämningen *Linguistics-informed Conversation Analysis* (LCA). Han väljer att kalla inriktningen för LCA bl.a. för att synliggöra att det som avses är språkvetenskapliga studier av interaktion med en metod hämtad från CA, eftersom det finns en mängd språkvetenskapliga studier av interaktionellt material som *inte* utnyttjar CA:s metodologi, vilka rimligen skulle kunna räknas in under benämningar som *Interactional Linguistics*. På svenska har inriktningen på senare tid kommit att kallas *interaktionell lingvistik* (se t.ex. Anward & Nordberg 2005, Bockgård 2004, Öqvist 2005).

dogör för den regelbundenhet som föreligger vid turtagning. Att använda inspelat material som data är närmast en självklarhet, även om det numera även finns CA-studier av samtal i skriftligt material, som till exempel chat (Ahti 2005), men även samtal i mer traditionella skriftliga källor som till exempel Gamla Testamentet och romaner (Londen 1989, Person 1996, 1999).²

Benämningen *conversation* i Conversation Analysis är lite olycklig. Den antyder att forskaren intresserar sig för konversation, någon sorts belevat småprat. Man har senare börjat använda sig av benämningen *talk-in-interaction* (Schegloff 1996), sv. *tal i interaktion*. I själva verket studerar man alla tänkbara sorters samtal, såväl privata som institutionella. I svenska översättningar av termen har man ibland talat om *samtalsanalys* istället för konversationsanalys.

För en allmän teoretisk, praktisk och historisk introduktion till CA, se till exempel Heritage (1984), Hutchby & Wooffitt (1998), Londen (1995), Norrby (2004), Prevignano & Thibault (2003) Steensig (2001) eller ten Have (1999).

CA bygger på tre grundobservationer: att interaktion är strukturellt organiserad, att interaktionella bidrag är kontextorienterade, samt att allt som förgår i interaktion är potentiellt relevant för interaktionen.

Den första observationen, att interaktion är strukturellt organiserad, innebär att det går att finna en ordning och struktur överallt i mänsklig kommunikation (Sacks 1984:22). Den andra observationen, att interaktionella bidrag är kontextorienterade, avser att de är tillkomna i en kontext, och för att man ska kunna förstå dem, måste man känna till kontexten. Med kontext avses i första hand en sekventiellt lokal kontext, dvs. de yttranden som befinner sig omedelbart före och de som befinner sig omedelbart efter det yttrande man studerar, inte i första hand den större kontext som samtalssituationen utgör (t.ex. om samtalet äger rum över en middag, på telefon eller under ett läkarbesök). Varje yttrande är alltså kontextskapat. Varje yttrande är också kontextförnyande. Med detta avses att varje yttrande utgör kontext för nästkommande yttrande, och sålunda utgör den omgivning som det i sin tur orienterar sig mot. Med Schegloffs ord kan man säga att varje yttrande genomgår tre faser, som "(incipient) next, as current, and as prior" (1996:97). Med andra ord genomgår varje yttrande en fas av att finnas på planeringsstadiet hos talarer, som en respons på ett pågående yttrande, en fas då själva framsägandet

² Detta är inte det traditionella sättet att använda CA:s metodologi. Att använda sekventiell näranalys på textbunden interaktion som chat eller litterärt återgiven interaktion har emellertid fått viss spridning på senare tid. Se emellertid Prevignano & Thibault (2003: 160–162) för en kritik av användandet av CA för att studera människa/datorinteraktion.

av yttrandet äger rum, då det själv utgör det pågående yttrandet, och en fas då yttrandet är avslutat och följs av ett annat yttrande. I relation till det efterföljande yttrandet är då vårt yttrande föregående yttrande (se även Linell 2005). Den tredje observationen gäller att den organisation man föresätter sig att beskriva kommer till uttryck i en mängd små detaljer i interaktionen, och att det därför inte går att på förhand utesluta något fenomen som irrelevant för analysen.

Tre viktiga organiserande principer styr enligt CA mänsklig interaktion: *turtagning*, *preferensstruktur* och *reparation*. Jag återkommer till dessa termer när jag diskuterar samtalsanalytiska termer i avsnitt 2.2, 2.3 och 2.4, samt när jag använder dem i mina analyser i kapitel 6 och 7.

Vid studiet av interaktion lägger man vikt vid *deltagarperspektivet*, dvs. hur deltagarna agerar gentemot varandra och de yttranden de producerar. Den analys man gör måste med andra ord förankras i vad talarna säger och vad de gör.

Det som särskiljer den interaktionella lingvistik från andra varianter av funktionell grammatikbeskrivning är att man, i enlighet med den metod man lånat från CA, fokuserar på att interaktion äger rum i realtid och att talare konstruerar sina samtalsbidrag *inkrementellt*. Detta innebär att vi ständigt lägger ett nytt litet stycke tal till det som föregår. Vi uppfattar inte yttranden som färdiga paket, utan ett ord eller en fras i taget. Interaktion är dessutom *sekventiell*, dvs. varje yttrande är en reaktion på något som föregår, det är i sig pågående, och det föregår något efterföljande. Det ingår som en del i en interaktionell sekvens (se vidare kapitel 7). Man använder sig av CA som metod för att studera interaktionens roll för grammatiska förhållanden.

Det som är speciellt med interaktionell lingvistik jämfört med vissa andra grammatiska traditioner är också att den empiriska basen utgörs av inspelningar (audio och/eller video) av människor som samverkar i (mer eller mindre) naturliga miljöer och omständigheter. Detta är en grundläggande metodologisk utgångspunkt.

Den interaktionella lingvistik är fortfarande en förhållandevis ung forskningsgren, endast ett drygt decennium gammal. De sannolikt mest välkända bidragen återfinns i samlingsvolymerna såsom *Interaction and Grammar* (Ochs m.fl. 1996), *The Language of Turn and Sequence* (Ford, Fox & Thompson 2002b), *Studies in interactional linguistics* (Selting & Couper-Kuhlen 2001). Skandinaviska bidrag är till exempel *Sprog i virkeligheden* (Steensig 2001), där danska data används för att exemplifiera hur man kan beskriva språk genom att studera interaktion, samt *Samtal och grammatik* (Anward & Nordberg 2005), en samling artiklar om relationen mellan interaktion och grammatik i svenskt samtalsspråk, som tillkommit inom projektet *Samtalsspråkets grammatik*, som pågick från 2000 till 2005. Projektet, med

Bengt Nordberg (FUMS, Uppsala universitet) samt Jan Anward (ISK, Linköpings universitet) som vetenskapligt ansvariga, har haft som syfte att ur ett interaktionellt och dialogiskt perspektiv beskriva det talade språkets grammatik på dess egna villkor, inte som en pendang till en beskrivning av det skrivna språket. Syftet var att

[...] undersöka relationen och samspelet mellan interaktionens struktur och den grammatiska strukturen hos de i interaktionen ingående yttrandena, och att därmed belysa de särskilda situationella och kognitiva villkor som gäller för talspråk i förhållande till skriftspråk (<<http://www.tema.liu.se/tema-k/gris/>>).

Medarbetare vid fem institutioner vid fyra olika universitet i Sverige och Finland deltog i projektet. De medverkande institutionerna var Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet; Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur (Nordica), Helsingfors universitet; Institutionen för språk och kommunikation (ISK) och Tema Kommunikation, Linköpings universitet samt Institutionen för nordiska språk/FUMS, Uppsala universitet. Associerad institution var även Institutionen för lingvistik, Göteborgs universitet.

Den här avhandlingen är tillkommen inom projektet, precis som en rad andra: Bockgård (2004) som behandlar samkonstruktioners form och funktion, Öqvist (2005) som studerar personreferens när man talar om personer som finns närvarande i samma rum som samtalsdeltagarna, och Nilsson (2005) som utreder adverbs funktion i samtal. Ottjesjö (2005) studerar koherensskapande strukturer i samtal. De rör sig alla inom fältet interaktionell lingvistik.

Studiet av prosodins roll i interaktion har närmast utvecklats till en egen subdisciplin inom den interaktionella lingvistik. Prosodin betraktas som ett interaktionellt redskap på samma sätt som syntax. Exempel på forskning om prosodi i interaktion återfinns till exempel i *Prosody in Conversation* (Couper-Kuhlen & Selting 1996) och *Sound Patterns in Interaction* (Couper-Kuhlen & Ford 2004), och för svenska till exempel Anna Lindströms (1999) avhandling, där hon bland annat undersöker de interaktionella implikationerna av en specifik prosodisk realisering av responspartikeln *ja*, nämligen utsträckt och med stigande intonationskurva, s.k. *krusigt ja*.

Interaktionella lingvister är inte de första att betrakta talat språk som det primära forskningsobjektet för språkvetare. För ungefär ett århundrade sedan menade Saussure (Andersson 1975:9) att det talade språket är det primära och det som verkligen är *språk*. Några decennier senare framhöll Bloomfield att skrift inte är språk utan endast ett sätt att ge tal en synlig representation (Andersson 1975:21).

I svensk forskningstradition har talspråket alltid varit det främsta studieobjektet för exempelvis dialektstudier. I och med projektet *Talsyntax* (Loman

1968, Loman & Jørgensen 1971) började man också att studera det talade språkets syntax, stil och struktur. Man kom fram till att det talade språkets syntax inte alls var så uppbruten och ofullständig som ibland hävdats.

Även författarna till *Svenska Akademiens grammatik*, SAG (Teleman, Hellberg & Andersson 1999), menar att man där studerar det talade språket. Hur man har gjort detta har diskuterats. Wirdenäs (2000) menar att de talspråks-exempel man anger har alltför liten kontext för att vara intressanta som exempel på talat språk och Anward (2000, 2001) menar att man uteslutit alltför många fenomen med argumentet att de är grammatiskt felkonstruerade.

Det perspektiv den interaktionella lingvistik kan bidra med till studiet av talat språk är det dialogiska perspektivet. Många tidigare studier, som exempelvis Talsyntax och SAG, har haft ett förhållandevis monologiskt perspektiv. Genom att anlägga ett dialogiskt deltagarorienterat perspektiv strävar interaktionella lingvister efter att studera det talspråksspecifika och att tillföra ytterligare en dimension till studiet av samtal.

2.2. Yttrandestruktur: enheter och termer

I det här avsnittet introduceras och diskuteras en rad termer som är avgörande för den interaktionella analysen. Kring en del termer och beskrivningsverktyg råder det viss oenighet. I dessa fall diskuteras olika forskares ståndpunkter. Även tillvägagångssätt och sätt att närma sig materialet diskuteras.

Inom både CA-forskningen och den interaktionella lingvistik har man ägnat mycket tid åt att beskriva hur det s.k. *turtagningssystemet* fungerar, och hur *yttranden*, *turer* och *turkonstruktionsenheter* (hädanefter *TKE*, eng. *turn constructional unit*, *TCU*) är uppbyggda och uppstår i interaktion. Det är viktigt att komma ihåg att de nedanstående beskrivningarna inte är definitioner. Att definiera ett fenomen a priori och utifrån de på förhand uppställda kriterierna försöka säga något om bruket, går stick i stäv med CA:s tre grundprinciper (jfr Ford 2004). Här kommer jag kort att redogöra för de iakttagelser man gjort inom tidigare forskning kring dessa fenomen, samt hur fenomenen förhåller sig till varandra.

2.2.1. Turtagning

Systemet för turtagning i naturligt tal beskrevs som nämndes ovan först av Harvey Sacks, Emanuel A. Schegloff och Gail Jefferson i *A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation* (Sacks m.fl. 1974), där de

beskriver den regelbundenhet de finner i hur turtagning och turtilldelning går till. De identifierar några få grundläggande regler för turtilldelning, och de delar upp dem i 1a–c och 2. Reglerna 1a–c innebär i korthet att vid en möjlig *turbytesplats* kommer följande möjligheter att finnas:

- 1a) om talaren har valt ut nästa talare, s.k. *annan-nominering* (eng. *other nomination*), genom blick, namn, pronomen e.d., så är det dennes rätt och skyldighet att ta över turen,
- 1b) om den pågående turen inte innehåller någon form av annan-nominering, kan (men måste inte) en annan talare *självnominera* (eng. *self nominate*) och ta över turen och
- 1c) om den pågående turen inte innehåller någon form av annan-nominering, kan (men måste inte) den pågående talaren fortsätta tala, förutsatt att ingen annan talare självnominerar.

Regel 2 innebär att om varken a eller b har kommit i spel, men däremot c har realiserats, börjar det om från början med 1a. Att dessa regler finns och är observerbara i interaktion betyder inte att människor inte bryter mot dem (Sacks m.fl. 1974:704, Steensig 2001:38–71). Det är ofta först när regler bryts som man blir medveten om att de finns och att de är något vi har förväntningar på.

2.2.2. Turens beståndsdelar

Termerna *yttrande*, *tur*, *TKE* och *turbytesplats* (eng. *transition relevance place*, *TRP*, hädanefter *TBP*, se nedan) står i ett inte alldeles oproblematiskt förhållande till varandra. Termen *yttrande* kommer jag i fortsättningen använda i pre-teoretisk betydelse, som en allmän beteckning på ”det som en talare säger”. En *tur* (eng. *turn* el. *turn-at-talk*, Sacks m.fl. 1974, Schegloff 1996) är det en talare säger från det att hon/han börjar tala, till dess att hon/han slutar och en annan talare tar ordet. När en tur påbörjas och avslutas är något som ständigt förhandlas och omförhandlas samtalsdeltagarna emellan, och kan alltså inte definieras på förhand. En tur kan med andra ord vara av varierande storlek, och bestå av en eller flera TKE:er (Sacks m.fl. 1974:709). Minimala yttranden som *uppsbackningar* räknas emellertid inte som turer, eftersom talaren med en uppsbackning inte tar turen, utan snarare signalerar att den nuvarande talaren kan fortsätta tala. Små bidrag, som till exempel ett ja/nej-svar på en fråga, kan emellertid vara turer, och benämns ofta *minimala responser*. Skillnaden är att med uppsbackningar förefaller talaren inte göra

anspråk på turen, medan en minimal tur i form av till exempel ett ettordssvar utgör ett interaktionellt bidrag på egen hand.

TKE:er är de byggstenar som utgör turens beståndsdelar, och de kan förekomma i olika storlekar, nämligen som *komplexa meningar, satser, fraser* eller *lexikala enheter*. Att precis definiera vad en TKE är, skall eller kan vara, är knappast varken möjligt eller rimligt, eftersom de hela tiden är under omförhandling, och beror av hur samtalsdeltagarna orienterar sig mot dem.³ Man kan säga att en TKE är en enhet som kan utgöra en möjligt avslutad tur. Med *möjligt avslutad* avses här en förekomst som är identifierbar som en avslutad enhet, även om den inte *i verkligheten* är det – det är inte nödvändigtvis så att talarbyte verkligen äger rum här, bara för att det görs relevant. Det rör sig om en *möjlig*, inte en *verklilig* slutpunkt (jfr Schegloff 1996:116–117 not 8). Att beskriva en TKE utan att beskriva vad som utgör en *turbytesplats*, en *TBP* (se ovan) är snart sagt omöjligt, då de utgör två sidor av samma mynt, varför de här kommer behandlas tillsammans.

Det har visat sig att talare är mycket kompetenta när det gäller att identifiera när ett yttrande skulle kunna vara slut. Ett exempel på detta är att ett överlappande yttrande⁴ ofta startar precis där som ett pågående yttrande skulle ha kunnat vara slut (Jefferson 1973). Ett annat exempel är talares förmåga att samkonstruera yttranden, dvs. att en talare avslutar en annan talares yttrande. För att kunna avsluta en annan talares yttrande måste man kunna avgöra när det är på väg att ta slut, till exempel genom syntaktiska signaler, som *om-så*-formuleringar och liknande (Bockgård 2004, Lerner 1991). Eftersom det är möjligt att visa att samtalsdeltagare kan identifiera en möjlig TBP, är det av intresse för samtalsforskare att identifiera vad det är som gör att talare kan avgöra att ett yttrande nått en möjlig slutpunkt. Man talar om tre olika sorters slutpunkt som en TKE kan uppnå: *syntaktisk, prosodisk* och *pragmatisk*.

2.2.2.1. Syntaktisk slutpunkt

Med ”syntaktiskt möjlig slutpunkt” avses en slutpunkt som är syntaktiskt möjlig i *den kontext där den förekommer* (Ford, Fox & Thompson 1996:143, Ford & Thompson 1996:429, Lindström 1999:62). I exempel 2:1 är möjliga syntaktiska slutpunkter markerade.

³ Schegloff (1996:115, not 3) skriver om definition av TKE:er att ”[w]hat sorts of entities [...] will be used and treated as turn-constructional units is determined by those who *use* language [...], not those who study it academically”. Detta synsätt understryker deltagarorientering och CA:s fokus på vad som är interaktionellt relevant.

⁴ Överlapp innebär samtidigt tal av två eller flera talare.

EXEMPEL 2:1. [GGSM21] Syntaktisk slutpunkt. Symbolen / indikerar en syntaktisk slutpunkt.

I=Intervjuaren; A=Anna; D=Doris.

1. I: vad tycker ni/ om deras texter/ då?/
2. D: ehh,/
3. A: den här texten e coo:l/ tycker ja./
4. D: mmm/ (.) de e den./

Om inte kontextvillkoret funnits, hade till exempel *den här texten*⁵ på rad 3 varit en möjlig syntaktiskt avslutad enhet, till exempel som svar på frågan *Vilken text gillar du?* (vilken också skulle föra med sig att både *den* och *den här* skulle vara möjliga enheter). I den här kontexten skulle det emellertid förefalla märkligt.

2.2.2.2. Prosodisk slutpunkt

När de prosodiskt möjliga slutpunkterna i exemplet ovan markerats, framkommer att de är avsevärt färre än de syntaktiska. I exempel 2:2 är möjliga prosodiska slutpunkter markerade.

EXEMPEL 2:2. [GGSM21] Prosodisk slutpunkt. Symbolen / indikerar en syntaktisk slutpunkt; symbolen ~ indikerar en prosodisk slutpunkt.

I=Intervjuaren; A=Anna; D=Doris.

1. I: vad tycker ni/ om deras texter/~ då?/~
2. D: ehh,/~
3. A: den här texten e coo:l/ tycker ja./~
4. D: mmm/~ (.) de e den./~

I exempel 2:2 sammanfaller sex av åtta syntaktiska möjliga slutpunkter med prosodiska möjliga slutpunkter. Här är det slutpunkter som är *hörbart prosodiskt möjligt avslutade* som befinner sig under luppen. Med prosodi avses vissa av talets akustiska dimensioner, i första hand duration, intensitet och grundtonsfrekvens (Bruce 1998). Även andra fonetiska egenskaper som till exempel röstkvalitet spelar in här.

Den stora merparten av den prosodiforskning som finns tillgänglig använder sig av laboratorieproducerat, dekontextualiserat, monologiskt tal. Hansson (2003) däremot studerar i sin avhandling *Prosodic Phrasing in Spontaneous*

⁵ Man skulle förstås också kunna tänka sig en möjlighet där Anna realiserar *den här texten* med stigande intonation, som en fråga, vilket skulle vara en i kontexten rimlig andratur till rad 1, som en begäran efter specificering av *vilka* texter som är under förhandling.

Swedish olika fonologiska drags betydelse för hur vi uppfattar prosodisk frasering. Hon undersöker bland annat perception av prosodisk frasgräns och prosodisk yttrandegräns, med hänsyn till betydelsen av duration, pausering och grundtonsfrekvens (men inte intensitet). Det material hon använder för undersökningen är hämtat från *SweDia 2000*,⁶ en dialektdatabas som består av språkprov från en stor mängd svenska dialekter. Varje dialekt är representerad av minst 12 talare, fördelade över ålder och kön. Hansson väljer för sin undersökning att enbart använda sig av den sydsvenska delen av materialet. Databasen består dels av eliciterade ord och fraser, dels spontant tal, som utgörs av tvåpartssamtal mellan informant och intervjuare. Det är intervjumaterialet som Hansson har använt för sina undersökningar. Syftet med undersökningen är att relatera tre signaler för prosodisk frasering i svenska, nämligen *pausering*, *grundtonsåterställning* (eng. *F0 reset*) och *final förlängning*, till vad informanter bedömer vara en prosodisk gräns. Hon finner att pausering är den säkraste signalen för gränsdragning mellan yttranden och fraser.⁷

I en delundersökning finner Hansson att grundtonsfrekvensen sjunker kontinuerligt under yttranden, och även om ett yttrande består av flera prosodiska fraser, så är deras inbördes förhållande fallande. När en påföljande prosodisk enhet påbörjas, kan den markeras som prosodiskt sammanhängande med föregående fras genom att det påföljande segmentet inleds med en startpunkt som korrelerar med det föregående segmentets avslutning. Om det påföljande segmentet istället inleds genom grundtonsåterställning, tenderar det att uppfattas som en *ny* enhet. Hansson betonar emellertid att resultaten inte är entydiga, utan att andra signaler bidrar till i hur hög grad segmenten uppfattas som sammanhängande.

Hansson undersöker även talhastighet (dvs. duration) som en möjlig faktor för gränsdragning. Vid undersökningar av treordsmeningar finner hon att de inledande orden i yttrandena har avsevärt högre uttalshastighet än efterföljande ord, och att hastigheten sjunker successivt. Undersökningar av längre meningar, bestående av fem ord, visar emellertid att det är först mellan näst sista och sista ordet i meningen man kan notera en märkbar skillnad i uttalshastighet. I sin diskussion av det resultatet föreslår Hansson att uttalshastighet kan vara en avgörande faktor för gränsgenkännande i de fall där det inte finns någon paus.

⁶ Delar av databasen finns tillgänglig på <http://swedia.ling.umu.se/>.

⁷ Även i Sofia Gustafson-Čapková's (2005) undersökning var förekomsten av pauser viktiga när försökspersonerna skulle sätta ut skiljetecken i transkriptioner av uppläst och spontant tal. Gustafson-Čapková utför emellertid inte någon detaljerad fonetisk analys av *vad* det är försökspersonerna har uppfattat som gränser.

Hanssons avhandling utgör ett viktigt bidrag till vår förståelse av hur talare och lyssnare använder prosodi som ett redskap, i och med att studierna är utförda på spontant tal, till skillnad från de allra flesta prosodiska analyser. Det material hon har använt sig av förefaller mestadels bestå av berättelser, med mycket språklig aktivitet från informantens sida, och liten språklig aktivitet från intervjuarens sida (jfr kapitel 3 för en diskussion av materialinsamlingsmetoder). De innehåller därmed sannolikt få TBP:er (jfr avsnitt 2.2.2.3 nedan om *pragmatisk slutpunkt*), då man som talare vanligen behåller rätten till ordet tills man har berättat färdigt. Det är därför svårt att veta i hur hög grad de frasgränser som undersökts är sådana som samtalsdeltagarna orienterat sig mot som möjliga slutpunkter. Detta utgör inte heller en faktor i Hanssons undersökning. Hennes resultat kan snarast ses som *indikationer* på vilka prosodiska faktorer som kan antas vara av störst vikt för identifikation av prosodiska gränser i tal. Jag baserar därför inte i någon högre grad mina resonemang kring prosodi och prosodisk avslutning på Hanssons resultat.

Walker (2004b) använder sig av en annan metodologi i sin avhandling om turavslut, turinledningar och turtilläggs fonetiska utformning i brittisk engelska. Han anlägger ett CA-perspektiv, och därmed ett mottagarorienterat perspektiv, på sin studie. I sin undersökning av turavslut fokuserar han på ”talk which can be described as DESIGNED-TO-BE and TREATED-AS complete” (2004b:63). Med *designed-to-be* och *treated-as* menar Walker inte att han som forskare kan uppfatta att något är avslutat, utan att minst en av samtalsdeltagarna behandlar yttrandet som avslutat. Detta kan ske antingen genom att talarbyte sker på ett oproblematiskt vis, eller genom att talaren söker respons hos sina medtalare, vanligen, men inte nödvändigtvis, efter en paus. Walkers urvalsmetod har fördelen att han bara studerar avslutningar som verkligen var menade och uppfattade som avslutningar. Han undviker därmed yttranden inne i berättelser, och är heller inte hänvisad till sina egna tolkningar av vad som utgör ett turslut (2004b:63–65). Utifrån detta urval undersöker han vilka gemensamma fonetiska drag som tursluten uppvisar. I skrivande stund föreligger ingen motsvarande undersökning på svenskt material. Det är alltså svårt att kategoriskt säga vilka prosodiska drag som talare kan använda sig av för att signalera att turbyte görs aktuellt. Utifrån Hanssons (2003) och även Gustafson-Čapková (2005) undersökningar kan man emellertid dra slutsatsen att pausering är en mycket stark faktor för vad lyssnare uppfattar som gränsmarkör. Fallande grundtönsförlopp förefaller också vara en stark faktor, såväl som sjunkande uttalshastighet. Om detta är något som talare *faktiskt* orienterar sig mot, vill jag låta vara osagt. Det är något som kräver ytterligare studier. Utöver de tre faktorer som nämnts ovan, har jag i mitt material också noterat att kraftigt *stigande*, inte bara fallande, grundton som indikation på turavslut (jfr kapitel 5).

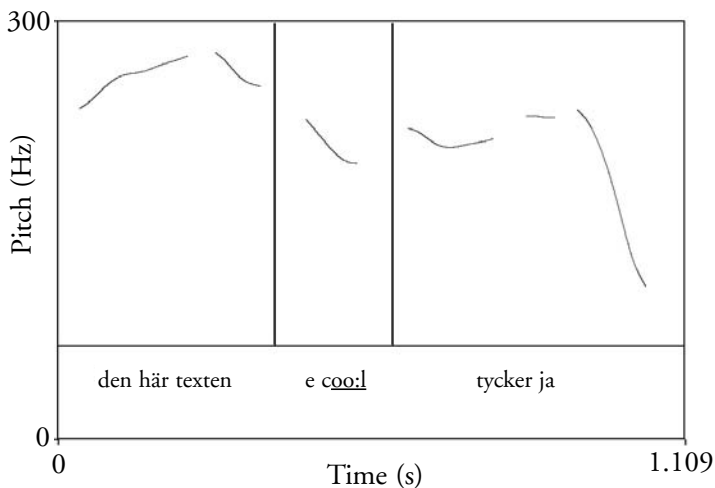
En illustration av skillnaden i grundtonsförlopp och pausering mellan rad 3 i exempel 2:3 och en liknande sekvens från exempel 2:4 får vi om vi studerar figur 2:1 och 2:2 nedan.

EXEMPEL 2:3. [GSM21] Prosodiskt projicerad fortsättning.

I=Intervjuaren; A=Anna; D=Doris.

1. I: vad tycker ni om deras texter då?
2. D: ehh,
3. A: den här texten e cool tycker ja.
4. D: mmm (.) de e den.

Den första figuren visar en prosodiskt projicerad fortsättning, medan den senare visar en prosodiskt icke-projicerad fortsättning.⁸ I figur 2:1 ser man hur *den här texten e cool* avslutas med hög grundton, på samma nivå som den projicerade fortsättningen, *tycker ja*. Det finns inte heller någon hörbar paus mellan *cool* och *tycker ja*. Ordet *cool* är också betonat, vilket markeras genom understrykning i transkriptionen. *Tycker ja* i sin tur är obetonat och produceras med kraftigt fallande grundton, och indikerar turslut, och följs också av talarbyte.

FIGUR 2:1. Grundtonsförlopp för rad 3, exempel 2:3.

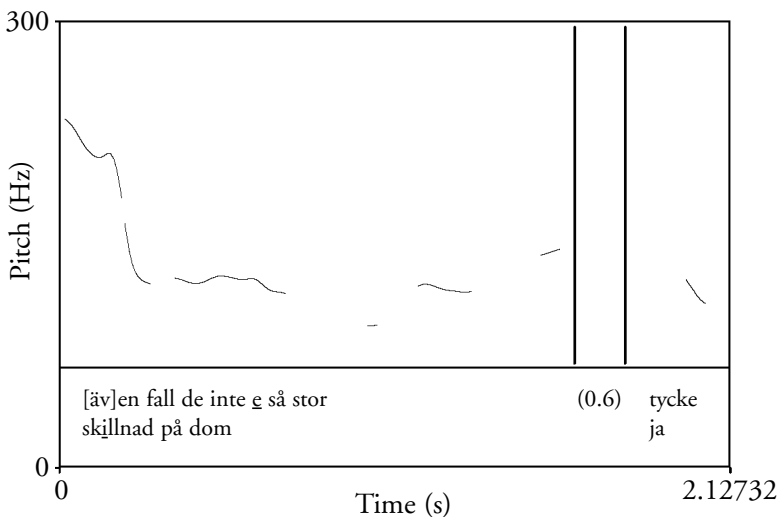
⁸ Observera att de utdrag som använts för grundtonskurvorna är olika långa, vilket resulterar i olika grad av lutning på kurvorna. Notera även att endast tonande ljud syns i en grundtonsanalys. Till synes blanka områden är alltså inte nödvändigtvis representationer av pauser, utan kan även representera tonlösa ljud.

Exemplet i figur 2:2 är hämtat från exempel 2:4, rad 5–8.

EXEMPEL 2:4. [GGSM 123–132] Prosodiskt icke-projicerad fortsättning.
I=Intervjuaren; D=Dan.

1. D: =jo men: >jag tycker nog< >de går no:g<
2. å lyssna på men (.) Jumper e väl (0.7)
3. strået vassare >i såna fall<
4. I: mm[.:]
5. D: [äv]en fall de inte e så stor skillnad
6. på dom;
7. (0.6)
8. D: >tycke ja<.
9. (0.3)
10. I: mm;

Yttrandet på rad 5–6, *även fall de inte e så stor skillnad på dom; (0.6) >tycke ja<*, avslutas med två obetonade stavelser, *på dom*, vilket följs av en längre paus på 0,6 sekunder, och därefter av ett tillägg. *På dom;* avslutas med lätt stigande, ”vädjande” intonation, vilket kan tolkas som ett försök till turöverlämning; redan *även fall de inte e så stor skillnad på dom;* är ett tillägg till yttrandet på rad 1–3. Att talaren lägger till ytterligare ett nytt segment, i form av *>tycke ja<*, till sitt yttrande, istället för att inleda ett nytt yttrande, kan tolkas som att han önskar lämna över turen. Först efter *>tycke ja<* tar en annan talare över turen, efter ännu en paus. Den fallande grundtonen och avsaknaden av prominensbetoning kan här tolkas som indikationer på turslut.

FIGUR 2:2. Grundtonsförlopp för raderna 5–8, exempel 2:4.

Utöver de karakteristika för prosodisk avslutning som beskrivs här, har jag även noterat att man ofta kan notera en förändring i röstkvalitet i samband med turslut. Rösten blir en aning knarrigare och turen avslutas med något som avlägset påminner om ett glottisstopp eller en svag variant av danskans *stød*. Walker (2004b) tar upp glottisstopp som ett viktigt drag för prosodisk indikering av turslut i engelska, men mig veterligt finns inte detta beskrivet som ett drag i svensk satsprosodi. Fenomenen som sådana finns förstås beskrivna med utgångspunkt i svenskan, men inte i relation till segmentering av spontant tal i satser, talparagrafer eller meningar. Jfr t.ex. Bruce (1998) och Engstrand (2004). Det finns inte utrymme att utveckla detta inom ramen för den här avhandlingen. Det får istället bli föremål för framtida undersökningar.

2.2.2.3. Pragmatisk slutpunkt

De pragmatiska slutpunkterna är en mer problematisk kategori. Ford & Thompson definierar i sin undersökning från 1996 pragmatisk avslutning som en avslutad talhandling. De skriver att en talhandlings slut uppfattas utifrån "the potential that any utterance has for constituting an action in an interactional sequence" (1996:148). De fortsätter med att definiera ett yttrande såsom varande en handling i en interaktionell sekvens endast om den är prosodiskt avslutad (1996:150). Detta gör, att i deras undersökning är samtliga pragmatiska avslutningar även prosodiska avslutningar. Däremot finns det prosodiska avslutningar som inte är pragmatiska avslutningar, vilket gör att det är oklart vad pragmatisk avslutning tillför deras diskussion. I exempel 2:5 nedan ser vi emellertid se att det finns tänkbara pragmatiska slutpunkter, som inte också är prosodiska slutpunkter.

EXEMPEL 2:5. [GSM21] Syntaktisk slutpunkt. Symbolen / indikerar en syntaktisk slutpunkt, symbolen ~ indikerar en prosodisk slutpunkt och symbolen • indikerar en pragmatisk slutpunkt. I=Intervjuaren; A=Anna; D=Doris.

1.	I:	vad tycker ni/ om deras <u>texter</u> /~• då?/~•
2.	D:	ehh,/~•
3.	A:	den här texten e <u>coo:l</u> /• tycker ja./~•
4.	D:	mmm/~• (.) de e den./~•

På rad 3, efter *den här texten är coo:l*, sammanfaller en syntaktiskt och en pragmatiskt möjlig slutpunkt, utan att de sammanfaller med en prosodiskt möjlig slutpunkt (se även Lindström 1999:63–64). *Den här texten är coo:l* utgör ett pragmatiskt tillfredställande svar på den fråga som ställs på rad 1, och *tycker ja* utgör en utveckling och specificering av handlingen. För en liknande

diskussion av Ford & Thompsons definition av pragmatisk avslutning, se även Steensig (2001:156–157).

Ford utvecklar i en senare artikel resonemanget kring pragmatisk avslutning. Hon menar då att det finns tillfällen då pragmatisk avslutning uppnås först efter en längre sekvens. Om en talare påbörjar ett identifierbart längre projekt (t.ex. en berättelse), är avslutningsplatserna för TKE:erna inte tillgängliga som TBP:er förrän projektet är avslutat. Ett yttrande kan med andra ord vara hörbart prosodiskt och syntaktiskt möjligt avslutat, men om det som sägs är till exempel ett skämt eller en berättelse, är avslutningsplatserna inte tillgängliga som turövergångsplatser förrän poängen har levererats eller berättelsen har avslutats (Ford 2004, Houtkoop & Mazeland 1985, jfr också Lerner 1991).

2.2.2.4. Komplexa turbytesplatser – KTBP

Ford & Thompson (1996) finner i sitt material, som består av amerikanska flerpartssamtal, att prosodiska och pragmatiska slutpunkter nästan alltid sammanfaller med syntaktiska slutpunkter. De syntaktiska slutpunkterna är emellertid nästan dubbelt så många som de pragmatiska respektive prosodiska slutpunkterna (1996:154). Vidare finner de att 98,8% av alla prosodiskt möjliga slutpunkter också är syntaktiska slutpunkter, medan bara 53,6% av alla syntaktiska slutpunkter också har avslutningsintonation. Utifrån detta drar de slutsatsen att syntaktiskt möjlig avslutning är den – på egen hand – minst tillförlitliga faktorn av de tre. Utifrån detta resultat väljer de att beteckna de TBP:er där alla tre avslutningsdragen sammanfaller som KTBP, dvs. ”komplexa turbytesplatser”.

Att språkbrukare utnyttjar prosodiska slutpunkter som indikationer på när ett yttrande kan vara slut, har även visats genom experimentella studier av laboratorieproducerat monologiskt tal. Grosjean (1983) visar att lyssnare inte bara kan avgöra om en mening är slut eller inte, utan även att de i hög utsträckning kan avgöra hur mycket längre den kommer att fortsätta.

2.2.3. Ett alternativt beskrivningsätt – intonationsenhet

Det bör framhållas att ovanstående beskrivning inte är det enda sättet att segmentera yttranden. En annan metod (av många) är att använda sig av *intonation units* (sv. *intonationsenheter*) (se t.ex. Chafe 1993, Du Bois, Schuetze-Coburn, Paolino & Cummings 1993, Kärkkäinen 2003). Intonationsenheter beskrivs som ”a stretch of speech uttered under a single coherent intonation contour” (Du Bois m.fl. 1993:47), och en rad prosodiska drag används för att

identifiera intonationsenhetsgränser, såväl initial som final gräns. Exempel på sådana drag är bland annat tonhöjd, betoning, förändring i tonhöjd relativt tidigare tal av samma talare (s.k. *pitch reset*), tempo, prosodisk förlängning av slutstavelser, pauser m.m. Intonationsenheters utsträckning avgörs med andra ord enbart av prosodiska drag. Detta är intuitivt och metodiskt tilltalande, framför allt eftersom det på många sätt kräver en skenbart lägre grad av analys än vad identifikationen av en TKE gör. Nackdelen med metoden är att man då helt bortser från det samspel som äger rum i interaktion mellan syntax, prosodi och pragmatik, och inte heller orienterar sig mot vad som är lokalt relevant för samtalsdeltagarna. Följaktligen använder jag mig här av TKE som minsta relevanta enhet.

2.2.4. Turtillägg

När en TKE har kommit till en identifierbar syntaktisk, prosodisk och pragmatisk slutpunkt, dvs. en KTBP, finns det olika medel för den pågående talaren att fortsätta turen, om ingen annan talare tar över turen, dvs. om regel 1c i turtagningsorganisationen kommer i spel. En möjlighet är att helt enkelt påbörja ytterligare en TKE. En annan är att producera ett *turtillägg* (eng. *increment*), nämligen ett stycke tal – ett ord, en fras eller en sats – som produceras som en syntaktiskt parasitisk fortsättning på den avslutade turen (Eriksson 2002, Ford, Fox & Thompson 2002a, Goodwin 1979, Schegloff 2000, Walker 2004a, b). Med syntaktiskt parasitisk avses här att det aktuella stycket tal vanligen inte skulle uppträda på egen hand, utan är utformat som en identifierbar fortsättning på den potentiellt avslutade turen. Det utgör inte en handling på egen hand. Om det utgjorde en egen handling eller kunde fungera på egen hand syntaktiskt, skulle det röra sig om en egen TKE. Att det är en fortsättning på samma handling gör det med Fords m.fl. (2002a) terminologi till en *constituent* (sv. *konstituent*) i den föregående satsen. Ford m.fl. skiljer på två olika sorters turtillägg, *extensions* och *unattached NPs* (sv. *fortsättningar* och *icke-anknutna nominalfraser*, jfr Eriksson 2002), där fortsättningar utgörs av syntaktiskt avhängiga enheter, medan icke-anknutna nominalfraser skulle kunna utgöra TKE:er på egen hand. Schegloff (2000) skiljer på tre sorters turtillägg: *next beat increments*, som uppträder omedelbart efter att värd-TKE:n⁹ har förts till ett möjligt slut, och är specifikt utformade för att förekomma ett annat yttrande; *post-gap increments*, som följer på en hörbar tystnad, samt *post-other-talk increments*, där tal från en annan talare förekom-

⁹ *Värd-TKE* används som benämning på den TKE som utvidgas i och med turtillägget, den TKE som turtillägget parasiterar på.

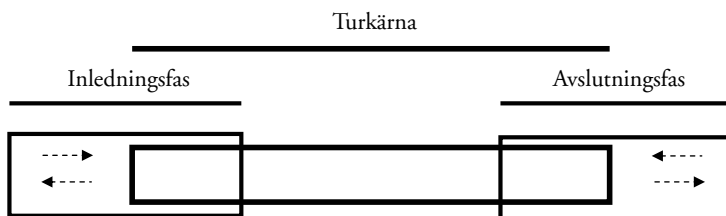
mer mellan värd-TKE:n och turtillägget. De två första befinner sig *i turövergångsområdet*, medan den tredje *reaktualiserar* turövergångsområdet i en position där turen redan har gått över till en ny talare.

Landqvist (2004) delar in tilläggen i två kategorier; *utvidgning* och *fortsättning*. Med utvidgning avser Landqvist ett tillägg som syntaktiskt passar ihop med det som föregår, och som tillsammans med det kommer att utgöra en enhet. Med fortsättning avser han ett satsformat tillägg som är ”formellt underställ[t] den hittillsvarande TKE:n (genom att de[t] inleds med subjunktion eller konjunktion) men är pragmatiskt-semantiskt så självständig[t] att de[t] utgör en egen TKE” (2004:94). Landqvist aktualiserar problemet med att avgöra exakt vad som utgör ett turtillägg och vad som skall bedömas som ett självständigt bidrag. Till exempel kan det vara problematiskt att avgöra om bidrag som inleds med samordnande konjunktioner som *och/å* skall bedömas som parasitiska eller självständiga. Det är svårt att kategoriskt säga att det förhåller sig på ena eller andra sättet, varför jag väljer att hålla frågan öppen, och avgöra från fall till fall hur bidragen skall klassificeras. Detta påverkar inte analysen av själva positioneringsfraserna. Däremot kan det i vissa fall påverka hur den kontext de befinner sig i representeras i det analyschema som presenteras i 2.2.4.1 och i kapitel 5.

2.2.5. Turens produktion

Som framhållits ovan produceras turer *inkrementellt*, en liten bit i taget, och varje ny del som läggs till en tur omförhandlar det som föregått. Detta till trots kan man identifiera utpräglade faser i turproduktionen. Sacks m.fl. (1974:722) talar om en tredelad struktur, där en initial del, här kallat *inledningsfas*, visar på vilken relation turen har till föregående tur. Inledningsfasen följs av en del, här kallat *turkärna*, som behandlar det som turen rör sig om. Därefter följer en tredje, avslutande, del, här kallad *avslutningsfas*. Avslutningsfasen projicerar en länk till en efterföljande tur, vilket kan ge en indikation till vilken relation den pågående turen har till en eventuell efterföljande tur (se även Linell 2005).¹⁰

¹⁰ Notera att denna tredelade struktur skiljer sig från, men är besläktad med, Schegloffs beskrivning av varje tur som ”(incipient) next, as current, and as prior” (Schegloff 1996). Incipient next, current och prior beskriver hela turens dialogiska relation som ett bidrag i kontext med övriga talares bidrag. Den tredelade turproduktionen innebär att turen består av en första del som länkar bakåt i samtalet, en mittdel som är själva talarbidraget, och en slutdel som blickar framåt i samtalet.

FIGUR 2:3. *Turens tredelade struktur. Turen består av en inledningsfas, en turkärna och en avslutningsfas.*

Segmenteringen är en avspeglning av att man kan identifiera en rad interaktionellt motiverade positioner som samtalsdeltagarna förhåller sig till. Dessa befinner sig i första hand i början och slutet av den potentiella TKE:n. Detta perspektiv återfinns framför allt hos Auer (1996), Lindström (2002, 2005) och Steensig (2001). De baserar sig alla på Schegloffs studier av turorganisation (1996), där Schegloff initierar beskrivningen av turorganisation som en skärningspunkt mellan grammatik och interaktion. Såväl Lindström som Steensig är också påverkade av en traditionellt fältanalytisk tradition av diderichsenskt snitt (1946 [1971]). En moderniserad topologisk-syntaktisk grammatisk beskrivning som bygger på Diderichsens arbete är det satsschema som används i SAG (1999).

Auer arbetar med tyska,¹¹ medan Lindström och Steensig studerar svenska respektive danska. Av de tre tar Steensig det mest interaktionella perspektivet, medan Auer och Lindström tar ett tydligare syntaktiskt perspektiv. Alla tre språken lämpar sig väl för fältanalys av Diderichsens (1946 [1971]) modell, vilket framför allt framgår av Auers och Lindströms arbeten. För att ge en bild av likheterna och skillnaderna mellan en traditionell grammatisk fältanalys och en interaktionell fältanalys, presenterar jag här emellertid först helt kort SAG:s satsschema.

SAG:s satsschema kan beskrivas i två steg. Det första steget inbegriper en inre sats bestående av *initialfält*, *mittfält* och *slutfält*, och det andra steget en utvidgad sats bestående av den inre satsen, föregången och/eller följd av *förfält* respektive *efterfält*.

¹¹ Auer studerar hur det i tysk syntax viktiga företeelsen *Satzklammer* kommer till uttryck i interaktion, och vilka konsekvenser talares orientering mot dessa bör få för vår förståelse av de konstituer som förekommer i positioner som föregår respektive följer på vänster och höger satsklammer. Dessa positioner kallar han i enlighet med tysk tradition *pre-front field*, *front field* och *end field*, och de förefaller i första hand vara syntaktiskt motiverade.

TABELL 2:1. *Satsschema för utökad sats. Efter SAG (4:6).*

Utvidgad sats				
Förfält	Inre sats			Efterfält
	Initialfält	Mittfält	Slutfält	
Ja,	i morgon	kan hon nog	vara med,	eller hur?

De olika positionerna är hos SAG, inte oväntat, strikt grammatiskt motiverade. De språkliga företeelser som kan uppträda i till exempel förfältet respektive efterfältet är alltså annex¹² bestående av traditionellt lexikala enheter, inte hummanden, tvekljud e.d. (se nedan). SAG listar en rad satslement som kan förekomma i för- respektive efterfältet. I förfältet identifierar de två sorters annex: initialt dislokerade led (*Din cykel, vad fin den är!*) samt vissa satsadverbial och fria adverbial (*För resten, du kan ta min cykel.*). Dessutom kan även interjektions- och vokativfraser uppträda i förfältet (*Bertil, nu får det vara nog.*). I efterfältet förekommer framför allt annex som finalt dislokerade led (*När kommer han i år, din bror?*), finalt dubblerade led (*Du är ju inte klok, ju.*), adverbiala led (*Och så sätter du dig i stolen, bara.*), konjunktionen *eller* (*Kommer du i morgon eller?*) samt interjektions- och vokativfraser (*Han kommer i morgon, ja.*). Dessutom kan nominella led uppträda som fria annex inskjutna i den inre satsen (*Om hon accepterar erbjudandet, vilket jag egentligen inte räknar med, måste vi handla snabbt.*) (SAG 4:3–28).

2.2.5.1. Interaktionellt baserade turscheman

Jan Lindströms studier av turproduktion utgår i hög grad från det satsschema, baserat på Diderichsen (1946 [1971]), som är ett utbrett analysredskap inom skandinavisk lingvistik. Lindström avser att besvara de frågor Schegloff (1996) ställer upp angående turpositioner och vilka språkliga element som vanligen uppträder i de olika positionerna. De frågor Lindström framför allt fokuserar på är ”What are the successive elements of each TCU?” och ”Where do such elements occur?”.

Lindström (2003) tecknar en schematisk bild av turproduktionen, som illustreras i schema 2:2.

¹² Med *annex* avser SAG ett ”satsled som placeras utanför eller som inskott i den inre satsen och tillsammans med denna bildar en utvidgad sats. Annexet består vanligtvis av en fras som annars hade kunnat fungera som led i den inre satsen” (1:154).

TABELL 2.2. *Topologisk modell för turorganisation. Enligt Lindström (2003).*

Tur				
Försegment	Inre segment			Eftersegment
	Begynnelse		Avslutning	
nämen	de	fungerar	nog	sörru:??

Här modelleras TKE-kärnan som en del av en tur, som kan föregås av någonting som kommer före inledningen, och som kan följas av någonting som uppträder efter en möjlig avslutningspunkt. Lindström (2002) specificerar turinledningen ytterligare, med positioner han kallar *förbegynnelse*, *begynnelse* och *postbegynnelse*.

TABELL 2.3. *Segmentering av början av TKE:n. Enligt Lindström (2002).*

Förbegynnelse	Begynnelse	Post-begynnelse	Resten av TKE:n
>ja undrar<	finns de de har		de plats på pensionat:et; gör de nu hörrö:? gör de; de nån betydelse att My lö:per? hɑ:r de; heh heh heh ...
(n):ja: .hh uh	de hon- de hon-	↙ ↙	ä inte så att hon höglöper alltså
för [...]	vi		har hanhund själv då
ja: men ja me:nar ehur hur		e:h (2.0)	reagerar han på henne då:? reagerar han då:?

Förbegynnelse utgör här en plats som befinner sig *utanför* TKE:n, i en position som snarare förbereder för själva TKE:n. Där förekommer till exempel kroppsliga signaler (miner, blickar) men även inandningar och ljud i stil med *uh* och liknande. Dessutom förekommer konnektorer, tvekljud och diskurspartiklar. Det första segmentet i TKE:n befinner sig i *begynnelseposition*. Lindström konstaterar att de element som befinner sig i *begynnelseposition* framför allt (utom vid ja/nej-frågor) utgörs av satsbaser. *Postbegynnelse* utgörs av en position som kan utnyttjas till exempel vid omstarter (↙) mellan de två alternativa starterna. Det är också en position där tvekljud (*e:h*) och pauser kan uppträda. Vidare kan det utnyttjas för mediala annex, samt för att försäkra sig om övriga samtalsdeltagares uppmärksamhet.

Steensig antar i sin analys ett mycket mer entydigt interaktionellt perspektiv, och beskriver inte bara vilka den pågående talarens möjliga aktiviteter i en viss position är, utan även vilka andras möjliga aktiviteter i samma position är. Steensig presenterar, precis som Lindström, sin positionsanalys i ett schema. Det föreligger emellertid vissa skillnader analyserna emellan, vilka kommer att diskuteras nedan. Först följer emellertid en redogörelse för Steensigs version.

EXEMPEL 2:6. Efter Steensig (2001:208). Tecknet *f* markerar att något sägs med leende röst.

1. M: I: l[ige ko]mmet hjem er I ikke [det?
 2. A: [hrhh-] [Jo:,=
 3. A: =Qnsdag;
 4. (.)
 5. M: o↑kayh
 6. (0.3)
 7. A: Så: øh Det er vi fl[↑]ige kommet_f;
 8. M: =Pfu:h hvodden ↑har I det;

TABELL 2:4. *Turtagningslingvistiska positioner enligt Steensig (2001:210).*

ln.	<i>præbeg.</i>	<i>postbeg.</i>	<i>turenheds- midte</i>	<i>præ-mulig afslutning</i>	<i>post-mulig afslutning</i>
7	Så: øh	Det	er vi <i>f</i> -lige	kommet _f ;	
1a		I:	lige kommet	hjem	er I ikke det
1b		er	I	ikke	det

Steensig beskriver inledningen till rad 7, *Så: øh*, som ett element som förbinder yttrandet med det som föregår. Det markerar det som eventuellt följer som en slutsats av det som föregått, men det aktuella yttrandet har ännu inte påbörjats och man kan inte se vilken sorts yttrandeenheter det kommer att bli. På sätt och vis står alltså det här elementet utanför, eller framför, TKE:n. Det föregår *början* och befinner sig alltså i vad Steensig kallar *præ-begyndelsesposition*. När *Det* yttras, menar Steensig emellertid att själva *projiceringen* påbörjas, dvs. möjligheterna för vad som kan följa snävas in. Detta är vad Steensig kallar *post-begyndelsesposition*, en position som befinner sig *efter* en identifierbar början. Det som följer är *turenheds-midten*, där *projiceringen* fortsätter tills den når det sista elementet före en möjlig avslutning. När detta element nås, påbörjas det som i Steensigs terminologi är *præ-mulig afslutning*, dvs. här *kommet*. Detta visar sig vara inte bara en möjlig, utan en faktisk avslutning. På rad 1a–b avslutas emellertid inte *turen* efter att *præ-mulig afslutning* uppnåtts i och med att den *projicering* som påbörjas med *I*: i postbegynnelsen uppfylls genom det betonade *hjem*. Istället fortsätter talaren genom att lägga

till en tag: *er I ikke det*. Den position där taggen produceras kallar Steensig *post-mulig afslutning*, då det är fortsatt tal av den förste talaren, trots att talarbyte har gjorts relevant. Även taggen har en inre projicering, som på rad 1b, där Steensig menar att en möjlig avslutning uppnås i och med *ikke*, då det i danska inte krävs något betonat element i påhäng av den här typen (Steensig 2001:210). Även *det* befinner sig alltså i en position där det är relevant för en annan talare att ta turen.

Steensig (2001:213–271) listar även de aktiviteter han identifierat som möjliga för en talare att ägna sig åt i respektive position, samt vad övriga samtalsdeltagare kan göra i samma positioner. Han fokuserar med andra ord på det interaktionella samspelet inte bara för att identifiera vilken position som är den för tillfället pågående, utan även för att visa på det interpersonella samspelet samtalsdeltagarna emellan.

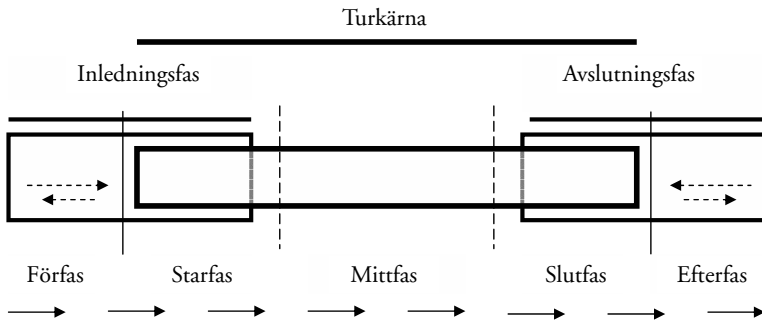
Som illustrerats ovan skiljer sig Lindström och Steensig åt med avseende på hur de tolkar en del av de positioner Schegloff föreslår. Framför allt skiljer de sig i sin tolkning av termerna *postbegynnelse* och *begynnelse* – i sin beskrivning av förbeginnelse överensstämmer de tämligen väl.¹³ De använder sig av samma terminologi, men avser olika saker med termerna. Där Lindström ser begynnelsen som det första elementet i det som verkligen utgör TKE:n, ser Steensig begynnelsen som en närmast abstrakt punkt som befinner sig omedelbart före postbeginnelsen. Steensigs position postbegynnelse sammanfaller med Lindströms position *begynnelse*, medan Steensig över huvud taget inte har någon specifik egen position som formellt motsvarar Lindströms *postbegynnelse* (se ovan). Funktionen hos Lindströms *post-begynnelse* finns emellertid inbäddad i det som Steensig kallar *post-begynnelse*, då det är här Steensig identifierar talaraktiviteter av samma typ som Lindström placerar i *sin* *postbegynnelse*, som till exempel att försäkra sig om att man har mottagarens uppmärksamhet (2001:243).

Det som är den mest avgörande skillnaden schemana emellan är emellertid vad de betraktar som studieobjektet. Lindström eftersträvar en typologisk, och i tämligen hög grad grammatiskt motiverad, beskrivning av yttrandestrukturen, och söker på så vis efter likheter och skillnader mellan syntaktiska och interaktionella strukturer. Steensig försöker också göra en typologisk beskrivning, men hans fokus ligger på var i en TKE man kan utföra olika interaktionella handlingar.

För den här studien kommer jag att använda mig av ett analyschema som bygger på både Lindströms och Steensigs scheman, men som i högre grad integrerar ett prosodiskt förlopp. Jag försöker därmed i högre grad fokusera

¹³ För enkelhetens skull använder jag här den svenska terminologi för att referera till båda författarnas termer.

på processen istället för på produkten. I figur 2:4 illustreras hur jag väljer att segmentera turens produktion och dess faser. Jag kommer i fortsättningen att kalla mitt schema för *fasschema*.

FIGUR 2:4. *Turens produktion och dess faser.*

Dels finns det tre övergripande faser: *inledningsfasen*, *turkärnan* och *avslutningsfasen*. Dessa visar på de tre huvuddelar som turer kan anses bestå av, med en inledande del som visar på relationen till föregående tur, en del som visar vad turen rör sig om, samt en del som länkar framåt mot kommande yttranden. Detta symboliseras i figuren genom de streckade pilar som befinner sig i lådorna i början och slutet av turen. Genom att visa på relationen till föregående tur säger man även något om åt vilket håll den påbörjade turen kommer att gå. På samma sätt säger ofta de element som produceras i avslutningsfasen inte bara något om vad som kan komma i nästa tur, eller vad som utgör en prefererad handling (se avsnitt 2.3) i nästa tur, utan utgör även en sista möjlighet för talaren att ge en tolkningsnyckel till mottagaren. På så vis länkar man avslutningsfasen även bakåt mot det yttrande som är på väg att avslutas (jfr Schegloff 1996). På en mer detaljerad nivå finns här en *förfas*, en *startfas*, en *mittfas*, en *slutfas* och en *efterfas*, över vilka en tur produceras, och, vilket symboliseras av de högerriktade pilarna under figuren, successivt projiceras mot ett turslut.

När Steensig talar om projicering, talar han både om syntaktisk och prosodisk projicering (2001:77), men när han diskuterar möjlig avslutning nämner han endast pragmatiskt och syntaktiskt möjlig avslutning (2001:263), inte prosodiskt. Detta har möjligen sin grund i att Steensig menar att det saknas tillräcklig forskning om prosodiska interaktionella metoder på danska (2001:102–151). Projicering är en inte alldeles oproblematiserad term. Det är självklart omöjligt att veta exakt hur långt ett yttrande kommer att vara, och något som utmärker mänskligt språk är att det inte finns någon övre gräns för hur många led ett yttrande kan innehålla, till exempel hur många sam- och

underordningar som kan läggas till ett yttrande. Att förutsäga en exakt slutpunkt på en annan talares yttrande är med andra ord i det närmaste omöjligt. Däremot kan vi veta när en *möjlig* slutpunkt uppstår, syntaktiskt, pragmatiskt och prosodiskt, och det är den första *möjliga* slutpunkten som markeras genom det sista projicerade ledet, dvs. det som sägs i det jag här har valt att kalla slutfasen. Det som läggs till efteråt, om det produceras som en integrerad fortsättning på det sagda, produceras i det som här kallas efterfasen.

Låt oss se hur samma exempel som har använts för att illustrera syntaktisk, prosodisk och pragmatisk slutpunkt ovan kan se ut i ett fasschema:

EXEMPEL 2:7. [GGSM21] Illustration av fasschema.

I=Intervjuaren; A=Anna; D=Doris.

1. I: vad tycker ni/ om deras texter/~• då?/~•
2. D: ehh, /~•
3. A: den här texten e coo:l/• tycker ja./~•
4. D: mmm/~• (.) de e den./~•

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1.	1.	I		vad	tycker ni om deras	<u>texter</u>	då
2.	2.	D	ehh,				
3.	3.	A		den här	texten e <u>coo:l</u>	tycker ja	
4A.	4.	D		mmm (.)			
4B.	4.			de	e	den	

Tur 1 inleds inte med någon förfas, utan börjar direkt i startfasen, och turen har två komplexa möjliga slutpunkter. Den första projicerade slutpunkten uppträder efter *texter*. Yttrandet avslutas emellertid först i och med produktionen av *då* i efterfasen. På rad 2 inleder Doris ett yttrande som inte slutförs, utan avbryts efter att hon har försökt inleda turen genom *ehh*. Hennes tur kommer med andra ord aldrig igång på riktigt, vilket leder till att fälten för startfasen och framåt i schemat är tomma. På rad 3 inleder Anna sitt yttrande utan något av det förarbete som ibland återfinns i förfasen, och börjar genast med *den* i startfasen. På rad 3 illustreras också hur *coo:l* inte uppträder i slutfasen, trots att det är en syntaktiskt och pragmatiskt projicerad slutpunkt. Det är först i och med att det prosodiskt projicerade *tycker ja* har producerats i slutfasen, som en komplex möjlig slutpunkt uppstår. Om yttrandet hade varit hörbart avslutat efter *coo:l* hade det varit *coo:l* som utgjorde slutfasen, och *tycker ja* som utgjorde efterfasen. Tur 4 består av två TKE:er, däribland en minimal prosodiskt, pragmatiskt och syntaktiskt avslutad tur (jfr transkriptionen), bestående av endast ett ord, *mmm*, som fungerar som ett medhållande kvitto på Annas påstående i tur 3, och därmed som ett eget bi-

drag i interaktionen. Trots att *mmm* utgör hela TKE:n, så står det i startfasen, vilket enbart ska tolkas som att det är en ettords-TKE, och att den inte hinner mer än att initieras innan den är över. Kvittot utvecklas i tur 4b, genom *de e den*.

Om vi jämför exempel 2:7 med exempel 2:8, ser vi hur olika två till synes likartade yttranden realiseras i fasschemat.

EXEMPEL 2:8. [GSM 100–116] Illustration av fasschema.

I=Intervjuaren; C=Carl; E=Erik.

1. E: >men de e väldigt< lättsmält musik >e re<.
2. C: mhm
3. E: man liksom::
4. (0.4)
5. C: alla kan ju [lyssna >på sån här musik<]
6. E: [a- a:: man be]höver
7. inte tänka speciellt mycke för å sitta å lyssna
8. på den
9. (0.4)
10. () (°a::°)=
11. E: =egentligen.
12. (0.4)
13. E: tycker jag.
14. (0.8)
15. E: [°faktiskt°.]
16. I: [(°väldigt)](.) lättlyssnat,°
17. E: mm;

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1.	1.	E	>men	de	e väldigt< lättsmält	musik	>e re<.
2.	2.	C	mhm				
3.	3.	E		man	liksom::		
4A.	5.	C		alla	kan ju [lyssna >på sån här musik<]		
4B.	6.	E			[a- a:: man be]höver		
5A.	6–8.	E	[a- a::	man	man be]höver inte tänka speciellt mycke för å sitta å lyssna	på den (0.4)	
5B.	10. ()						(°a::°)=
	11.	E					=egentligen. (0.4)
5C.	13.						tycker jag. (0.8)
5D.	15.						[°faktiskt°.]
6.	16.	I					[(°väldigt)](.) lättlyssnat,°
6.	16.	I			[(°väldigt)](.) lättlyssnat,°		
7.	17.	E		mm;			

Här fokuserar vi framför allt på tur nr 5, rad 6–15. Turen inleds i överlapp med Carls yttrande av Eriks medhållande *a- a::* i förfasen, som indikerar yttrandets förhållande till det föregående yttrandet. Därefter följer Eriks förklaring till vad som avses med ”lättsmält musik” (rad 1), nämligen: *man behöver inte tänka speciellt mycket för å sitta å lyssna på den*, som är prosodiskt, pragmatiskt och syntaktiskt möjligt avslutat; *på den* uppträder i slutfasen. Därpå följer en paus på ca 0,4 sekunder och en minimal respons i form av *a::*. Omedelbart på detta följer Erik upp med *egentligen*, som blir en fortsättning, en utbyggnad, av yttrandet på rad 6–8. Detta hamnar i fältet för efterfasen, eftersom det utgör en fortsättning på det tidigare yttrandet, och återrealiserar en möjlig turbytesplats. Inte heller den här turbytesplatsen utnyttjas av någon annan talare, och en tystnad på ytterligare 0,4 sekunder uppstår, innan Erik återigen själv tar ordet genom att ännu en gång fortsätta sin tur. Det gör han när han lägger till ett *tycker jag*, vilket även det utgör en efterfas, med en komplex TBP. Här uppstår ytterligare en längre paus, den här gången hela 0,8 sekunder. Först här, i överlapp med Eriks tredje turtillägg, tar en annan talare faktiskt över turen. Den som då tar över ordet är intervjuaren, som ju har ett intresse utöver det rent sociala av att samtalet skall flyta på och komma vidare.

I det här exemplet produceras alltså *egentligen*. (0.4) *tycker jag*. (0.4) °*faktiskt*°. på ett sådant sätt att det utgör en sekvens av tre efterfaser. Skillnaden gentemot *den här texten e coo:l tycker ja*. ligger i prosodisk realisering, samt i övriga samtalsdeltagares agerande.

En mer detaljerad genomgång av turen och dess faser ges i kapitel 5.

2.3. Preferensstruktur och face

Preferens och *dispreferens* är centrala termer inom CA. Termerna avser vanligen hur en respons, ett *andraled* (eng. *second pair part*) till exempelvis ett påstående, en fråga eller ett erbjudande sägs (Drew 1984, Lindström 1999:34, Pomerantz 1984). Det har noterats att prefererade yttranden produceras utan några märkbara fördröjningar, tvekanden eller omtagningar. Man kan säga att det är det strukturellt *omarkerade* fallet, medan ett disprefererat yttrande utgör det *markerade* fallet (Norrby 2004:132). Disprefererade yttranden karakteriseras ofta av fördröjning, undvikanden och förklaringar. Ett exempel på ett disprefererat svar ser vi i exempel 2:9, där Per ringer Magnus för att planera inför lördagens fotbollsmatch, där de skall döma.

EXEMPEL 2:9. [UGRU7:B:11 1–18] Preferensstruktur.

P=Per, ringer; M=Magnus, svarar.

1. M: >Bork<
2. P: ja tjena::i, Magnus:u[s,]
3. M: [ja] men tjenare Per,
4. P: ha (.) i[morron-]
5. M: [(rolit)] å höra din r:ö:s:t,
6. P: i:morron kväll ä de dags,
7. M: imorron kväll >e< ja,=
8. P: =ha
9. (1.0)
10. M: ja får väl säga ett återbu::d,
11. P: va? ((chockat))
12. M: (för) ja ha:r fått träningsvärk,
13. P: a dra: du åt helsike,
14. (.)
15. M: m[en va gö:r man? ja har- ja har dömt=
16. P: [de ska- de ska man hör- va?
17. M: =ja har dömt sex dar i: (.) r:ad nästan
18. va eh=-

På rad 4 och 6, direkt efter de inledande hälsningsfraserna, börjar Per leda in samtalet på det som är anledningen till att han har ringt: att något skall äga rum dagen därpå, nämligen fotbollsmatchen de skall döma. Magnus respons på detta är en spegling av Pers yttrande: *imorron kväll >e< ja, =* (rad 7), med den skillnaden att det sägs med avsevärt mindre entusiasm. Magnus tar inte upp tråden, och efter Pers minimala respons *ha*, följer en sekundlång paus, varefter Magnus meddelar att han måste lämna återbud (rad 10). Per reagerar kraftfullt på rad 11, varefter Magnus börjar förklara varför han inte kan delta: han har dömt så många matcher att han har fått träningsvärk. Det är alltså inte hans fel att han inte kan döma dagen därpå, och anledningen är att han redan har dömt väldigt mycket. Det disprefererade i exempel 2:9 utgörs av att Magnus efter Pers påminnelse på rad 6 inte tar upp tråden. Den sekundlånga pausen på rad 9 är ett tecken på att det är något som inte riktigt stämmer, och på rad 10 får vi veta vad det är: Magnus kan inte delta.

Face är en term som i CA-litteratur ibland anses ligga nära tillhands i samband med preferensstruktur. Erving Goffman introducerade termerna *face* (på svenska ibland kallat *socialt ansikte* (Wirdeñäs 2002:17–21), ibland *fasad* (Aronsson 1991, Reimers 1995:114)) och *face-work* (önskan att upprätthålla sitt eget och andras sociala ansikte) som ett sätt att illustrera människors behov att uppvisa en god bild av sig själva i sociala sammanhang. Termen används för att beskriva hur talare förhåller sig till varandra, bland annat genom hur de signalerar social status. Det är "the positive social value a person effectively claims for himself [sic] by the line others have assumed he [sic] has taken during a particular contact" (Goffman 1967 [1955]:5). Termen *face* har

vidareutvecklats av Penelope Brown och Stephen C. Levinson i deras *politeness theory* (1987), så att de skiljer på *positive* och *negative face*. Positivt socialt ansikte innebär att alla människor vill att åtminstone några andra vill samma saker som de själva. Negativt socialt ansikte i sin tur är att alla människor vill att de skall kunna agera utan att bli hindrade av andra (1987:62). För att tillgodose dessa önskemål använder sig talare enligt Brown & Levinson av två sorters s.k. *artighetsstrategier* (eng. *politeness strategies*). Strategierna betecknas som positiva respektive negativa, beroende på om de riktar sig mot mottagarens positiva eller negativa sociala ansikte (1987:101–102, 129–130).

Att talare vill att deras yttranden skall falla i god jord och att det är bra för samtliga talares sociala ansikte om samtalet flyter utan till exempel alltför mycket stakningar och misslyckade turöverlämningar känns intuitivt rätt. Att däremot *visa* att talare vill upprätthålla sitt och andras sociala ansikte är svårt att göra utan att hemfalla åt spekulationer kring intentionalitet och talarnas psykologiska bevekelsegrunder för en eller annan handling (Lindström 1999: 26–27, Schegloff 1988:97). Mycket forskning kring face, inte minst Brown & Levinsons politeness theory, bygger dessutom på enstaka turer, och man baserar många resonemang på intuition, snarare än på data. Lerner (1996) undersöker socialt ansikte som en faktor i preferensstrukturer utifrån synvinkeln att "[t]o maintain face is to fit in" (1996:303). Passar man in, har man upprätthållit sitt sociala ansikte. Genom att studera samkonstruktionssekvenser och komplexa TKE:n undersöker han hur talare bär sig åt för att passa in, för att på så vis kunna beskriva hur face manifesteras i talarnas beteende. Lerner menar att om "face-work requires social demonstration to achieve recognition by other, then it is recognizable not by reference to individual desire but by reference to common practices that demonstrate that desire" (1996:319). Han sluter sig till att "[t]he desire to maintain face does not explain the organization of face-work" (1996:319). Det är alltså enligt hans mening fruktbarare att studera de sociala praktiker talare utnyttjar för face-work, än att spekulera i talares önsknings och avsikter.¹⁴

För att undvika att hamna i spekulationer kring talarnas avsikter och önsknings, har jag här valt att inte använda mig av termen *socialt ansikte*, *face*, utan istället använda mig av termen *preferensstruktur*, då det är fullt tillräckligt för att visa på vad i interaktionen som talare behandlar som passande respektive opassande.

¹⁴ Detta motsägs visserligen inte av Goffman: han menar att man absolut inte ska spekulera i talarintentioner.

2.4. Reparation

En tredje central term inom CA är *reparation* (eng. *repair*). Reparation kan innebära att man korrigerar till exempel ett ordval, val av morfologi, uttal eller oklarheter i förståelse hos mottagaren.¹⁵ Det allra vanligaste, och minst markerade, sättet att reparera ett yttrande är att det är talaren själv, dvs. den som har producerat *problemkällan* (eng. *trouble source* el. *repairable*) som initierar och genomför reparationen, s.k. *självinitierad självreparation*. Om en talare uppmärksammar att det finns en problemkälla i vad någon annan har sagt, och erbjuder en ”korrekt” variant, kallas detta *annaninitierad annanreparation*. Varianter finns självfallet: självinitierad annanreparation går ibland under benämningen *ordsökning* (eng. *word search*), och annaninitierad självreparation skulle kunna innebära att en talare efter sitt yttrande får responsen ”Va:??”, varpå den förste talaren har möjligheten att reparera eller modifiera sitt första yttrande (Schegloff, Jefferson & Sacks 1977).

Reparation kan uppträda i flera olika positioner i förhållande till problemkällan. Självreparationer kan uppträda i samma tur som problemkällan (eng. *same-turn repair*), genom att talaren avbryter sig, korrigerar sitt yttrande och fortsätter tala. De kan också uppträda i turövergångsområdet. Detta innebär vanligen att den TKE som innehåller problemkällan genast följs av en ny TKE, eller ett nytt TKE-segment, som innehåller en reparation. Vidare kan självreparation äga rum i en tredje tur, i förhållande till den tur som innehåller problemkällan, en s.k. *tredjetursreparation* (eng. *third-turn repair*). Annaninitierade annanreparationer äger framför allt rum i andraposition i relation till problemkällan, dvs. i den tur som följer direkt efter den problematiska turen (Schegloff 1992b, 1997a, b, Schegloff m.fl. 1977).

Som nämns ovan har reparation framför allt behandlats i relation till ordval och liknande, men även problemkällor av mer pragmatisk natur, som till exempel val av nästa talare (jfr avsnitt 2.2.1 ovan) har behandlats som reparationer av bland annat Schegloff m.fl. (1977:371–372). De diskuterar exempel där någon annan än den som avsetts tagit turen för att besvara en fråga, vilket följs av en uppmaning till den som från början avsetts att svara på frågan. Utifrån det resonemanget skulle man också kunna betrakta bristande turöverlämning som en reparabel problemkälla. Jag återkommer till denna möjlighet i kapitel 7.

¹⁵ I litteraturen behandlas främst reparationer på lexikal nivå.

2.5. Tillvägagångssätt

CA-metod innebär vanligen att man utifrån ett observerat fenomen skaffar sig en *samling* av detta fenomen. Fenomenet utgörs typiskt av samtalsstrukturerande handlingar, som till exempel *ordsökningar* eller *reparationer*, inte av lexikala fenomen. Lexikala enheter kan emellertid fungera som ingångar till strukturella fenomen. I mitt material har jag så öppet som möjligt sökt efter hur talare med språkliga medel positionerar sig gentemot varandra och det som sägs, varefter jag undersökt dessa medel såväl kvalitativt som kvantitativt. Ett kvantitativt perspektiv är inte något man vanligen förknippar med CA, då det är mönstren i sig själva, och att något över huvud taget förekommer, som är intressant, inte hur ofta det förekommer. Ett argument är att man måste veta vad man analyserar innan det är någon mening med att räkna det (Heritage 1995, Schegloff 1993). Anledningen till att jag här anlägger ett kvantitativt perspektiv i kapitel 5 och till viss del även i kapitel 6 är att ett av mina syften är att skapa en översiktlig bild av den språkliga variation som finns i positionering i samtal.

Mitt andra delsyfte, att undersöka hur positioneringsfraserna distribueras i tur och TKE, och hur detta påverkar deras funktion, redovisas i kapitel 6 i en kvantitativ-kvalitativ genomgång av vilken typ av positionering som förekommer i respektive fas.

Det tredje delsyftet, att undersöka positioneringsfrasernas sekventiella funktioner, redovisas i kapitel 7. Det är en rent kvalitativ undersökning av några av de sekventiella kontexter i vilka positioneringsfraserna uppträder, och vilka interaktionella uppgifter de utför.

3. Material

Detta kapitel består av två delar. I avsnitt 3.1 presenteras det material som använts för föreliggande studie. I avsnitt 3.2 presenteras och diskuteras transkription och transkriptionsprinciper.

3.1. Korpus – Samtalsspråkets grammatik

Den största delen av det material som använts för denna avhandling ingår i den korpus som sammanställts inom projektet *Samtalsspråkets grammatik*. Som ett led i projektet sammanställdes en s.k. *kärnkorpus*, som gjordes tillgänglig för samtliga projektmedlemmar. Materialet i kärnkorpussen är hämtat dels från befintliga inspelningar, dels från nya inspelningar gjorda särskilt för projektet. Genom att utnyttja befintligt material kunde man enkelt skaffa sig en bred och varierad korpus med samtal från olika dialektområden och verksamheter.¹

Utöver samtal från kärnkorpussen har jag använt ytterligare ett samtal hämtat från Korpus Gruppssam (Nordenstam 1994, Norrby 1998) för att utvidga materialunderlaget.²

¹ Trots att en av styrkorna i kärnkorpussen är dess dialektbredd, har jag valt att för den här undersökningen inte arbeta med det finlandssvenska materialet. Anledningen är att finlandssvenska skiljer sig från sverigesvenska med avseende på prosodi, och i vissa fall också ordföljd. För att undvika missförstånd valde jag därför bort den delen av materialet.

² Gruppssamsamtalet är ett privat flerpartssamtal, inspelat av deltagarna själva. Det ersätter på sätt och vis det finlandssvenska materialet, där alla samtalen var inspelade av samtalsdeltagarna, och två av tre var privata middagssamtal precis som Gruppssamsamtalet.

Som nämnts ingick inspelningarna ursprungligen i andra projekt, och spelades alltså in med andra syften i åtanke än de som är aktuella här. Inspelningssituationerna är därmed inte speciellt utvalda eller konstruerade för att passa mina syften. Detta är positivt, eftersom samtalsdeltagarna är medvetna om att de är iakttagna, men de iakttas av en annan anledning än för föreliggande studie. Det är osannolikt att de är medvetna om just de språkliga karakteristika som är relevanta för denna undersökning. Ett problem då man spelar in tal är annars det Labov (1972:209) kallar *observatörens paradox*, nämligen att om man vill studera tal kommer metoden för studierna per automatik att bli en del av kontexten för studieobjektet, vilket leder till att man som forskare påverkar det som ska studeras. Påverkan av kontexten kan emellertid vara större eller mindre. Eriksson (1997:52–57) identifierar fyra olika inspelningssituationer, som befinner sig på en glidande skala av grad av inblandning av forskaren:

- 1) *Den språksociologiska intervjun*: Undersökaren ställer ett antal frågor till informanten.
- 2) *Den styrda dialogen*: Mer samtalsliknande intervju, där frågorna inte är givna, utan samtalet mellan intervjuaren och informanten utvecklas mer ”naturligt”.
- 3) *Gruppsamtal*: Istället för dyader observerar man en grupp som samtalar. Detta har implikationer för bl.a. turtagningen. Gruppen kan vara självrekryterad eller handplockad, och medlemmarna i den kan ha känt varandra sedan tidigare eller inte.
- 4) *(Delta) observation*: Istället för att arrangera en inspelningssituation söker man upp en grupp i dess naturliga miljö. Gruppen kan antingen spela in sig själv, eller så kan forskaren vara närvarande. (Eriksson 1997:53–54)

Eriksson noterar, att även om graden av inblandning skiljer sig åt de olika inspelningssituationerna emellan, så kommer man aldrig helt och hållet undan utan inblandning. I samtliga situationer finns ju ändå bandspelaren med.³ Han identifierar ytterligare fyra faktorer som gör att inspelningssituationen skiljer sig från ett ostört, icke-observerat samtal.

³ Att observera någon utan vederbörandes vetskap är förstås oetiskt.

TABELL 3:1. *Faktorer som påverkar inspelningssituationen. Efter Eriksson (1997:54).*

	<i>Språksoc. intervju</i>	<i>Styrd dialog</i>	<i>Grupp- samtal</i>	<i>(Delt.) observation</i>
1. Närvaro av bandspelare	+	+	+	+
2. Närvaro av forskare	+	+	+/-	+/-
3. Undersökaren kontrollerar situationen	+	+	+	-
4. Gruppen sammansatt av undersökaren	+	+	-	-
5. Undersökaren kontrollerar turtagning, ämne.	+	(+)	-	-

Forskarens närvaro är förstås nödvändig vid alla slags intervjuer. Forskaren kontrollerar också alla samtal utom den deltagande observationen, genom att ha arrangerat inspelningstillfället, inte bara spelat in ett samtal som kunde ha ägt rum även utan forskarens inblandning. Att samtalet skulle kunnat ha ägt rum är också sannolikare om informanterna tillhör en grupp där medlemmarna redan känner varandra och brukar interagera. En av de viktigaste skillnaderna mellan en intervju och ett vanligt samtal är vidare att deltagarnas kommunikativa rättigheter är olika fördelade. I intervjun är det intervjuaren som ger ordet och ställer frågorna, men också intervjuaren som har en situationsbetingat intresse i att hålla igång samtalet, vilket gör att intervjuaren har ett större ansvar för interaktionen.

Bortsett från att ett par av gruppsamtalen har ett givet diskussionsämne, faller samtliga samtal som används inom den här studien inom ramen för gruppsamtal eller (deltagande) observation. Påverkan från forskare är med andra ord relativt sett liten.

Att inspelningarna kommer från en rad olika projekt för också med sig att de kommer från en rad olika verksamheter. De spänner över aktiviteter så sinsemellan olika som en familjs samtal vid middagsbordet, barnmorskesamtal och gruppdiskussioner. Att materialet är av så olika karaktär och kommer från så olika verksamheter, både privata och offentliga, flerpartssamtal såväl som dyader, är metodiskt relevant, då detta gör resultaten mer representativa för mänsklig kommunikation i allmänhet, inte bara vissa verksamheter.

Totalt består materialet av 30 samtal. Det är 6 timmar och 30 minuter långt och består av ca 70 000 ord. Det är hämtat från 7 olika subkorporusar. En förteckning över samtliga samtal och uppgifter om benämning, inspelningsår, samtalens längd osv. återfinns i bilaga 1. Där anges även de koder som används som beteckningar i avhandlingen. Samtliga koder inleds med en bokstav (G, LTemaK, U), som avslöjar vilket universitet/vilken institution som har bidragit med materialet. Därefter följer en beteckning som anger vilken korpus materialet är hämtat ifrån, samt vilket samtal inom korpusen det rör sig om. Från Göteborg kommer samtal från Gymnasisters språk- och musik-

världar, som är informella flerpartsintervjuer om musik (Wirde­näs 2002), från korpus Gruppsam, som består av privata samtal, inspelade av samtalsdel­tagarna själva (Nordenstam 1994), samt Wallenberg, som är inspelningar av middagssamtal hemma hos en sexpersonersfamilj. Samtalen från Linköping representerar traditionella institutionella samtal, som gravida kvinnors besök på mödravårdscentralen (Bredmar 1999) och polisförhör (Jönsson 1988). Från Uppsala kommer samtal från tre olika korpusar. Från en korpus med te­le­fonsamtal till Giftinformationscentralen kommer elva samtal (Landqvist 2001), och från en samling privata telefonsamtal kommer tio samtal (Lind­ström 1999). Den tredje korpusen är sammanställd inom projektet *Samtal, åldrande och identitet*, där man spelade in grupper av äldre kvinnor när de träffades hemma hos en av dem (Bockgård 2004).

3.2. Transkriptionsprinciper

Från början var samtalen i kärnkorpusen transkriberade efter principer som utvecklats för de projekt i vilka de först ingick. För att uppnå en enhetlig korpus transkriberades samtliga samtal om enligt en för Samtalsspråkets grammatik gemensam konvention.⁴ Denna bygger på de principer för CA-transkription som utvecklats av framför allt Gail Jefferson (se t.ex. Ochs m.fl. 1996, Sacks m.fl. 1974), och återfinns i bilaga 2.

Anpassningen av transkriptionerna har gjorts av projektassistenter knutna till projektet Samtalsspråkets grammatik. Transkriptionerna har också ventilerats och justerats allteftersom projektmedarbetarna har arbetat med dem, och i samband med projektmöten. Eftersom det är flera olika personer som har färdigställt transkriptionerna förekommer vissa skillnader transkriptionerna emellan. Jag har valt att inte åtgärda detta, utan har endast ändrat i transkriptionerna när tydliga feltranskriptioner har förelegat.

Transkriptionskonventionerna fokuserar i hög grad på intonation och betoning, då dessa aspekter särskilt uppmärksammas under projektet.

Informanternas identitet skyddas genom att inga av de namn eller orter som används i transkriptionerna är informanternas egna, och inspelningarna är gjorda i överensstämmelse med Vetenskapsrådets forskningsetiska principer (2002).

⁴ Se <<http://www.tema.liu.se/Tema-K/gris/pdf/Transkriptionsmall.pdf>>

4. Positionering – tidigare forskning och inventering av materialet

Här diskuteras distributionen av olika sorters uttryck för *positionering* i materialet, samt excerperingsurval. De iakttagelser om materialet som presenteras är i första hand av kvantitativ karaktär. Syftet med kapitlet är att ge en bild av vilka uttryck för positionering som används i materialet, dvs. såväl verb som partiklar och adverb. De kvalitativa analyserna i kapitel 5–7 belyser istället *hur* och *var* positionerande verbfraser används. Kapitel 4 skall läsas som en bakgrund till de kvalitativa undersökningarna, en beskrivning av fenomenet positionering i stort i materialet.

Kapitel 4 inleds med en beskrivning av hur urvalet för undersökningen är gjort, samt en diskussion av termen positionering och närliggande termer. Därefter följer en redogörelse för inventeringen av positioneringsmarkörer i materialet.

4.1. Urval

För den undersökning som presenteras i detta kapitel har samtliga uttryck för positionering, oavsett vilken grammatisk klass de tillhör – verb, adverb och partiklar – excerperats. Detta är en kvantitativ översiktsundersökning, för att visa på vilka lexikala resurser talarna i materialet använder sig av för att uttrycka positionering på svenska. Materialet har gått igenom manuellt och öppet: allt som har förefallit fungera som markörer för positionering har tagits med. Utöver lexikala medel finns förstås en rad icke-lexikala medel för en

talare att uttrycka positionering, t.ex. röstkvalitet, tempo, blickar eller gester. Det är emellertid inte något jag undersöker här.

4.2. Tidigare forskning

Det jag avser med positionering, att markera vilken hållning man har gentemot andra talare och sina egna och andras yttranden i fråga om grad av säkerhet, sannolikhet och ansvar för det propositionella innehållet, har studerats under en rad benämningar. Sådana benämningar är t.ex. de syntaktiska termerna *talaktsadverbial* och *talarrattitydsadverbial*, och den mer semantiska termen *epistemisk modalitet*. Ytterligare andra är *ståndpunktsmarkering* (eng. *stance*) och *interpersonell positionering* (eng. *interpersonal positioning*). De överlappar delvis varandra. Jag kommer här att diskutera termerna, var för sig.

4.2.1. Talaktsadverbial och parentetiska fraser

Adverbialuttryck som fungerar på så sätt att de inte opererar på den sats de ingår i, som satsadverbial, utan snarare påverkar yttrandet av satsen har ibland kallats *talaktsadverbial* (Andersson 1976:25) och ibland *talarrattitydsadverbial* (Östman 1978). SAG definierar talaktsadverbial som ”satsadverbial som uttrycker en kommentar till själva språkhandlingen” och behandlar dem som satsadverbial (1:230, 3:112–113). Talaktsadverbial kan utgöras av morfem, ord, fraser och satser (Andersson 1976:25). Det är alltså en betydligt flexiblere kategori än vad man vanligtvis brukar avse med beteckningen *adverbial*. Det vanligaste är emellertid att talaktsadverbial utgörs av ord, ofta korta sådana. Eriksson (1988) finner i sitt material, att hela 95% av beläggen av talaktsadverbial utgörs av enskilda ord, varav majoriteten utgörs av *ju*, *väl* och *nog*.

Andersson (1976:40–45) diskuterar huruvida s.k. *parentetiska fraser* kan räknas till talaktsadverbialen. Urmson (1952) beskriver parentetiska fraser som verbfraser som innehåller en grupp verb som vanligtvis inte behandlas som en grupp. Den grupp verb han avser är sådana som *know*, *believe* och *deduce*, och som kan användas följt av *that*+indikativsats, inne i en indikativsats, eller sist i en indikativsats. Han kallar dessa *parenthetical verbs* (sv. *parentetiska verb*). Exempel på parentetiska fraser är t.ex. *I suppose i Your house is, I suppose, very old* (Urmson 1952:193) och *säger Tore i Orientering är absolut den sundaste sporten, säger Tore* (Andersson 1976:43). Andersson konstaterar att det finns ”vissa likheter mellan talaktsadverbial och parentetiska [fraser]” (1976:45). Han placerar dem emellertid inte i samma kategori, utan menar

att de trots allt skiljer sig åt. I exempelmeningen nedan är de möjliga positionerna för parentetiska fraser markerade med ett streck (1976:44).

a) Orientering | är | absolut den sundaste sporten |

Andersson bygger sina iakttagelser om talaktsadverbial på observationer i tal-språk. I själva verket är ett av de syften han anger för sin studie att:

poängtera att mycket av det som sägs och görs i en normal kommunikativ situation ligger utanför det informationsutbud som forslas mellan talare och lyssnare. Det är just här som talaktsadverbialen kommer in i bilden. De förmedlar förklaringar, skäl, reservationer, attityder och känslor mellan talare och lyssnare. (Andersson 1976:45)

Däremot studerar han inte i någon högre utsträckning exemplen i interaktionell kontext. Med några få undantag är de exempel han diskuterar enstaka meningar utdragna ur sin kontext. Eftersom Andersson fokuserar på en syntaktisk analys av talaktsadverbialen, är detta ett rimligt tillvägagångssätt. I föreliggande avhandling står emellertid den interaktionella kontexten i fokus.

4.2.2. Epistemisk modalitet

Hur man ska definiera epistemisk modalitet kan diskuteras. Det traditionella synsättet, som man finner bl.a. hos Lyons (1977:793–797), innebär att studiet av epistemisk modalitet och epistemisk logik behandlar strukturen hos propositioner som implicerar att ett förhållande är känt och tillförlitligt. En något utvidgad definition finner man hos Palmer, som menar att termen *epistemisk* inte bara bör användas för system som uttrycker trovärdighet och sannolikhet, utan även i hur hög grad talaren ställer sig bakom det han/hon säger: ”both his own judgements and the kind of warrant he has for what he says” (1986:51). Han delar alltså upp epistemisk modalitet i två komponenter *evidentialitet*, (eng. *evidentiality* – hörsägen, sinnesintryck) och *bedömning* (eng. *judgement* – åsikter, grad av kunskap). Han menar att olika språk utnyttjar de två komponenterna i olika hög grad; i engelska är epistemisk modalitet i första hand av bedömningstyp (1986:57). Svenska har däremot enligt Aijmer (1996:397) både bedömning och evidentialitet.

Holmes (1984:348) talar om epistemisk modalitet som att ”modal meaning” handlar om i vilken grad talaren uttrycker säkerhet rörande tillförlitligheten eller sanningshalten i ett yttrandes propositionella innehåll. En liknande karakterisering använder sig Stubbs (1986) av, när han skriver att man borde fokusera inte bara på hur ett propositionellt innehåll kan koda språk-

ligt, utan även hur talarnas *attityder* kommer till uttryck. Det finns en viktig principiell skillnad här. Lyons och Palmer talar om modalitet som något som direkt rör det propositionella innehållet i, och strukturen hos, en sats, en mening eller ett yttrande. Holmes och Stubbs talar om modalitet som en resurs för talare att uttrycka sina egna attityder gentemot vad de säger, och mot andra talare. Det har alltså skett något av en glidning i vad man väljer att lägga in i termen epistemisk modalitet. Termen dyker också ofta upp i samband med undersökningar där man studerar vissa diskurspartiklar och vad jag här har bedömt vara positionerande fraser, som t.ex. *ju*, *väl*, *tycka* och *tro*.

På svenska har modalitet i samtal framför allt studerats inom projektet *Språksociala studier i en talspråklig databas* (Abelin, Gadelii & Löfström 1981), där man bl.a. studerade hur epistemisk, deontisk och s.k. funktionell modalitet uttrycks i samtal. Inom projektet tog man i analysen hänsyn till såväl prosodi som samtalskontext. Även om man tog samtalskontexten i beaktande, verkar analysen emellertid inte ha varit av sekventiell natur. Snarare förefaller analysen röra sig om vad man kunnat utröna om talarens bakgrundskunskaper utifrån resten av samtalet. På så vis har man kunnat dra slutsatser om vilken i kategori man skall placera respektive belägg. Inom projektet betraktades modalitet som något som ”anger uppfattning om världen och om position i den” (Abelin m.fl. 1981:7).

4.2.3. Stance – ståndpunktsmarkering

Det jag här kallar *ståndpunktsmarkering* (eng. *stance*) är en term som framför allt används av en rad forskare som verkar vid Uleåborgs och Santa Barbaras (UCSB) universitet. Man undersöker ståndpunktsmarkering ur ett dialogiskt perspektiv, med fokus på hur talare gemensamt konstruerar en hållning gentemot varandra.

Det hittills kanske mest omfattande verk som kan knytas till projektet är Elise Kärkkäinenens *Epistemic Stance in English Conversation. A description of its interactional functions, with a focus on 'I think'* (2003). Där undersöker hon språkliga mönster som byggs upp kring uttryck för epistemisk modalitet, samt vilka funktioner sådana uttryck kan ha i interaktion. Hennes korpus består av fem 15–25 minuter långa samtal på amerikansk engelska, allt som allt 1 timma och 43 minuters samtal. Fyra av Kärkkäinenens fem samtal är privata samtal mellan som minst två, och som mest fyra personer, medan det femte är ett samtal där en advokat förbereder två vittnen inför deras rättegångsdeltagande. Samtliga samtal är ansikte mot ansikte (2003:7–8). Kärkkäinen studerar dels vilka uttryck för epistemisk modalitet hon finner belägg för i sitt material och vilka funktioner de har, dels var i intonationensheter (se kapitel

2) respektive turer de förekommer. För sitt urval fokuserar Kärkkäinen på ”what are traditionally considered tokens of epistemic modality” (2003:20). Hon ser emellertid inte modalitet på ett traditionellt sätt (se avsnitt 4.4.2), som talarens förhållande till kunskap i sig. Istället fokuserar hon på uttryckens användningsområden i en social kontext i interaktion. Kärkkäinen skiljer på *epistemiska markörer* och *epistemiska fraser*. *Epistemiska markörer* är en paraplyterm som innefattar verbuttryck, partiklar, adverb m.m., medan *epistemiska fraser* utgörs av verbfraser som uttrycker epistemisk modalitet.

Kärkkäinen finner att ståndpunktsmarkering kan betraktas som en i hög grad rutiniserad aktivitet, dels i fråga om vilka språkliga uttryck som används, dels i fråga om den interaktionella nivån; markören kommer i de allra flesta fallen före själva sakfrågan (2003:35). Den begränsade språkliga variationen yttrar sig i att nära 70% av beläggen utgörs av verbfraser, medan adverb och modalverb utgör 15% respektive 14% av beläggen. Adjektiv, substantiv och participformer har endast enstaka belägg (en utförligare genomgång ges i tabell 4:1 och 4:2).¹

Kärkkäinen definierar epistemiska fraser som verbfraser där huvudordet utgörs av ett perceptions-, kognitions- eller yttrandeverb. Av de 503 förekomster av epistemisk ståndpunktsmarkering hon finner i sitt material utgörs 242 av perceptions- och kognitionsverb. De verb det rör sig om är framför allt *know*, *think*, *believe* och *remember*. Dessutom finner hon 104 yttrandeverb, vilka förekommer i sekvenser av direkt eller indirekt återgivet tal, t.ex. *s/he said*, *s/he goes* och *s/he told me*. Kärkkäinen noterar att ett framträdande drag hos epistemiska verbfraser i hennes material är att de uppträder utan *that*, och att de uppträder som en mer eller mindre fast fras. Detta drag har tidigare noterats i engelska som ett drag av grammatikalisering av framför allt frasen *I think* (Thompson & Mulac 1991a, b, jfr också Urmson 1952).

Ytterligare drag som epistemiska fraser har i Kärkkäinens material är att de oftast uppträder med ett subjekt i första person, utom när det gäller yttrandeverb, då subjektet vanligen är i tredje person. Yttrandeverb skiljer ut sig även i fråga om vilket tempus som är vanligast förekommande; epistemiska fraser förekommer oftast i presens, medan yttrandeverb oftast uppträder i förfluten tid. Som vi skall se i avsnitt 4.3 visar mina resultat i hög grad samma tendenser som Kärkkäinens.

¹ Här, såväl som i tabell 4:1 och 4:2 nedan, har jag omkodat Kärkkäinens uppgifter en aning, då hon i sin statistiska genomgång har behandlat yttrandeverb som en separat kategori utanför de epistemiska fraserna. När hon beskriver vad hon menar med epistemiska fraser räknar hon emellertid in dem i den kategorin. För att göra hennes uppgifter jämförbara med mina, har jag valt att slå ihop två av Kärkkäinens tabeller på ett sådant vis att även yttrandeverben räknas in i de epistemiska fraserna.

Kärkkäinen undersöker de epistemiska frasernas placering i två diskursmotiverade enheter: intonationsenheter och turer. De placeringar i intonationsenhet och tur hon räknar med är *initial*, *medial* och *final* position, samt förekomster som utgör separata intonationsenheter respektive turer. Det är en avsevärd skillnad mellan var i intonationsenheter respektive turer de epistemiska markörerna förekommer, eftersom varje tur kan bestå av flera intonationsenheter. Kärkkäinen finner att ungefär hälften av alla epistemiska markörer förekommer initialt i intonationsenheter. Något fler, drygt 60%, av de epistemiska fraserna, uppträder initialt. Drygt 20% av de epistemiska markörerna uppträder medialt i intonationsenheter, medan bara 4,5% av de epistemiska verbfraserna förekommer i den positionen. Det är förhållandevis ovanligt att epistemiska markörer och epistemiska fraser förekommer finalt i en intonationsenhet; 4,6% respektive knappt 3% av beläggen uppträder finalt. Betydligt vanligare är det att de uppträder som separata intonationsenheter; nära en fjärdedel av de epistemiska markörerna, och en knapp tredjedel av de epistemiska fraserna, uppträder som separata intonationsenheter.

Bilden av var markörerna respektive fraserna förekommer i turer ser annorlunda ut: här förekommer ca en tredjedel av såväl epistemiska markörer som epistemiska fraser turinitialt, medan den stora merparten av beläggen, drygt 64% av de epistemiska markörerna respektive knappt 60% av de epistemiska fraserna uppträder turmedialt. I turfina position uppträder ca 2,5% av båda grupperna, och 2,6% respektive drygt 4% uppträder som separata turer (2003:109). Något som är slående med de siffror Kärkkäinen presenterar över tur- respektive intonationsenhetsposition är att det är mycket större variation beträffande hur epistemiska markörer och fraser uppträder inom intonationsenheter än inom fraser. En möjlig förklaring som Kärkkäinen också själv tar upp (2003:92) kan ligga i att det hon undersöker är turer, inte TKE:er. Eftersom en tur kan bestå av flera TKE:er, så hamnar alla förekomster av markörer som är initiala i en turfina eller turintern TKE, samt de som är finala i turinitiala och turinterna TKE:er i kategorin turmedial.

Som fördjupning av sin kvantitativa studie tar Kärkkäinen upp en högfrekvent epistemisk fras, *I think*, för att studera den närmare. Hon utgår från att kontext och sekvens är av vikt för analysen, samt att prosodiska och paralingvistiska drag är relevanta för hennes studie. För den här studien delar Kärkkäinen upp beläggen av *I think* i två grupper: *pre-positioned*, dvs. sådana som kommer *före* det som de bestämmer, och *post-positioned*, dvs. sådana som kommer *efter* det som de bestämmer. För de belägg av *I think* som är pre-positionerade, finner hon tre funktioner. De två första hör samman, och är varianter på sätt att markera en startpunkt, och att föra in talarens perspektiv i samtalet, genom att antingen markera en gräns och fungera som en ram vid turöverlämning, eller visa att den nya turen kommer innehålla ett annorlunda

perspektiv jämfört med vad som har sagts innan. Den tredje varianten förekommer i samband med någon form av problem, vad Kärkkäinen kallar ansiktshotande aktivitet. Denna aktivitet skiljer sig i Kärkkäinens tolkning från de två tidigare, genom att hon bedömer de två första som tämligen rutiniserat språkligt beteende, medan hon ser den tredje varianten som avsevärt mer interaktionellt strategisk. Pre-positionerade separata intonationsenheter förekommer bara som talplanering i Kärkkäinens material. När det gäller belägg av *I think* som kommer *efter* det de har inom sin räckvidd, dvs. post-positionerade belägg, förekommer de i Kärkkäinens material bara som separata intonationsenheter, aldrig som finala i en intonationsenhet. Hon finner att talarna använder dem för att signalera yttrandeslut och för att markera att man önskar en respons från de andra talarna (2003:105–179).

Kärkkäinens kanske viktigaste poäng är att attityd inte är en talares personliga ensak: det är något talare gör tillsammans, för att framföra en åsikt eller få en viss respons från andra talare (2003:3, 185).

4.2.4. Subjektivitet, intersubjektivitet och interpersonell funktion

Subjektivitet brukar framhållas som en aspekt av språk och modalitet som mänskligt språk skulle vara otänkbart utan (jfr t.ex. Palmer 1986:16–17). Vi har svårt att tänka oss ett språk där vi inte på ett eller annat sätt, morfologiskt eller lexikalt, kodar in talarens perspektiv, och lämnar ett avtryck av den mänskliga närvaron bakom yttrandet. Edward Finegan skriver om subjektivitet att det är en central term för "[...] the intersection of language structure and language use in the expression of self" (1995:1), och att det berör

[...] the involvement of a locutionary agent in a discourse, and the effect of that involvement on the formal shape of discourse – in other words, on the linguistic expression of self (Finegan 1995:1).

Subjektivitet är med andra ord en del av tanken att vi inte kan skilja ett yttrande från den som yttrar det. En talare ägnar sig aldrig åt att helt enkelt objektivt beskriva ett förhållande, utan han/hon återger förhållandet utifrån ett bestämt perspektiv. Att tänka sig ett språk utan subjektivitet skulle innebära ett språk utan talare. Detta är något vi bara återfinner som en möjlighet i logiska språk. I naturliga språk finns det alltid någon som ligger bakom ett yttrande eller ett påstående. Benveniste (1971:225) går så långt som att fråga sig, om man ens skulle kunna kalla ett språk för ett språk, om det saknar subjektivitet.

Det som här kallas subjektet är inte ett grammatiskt subjekt (subjektet inom yttrandet), utan ett agerande, yttrande subjekt (subjektet utanför yttrandet), ett subjekt som deltar i samtalskontexten. Ibland sammanfaller de två. Dahl (2000) kallar detta *egoforicitet* (eng. *egophoricity*), dvs. att minst ett av predikatets argument är närvarande i samtalskontexten. Egoforicitet innebär emellertid inte bara att subjektet inom yttrandet sammanfaller med subjektet utanför yttrandet (dvs. *jag* eller *vi*), utan även mottagaren av yttrandet (dvs. *du* eller *ni*) kan utgöra en egofer referent, precis som omtalade personer som är närvarande under samtalet (dvs. *de*, *hon*, *Henrik*). Dahl finner att det är oerhört vanligt med egoferisk referens i de samtalsdata han undersöker – hela 60% av de animata argumenten är egofera. Jag återkommer till Dahls undersökning i avsnitt 4.4.2.

Kärkkäinen (2003, u.u) argumenterar för att man inte bör fokusera så mycket på det subjektiva som något som uttrycks av en person eller som en enskild talares åsikter och vinklingar. Istället menar hon att man bör fokusera på att när talare uttrycker en hållning, så gör de det i förhållande till andra talare. Hon menar att det inte egentligen handlar om subjektivitet, utan om *intersubjektivitet*. Med intersubjektivitet menar hon att vi inte uttrycker våra attityder och åsikter i vakuum, utan att vi gör det i relation till andra (Kärkkäinen 2003:185, u.u, jfr även Lyons 1994:14, Scheibman 2001, White 2000 m.fl.).²

Några termer som är nära besläktade med intersubjektivitet är *interpersonallitet*, *interpersonell mening* och *interpersonell funktion*. Termerna är vanliga inom den systemisk-funktionella traditionen (Halliday 1994 [1985], Holmberg 2002), och avser en av tre *metafunktioner* som man anser att text har. Den *interpersonella* metafunktionen behandlar text som utbyte mellan talare/skribent och mottagare, medan den *ideationella* ser text som representation och den *textuella* betraktar text som meddelande. När man talar om den interpersonella metafunktionen avser man strukturer där modus och modalitet uttrycker interaktionell mening (Halliday 1994 [1985]:179). Aijmer och Simon-Vandenberg använder sig av termen för att beskriva hur de modala diskursmarkörer och pragmatiska markörer de undersöker inte bara uttrycker en epistemisk funktion, utan även antar egenskaper som reglerar förhållandet mellan talare och lyssnare (Aijmer 1996, Aijmer & Simon-Vandenberg 2003, 2004).

² Intersubjektivitet är också en centralt term inom CA. Jfr avsnitt 2.1 om deltagarperspektivet inom CA.

4.3. Termen *positionering*

De exempel jag har excerperat sammanfaller i hög grad med sådant som har studerats under rubrikerna *talaktsadverbial*, *epistemisk modalitet* och *epistemisk ståndpunktsmarkering*. När det uppenbarligen finns utmärkta etiketter att tillgå, varför då skapa en ny? Det finns två anledningar.

Den första är att *epistemicitet* är en semantisk term. En utvidgning av termen epistemicitet har gjorts av bl.a. Kärkkäinen, Holmes och Stubbs till att inte bara omfatta ett strikt förhållande mellan talaren och dennes/-as kunskapsrelation till yttrandet, utan även en *attityd* till det som sägs. En sådan utvidgning av termen har inte skett på svenska. Att använda termen epistemicitet här skulle med andra ord kunna leda till felaktiga associationer.

Den andra anledningen är att jag i den här avhandlingen avser att beskriva de funktioner de positionerande uttrycken, och framför allt verbfraserna, har. Att uttrycka epistemisk modalitet är en av de många funktioner de här uttrycken kan ha. Skulle jag använda mig av termen epistemicitet skulle jag väcka förväntningar på vilken funktion som är den mest centrala, och de övriga funktionerna skulle lätt kunna betraktas som mer perifera. På samma sätt som termen epistemicitet skulle väcka semantiska förväntningar, skulle termen talaktsadverbial väcka syntaktiska förväntningar. Termen *positionering* indikerar endast att uttrycken signalerar någon sorts förhållande mellan talaren och yttrandet och/eller en annan samtalsdeltagare.

I texten använder jag mig dels av benämningen *positioneringsmarkör*, dels *positionerande verbfraser* eller bara *positionerande fraser*. *Positioneringsmarkör* använder jag som paraplyterm för samtliga uttryck som kan användas för positionering: *ju, väl, tycker jag, sa han, det lär vara så* och så vidare. *Positionerande verbfraser* och *positionerande fraser* använder jag för att benämna positioneringsmarkörer som innehåller ett verb: *jag tror, du vet, tycker jag* och så vidare. Ibland använder jag också termen *positionerande verb*, vilket avser t.ex. *tro, tycka, mena*, oavsett vilket tempus verbet har eller vilket subjekt det samförekommer med i enskilda belägg.

4.4. Inventeringen

De grammatiska kategorier som finns representerade som positionerande markörer i materialet är adverb (1569 belägg), verbfraser (895 belägg) samt modalverb (39 belägg). Adverbena är alltså utan tvekan den vanligaste lexikala resurs som talarna utnyttjar, med nära dubbelt så många belägg som gruppen verbfraser. En översikt över kategorierna och deras relativa storlek ges i tabell

4:1 och 4:2, där även motsvarande värden från Kärkkäinens (2003) undersökning presenteras.

TABELL 4:1. *Förekomster av positionerande markörer i det svenska materialet och epistemiska markörer i det amerikanska materialet i absoluta tal (delvis efter Kärkkäinen 2003:37).*

<i>Svenska</i>	<i>Antal</i>		<i>AmeE</i>
<i>Kategorier av positioneringsmarkörer</i>			<i>Grammatical class</i>
Positionerande adverb	1569	75	Epistemic adverbs
Positionerande fraser	890	346	Epistemic phrases
Positionerande modalverb	39	71	Epistemic modals and semi-modals
	–	6	Epistemic adjectives
	–	3	Epistemic nouns
	–	2	Epistemic participial forms
<i>Summa</i>	2498	503	

Elise Kärkkäinen (2003) finner i sin undersökning att det vanligaste sättet att uttrycka epistemisk modalitet i amerikansk engelska är genom verbfraser (jfr tabell 4:1). I hennes material finns 346 belägg av verbfraser, medan de epistemiska adverbena och modalverben inte är fler än 75 respektive 71. Dessutom finner hon några få epistemiska adjektiv (6 belägg), substantiv (3 belägg) och epistemiska participformer (2 belägg). I Kärkkäinens material finns det alltså totalt 503 belägg, medan det i mitt material totalt finns 2498 belägg.

Kärkkäinens korpus består av 1 timma och 43 minuters samtal (se avsnitt 4.2.3). För föreliggande undersökning har ett material på 6 timmar och 30 minuter använts, dvs. ett mer än tre gånger så stort material. Detta är en orsak till att det finns så många fler belägg för positionering i mitt material än i Kärkkäinens.

Ett bättre underlag för en jämförelse får vi om vi ser på den procentuella fördelningen, som visas i tabell 4:2.

TABELL 4.2. *Förekomster av positionerande markörer i det svenska materialet och epistemiska markörer i det amerikanska materialet i procent (delvis efter Kärkkäinen 2003:37).*

<i>Svenska</i>	<i>%</i>	<i>%</i>	<i>AmeE</i>
<i>Kategorier av positioneringsmarkörer</i>			<i>Grammatical class</i>
Positionerande adverb	62,8	14,9	Epistemic adverbs
Positionerande fraser	35,6	68,8	Epistemic phrases
Positionerande modalverb	1,6	14,1	Epistemic modals and semi-modals
	–	1,2	Epistemic adjectives
	–	0,6	Epistemic nouns
	–	0,4	Epistemic participial forms
<i>Summa</i>	100	100	

Bilden för svenska skiljer sig avsevärt från den för amerikansk engelska. På svenska är det i första hand adverb som används för att uttrycka positionering. Drygt 60% av positioneringsmarkörerna utgörs av adverb, medan ca 35% utgörs av verbfraser och endast 1,6% utgörs av modalverb. Jämfört med Kärkkäinens nära 70% verbfraser i amerikansk engelska kan man konstatera att svenska talare i överväldigande hög grad utnyttjar adverb för att uttrycka epistemisk modalitet. Detta är något som också har konstaterats av Aijmer (1997), som undersöker inte bara modala verbfraser, utan även modala adverb och modalpartiklar. Det material hon använder är svensk-engelska parallellkorpusar, dvs. skriftspråksmaterial på svenska och engelska, samt samma texter översatta till engelska respektive svenska. Hon menar att *modala partiklar* (*ju, väl, nog, visst* m.fl., här inräknade i adverbena, se nedan)³ kan förklara den höga frekvens av modaluttryck som hon finner för svenska, jämfört med engelska. En förklaring skulle kunna vara att modala partiklar är oerhört frekventa i tal, men eftersom hon också studerar skrift, är det knappast en fullständig förklaring. Snarare är det så att modala partiklar ofta översätts med verbfraser, då det saknas direkta översättningsekvivalent på engelska (Aijmer 1996). En förklaring till den stora skillnaden i användning av adverb för positionering mellan språken kan vara att man på svenska i så hög utsträckning uttrycker positionering med hjälp av just modala partiklar: dels har de en ten-

³ Aijmer behandlar modala partiklar separat från modala adverb. Detsamma gör Nilsson (2005). De är emellertid inte alldeles överens om vad som bör räknas som modala adverb, och vad som bör räknas som partiklar. Eftersom jag här fokuserar på verbfraser, inte på adverb och partiklar eller avgränsningen däremellan, kallar jag dem samtliga adverb.

dens att förekomma i stort antal, dels kan de förekomma i många olika positioner i satsen.

Kärkkäinens material är visserligen en knapp tredjedel så stort som det som använts här, men antalet positionerande markörer i mitt material är nära fem gånger så stort som i Kärkkäinens material. Proportionellt sett finns det alltså avsevärt fler förekomster av positionerande markörer i det svenska materialet. I tabell 4:3 återges en omräkning av tabell 4:1 till antal belägg per minut.⁴

TABELL 4:3. *Förekomster av positionerande markörer i det svenska materialet, och epistemiska markörer i det amerikanska materialet i procent per minut.*

<i>Svenska</i>	<i>Antal/minut</i>		<i>AmeE</i>
<i>Kategorier av positioneringsmarkörer</i>			<i>Grammatical class</i>
Positionerande adverb	4,0	0,7	Epistemic adverbs
Positionerande fraser	2,3	3,4	Epistemic phrases
Positionerande modalverb	0,1	0,7	Epistemic modals and semi-modals
	–	0,1	Epistemic adjectives
	–	<0,1	Epistemic nouns
	–	<0,1	Epistemic participial forms
<i>Summa</i>	6,4	4,9	

Med en omräkning till belägg per minut är de proportionella skillnaderna inte lika överväldigande som när man bara jämför förhållandet inom de två grupperna belägg. De positionerande adverbena förekommer i mitt material nära sex gånger så ofta som de epistemiska adverbena i Kärkkäinens material. Kärkkäinens epistemiska fraser skiljer sig från mina positionerande verbfraser genom att de har en ca 50% högre frekvens. De positionerande modalverben är sju gånger så vanligt förekommande i Kärkkäinens material som i mitt.

I det följande presenteras först de positionerande adverbena, därefter de positionerande verbfraserna, och sist de positionerande modalverben. För verbfraserna presenteras även siffror över vilka subjekt verben brukar samförekomma med, samt distributionen mellan olika tempus.

⁴ Att ange belägg per minut är vanskligt, eftersom samtalsens längd i viss utsträckning beror på samtalstempo. Ett bättre mått hade varit belägg per 1000 ord. Kärkkäinen uppger emellertid inte hur många ord hennes korpus består av. Däremot anger hon hur lång korpusen är. Därför får måttet belägg per minut tjäna som jämförelse de två korpuserna emellan.

4.4.1. Adverb

Adverbena utgör den mest frekventa gruppen positionerande markörer i materialet, med hela 1569 belägg av totalt 2498 belägg. Tabell 4:4 ger vid handen att det är *ju* och *väl* som står för lejonparten, hela två tredjedelar, av beläggen av positionerande adverb.

TABELL 4:4. *Frekvens av positionerande adverb i materialet. Alla adverb med fler än två belägg.*

<i>Adverb</i>	<i>Antal</i>	<i>Adverb</i>	<i>Antal</i>
<i>ju</i>	853	<i>så att säga</i>	7
<i>väl</i>	183	<i>ungefär</i>	6
<i>kanske</i>	94	<i>eller nåt (sånt)</i>	5
<i>liksom</i>	94	<i>eventuellt</i>	5
<i>faktiskt</i>	56	<i>klart</i>	5
<i>nog</i>	47	<i>självkligt</i>	5
<i>precis (respons)</i>	37	<i>typ</i>	5
<i>egentligen</i>	31	<i>förstås</i>	4
<i>i alla fall</i>	17	<i>i varje fall</i>	4
<i>i och för sig</i>	11	<i>tydligen</i>	4
<i>verkligen</i>	11	<i>visst</i>	4
<i>säkert</i>	9	<i>visst (respons)</i>	4
<i>alltså</i>	8	<i>antagligen</i>	3
<i>precis</i>	8	<i>givetvis</i>	3
<i>naturligtvis</i>	7	<i>troligtvis</i>	3
<i>på nåt sätt</i>	7	<i>övriga</i>	22
<i>riktigt</i>	7		
<i>Summa</i>			1569

De adverb som uttrycker positionering i föreliggande material är framför allt modala satsadverbial som semantiskt uttrycker säkerhet och sannolikhet, evaluering och förstärkning (SAG 4:95–122).

Den anmärkningsvärt höga frekvensen av *ju* och *väl* stämmer med Aijmer (1996:402) som menar att dessa båda adverb har utvecklat interpersonella funktioner (se avsnitt 4.2.4). Hon menar att *väl* inte bara signalerar osäkerhet eller låg grad av ansvar för uttalandet från talarens sida, utan att det även ofta används som ansiktsbevarande strategi, eftersom det kan användas i indirekta uppmaningar för att göra det möjligt eller enklare för den andre talaren att avböja. Aijmers exempel lyder ”Men du kan *väl* köpa lite köttfärs hos Märta och göra köttfärs...[sic]”. Ett exempel på en sådan funktion finner vi i rad 3 i exempel 4:1.

EXEMPEL 4:1. [UVAT6:A:7 33–44] Exempel på *väl* i materialet.

E=Eva, ringer; S=Sylvia, svarar.

1. E: (hon) har [en (sån) .]=
 2. S: [(kraftig harkling)]
 3. E: =tror du ja få(r) lå] [na den?]
 4. S: [ja] tror att
 5. (han) har en sån.
 6. E: ja:,
 7. (0.4)
 8. du kan väl (.) k:olla
 9. så [kan-]
 10. S: [ja] måste tänka så han [in]te behöver=
 11. E: [jahh]
 12. S: =ha'n själv,

Här diskuterar Eva och Sylvia huruvida Sylvias make äger en s.k. flintskalleperuk.⁵ *Du kan väl* (.) *k:olla* utgör en förfrågan från Eva om ytterligare undersökningar av huruvida flintskalleperuken finns tillgänglig. Användningen av *väl* erbjuder här, enligt Aijmers analys, Sylvia en möjlighet att säga nej. Att hon inte ger något rakt besked, utan i rad 10–12 anger att hon måste *tänka så han inte behöver ha'n själv* indikerar att Sylvia uppfattar att hon erbjuds utrymme för ett nekande, i och med att hon anger villkor för att hon ska utföra Evas begäran. Till skillnad från *väl*, som Aijmer ser som endast i vissa fall en interpersonell markör, är *ju* enligt henne vanligen en interpersonell markör. Genom att använda *ju* framställer talaren sitt yttrande som att hon/han och den andre talaren har gemensam kunskap, vilket leder till att man skapar en intimitet talarna emellan. I exempel 4:2 har Nyman ringt till Per för att fråga om han kan döma en fotbollsmatch för Nymans fotbollsklubb, Hönnsta. Innan exemplet börjar har Per avböjt erbjudandet genom att tala om att han är upptagen. Han måste nämligen arbeta.

EXEMPEL 4:2. [UGRU7:B:10 29–48]. Exempel på *ju* i materialet.

N=Nyman, ringer; P=Per, svarar.

1. N: =om ja snäckar me din arbetsgivare då så
 2. [att ()]
 3. P: [>ska] du snäcka må min
 4. arbetsbegivare?<j [a:]
 4. N: [ja:]
 5. P: du får betäla: då liksom dårå (0.3)
 6. [ersättare då,]
 7. N: [ehehe] nä: men va fan hh.h hh.h]
 8. P: [ehahahahaha] [ha.h]
 9. N: [så] peti
 10. kan du väl inte [vara:]

⁵ En flintskalleperuk är inte så mycket en peruk som en badmösseliknande hätta som man kan dölja håret med, för att man skall se ut som att man är flintskallig.

11. P: [nej] nej nej i å för sej
 12. de va ju dumt sagt, [ja] förstår väl då,
 13. N: [ja:]
 14. P: .h [de] de bjuder ju ja på.de vet [du]=
 15. N: [a] [a]
 16. P: =väl? ha:
 17. N: dåså då så(h)jer vi d(h)eh[h]
 18. P: [Hö]nnsta ä ju
 19. favori:tlaget,

Som en lösning på problemet erbjuder sig Nyman på rad 1 att tala med Pers arbetsgivare för att få loss honom den aktuella kvällen. På rad 3–6 driver Per förslaget ett steg längre, och menar att om Nyman vill att han skall döma, måste han ordna med ekonomisk ersättning åt Pers arbetsgivare. På rad 7–10 besvarar Nyman Pers krav genom att så att säga syna honom: *så peti kan du väl inte vara?* Per backar från sitt krav på rad 11–12, *nej nej nej i å för sej de va ju dumt sagt*, och han fortsätter att backa, och försöker släta över det hela även på rad 14 och 18 genom *de bjuder ju ja på* och *Hönnsta ä ju favori:tlaget*. Vart och ett av Pers tre överslätande yttranden innehåller *ju*, som här har en närhetsskapande funktion.

Adverbens funktion i svenska samtal har beskrivits utförligt av framför allt Nilsson (2005), som med utgångspunkt i SAG:s lista över modala, konjunktionella och fokuserande satsadverbial (2005:18) studerar hur dessa uppför sig i interaktion. De adverb Nilsson undersöker, och de jag har noterat i min undersökning, sammanfaller på det stora hela. De adverb som förekommer i föreliggande undersökning faller emellertid snarare under rubriken *modala satsadverbial* hos SAG. Nilsson undersöker emellertid fler adverb. Undersökningarna skiljer sig åt inte bara i täckning utan även i frekvens. Exempelvis är *förstås*, *självlklart* och *tydligen* mer frekventa i mitt material, och *naturligtvis* och *givetvis*, som förekommer i mitt material, förekommer inte alls i Nilssons material. På samma sätt finns det adverb hos Nilsson som jag inte under min genomgång har bedömt uttrycker positionering, och som därmed inte tagits med i undersökningen. Exempel på sådana adverb är en rad gradadverb som Nilsson undersöker, t.ex. *ganska* och *nästan* (2005:19), vilka jag inte har räknat med här. Möjligen beror skillnaderna mellan Nilssons och min undersökning dels på material, dels på urvalsprincip. Jag kommer inte här att gå vidare in på adverbens användning, utan hänvisar den intresserade till Nilssons avhandling, i vilken ämnet behandlas grundligt. Istället vänder jag blicken mot de verbfraser som talarna använder sig av.

4.4.2. Verbfraser

De verb som uttrycker positionering i materialet har framför allt visat sig vara mentala verb, t.ex. *tänka* och *tycka*, yttrandeverb som *säga* och *fråga* samt perceptionsverb t.ex. *höra* och *se*.⁶ Det mest frekvent använda verbet är *veta*, följt av *tycka*, *tro*, *säga* och *mena*.⁷ Tillsammans står de för drygt 87% av beläggen. Många av de här verben används i anföringssatser eller för återgivet tal, och faller traditionellt under rubriken *evidentialitet*. Evidentialitet räknas ibland som en undergrupp till epistemisk modalitet (se avsnitt 4.2.1). Palmer (1986: 51) argumenterar för att hörsägen och rapporter bör innefattas i epistemisk modalitet, eftersom de båda är ett sätt för talaren att presentera det han/hon säger som något annat än ett faktum, nämligen som något han/hon spekulerar om, att det som presenteras är en slutledning, att det är något man har fått höra eller att det man säger är baserat på sinnesintryck. Kärkkäinen argumenterar också för att markörer för hörsägen och anföring skall räknas som en form av epistemisk modalitet, eller som epistemiska ståndpunktsmarkörer, eftersom de förmedlar ett talarperspektiv gentemot det som sägs och varifrån informationen är hämtad. Hon menar vidare att i hennes material fungerar anföringsmarkörer på ungefär samma sätt som mer traditionella epistemiska markörer, nämligen som en inramning för en hållning som uttrycks i resten av yttrandet (Kärkkäinen u.u.:not 8).

⁶ Uppdelningen i verbtyper är inte helt tillämplig för samtalsmaterialet: verb som *tycka*, *tänka* och *mena* kan exempelvis användas som anföringsverb. Jag återkommer till detta i kapitel 6.

⁷ Flera av de undersökta verben är polysema. Jag har endast excerperat de belägg där verben används för att uttrycka positionering. Vissa lexikaliserade betydelser som t.ex. *tänka* som uttrycker planering, som i *jag tänker åka hem senare i kväll* har uteslutits ur undersökningen. Detsamma gäller vissa av de verb som ibland förekommer som partikelverb, t.ex. *tycka om*, då *tycka om* inte uttrycker positionering, utan snarare grad av gillande. *Tycka om*, i betydelsen 'uttrycka en åsikt om', har däremot tagits med i undersökningen.

TABELL 4:5. *Verben i de positionerande verbfraserna i materialet. Alla verb med tre eller färre belägg ryms inom posten "övriga".*

<i>Verb</i>	<i>Antal</i>
veta	231
tycka	198
tro	150
säga	126
mena	72
tänka	24
höra	15
undra	13
förstå	12
fråga	8
se	5
övriga	36
<i>Summa</i>	890

Att just den klass av verb som listas i tabell 4:5, dvs. verb som rör mentala processer och perception, visar sig uppföra sig på ett speciellt vis, med vissa gemensamma drag, är inte förvånande. Det är inte heller förvånande att just de fem verb som är mest frekventa, *veta*, *tycka*, *tro*, *säga* och *mena*, är så avgjort mycket frekventare än de övriga verben. Detta stämmer överens med större korpusundersökningar, där samtliga ordförekomster har undersökts. En sådan undersökning är *Talspråksfrekvenser* (Allwood 1999), som är en kvantitativ studie över ordförekomster i tal och skrift, redovisad efter frekvens. Där redovisas bl.a. en lista över tvåordskollokationer (1999:267–276). Tar man ur kolumnen för disambiguerat tal⁸ tvåordskollokationer, eller snarare tvåordskombinationer,⁹ där ett av leden utgörs av ett verb och det andra av ett pronomen¹⁰, finner man att *mena*, *se*, *säga*, *tro*, *tycka*, *tänka* och *veta* är

⁸ Disambiguerat tal innebär i *Talspråksfrekvenser* t.ex. att skilja på *ja* som responsord och *ja* som pronomen i 1:a person singularis, genom att skriva det senare *ja(g)*. När talspråksformen inte är en kortare form av skriftspråksformen, utan uttalas annorlunda än den skrivs, som t.ex. *och* som uttalas *å* och *att* som uttalas *å*, åtskiljs de genom numerisk indexering. Ofta redovisas i rapporten både disambiguerat och icke-disambiguerat tal. Jag använder mig emellertid endast av de disambiguerande siffrorna (Allwood 1999:iv). Talspråkskorpusen består av 1 129 000 förekomster och skriftspråkskorpusen består av 1 047 000 förekomster. Ur talspråkskorpusen redovisas ordpar med minst 230 förekomster, medan det ur skriftspråkskorpusen redovisas ordpar med minst 120 förekomster.

⁹ Det är skillnad på *frekvensorienterade* kollokationer och *grammatiskt välformade* kollokationer. Allwood använder sig av termen kollokationer ur ett rent frekvensorienterat perspektiv. För en termdiskussion och för ett annat perspektiv, se Malmgren (2003). Det Allwood kallar kollokationer är snarare *kombinationer*.

¹⁰ Tabellen i Allwood (1999) återger samtliga vanligt förekommande tvåordskombinationer.

mycket frekventa, framför allt i kombination med något av pronomina *jag* eller *du*. Andra frekventa verb är kopulaverbet *vara*, samt hjälpverben *ha*, *skola*, *måsta*, *komma*, *kunna*, *få* och dessutom *gälla*. Motsvarande lista över skriftspråk avslöjar att samma verb är frekventa här som för tal: *vara*, *ha*, *skola*, *måsta*, *komma*, *kunna*, *få* och *gälla* förekommer med höga frekvenser även i skriftspråk, medan övriga verb endast utgörs av *säga*, *tro* och *veta*.

TABELL 4:6. Rang och frekvenser, ur Allwood (1999).

Disambiguerat talspråk			Skriftspråk		
Rang	Kollokation	Frekvens	Rang	Kollokation	Frekvens
33	ja(g) vet	1218	156	sa han	260
44	ja(g) tror	1105	162	jag vet	251
52	tycker ja(g)	987	162	jag tror	251
61	tror ja(g)	886	213	sa jag	213
63	ja(g) tycker	878			
92	ja(g) menar	724			
159	vet du	492			
203	tycker du	410			
235	vet ja(g)	375			
249	tror du	363			
264	ja(g) tänkte	352			
286	menar du	335			
301	sa(de) du	320			
303	man säja	315			
318	tycke(r) ja(g)	305			
376	du menar	269			
404	ja(g) mena(r)	252			
404	du vet	252			
420	tro(r) ja(g)	245			
420	man säger	245			

I tabell 4:6 återges rang och frekvens för respektive kollokation. Rang anger på vilken plats i listan kollokationen befinner sig, och frekvens anger antalet belägg. Några kollokationer, *tycker jag*, *tror jag* och *jag menar* förekommer på mer än ett ställe i tabellen. Det beror på att man i disambigueringsprocessen (se not 7) har behandlat ord med olika uttal som olika sökingångar: *tycker*

ner. Frekventa exempel är *ja ja*, *om de*, *att man*, *å så*, *som e*, *om man*, *ju inte* osv. För att undvika dessa förekomster har jag använt mig av avgränsningen att tvåordskombinationer skall bestå av ett verb och ett personligt pronomen. Jag har emellertid valt att inte räkna med 3 pers. pron. sing. *det* i kombinationer som *det tycker*, eftersom det är osannolikt att *det* här är subjekt. Med största sannolikhet sammanfaller kombinationen med belägg av *tycker* som ingår i beräkningen för *tycker* + pronomen.

ja(g) har uttalats *tycker ja*, medan *tycke(r) ja(g)* har uttalats *tycke ja*. Trots att man har markerat ord och böjningsform efter en skriftspråksnorm har man alltså inte räknat dem som en och samma kollokation. Detta innebär att den totala frekvensen för *tycker jag* är 1292. Frekvensen för *tror jag* är 1131, och för *jag menar* är frekvensen 976. De är alltså alla mer frekventa än vad tabell 4:6 visar.

Det är anmärkningsvärt att *jag vet* och *jag tror*, som kommer högt upp i rankingen för talspråk, plats 33 och 44, kommer först på plats 162 för skriftspråk. Ännu mer iögonfallande är dock att så få verb över huvud taget kommer med på listan. Ett frekvent och varierat bruk av de här verben förefaller med andra ord vara utmärkande för samtalspråk, medan det inte alls i lika hög utsträckning utmärker skrift.

Även i Dahls (2000) undersökning av vilken sorts subjekt olika verbtyper samförekommer med utmärker sig denna grupp verb. Dahl undersöker i hur hög utsträckning verbtyp har betydelse för subjektets egoforicitet, dvs. huruvida subjektet refererar till en person som deltar i samtalet eller inte (se avsnitt 4.2.4). Det svenska material han undersöker består av en talspråkskorpus på 65 000 ord (Löfström 1988). Där finner han att ca 60% av alla animata argument är egofora. Emellertid finns det stora skillnader i egoforicitet olika verbtyper emellan. Det han finner är att mentala verb, t.ex. *förstå*, *höra*, *mena*, *se*, *tro*, *tycka*, *tänka*, *veta* och *undra*, i 82% av fallen samförekommer med egofora subjekt, medan kopulaverb och intransitiva verb befinner sig på andra änden av skalan. Dahl föreslår en skala ”private to public” (2000:48) där

[...] the propensity for a predicate to occur with egophoric subjects depends primarily on the extent to which a judgement of the truth or falsity of the proposition in question involves private knowledge – knowledge that is directly accessible to one individual only (2000:48).

Som vi skall se nedan stämmer resultaten i avsnitt 4.4.2.1 väl överens med Dahls iakttagelser.

Den här typen av verb, som rör sig i den mentala sfären, uppmärksammas ibland i samband med grammatikalisering och språkförändring. Ett exempel på detta är Andréasson m.fl. (2002), som undersöker utelämning av *ha* i bisatser. De finner att verben *tro*, *hoppas*, *tycka* och *önska* förekommer anmärkningsvärt ofta i samband med utelämning av *ha* i bisats.

Ett utmärkande drag för de här verben är att de ofta uppträder som parentetiska fraser (se avsnitt 4.2.1 och kapitel 6), dvs. i en position som är ”inskjutet” i satsen på satsadverbialsplats, antingen direkt före eller direkt efter det finita verbet, eller sist i satsen. SAG behandlar framför allt dessa uttryck under rubrikerna *anföringssatser*, *matrissatser* och *annex* och använder inte termen ”parentetisk” för någon syntaktiskt definierad definition, utan för en betydel-

sefunktion, när något är sekundärt eller (ofta prosodiskt) avvikande från kontexten. När SAG diskuterar de här aktuella verben som anföringssatser ser man dem ibland *både* som matrissatser, dvs. överordnade satser, och som satsadverbialsliknande led. Ett exempel från SAG är exempel b) nedan.

b) Han har varit i Berlin, *tror jag*. (4:862)

Här ser man den anförda meningen, *Han har varit i Berlin*, som objekt till den överordnade satsen *tror jag*. Samtidigt menar man att den anförda meningen utgör den dominerande språkhandlingen, och att matrissatsen semantiskt liknar ett satsadverbial. Ju mer lexikaliserad och formmässigt reducerad verbfrasen i matrissatsen är, desto mer satsadverbialslik menar man att den är. *Vettu* uppför sig alltså generellt sett mer satsadverbialslikt än t.ex. *tycker jag*. Även inskjutna anföringssatser betraktas som matrissatser:

c) Hon skulle komma, *trodde han*, redan samma dags kväll. (4:858)

I en anmärkning introducerar man möjligheten att den anförda satsen inte kan tolkas som underordnad, vilket skulle kunna vara en möjlig analys för exempel c. Man föreslår en analys där man tolkar meningens två delar som asyndetiskt samordnade huvudsatser. Ytterligare en möjlig analys, som kanske ligger närmre till hands om man betraktar den här sortens anföringssatser som satsadverbialsliknande, är att den anförda satsen är en huvudsats, medan anföringssatsen utgör ett elliptiskt annex (4:859). Eftersom annex kan vara både initiala, mediala och finala, skulle positioneringsfraser i alla turfaspositioner utom mitt- och startfasen kunna analyseras på det viset (se vidare kapitel 5 och 6).

4.4.2.1. Subjekt

I mitt material är det mycket vanligt att de positionerande verben samförekommer med 1 pers. pron. sing. I 62,2% av beläggen är det talaren själv som är subjekt, medan den tilltalade eller någon omtalad person är subjekt i endast 19,5% respektive 14,5% av fallen. Plurala subjekt utgör endast 3,9%, fördelat på nära nog lika stor andel på första, andra och tredje person. Hela 84,3% av beläggen i mitt material förekommer i egoforisk användning. I Dahls material samförekom drygt 82% av beläggen av den grupp Dahl kallar mentala verb med egofora subjekt. Mina resultat stämmer alltså väl överens med Dahls.

TABELL 4:7. *Fördelning av de pronomen som förekommer som subjekt till positioneringsverb.*

	<i>1 person</i>	<i>2 person</i>	<i>3 person</i>
singular	62,2%	19,5%	14,5%
plural	1,2%	1,4%	1,3%
<i>Summa</i>	63,4%	20,9%	15,8%

Dahl (2000:56) konstaterar också att egofora referenser hos subjektet är betydligt frekventare i tal än i skrift, där subjektsreferenten istället utgörs av antingen skribenten, läsaren eller en omskriven person. Han gör en jämförelse mellan frekvensen av egoforiska subjekt av det totala antalet ord i den korpus han använt, och en skriftspråkskorpus¹¹ som består av dagstidningstext. I tal-språkskorpusen är frekvensen 4,91% medan skriftspråkskorpusen endast har en frekvens på 0,36%. Jan Lindström (1994:117) finner i en jämförelse av förekomsten av *jag* respektive *vi* i presstext, uppsatstexter och samtal liknande tendenser. I de samtal han har undersökt förekommer *jag* 45,5 gånger per 1000 ord, medan motsvarande siffra i press- och uppsatsmaterialen endast är 13,3 respektive 9,0.¹²

Av tabell 4:8 framgår att *tycka*, *tro* och *mena* i hög utsträckning förekommer tillsammans med 1 pers. pron. sing., medan *veta* förekommer ihop med 1 och 2 pers. pron. sing. i ungefär lika hög grad. I den här tabellen framkommer att *säga* i hög grad samförekommer med 3 pers. pron. sing. hela 59,8%. Detta beror på att *säga* framför allt används som evidentialitetsmarkör vid anföring. Anföring används oftast för att relatera vad som har hänt tidigare, och vad som har sagts av vid samtalstillfället icke närvarande personer.

¹¹ Press65, som består av 990 989 ord, finns tillgänglig på <http://spraakbanken.gu.se/lb/konk>.

¹² Lindström noterar att hela 85% av beläggen av *jag* i pressmaterialet ingår i direkta anföringar, och därför inte har skribenten som referent. I uppsatserna syftar alla belägg emellertid på skribenten (1994:117).

TABELL 4:8. *Fördelning av subjektens pronomenformer för de fem mest frekventa positionerande verbfraserna.*

		<i>1 person</i>	<i>2 person</i>	<i>3 person</i>
veta	singular	47,5%	43,0%	7,3%
	plural	0,9%	1,4%	–
tycka	singular	74,1%	7,6%	11,7%
	plural	1,0%	3,6%	2,0%
tro	singular	82,8%	12,1%	3,8%
	plural	–	–	1,3%
säga ¹³	singular	17,9%	12,8%	59,8%
	plural	2,6%	1,7%	3,4%
mena	singular	82,6%	14,5%	1,5%
	plural	–	–	1,5%

Val av personligt pronomen påverkar användningen av verbet, såväl dess interaktionella som dess semantiska funktion. När *tycka* samförekommer med 1 pers. pron. sing. handlar det oftast om att man anger sina bevekelsegrunder för ett visst handlande, en bedömning av en situation som får vissa följder eller en redogörelse för ett sinnesintryck, en perception (se vidare kapitel 6 och 7).

I exempel 4:3, rad 3, finns ett belägg av *jag tyckte* som av allt att döma tycks vara en bedömning, men eftersom yttrandet avbryts och startas om innan berättelsen tar fart på allvar, är det svårt att avgöra exakt vilken funktion *tycka* har här.

EXEMPEL 4:3. [USÅI NF 2:1 858–880]. *Tycka* med 1 pers. pron. sing.
A=Astrid; B=Beda; C=Cilla.

1. B: å den andra tanten också då?
2. A: ja å vet du att de börja ju me då a-
3. (0.8) pt .hh ja tyckte ja gick, eh (.) ja
4. men de måste ja berätta; ja gick ju å .hh
5. (.) *å:hh* ((*knarrande)) >eftersom< vi
6. två va värdinner då; på resan, så så öh
7. .hh försökte vi ju (.) dra igång å d-
8. hålla reda på folk lite grand såhär; .hhh
9. å >så när< vi kom på den här då när vi
10. hade den här grillfesten då så, .hh då
11. satt ju (.) <*många kvinnor> å så där*.
12. pt .hh och *e:hh* ((*knarrande)) så

¹³ De två belägg (1,7%) där *säga* förekommer i en operonlig konstruktion (*så att säga*) har här räknats med i summan, men redovisas inte i tabellen då uttrycket saknar subjekt.

13. tänkte ja sär att, (.) eftersom ja kan
 14. fö:ra: så tyckte ja att ja kunde ju hoppa
 15. upp å da:nsa me dom då,=
 16. C: =mm=
 17. A: =å då tog ja då,
 18. (0.2)
 19. B: Elin.=
 20. A: =Elin. å se↑n fick hon dansa, me *me:
 21. några män där,*=
 22. B: =ja=
 23. A: =å hon va ju så gla,=

Rad 14 däremot har föregåtts av att Astrid har redogjort för hur hon som värdinna på en gruppresa hon nyligen deltagit i har känt sig ansvarig för att aktivera deltagarna och se till att de har roligt. Ett sätt att göra detta var att se till att alla fick dansa, så att det inte skulle bli som på en tidigare fest, då vissa blivit panelhonor. Detta leder till att Astrid med utgångspunkt i att hon själv kan föra på rad 14 kommer fram till att hon skall göra en insats för att undvika att folk blir sittande: *eftersom ja kan fö:ra: så tyckte ja att ja kunde ju hoppa upp å da:nsa me dom då. Tycka* används här för att relatera en tanke, ett beslut och för att motivera det egna handlandet.

När *tycka* används i samband med 3 pers. pron. däremot, används det snarare som ett sätt att återge vad någon annan har sagt eller gjort. Eftersom man inte kan ha tillgång till några andra tankar och åsikter än sina egna kan detta närmast förefalla självklart. I exempel 4:4 berättar Per för sin åldriga mor Karin om dottern Malenas bilköp.

EXEMPEL 4:4. [UGRU7:A:1 334–354]. *Tycka* med 3 pers. pron. sing.
 P=Per, Karins son, ringer; K=Karin, Pers mor, svarar.

1. P: .hh å då va ju budgivningen igång dårå:z=
 2. K: =°a°=
 3. P: =a: å dom vart ju, frun där hon tyckte,
 4. Malena ä så där spontan dårå, som hon ä
 5. dårå, så hon sa, o_j, den där bilen mås:te
 6. ja ha: >liksom då för hon vart liksom,
 7. eh<
 8. K: ja ((stönande))
 9. P: a: tanten tyckte att de va: (0.2) öh på
 10. sin plats att hon kunde få köpa, men dom
 11. skulle ju vän:ta, för de va fle:r som va
 12. intresserade,=
 13. K: =a ha↑=
 14. P: =va dom skulle bjuda dåråz
 15. K: a[:]

Före utdraget som återges här har Per berättat om bilen och om i vilket utmärkt skick den är. På rad 3 börjar Per vid två tillfällen säga något om säljar-

nas hållning (*å dom vart ju, från där hon tyckte*) men avbryter sig och talar istället om Malenas ordval och uppförande (*spontan*, rad 4) gentemot säljarna. På rad 9 återgår Per till det projekt han påbörjade på rad 3 med *a: tanten tyckte att de va: (0.2) öh på sin plats att hon kunde få köpa*. Här används *tycka* som evidentialitetsmarkör, dvs. för att markera att det som följer kommer från en specifik källa, i det här fallen någon annan än talaren.

4.4.2.2. Tempus

En mycket stor andel (74,8%) av beläggen är i presensform. Näst vanligaste tempusformen är preteritum (17,9%). I tabell 4:9 redovisas fördelningen av tempus för de fem mest frekventa verben.

TABELL 4:9. *Fördelning av verbformer för de fem mest frekventa positionerande verbfraserna.*

	<i>presens</i>	<i>preteritum</i>	<i>supinum</i>	<i>infinitiv</i>
veta	91,4%	5,4%	–	3,6%
tycka	79,7%	16,8%	1,5%	2,0%
tro	87,9%	7,6%	–	4,5%
säga	29,9%	49,6%	4,3%	16,2%
mena	98,6%	1,4%	–	–

Av dessa är det bara *säga* som inte i huvudsak förekommer i presens. Att *säga* avviker så kraftigt kan förklaras av att *säga*, till skillnad från de övriga verben, framför allt används för markering av hörsägen i rapporterande sekvenser, och därmed i första hand rör sig i återgiven, passerad, tid, inte i talögonblicket (jfr Norrby 1998:201–202). Ett exempel på detta ser vi i exempel 4:5, där Viveka berättar för sin väninna Gerda om hur hennes sons journal varit felaktigt ifylld vid senaste besöket till Barnvårdscentralen.

EXEMPEL 4:5. [UMOL1:A:4 112–126]. *Säga* i materialet.

V=Viveka, svarar; G=Gerda, ringer.

1. V: =jaha ska hans- ska han h_a (e-) har han
2. f_a:tt (.) har han f_a:tt nån poliozfråga
3. hon,
4. G: n_a↑n ((chockat))
5. V: n_an ja, >å sen s[å sa-<]
6. G: [han] borde väl i
7. ri:mlihetens namn ha fått åtminstone
8. tv_a[:ɛ]
9. V: [>öhh<] ja >å så sa ja, jo hon ha- han
10. har fått< tv_a stycken,
11. G: a:
12. V: öh: (0.2) jaha men de st_a- de st_ar
13. faktist bara en här, sa [hon], >då så=
14. G: [pt]

15. V: =förstår ru, står de bara < en i
 16. journa: lenz

I och med att *säga* framför allt används som evidentialitetsmarkör i sekvenser återgivna i förfluten tid, är det inte konstigt att det avviker från mönstret. Även *tycka* uppträder i högre grad i preteritum än de andra verben, om än inte i så hög utsträckning som *säga*. I de fall då *tycka* används i preteritum samförekommer det dels med 1 pers. pron. sing., dels med 3 pers. pron. sing. I båda fallen förekommer beläggen i sekvenser där man ägnar sig åt återberättande av ett händelseförlopp eller en konversation, som i exempel 4:3 och 4:4 ovan. Att *tycka* kan användas som evidentialitetsmarkör, precis som *säga*, hör sannolikt ihop med att de båda i avsevärt högre grad än de övriga positioneringsverben uppträder med 3 pers. pron. och i preteritum.

4.5. Modala hjälpverb

De modala hjälpverb som uttrycker positionering i materialet är mycket få. De utgör endast 1,6% av beläggen för positionering. Att det är så få belägg i den här kategorin är något förvånande då modala hjälpverb är en grammatisk kategori som utnyttjas frekvent i svenska. De modalverb som har excerperats här är endast de som uttrycker epistemisk modalitet. Hade även de belägg som uttrycker deontisk, potentiell och intentionell modalitet räknats med, hade värdena i tabell 4:10 varit avsevärt högre. I materialet finns det t.ex. 88 belägg av *måste*, men endast en knapp fjärdedel av dem uttrycker epistemisk modalitet (t.ex. *Det där måste vara en begonia*): majoriteten används för att uttrycka deontisk modalitet (T.ex. *Jag måste köpa en begonia*).

TABELL 4:10. *Frekvens av modala hjälpverb i materialet.*

Verb	Antal
måste	21
verka	6
kunna	5
skola	4
böra	3
<i>Summa</i>	39

Av de modala hjälpverb som uttrycker säkerhet, sannolikhet och ansvar för det propositionella innehållet är *måste* det mest frekventa med 21 belägg. De övriga har samtliga färre än tio belägg.

4.6. Sammanfattning

Positionering som term överlappar helt eller delvis en rad andra termer. Några av dessa har presenterats i det här kapitlet: talaktsadverbial, epistemisk modalitet, ståndpunktsmarkering och interpersonell funktion. Att det är en interaktionell kategori som uttrycks med hjälp av många olika medel framgår om man söker efter motsvarigheter i SAG, där den återfinns under bl.a. satsadverbial, anföringssatser, annex och matrissatser.

I det här kapitlet har en översiktlig bild av vilka grammatiska kategorier som används för att uttrycka positionering i materialet presenterats. Framför allt är det adverb som används, och då särskilt *ju* och *väl* som är betydligt frekventare än övriga adverb. Den näst vanligaste grammatiska kategorin för att uttrycka positionering är verb. De verb som används är sådana som kan räknas till en kategori av mentala verb, perceptionsverb och yttrandeverb. Den tredje och minst frekventa kategorin är modala hjälpverb.

I fortsättningen kommer jag framför allt att fokusera på verbfrasernas användning, deras distribution (kapitel 6) och funktion (kapitel 7). I kapitel 8 återkommer jag emellertid till adverbena i en analys av ett längre sammanhängande samtalsutdrag. Först presenteras emellertid i kapitel 5 det faschema som i fortsättningen används som analys- och beskrivningsredskap.

5. Fasschemat

I det här kapitlet presenteras det s.k. *fasschema*, som används i kapitel 6 för att illustrera verbfrasernas positioner och distribution inom yttrandena. Faserna presenteras en och en, utifrån exempel från mitt material, och för varje fas diskuteras vilka iakttagelser om prosodi, syntax och om interaktionella drag som kan göras där.

5.1. Turtagningsrelevanta faser

I kapitel 3 diskuterades olika termer och företeelser som är vanligt förekommande inom interaktionell lingvistik, och som är relevanta för denna avhandling. Där diskuterades också Lindströms (2002) och Steensigs (2001) turschema, och en del skillnader dem emellan. Här kommer jag att gå mer noggrant in på de olika faserna i TKE:n/turen, och talarens respektive de övriga samtalsdeltagarnas aktiviteter under de olika faserna. Redogörelsen här bygger i hög grad på Steensigs kapitel 5, *Turtagningslingvistiske positioner* (2001: 207–271), där han detaljerat går igenom positionernas karaktär och vilka interaktionella handlingar de talande kan ägna sig åt. Så som jag använder mig av fasschemat som analysverktyg skiljer det sig något från Lindströms och Steensigs scheman, då jag tillskriver prosodi och prosodisk projicering en starkare roll. Detta betyder inte att syntax och pragmatik inte är viktiga och relevanta parametrar. Prosodi är emellertid även det en resurs som talare utnyttjar sig av och orienterar sig mot. Vilken parameter som är av störst vikt vill jag inte ta slutgiltig ställning till, utan jag antar tills vidare att de befinner sig i en komplementär relation. Det är alltså i vissa fall syntaxen som avgör vilken fas ett led ingår i, medan det i andra fall är prosodin som är avgörande.

I vissa sammanhang är de prosodiska inslagen mer avgörande än i andra fall. Prosodi spelar framför allt in när det gäller att avgöra om ett yttrande är avslutat eller om det projicerar en fortsättning. Som en konsekvens av detta är prosodin avgörande för att bedöma om ett TKE-avslutande segment uppträder i slutfasen eller i efterfasen: är det prosodiskt integrerat med eller projicerat utgör det ett slutfasbelägg. Är det inte det, utgör det ett efterfasbelägg. En liknande åtskillnad görs i den stora finska grammatiken, *Iso suomen kielioppi* (Hakulinen m.fl. 2004). Där har man i stor utsträckning använt sig av talspraksdata för sina analyser. Utifrån detta har man valt att behandla tillägg efter prosodisk avslutning som en egen kategori (Hakulinen 2005, Vilkuna 2003).

För förfasen är situationen lite mer komplicerad. Där kan prosodin ibland vara en avgörande indikation på i hur hög grad ett uttryck är grammatikaliserat eller lexikaliserat, då sådana uttryck ofta är prosodiskt avvikande från omgivande tal. Samtidigt kan ett belägg i förfasen vara helt prosodiskt integrerat med TKE:n, men vara syntaktiskt avskilt. Prosodi utgör också en viktig ledtråd för att man skall kunna avgöra huruvida ett yttrande avbryts, rinner ut i sanden eller projicerar vidare tal. Att prosodin får så pass stort utrymme här, och har så pass avgörande betydelse för hur yttranden återges i schemat, beror på att en prosodi som t.ex. indikerar att ett yttrande kommer att fortsätta bortom en möjlig syntaktisk slutpunkt (jfr kapitel 3) ger lyssnaren en fingervisning om att det inte kommer att gå att förlita sig enbart på syntaxen för att identifiera en möjlig TBP.

Vidare väljer jag att inte använda termen *positioner*, utan använder istället *faser*. Positioner för tankarna till de för skrift utvecklade scheman som bygger på Diderichsens (1946 [1971]) analyschema. *Faser* har i högre grad konnotationer av process, istället för statiska segment. Benämningarna på faserna är också mina egna.

Fasschemat används alltid tillsammans med en transkription, vilken presenteras först. Transkriptionen erbjuder mer kontext än vad som presenteras i fasschemat, där det i första hand är exempelyttrandet som återges. Samtidiga aktiviteter markeras också i schemat. Schemat är i första hand ett redskap för att åskådliggöra turens förlopp, och skall närmast ses som en alternativ transkription. Som komplement till transkriptionerna och schemana används ibland även representationer av F0-kurvor för att illustrera ett prosodiskt förlopp. I F0-kurvorna markeras med linjer de ord-, fras- eller fasgränser som diskuteras för respektive exempel. Själva kurvan utgörs inte av en heldragen linje, utan är uppbruten. Detta beror, som tidigare nämnts, på att grundton endast går att uppmäta för tonande ljud. Alla ”mellanrum” på grundtonslinjen utgörs alltså inte av pauser eller tystnader. Vissa inspelningar är inte av sådan kvalitet att en F0-kurva kan extraheras. Det kan bero på sådana saker som

interferens från bakgrundsljud, överlappande tal eller att signalen helt enkelt är för svag. Därför återges inte grundtonsförloppet för alla utdrag som diskuteras, även om exemplet är prosodiskt intressant. Jag har i möjligaste mån valt ut exempel som lämpat sig att göra F0-kurvor på. Samtliga kurvor är gjorda i programmet Praat 4.3.10 (Boersma & Weenink 2005).

I schemat är vissa linjer streckade och andra heldragna. De streckade är de som avskiljer turenhetsmitten från de intelligande faserna *startfas* och *slutfas*. Att jag har valt att strecka dessa linjer grundar sig i att det ofta är osäkert var den ena fasen börjar och den andra slutar. Raderna i schemat är grupperade efter turer. Uppbackningssignaler och fortsättningssignaler räknas inte som egna turer, eftersom de inte syftar till att ta turen, utan till att låta den andre talaren behålla turen. Dessa återges därför tillsammans med den tur som de samförekommer med. För att det ändå skall vara tydligt vilken talare som har turen, är talarmarkeringen för den uppbackande talaren i kursiv, jfr turrad 4d, 4e och 4g i exempel 5:1. Efter schemat följer en presentation av de olika faserna utifrån exemplet.

EXEMPEL 5:1. [GGSM 117–135] Fasschema.

I=Intervjuaren; C=Carl; D=Dan; E=Erik.

1. I: .hh tycker ni ↑om↑ de då.
2. (0.3)
3. (E:) .hh °nä jag e inte så förtjust°°
4. C: nä:e: >elle ja<. (.) de beror på (.) vⁱssa
5. låtar kan va bra men (0.3) de m^esta
6. gillar jag inte.=
7. D: =jo men: >jag tycker nog< >de går no:g<
8. å lyssna på men (.) J^umper e väl (0.7)
9. strået v^assare >i såna fall<
10. I: mm[.:]
11. D: [äv]en fall de inte e så stor skⁱllnad
12. på dom.
13. (0.6)
14. D: >tycke ja<.
15. (0.3)
16. I: mmz
17. (1.8)
18. I: pt .hh varför *eh:* ni som inte tycker
19. om dom då (.) va ä^a då som inte ä--

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	1.	I	.hh	tycker	ni ↑ <u>om</u> ↑	de	då.
2A.	3.	(E)	hh °nä	jag	e inte så	förtjust°°	
3A.	4.	C	nä:e:				
3B.	4.	C	>elle ja<				
3C.	4–5.	C	det beror på (.)	vissa låtar	kan va	bra men (0.3)	
3D.	5–6.	C		de m ^e sta	gillar jag	inte.	

4A.	7.	D	jo men:	>jag	tycker nog<		
4B.	7–8.	D		>det	går no:g< å lyssna	på men (.)	
4C.	8–9.	D		Jumper	e väl (0.7) strået vassare	>i såna fall<	[äv]en fall de inte e... ↴
4D.	10.	I					mm[:.]
4E.	10.	I	mm[:.]				
4F.	11 –14.	D	[äv]en fall	de	inte e så stor skillnad på	dom. (0.6)	>tycke ja<.
4G.	16.	I					mm; (1.8)
5A.	18.	I	pt .hh	varför			
5B.	18– 19.	I	*eh:*	ni	som inte tycker om	då (.)	
5C.	19.	I		va	ä de som inte ä-		

I schemat blir en del strukturella förhållanden tydliga. Ett sådant är att många av TKE:erna inleds med en förfas i någon form. Ett annat är att mittfaserna är komplexa och att större delen av satsen återfinns där. I förfasen och efterfasen försiggår mer interaktionella, talreglerande aktiviteter. Talaktiviteter som inte är turer i sig själva, som t.ex. uppbackningar, har placerats i turövergångsområdet, parallellt med, efter eller före en TKE. Ett exempel på en uppbackning som befinner sig både före och efter en TKE finns på turrad 4d och 4e (rad 10). Där producerar intervjuaren ett *mm.*: efter *i såna fall* och i visst överlapp med *även*. Uppbackningen produceras alltså som en respons på den TKE som avslutas med *i såna fall*, och återges följdriktigt i det turövergångsområde som följer. Samtidigt produceras det i partiellt överlapp med det tillägg som inleds med *även fall*, och återges följdriktigt i turövergångsområdet före *även fall*.

Här följer en presentation av de olika faserna utifrån exempel 5:1.

5.1.1. Förfas

Förfasen är en fas i vilken TKE:n ännu inte helt har tagit sin början. Den förekommer ofta i överlapp med det allra sista av föregående talares yttrande. Talaren kan använda det här utrymmet för att markera sin turs relation till det föregående yttrandet, t.ex. om det är prefererat eller disprefererat, eller om det yttrande som är på väg att inledas är en invändning eller medhåll. Det är också i den här fasen som talaren markerar att hon/han vill ha turen, eller ser till att få uppmärksamhet för att försäkra sig om talarutrymmet. Detta kan man göra på många olika sätt, exempelvis genom en inandning, som i tur 1 och 2 i exempel 5:2. En annan variant på hur förfasen kan yttra sig är tur 3, som inleds av tre led, *nä:e: >elle ja<*. och *de beror på*, som alla utgör varsin förfas.

EXEMPEL 5:2. [GGSM 117–135, rad 1–6 från exempel 5:1] Fasschema.

I=Intervjuaren; C=Carl; E=Erik.

1. I: .hh tycker ni ↑_{om}↑ de då.
2. (0.3)
3. (E:) .hh °nä jag e inte så förtjust°°
4. C: nä:e: >elle ja<. (.) de beror på (.) v_{issa}
5. låtar kan va bra men (0.3) de m_{esta}
6. gillar jag inte.=

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	1.	I	.hh	tycker	ni ↑ _{om} ↑	de	då.

2A.	3.	(E)	hh °nä	jag	e inte så	förtjust°°	
-----	----	-----	--------	-----	-----------	------------	--

3A.	4.	C	nä:e:				
3B.	4.	C	>elle ja<				
3C.	4–5.	C	det beror på (.)	vissa låtar	kan va	bra men (0.3)	
3D.	5–6.	C		de m _{esta}	gillar jag	inte.	

I förfasen återfinns man t.ex. konjunktioner, vilka ju visar på relationen till föregående tur/TKE och på vilken sorts tur det kommer att bli: till exempel en invändning (t.ex. *men*) eller ett alternativ (t.ex. *eller*). Den första förfasen i tur 3 utgörs av ett utdraget knarrigt *nej* som signalerar hur talaren förhåller sig till intervjuarens fråga. Detta skulle visserligen kunna utgöra ett adekvat svar på intervjuarens fråga i tur 1, men sättet på vilket det sägs antyder att det kommer att komma en utveckling eller motivering. En sådan kommer också, och inleds av *elle ja*, vilket markerar en adversativ relation mellan föregående led och ett projicerat efterföljande led. Turen har emellertid inte riktigt börjat än, utan Carl förhandlar fortfarande om åt vilket håll hans tur skall röra sig. Först efter *de beror på*, som ytterligare ”justerar” riktningen på Carls yttrande, följer själva samtalsbidraget på rad 4–6.

Det den eller de samtalsdeltagare som inte har turen kan göra i förfasen är att t.ex. ge s.k. *uppbaknings signaler* eller *fortsättningssignaler* (jfr Green-Väntinen 2001) för att indikera att man *inte* tänker ta turen, utan låter den talande behålla turen. Detta exemplifieras på rad 10, där intervjuaren i efterfasen efter Dans *i såna fall* säger *mm.*, till viss del i överlapp med den första stavelsen av Dans *även fall de inte e så stor skillnad på dom. (0.6) >tycke ja<*. Överlappet gör att *mm.* inte bara befinner sig i efterfasen i relation till *i såna fall*, utan även som överlappande segment i förfasen i relation till *även fall*.

EXEMPEL 5:3. [GGSM 117–135, rad 7–16 från exempel 5:1]. Förfas.

I=Intervjuare; D=Dan.

7. D: =jo men: >jag tycker nog< >de går no:g<
 8. å lyssna på men (.) Jumper e väl (0.7)
 9. strået vassare >i såna fall<
 10. I: mm[:.]
 11. D: [äv]en fall de inte e så stor skillnad
 12. på dom.
 13. (0.6)
 14. D: >tycke ja<.
 15. (0.3)
 16. I: mmç

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
4A.	7.	D	jo men:	>jag	tycker nog<		
4B.	7–8.	D		>det	går no:g< å lyssna på	men (.)	
4C.	8–9.	D		Jumper	e väl (0.7)strået vassare	>i såna fall<	[äv]en fall de inte e... ↓
4D.	10.	I					mm[:.]
4E.	10.	I	mm[:.]				
4F.	11 –14.	D	[äv]en fall	de	inte e så stor skillnad på	dom. (0.6)	>tycke ja<.
4G.	16.	I					mmç (1.8)

Förfaser förekommer, precis som startfaser, dels *turinitialt*, dels *turinternt*. Om ett led har turinitial placering, innebär det att det inleder en turs första TKE, medan turintern placering innebär att det inleder inte den första, utan en senare TKE i turen. Exempel på detta finns i exempel 5:4. Här utgör *.hh* på rad 1 en turinitial förfas, medan *å >ja menar<* på turrad 1b utgör en turintern förfas.

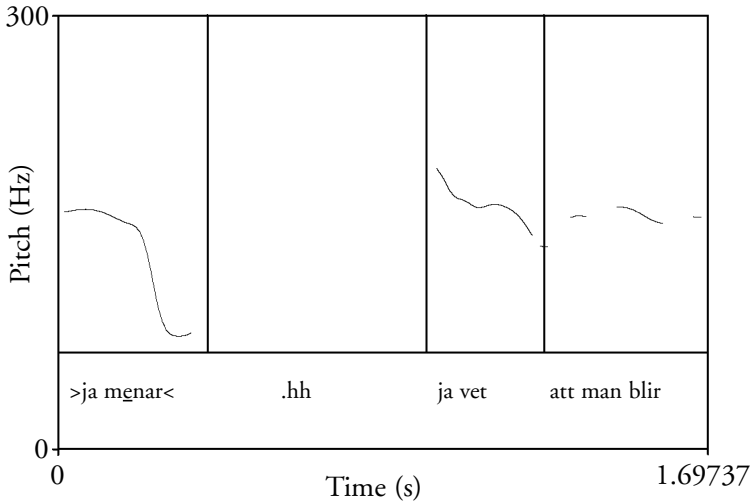
EXEMPEL 5:4. [UGIC 16592 67–68] Förfas.

U=Uppringare.

1. U: .hh fçm Sobril, å (va va) tvhåhh Mogadçn, å >ja
 2. menar< .hh ja vet att man blir inte så påverkad
 3. på domç

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	1–2.	U	.hh	fçm	Sobril, å (vava) tvhåhh	Mogadçn	å >ja menar< .hh ja vet ↓
1B.	2.		å >ja menar<				
1C.	2–3.		.hh	ja	vet att man blir inte så påverkad på	dom	

Den prosodiska realisationen av förfaser varierar. Vissa förfaser är prosodiskt integrerade, som t.ex. rad 4f i exempel 5:3 ovan. Andra utgör egna prosodiska gestalter, som rad 1b i exempel 5:4.

FIGUR 5:1. Grundtonsförlopp för raderna 2–3, exempel 5:4.

I exemplet i figur 5:1 yttras >ja menar< i högre tempo än omgivande tal, och är prosodiskt avskilt från det som följer. Den inandning som följer markerar att talaren antagligen kommer att fortsätta, och när fortsättningen kommer, inleds den med *ja vet* på en aningen högre grundton än vad >ja menar< inleddes med, och avsevärt högre än dess avslutning. På så vis markeras alltså en prosodisk avskiljning av faserna. Kärkkäinen (2003:29–34, se även avsnitt 2.2.3 och 4.2.3) skulle klassificera >ja menar< som en separat intonationsenhet, medan jag analyserar det som en del av en större enhet, nämligen TKE:n.

Auer (1996) menar att åtminstone i tyska är syntaktiskt enkla konstituenten i förfasen, t.ex. konjunktioner, ofta en del av samma prosodiska gestalt som resten av TKE:n. Däremot utgör syntaktiskt komplexare förfaser, t.ex. fraser med kognitions- och yttrandeverb, ofta egna prosodiska gestalter. Han framhåller emellertid att detta inte är utan undantag, utan att bruket varierar (1996:308).

Syntaktiskt motsvarar förfasen ofta ett fritt initialt annex (SAG 4:101, 4:453, 4:859) eller förfältet (SAG 4:3–28).

5.1.2. Startfasen

När talaren påbörjar en tur är det ett kort ögonblick precis i början som markerar att turen har påbörjats. Det är en möjlighet för talaren att säkra sig rätten till turen, och att markera vilken sorts tur det är, om det t.ex. är en fråga eller ett påstående. Det är här själva projiceringen påbörjas, när man kan börja se vart turen är på väg någonstans.

Startfasen utgörs ofta inte av mer än ett ord eller en fras, och ofta är ordet eller frasen inte större än en stavelse (jfr turrad 2a, 4a, 4b, 4f, 5b och 5c), och markerar att talaren har påbörjat turen. Under det att stavelsen produceras, kan andra talare ibland påbörja egna turer. Man kan hävda att man som mottagare vid det laget ännu inte helt har förstått att den andre har börjat tala, och att man därför kan göra ett eget försök att ta turen, genom samtidig talstart (Jefferson 1984). När yttrandet utgörs av en frågeformad sats, dvs. en fråga eller en frågeformad konditionalsats, produceras det finita verbet under startfasen.

Den talare som inte har turen kan i den här fasen visa uppmärksamhet, exempelvis med blickar¹ (jfr t.ex. Goodwin 1981), och visa att denne är medveten om att det är den andre som har turen, och signalera att vederbörande kan fortsätta tala.

Studerar man Steensigs exempel, förefaller det som om han klassificerar det som tydligt ingår i turen, och som föregår det finita verbet, som startfas. Han framhåller emellertid att det är svårt att veta exakt var gränsen går mellan startfas och mittfas (2001:232).

Syntaktiskt motsvarar startfasen ibland, men inte nödvändigtvis exakt, initialfältet (SAG 4:3–28). Exempelvis placerar man det finita verbet i en rogativ eller direktiv huvudsats i mittfältet (SAG 4:11), medan de i fasschemat hamnar i startfasen, då verbet utgör inledningen på ett sådant yttrande. Skillnaden ligger i att det i ett syntaktiskt fältschema finns skarpa kriterier för var gränserna uppträder, medan gränserna i fasschemat inte är lika skarpa.

5.1.3. Mittfasen

Det Steensig avser med turenhetsmitt är den projicerade fas som följer efter startfasen fram till dess att man uppnår en projicerad möjlig avslutning. Det kallar jag *mittfas*, och den projicerade möjliga avslutningen har jag valt att kalla *slutfasen*. Turenhetsmitten är en fas där talaren ofta har etablerat sin rätt

¹ I föreliggande arbete har jag emellertid inte använt mig av video. Jag har alltså inte tagit hänsyn till blickar o.d. i min analys.

till ordet och därför får relativt lite konkurrens. Här finns det utrymme för talaren att självreparera (jfr turrad 4a) och att föra sitt yttrande fram mot en projicerad avslutning. Jämfört med de inledande och de avslutande faserna i TKE:n är turenhetsmitten interaktionellt sett relativt okomplicerad. Där har talaren etablerat sin rätt till turen, och arbetar mot att slutföra den projicerade TKE:n (jfr turrad 1a, 2a, 3c, 3d, osv.), och eventuellt mot att få behålla turen även bortom TKE:ns slut (jfr turrad 4c). Hur starkt syntaxen fungerar som projicerande faktor beror mycket på egenskaperna hos det språk man talar. Auer (1992) har t.ex. visat för tyska att talaren kan skjuta upp den möjliga avslutningen genom att i det längsta undvika att producera ett finit verb. Även prosodin är en starkt projicerande faktor, vilket illustrerades i kapitel 2. För att avsluta en TKE producerar talaren inte bara ett syntaktiskt möjligt slut, utan även ett prosodiskt möjligt slut. Ett prosodiskt slut kan undvikas genom t.ex. en s.k. *rush-through*, dvs. att man ökar hastigheten på talet, så att man kommer in i nästa TKE utan att producera en prosodisk slutpunkt.

Mittfasen motsvarar ofta mittfältet syntaktiskt (SAG 4:3–28).

5.1.4. Slutfasen

Slutfasen utgörs av det led som är det sista projicerade elementet i det som påbörjades i startfasen.

Det talaren gör i slutfasen är att projicera ett sista led, eller senarelägga det, eller bjuda in till gemensam avslutning (för en analys av gemensam avslutning på svenska, se Bockgård 2004). Den andre talaren kan samtidigt påbörja en ny tur och på så vis börja ta ordet, i samband med att hon/han hör att talaren producerar det som möjligen kan vara sista biten på yttrandet, vilket illustreras på rad 8–10 i exempel 5:5.

EXEMPEL 5:5. [GGSM 117–135, rad 8–14 från exempel 5:1] Slutfas.

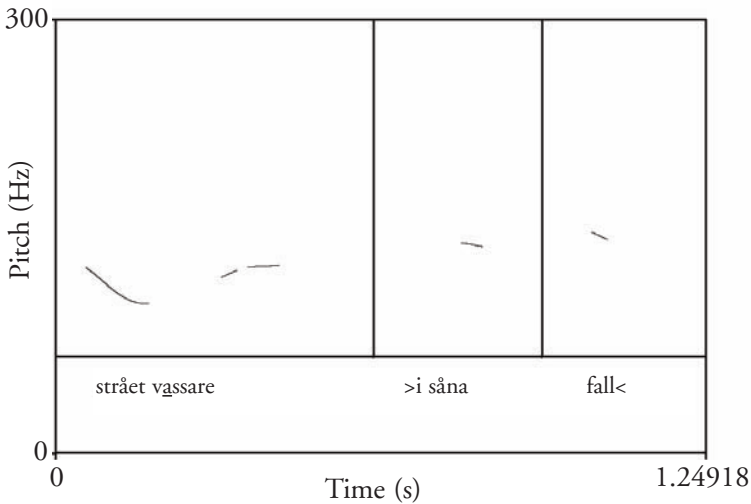
I=Intervjuare; D=Dan

```

8.          [---] Jumper e väl (0.7)
9.          strået vassare >i såna fall<
10.   I:    mm[:.]
11.   D:    [äv]en fall de inte e så stor skillnad
12.          på dom.
13.          (0.6)
14.   D:    >tycke ja<.
```

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
4C.	8-9.	D		Jumper	e väl (0.7)strået vassare	>i såna fall<	[äv]en fall de inte e... ↴
4D.	10.	I					mm[:.]
4E.	10.	I	mm[:.]				
4F.	11 -14.	D	[äv]en fall	de	inte e så stor skillnad på	dom. (0.6)	>tycke ja<.

Syntaktiskt uppnås en möjlig slutpunkt redan efter *strået vassare*. Prosodiskt uppnås emellertid inte någon möjlig slutpunkt förrän efter *>i såna fall<*.

FIGUR 5:2. Grundtonsförlopp för rad 9, exempel 5:5.

Strået vassare avslutas på en hög grundtonsfrekvens, som dock inte är hög nog för att utgöra en stigande avslutningston, och går direkt över i *>i såna fall<* utan paus eller grundtonsändring. Tillägget *>i såna fall<* inleds inte heller genom grundtonsåterställning eller en grundton som avviker från hur föregående segment avslutas, och betraktas därför inte bara som prosodiskt projicerad, utan även som prosodiskt anpassad till det som föregår. Trots att *>i såna fall<* syntaktiskt kan bedömas vara ett annex, är det alltså inte prosodiskt skilt från resten av yttrandet, och betraktas här som en del av turkärnan.

Under den här fasen kan övriga samtalsdeltagare producera fortsättnings-signaler och låta den talande förstå att hon/han bör fortsätta, jfr rad 7 i exempel 5:6, där Carl producerar en fortsättningsmarkör, *mm*, i överlapp med Alex' *musiken*, som befinner sig i slutfas.

EXEMPEL 5:6. [GGSM 117–135, rad 1–9 från exempel 5:1] Slutfas.
I=Intervjuare; A=Alex; C=Carl.

1. C: =hört de innan,]
 2. A: =av musik som e lite .hh speciell:: de::
 3. e ju också lite konstigt egentligen
 4. (>de där) att< man när man tycker att de
 5. e m- min *grej* () men de här
 6. liksom .hh alla lyssnar på den här [musik]ken=
 7. C: [mmç]
 8. A: =de känns=
 9. C: =hallå a[l l a y_n g : :]r e oftast.

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTEFAS	MITTFAS	SLUTEFAS	EFTERFAS
1A.	6.	A	.hh	alla	lyssnar på den här	musiken	
	7.	C				mmç	

Syntaktiskt motsvarar slutfasen ofta slutfältet eller efterfältet (SAG 4:3–28). Ibland, som på rad 4c i exempel 5:5, motsvarar den ett prosodiskt integrerat fritt finalt annex i efterfältet (SAG 4:90, 4:456).

5.1.5. Efterfasen

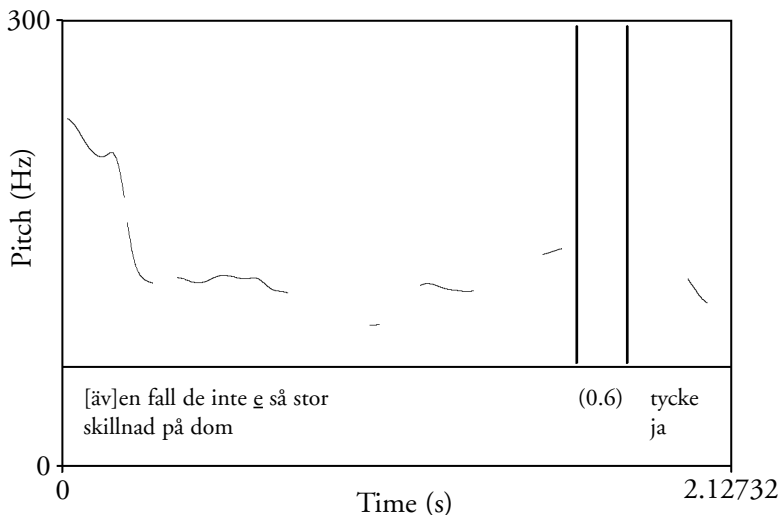
Många positioneringsfraser uppträder i turens avslutning. Då är prosodin helt avgörande för om de produceras i slutfasen eller i efterfasen. På rad 14 i exempel 5:7, som också diskuterades som exempel 2:2, återges ett belägg för positioneringsfras i efterfasen.

EXEMPEL 5:7. [GGSM 117–135, rad 7–16 från exempel 5:1] Efterfas.
I=Intervjuare; D=Dan.

7. D: =jo men: >jag tycker nog< >de går no:g<
 8. å lyssna på men (.) Jumper e väl (0.7)
 9. strået vassare >i såna fall<
 10. I: mm[:.]
 11. D: [äv]en fall de inte e så stor skillnad
 12. på dom.
 13. (0.6)
 14. D: >tycke ja<.
 15. (0.3)
 16. I: mmç

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
4A.	7.	D	jo men:	>jag	tycker nog<		
4B.	7–8.	D		>det	går no:g< å lyssna	på men (.)	
4C.	8–9.	D		Jumper	e väl (0.7)strået vassare	>i såna fall<	[äv]en fall de inte e... ↴
4D.	10.	I					mm[:.]
4E.	10.	I	mm[:.]				
4F.	11 –14.	D	[äv]en fall	de	inte e så stor skillnad på	dom. (0.6)	>tycke ja<.
4G.	16.	I					mm; (1.8)

Rad 11–14 återges i figur 5:3 nedan.

FIGUR 5:3. Grundtonsförlopp för raderna 11–14, exempel 5:7 (figuren återfinns också som figur 2:2).

Yttrandet *även fall de inte e så stor skillnad på dom* avslutas med aningen stigande grundton, vilket kan tolkas som en vädjande intonation i ett försök till turöverlämning. Ingen annan talare erbjuder sig emellertid att ta turen, och Dan producerar ett turtillägg, *>tycke ja<*, och markerar därigenom ännu en gång att han avslutar sin tur. Efter ytterligare en paus tar en annan talare över turen.

I efterfasen kan även mer komplexa turtillägg återfinnas, med en utbyggd inre projektion. Detta exemplifieras i tur 4c, i exempel 5:7, där turtillägget *även fall de inte e så stor skillnad på dom. (0.6) >tycke ja<* återges både i efterfasen efter *Jumper e väl (0.7), strået vassare >i såna fall<* och på en egen rad, tur 4, där dess egen inre projektion illustreras. I efterfasen i turrad 4c marke-

ras turtillägget med symbolen \lrcorner för att markera att det återkommer längre ned. För ett liknande tillvägagångssätt, se även Steensig (2001:210).

I efterfasen kan andra talare producera fortsättningssignaler och uppbackningssignaler, som på turrad 4d och 4e i exempel 5:7.

Efterfasen motsvarar syntaktiskt ofta efterfältet (SAG 4:3–28) eller ett fritt finalt annex i efterfältet (SAG 4:90, 4:456).

5.2. Sammanfattning

Turproduktionen kan dels upp i fem faser, vilka representerar TKE:ns progression och de interaktionella aktiviteter som kan pågå där. Vissa faser är mer interaktionellt aktiva än andra. Förfasen, slutfasen och efterfasen befinner sig i turövergångsområdet, det dynamiska område där det förhandlas om vem som skall ha, ta eller behålla turen. I startfasen och mittfasen däremot har en talare etablerat sig som turinnehavare. Här är det inte i lika hög grad fråga om att förhandla om talarutrymmet, utan här rör det sig snarare om att utföra den handling för vars skull man fick eller tog utrymmet från första början.

I de mer interaktionellt laddade faserna i turövergångsområdet spelar prosodin en större roll än annars. Den används för att projicera ytterligare tal, såväl som att markera att något är en fråga, ett avbrutet yttrande eller en avslutad tur.

Syntaktiskt finns det en viss övergripande likhet mellan fasschemat och ett mer traditionellt syntaktiskt satsschema. De skiljer sig framför allt åt i fråga om de mer interaktionellt aktiva faserna. De skiljer sig också åt på så vis att fasschemat inte skall användas för en syntaktisk detaljanalys. Där lämpar sig SAG:s schema bättre.

Prosodins betydelse för turproduktionen och för de positionerande fraser-na diskuteras vidare i kapitel 6. Där problematiseras också den roll syntaxen spelar för positioneringsfraserna.

6. Positioneringsverbens placering i tur och TKE utifrån fasschemat

I kapitel 5 gjordes en genomgång av fasschemat som analys- och beskrivningsredskap. I kapitel 6 ligger fokus på de positionerande verbfraserna, och deras distribution inom TKE:n diskuteras. Kapitlet består av en genomgång av de olika faserna en efter en, vilka typer av positionerande verbuttryck som tenderar att förekomma i de olika faserna, samt en mer detaljerad genomgång av de fem mest frekventa positioneringsverben och hur de uppför sig i respektive fas.

6.1. Distribution

I den här delen av kapitlet diskuteras fördelningen av beläggen de olika faserna emellan. Delar av tabell 6:1 återges för läsbarhetens skull under varje fas' rubrik i följande avsnitt.

TABELL 6:1. *De olika verbens fördelning över turproduktionsfaserna.*

	<i>Förfas</i>	<i>Startfas</i>	<i>Mittfas</i>	<i>Slutfas</i>	<i>Efterfas</i>	<i>Summa</i>
veta	32	12	148	39	–	231
tycka	1	8	171	9	9	198
tro	1	8	106	27	8	150
säga	28	6	59	21	12	126
mena	54	4	11	3	–	72
<i>Summa</i>	116	38	495	99	29	777
tänka	5	–	15	2	2	24
höra	7	–	3	–	5	15
undra	4	–	9	–	–	13
förstå	4	–	5	1	2	12
fråga	3	–	5	–	–	8
se	–	–	1	1	3	5
övriga	2	1	28	2	3	36
<i>Totalsumma</i>	141	39	561	105	44	890
%	16%	4%	63%	12%	5%	100%

Av totalsumman i tabell 6:1 framgår att 16% av beläggen av de positionerande fraserna uppträder i förfasen, samt att endast 4% uppträder i startfasen, medan majoriteten, hela 63%, återfinns i mittfasen. Vidare återfinns 12% i slutfasen och endast 5% i efterfasen. Att det finns jämförelsevis få belägg i startfasen torde knappast vara förvånande, eftersom de positionerande fraserna bara uppträder i startfasen vid frågor och frågeformade konditionalsatser. Inte heller är det förvånande att merparten av verben återfinns i mittfasen; det är där de har sin syntaktiska hemvist när de uppträder som huvudverb.

Av de fem mest frekventa verben uppträder samtliga utom *mena* företrädesvis i mittfasen. *Mena* förekommer endast med 15% av beläggen i mittfasen, vilket är lite jämfört med att 63% av samtliga belägg uppträder där. Detta tyder på att något har hänt med *mena* som inte har hänt med de övriga verben.

Mena förekommer istället i första hand i förfasen, med hela 75% av beläggen. *Tycka* och *tro* förekommer i mycket liten omfattning i förfasen, med endast 1% av beläggen vardera. *Säga* och *veta* är – jämfört med *tycka* och *tro* – också relativt vanligt förekommande här, med 22% respektive 14%.

Nedan följer en översikt över hur de positionerande verbfraserna uppträder, fas för fas. Undersökningen fokuseras på de fem mest frekventa verben, som sammanlagt står för 777 av beläggen. Eftersom de övriga är så lågfrekventa, med sammanlagt 113 belägg, är det svårt att säga något säkert om deras distributionsmönster. Distributionen av de övriga verben i turfaserna framgår av tabell 6:1.

6.2. Förfasen

I förfasen förekommer i första hand *veta*, *säga* och *mena*. Framför allt handlar det om *rutiniserade fraser*, dvs. fraser där det semantiska innehållet är bleknat och som tenderar att uttalas som ett ord snarare än som en tvåordsfras. Exempel på sådana fraser är *du vet* och *jag menar*. *Tycka*, däremot, och *tro*, uppvisar ett helt annat mönster, med bara ett belägg vardera.

Mena utmärker sig här genom att hela 75% av beläggen, 54 belägg, förekommer i förfasen.

TABELL 6:1A. De fem mest frekventa verbens fördelning över turproduktionsfaserna, med fokus på förfasen.

	Förfas		Startfas		Mittfas		Slutfas		Efterfas		Summa
veta	32	14%	12	5%	148	64%	39	17%	–	–	231
rycka	1	1%	8	4%	171	86%	9	5%	9	9%	198
tro	1	1%	8	5%	106	71%	27	18%	8	8%	150
säga	28	22%	6	5%	59	47%	21	17%	12	12%	126
mena	54	75%	4	6%	11	15%	3	4%	–	–	72
Summa	116	15%	38	5%	495	64%	99	13%	29	4%	777

Exempel som produceras under en turinledande förfas behandlas separat från dem som produceras i en turintern förfas, då det under analysen har visat sig att det är andra belägg på positioneringsfraser som uppträder i turinledande förfas än som förekommer i turinterna förfaser.

6.2.1. Turinledande förfas

Det är jämförelsevis få av verbfraserna som uppträder i en turinledande förfas. De som förekommer här riktar sig ofta specifikt till den andre talaren, som i exempel 6:1, där Doris berättar för sina väninnor om hur hon varit på konfirmation, men inte fått närvara vid själva konfirmationsakten, eftersom varje konfirmand endast fått bjuda in tio personer. När sällskapet har konstaterat att tio personer ungefär motsvarar närmsta familjen samt far- och morföräldrar, följer exempel 6:1.

EXEMPEL 6:1. [USÅI NF 2:1 482–486]. Turinledande förfas.

B=Beda; D=Doris.

1. D: ja visst, jo de va: re:z
2. B: så tie kanske inte e så mycke:z
3. D: >tie< vet du de va ingenting, vi hade
4. inte en chans å komma dit alltså.
5. B: nå ej?

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1.	3.	D	>tie< vet du	de	va	ingenting	

Tie uppträder här som ett initialt dislokerat led, och följs av *vet du*, också i förfas. *Vet du* uttalas här med snabbt tempo och reducerad ordgräns så att det snarare låter som ett ord än som två.

6.2.2. Turintern förfas

Positioneringsfraser förekommer även i de turinternerna förfaserna, och markerar den kommande TKE:ns relation till den tidigare delen av turen.

I exempel 6:2 ringer en vårdare till Giftinformationscentralen för att be om råd angående en vårdtagare som eventuellt övermedicinerat.

EXEMPEL 6:2. [UGIC 16592 65–74]. Turintern förfas.

U=Uppringare; I=Informatör.

1. U: a [för] j- han säj_{er} att han har tagit (typ) ehh-
2. I: [(.ja)]
3. U: .hh fem Sobril, å (va va) tvhåhh Mogadon, å >ja
4. menar< .hh ja vet att man blir inte så påverkad
5. på dom;
6. I: nåå, (0.3) vet du hur du ska gö:ra för å: (0.2)
7. få in honom ti sjukhus nu då, eller;
8. U: a: ja får ta ambulans (på ho[nom])
9. I: [ja] men ring
10. nittitusen då; då så får du göra upp me dom hur
11. du ska gö:ra;
12. U: okej,

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	3–4.	U	.hh fem	fem	Sobril, å (vava) tvhåhh	Mogadon	å >ja menar< .hh ja vet ↓
1B.	3.		å >ja menar<				
1C.	4–5.		.hh	ja	vet att man blir inte så påverkad på	dom	

På rad 3–4 utgör å >ja menar< en turintern förfas, som markerar en inledning på .hh ja vet att man blir inte så påverkad på dom vilket i och med å >ja menar< markeras som en utveckling eller specificering av det som föregår. Uppringaren har berättat att en av hennes vårdtagare är allmänpåverkad och säger sig ha tagit en viss mängd tabletter. I sin roll som vårdgivare skall hon ha en ganska klar uppfattning om huruvida den mängd tabletter som vårdtagaren säger sig ha tagit står i relation till hans tillstånd. När hon redogör för den uppgivna mängden tabletter för informatören på Giftinformationscentralen blir det en fråga om *förklaringsansvar*¹ (eng. *accountability*, jfr Sacks 1992:

¹ *Förklaringsansvar* innebär ungefär att man som talare är ansvarig för sina handlingar. Exempelvis redogör man om man ringer ett telefonsamtal tämligen omgående för varför man har ringt (Sacks 1992:73). Uppringaren ger här sin *redogörelse* (eng. *account*) för vad som har hänt. Då informatören inte kvitterar hennes redogörelse med mer än minimala responser uppstår frågan huruvida redogörelsen är tillräcklig.

3–11, 72–80) – har hon ringt i onödan, för ett ofarligt fall? Därför blir det viktigt för uppringaren att på något vis klargöra att hon grundar sitt uppringande på något annat än vårdtagarens uppgifter, nämligen sina egna observationer och sin egen yrkeskunskap: *.hh ja vet att man blir inte så påverkad på dom*. Detta gör hon på eget bevåg, utan att informatören har ifrågasatt hennes uppgifter, eller på något vis indikerat att han vill ha mer information. Han har inte heller på något vis antytt att han tror att hon inte är en trovärdig uppgiftslämnare.

Ytterligare ett exempel ges i 6:3, där Viveka har ringt Berit. Berit förestår ett hundpensionat där Viveka vill hysa in sin hund över helgen. Här har Viveka besvarat Berits fråga om när de skall vara bortresta, dvs. vilken period hunden skulle behöva vara inackorderad på pensionatet.

EXEMPEL 6:3. [UMOL2:A:18 76–85]. Turintern förfas efter minimal respons.

B=Berit, svarar; V=Viveka, ringer.

1. B: [hö]rrö du: eh när
2. e[h tänker] ni åka rå?=
3. V: [v- v- eh]
4. =.h vi ska åka på lörda morron å komma
5. tillbaka på sönda kvå:ll?
6. B: mm:¿
7. V: å ja v:et inte kan vi hämta dom på sönda
8. kvåll? eller hur brukar ni göra då:¿
9. B: hörrö du efter klockan arton å tretti
10. brukar vi säja (>de<) e stopp vet dö:¿.

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	3.	V		v- v- eh			
1B.	4–5.		=.h	vi	ska åka på lörda morron å komma tillbaka på sönda	kvå:ll?	
	6.	B					mm:¿
2A.	7.	V	å ja v:et inte	kan	vi hämta dem på sönda	kvåll?	eller hur brukar ni...¿
2B.	8.		eller	hur	brukar ni göra	då:¿	

Då Viveka har svarat på rad 3–5 ger inte Berit mer respons på det än *mm:¿* – hon ger inte Viveka någon kvittering på att det är en tidsperiod som fungerar eller att det går bra att hämta hunden på söndagkvällen. För att få detta fortsätter Viveka sitt yttrande på rad 7, inlett med *å ja v:et inte*, som ligger på en prosodisk ”plata”² jämfört med omgivande tal. Frasen fungerar här som en

² Med *plata* avses här att frasen har en högre, kontinuerlig, från kontexten avvikande, tonhöjd.

markör för att det kommer att följa en utveckling av rad 5. Viveka initierar denna som något hon är osäker på, på ett sådant sätt att hon uttryckligen konstruerar Berit som expert och sig själv som novis. På så vis bjuder hon in Berit att ta en aktivare roll i diskussionen.

Även komplexare fraser, där positioneringsfrasen samförekommer med bl.a. satsadverbial, förekommer i turinterna förfaser. Detta illustreras nedan i exempel 6:9.

6.2.3. *Veta* i förfasen

Veta förekommer 32 gånger i förfasen, och uppträder i två huvudkontexter. Den första huvudkontexten utgörs av yttrandepartikeln *du vet* eller *vet du*, som i sig kan sägas ha tre undergrupper. En första grupp används för att från talarens sida inleda ett sökande efter bekräftelse av att adressaten har tillräcklig förkunskap för att förstå den information som förmedlas (exempel 6:4). En andra grupp används för att inleda en försäkran (exempel 6:5). Slutligen finns en tredje grupp som förekommer i berättelser och används som ett sätt att summera en sidosekvens för att sedan återgå till berättelsen (exempel 6:6).

Den andra huvudvarianten utgörs av *veta* i negerad kontext: *jag vet inte*. Den inleder bidrag som förekommer efter redogörelser som följs av bristande respons (jfr även avsnitt 6.4.1, där *jag vet inte* diskuteras som en fristående TKE).

I exempel 6:4 ringer Linda till Eva, som vill låna hennes häst för en parad, för att berätta att hästen har blivit förkyld och inte kan delta.

EXEMPEL 6:4. [UVAT6:A:11 1–9]. *Veta* i förfasen. *Du vet* som bekräftelse-sökande yttrandepartikel.

E=Eva, svarar; L=Linda, ringer.

1. E: tre sjutton ett ett;
2. L: ja hej de e Linda Berglund,
3. E: tjena?
4. L: .h du: ja kommerh mehh en tråki nyhet.
5. nej men (.) Fiffi e så (0.5) då:li å:,
6. du vet sådär som hon va förut;
7. E: vaddå rå?
8. L: eller hon börja hosta å,
9. E: men?

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	4.	L	.h du	ja	kommerh mehh en tråki	nyhet.	
1B.	5.		nej men	Fiffi	e så (0.5)	då:li å:,	
1C.	6.		du vet	sådär	som hon va	förut;	
2.	7.	E		vaddå	rå?		

På rad 4 inleder Linda sin förklaring genom att inleda en förberedande replik i en s.k. *försekvens* (jfr Schegloff 1980)³, ett led som föregår själva förklaringen, *.h du: ja kommerh mehh en tråki nyhet*, som annonserar åt vilket håll samtalet är på väg. Därefter går hon vidare in på vad den tråkiga nyheten består i, nämligen att Fiffi har blivit dålig. Detta följs av *du vet sådär som hon va förut*; där Linda hänvisar till vissa ospecificerade förhållanden i Fiffis sjukdomshistoria, och formulerar det som att det handlar om kunskap som Eva och Linda delar. Därigenom söker hon en bekräftelse från Eva om att Eva går med på att de har en gemensam kunskap (vilket Eva här inte riktigt gör, rad 7).

Ett något annorlunda exempel är 6:5. Där diskuterar en läkare och en gravid kvinna storleken på kvinnans mage; hon är förhållandevis nätt och det är många som inte ser att hon är gravid.

EXEMPEL 6:5. [LTemaK:B6:4L 1184–1196]. *Veta* i förfasen. *Du vet* som försäkrande yttrandepartikel.

K=Den gravida kvinnan; L=Läkaren.

1. K: [(ja har=
2. L: =liten mage)]
3. K: =liten)] folk som inte vet om att
4. jha e grha:vihd[, då KQ:h]llar dom=
5. L: [(du ser)]
6. K: =(till), ä du de?[hh"ehh]
7. L: [a, (.) a,]
8. L: >men **du vet** (du har inte heller)
9. speciellt< mycke fostervatten >så därför
10. får man inte heller< så stor mage.
11. K: näe,
12. L: >för de mycke< barn i din mage.
13. K: °.hja,°

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	8-9.	L	>men du vet	(du	har inte heller) speciellt< mycke	fostervatten	
1B.	9- 10.		så	därför	får man inte heller så stor	mage.	
2.	11.	K	näe,				

³ Termen *försekvens* har kritiserats av bl.a. Eriksson (1997:70–72), som påpekar att termen ibland används på så vis att den avser hela den sekvens som leder fram till en fråga eller en berättelse, och ibland så att den avser det initiala yttrandet i sekvensen. Jag använder här termen *försekvens* för sekvensen som helhet och *förberedande replik* för den inledande repliken. Förberedande repliker utgör en undergrupp till s.k. *handlingsprojektioner* (eng. *action projections*), dvs. yttranden som projicerar en specifik handling, i det här fallet ytterligare en fråga (jfr Lindholm & Lindström 2003).

Här inleds läkarens yttrande på rad 8 med *men du vet*, och fortsätter med en förklaring till att magen inte ser så stor ut, nämligen att kvinnan inte har speciellt mycket fostervatten. Utifrån vad som har skett tidigare under samtalet, då man utfört en ultraljudsundersökning, kan kvinnan inte rimligen själv ha uppfattningen att hon inte har ”speciellt mycket” fostervatten, då bedömningen under ultraljudet var att mängden fostervatten var normal. Den information som förs in här är alltså inte odelat gemensam, utan innebär en ny vinkel på gemensam kunskap.

I exempel 6:6 används *du vet* istället för att inleda en summering som fungerar som en återgång till en tidigare agenda efter en sidosekvens. Här är det Gerda och Viveka som samtalar om Vivekas besök på barnvårdscentralen och om hennes bedömning av personalens kompetens.

EXEMPEL 6:6. [UMOL1:A:4 154–174]. *Veta* i förfasen. *Du vet* som yttrandepartikel inför återgång.
G=Gerda, ringer; V=Viveka, svarar.

1. V: [.hh] >å så,< de ve:t
 2. inte ja de måste ja gå å fråga,
 3. ((leende))
 4. (0.3)
 5. så då trava ho[n-]
 6. G: [men] herre gud va ä:i de
 7. för männ:[iskorç]
 8. V: [ja:] du förstå:r,.h så då trava
 9. hon iväg då,in [till] (.) Ossian,
 10. G: [a]
 11. a- [a- eh dū:] har allti Ossian=
 12. V: [((lätt harkling)) °å sen så-°]
 13. G: =[tydlien?]
 14. V: [ja har] allti Ossian:,
 15. G: a:
 16. V: .hhh a (eh) **du vet** de va sån cirkus på
 17. de där, ja visste inte om ja skulle
 18. skra:tta eller gråta, å sen (0.2) öh:m
 19. pt så kom hon tillbaka å sa, >ja eh du
 20. får komma tillbaka vi tolv< månader, (.)
 21. .h å få tredje sprutan då:,

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	16.	V	.hhh a (eh)				
1B.	16– 17.		du vet	de	va sån cirkus på	de där,	
1C.	17– 18.			ja	visste inte om ja skulle skratta eller	gråta,	

Fram till rad 9 handlar samtalet om det som Viveka vill berätta, nämligen hur okunnig personalen på Barnvårdscentralen är och hur oprofessionellt den

har uppträtt. På rad 10–13 inleder Gerda en sidosekvens, nämligen frågan om vilken barnläkare Viveka brukar träffa. På rad 14, *ja har allti Qsian;*, bekräftar Viveka att det är som Gerda tror, att Viveka alltid träffar samma läkare. Efter Gerdas kvitterande *a*: på rad 15 återgår Viveka på rad 16 till sitt berättelseprojekt genom att summera sitt intryck av tillståndet på Barnavårdscentralen: *du vet de va sån cirkus på de där*, varefter hon återgår till sin berättelse och återger vad receptionisten sagt.

Den andra huvudkontexten *veta* förekommer i i förfasen, *jag vet inte*, förekommer där den ena samtalsparten sitter inne med viss information eller kan tillhandahålla vissa tjänster som talaren är intresserad av. Exempel 6:7 illustrerar *jag vet inte* i den här användningen. Vi har redan sett ett exempel på detta i 6:4, där Viveka inleder en TKE med *ja vet inte* efter otillräcklig respons. I exempel 6:7, som är ett samtal till Giftinformationscentralen, har uppringaren hållit i en kvicksilvertermometer samtidigt som den gått sönder, och är nu orolig för att hon skall ha blivit förgiftad.

EXEMPEL 6:7. [UGIC 16580 1–12]. Veta i förfasen. Negerad variant.

I=Informatör; U=Uppringare.

1. I: giftinformatio:n, jou:rhavande apotekare:z
2. U: ja: hej, (.) ja h- (.) >grunner på en sak<
3. för ja har (0.8) ja har s- hållt i en: (0.3)
4. sån här (0.3) pt >va heter de:z< (0.5)
5. hh kvicksilvertermometer:z
6. I: mm,
7. U: å så hade ja sönder'en i ha:nna:z
8. I: mm
9. U: å så eh (0.6) >ja vet inte< de blödde jämt. (0.6)
10. de va inte möe egentlien, men ja grunner,
11. I: men man blir inte förgiftad:z (0.3)
12. utav att om den här skulle gå sönder i handen
13. på dej, även om du nu skulle få ett
14. litet skärsår.

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	9.	U	å så eh (0.6)				
1B.	9.		>ja vet inte<	de	blödde	jämt, (0.6)	
1C.	10.			de	va inte möe	egentlien,	men ja grunner,

På rad 2 inleder uppringaren sitt ärende genom att inleda en försekvens med *ja h- (.) >grunner på en sak<*, varpå hon återger en bakgrundsberättelse, som också utgör andraledet i en försekvens till en fråga. Där återger hon omständigheterna kring varför hon har ringt, nämligen att hon har hållit i en kvicksilvertermometer (rad 3–5) som gått sönder (rad 7). Efter rad 7 skulle man

kunna tänka sig att informatören skulle ha kunnat räkna ut vad saken gäller, då hon egentligen har tillräckligt med information. Hon ger emellertid bara en minimal respons, *mm*, på rad 8. Då informatören inte erbjudit några uppgifter som skulle kunna stilla uppringarens oro, fortsätter denna på rad 9 att utveckla sin bakgrundsberättelse: *>ja vet inte< de blödde jämt*. Detta uppgraderar allvaret i hennes situation en aning: hon har inte bara fått kvicksilver på handen, utan i ett öppet sår. Såret, berättar hon vidare, var visserligen inte allvarligt, men hon blev ändå fundersam. Först här, på rad 11–14, ger informatören den information uppringaren har eftersökt, nämligen att det inte är någon fara för förgiftning.⁴ I det här exemplet fungerar *jag vet inte* å ena sidan som ett sätt för talaren att signalera att hon själv inte sitter inne med tillräcklig kunskap för att kunna bedöma situationen i och med att den andre talaren är den som förväntas komma med en lösning. Å andra sidan fungerar det som ett sätt att initiera en utveckling av en försekvens, antingen genom att, som här, uppgradera själva bakgrundsberättelsen, eller, som i exempel 6:4 ovan, nå fram till slutet av inledningen till ärendet, och därmed en gräns till behandling av ärendet.

Nästan alla belägg av *veta* i förfasen befinner sig inne i en längre tur; de inleder inte en tur. Det finns ett undantag, nämligen ett belägg av responspartikeln *vettu*. I exempel 6:8 diskuterar Gerda och Viveka inspelningssituationen; de har precis kommit på att de blir inspelade och konstaterar att det är lätt att glömma bort att man blir inspelad, och att man därför bör tänka på vad man talar om.

EXEMPEL 6:8. [UMOL1:A:4 333–338]. *Veta* i förfasen.

G=Gerda, ringer; V=Viveka, svarar.

1.	V:	=gäller att man tänker efter va man
2.		såjer, hehe[hehehe.h]
3.	G:	[ja de- de] glömmer man <u>hort</u>
4.		vet [t:u,]
5.	V:	[a:] <u>vettu</u> man gör de,
6.	G:	a:

⁴ Notera att uppringaren inte har behövt att uttryckligen nämna sitt ärende, att hon är orolig för att ha blivit kvicksilverförgiftad. Så även om en lösning i form av informatörens svar *kunde* ha kommit redan på rad 8, men kommer först på rad 11, så behöver uppringaren inte explicit yttra sitt ärende, vilket gör att talaren ändå håller sig inom vad som anses prefererat, nämligen att det är mer prefererat med ett erbjudande än med en begäran (Lerner 1996).

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1.	3–4.	G	ja	de-	de glömmer man bort	vet[t:u]	
	5.	V				[a:] vettu...	
2.	5.	V	[a:] vettu	man	gör	de,	

På rad 5 yttrar Viveka *a: vettu man gör det*, som ett medhåll till Gerdas yttrande på rad 3–4. Hennes ordval, *vettu*, är en återspeglning av Gerdas ordval på rad 4.

6.2.4. Tycka i förfasen

Tycka förekommer med bara ett belägg i förfasen. Där berättar Viveka för sin väninna Gerda om sitt besök på Barnvårdscentralen och om hur inkompetent hon tyckt att personalen varit.

EXEMPEL 6:9. [UMOL1:A:4 72–80]. *Tycka* i förfasen.

G=Gerda, ringer; V=Viveka, svarar.

1. V: =>å så gick hon in, å sen va re< vår
2. tur.>så fråga hon, .h ja e du- e du
3. su:rç((finlandssvenskt)) sa hon,
4. G: °mm°
5. V: .h äe:j sa ja men ja ä b:ara irritegrad,
6. >för att ja tycker liksom finns de
7. ingen< orsak heller då (.) behöver man
8. ju'nte vän:ta:ç
9. G: nej

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1.	5–6.	V	.h	äe:j	sa ja men ja ä b:ara	irritegrad,	>för att ja tycker liksom... ↴
2.	6–8.		>för att ja tycker liksom	finns	de ingen< orsak	heller	då (.) behöver man ju'nte vän:ta: ç ↴
3.	7–8.		då (.)	behöver	man ju'nte	vän:ta: ç	

Här fungerar *för att ja tycker liksom* som en markör för att signalera att talaren gör en utveckling från den återgivna dialogen där hon kommenterar sitt handlande och framhäver berättelsens moral. En möjlig tolkning av *för att ja tycker liksom* är att det är ett avbrutet yttrande som följs av en konditionalsats som utgör en ny TKE. Det är emellertid inte en tolkning som håller för en pro-

sodisk analys. Det finns nämligen inte något som helst intonationsbrott mellan *liksom* och *finns*, och de yttras på samma andetag, ett andetag som pågår fram till och med *heller*. Det skulle också kunna tolkas som ett huvudverb i mittfasen, men det höga tempot tillsammans med det faktum att komplementsatsen utgörs av en huvudsats, inte en bisats, gör att jag här gör bedömningen att *för att ja tycker liksom* snarast har en interaktionsreglerande funktion, och uppträder i förfasen.

6.2.5. *Tro* i förfasen

Det finns ett belägg av *tro* som kan bedömas vara yttrat i förfasen. Det är exempel 6:10, där en gravid kvinna samtalar med sin läkare om sin graviditet.

EXEMPEL 6:10. [LTemaK:B6:4L]. *Tro* i förfas.

L=Läkaren; K=Den gravida kvinnan.

1. L: =å då >har man en normalgrä:ns:z< som är
2. den undre å övre begränsning.
3. K: aa:z
4. L: och e:h du ligger inom norma:lgrä:nsen du
5. ligger, du ligger lite lite (.) ↑låg: så
6. att säga, [>men] ja tror< du ska'nte ha:
7. K: [a:]
8. L: ett barn på tre å åtta.=
9. K: =nae de tro inte ja hhhellehr.

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1.	6–8.	L	[>men] ja tror<	du	:ska'nte ha ett :barn på	tre å åtta.=	

Här diskuterar kvinnan och läkaren hur stort barnet bedöms vara, vad som anses vara normalt och att fostret verkar ligga lite under kurvan. Läkaren förklarar att detta antagligen inte är något problem, eftersom den gravida kvinnan själv är ganska kortväxt och därför inte kan förväntas föda ett särskilt stort barn. På rad 6–8 säger läkaren: >men ja tror< du ska'nte ha: ett barn på tre å åtta. Det finns inget i hur >men ja tror< uttalas som tyder på att det är ett avbrutet yttrande, och heller inte något i *du ska'nte* som tyder på att det utgör en ny början. Precis som med exempel 6:9 ovan yttras hela TKE:n under ett och samma andetag. *Men ja tror* yttras med högre hastighet än omkringliggande tal, och det följs av en sats med fa-ordföljd, vilket kan vara ett tecken på att frasen här har diskurspartikelliknande drag, snarare än att det utgör en matrissatsliknande fras. Den ökade talhastigheten samt fa-ordföljden i det som följer är anledningarna till att jag inte tolkar detta som ett mittfasbelägg.

6.2.6. *Säga* i förfasen

De 28 fall av *säga* som förekommer i förfasen uppträder företrädesvis i två former. Den ena formen fungerar som en vänsterklammer som signalerar att ett direkt citat skall följa (exempel 6:11). Detta förekommer framför allt i narrativer. Den andra formen används för att inleda ett referat av vad någon har sagt (exempel 6:12, 6:13 och 6:14).

Jag skiljer här på *citat* och *referat*. Med *citat*, eller *citatmening*, avser jag *direkt anföring*, dvs. ett yttrande som inte är ett återberättande, utan ett agerande, ett framförande, av vad någon har sagt eller skulle kunnat säga vid ett annat tillfälle. Benämningen *citat* skall inte uppfattas som att det anförda är en ordagrann återgivning av vad som ursprungligen sagts. Snarare skall det uppfattas som en dramatisering. Den här formen av citat kallas ofta för *pseudo-citat* (jfr t.ex. Kotsinas 1994). Citat skiljer sig från andra former av anföring genom att de ofta framförs med en röstkvalitet som avviker från hur talaren annars låter. Syntaktiskt utmärker sig citat genom att de inte får bisatsordföljd ens om de föregås av en anföringsfras. Med *referat*, *referatmening* eller *indirekt anföring* avser jag *återberättande* av vad någon sagt vid ett annat tillfälle. Referat får bisatsordföljd om de föregås av en anföringsfras (jfr Eriksson 1997:178–190, Jönsson 2005, SAG 4:844–874).

Säga som inleder direkta citat uppträder nästan alltid i preteritum (jfr avsnitt 4.4.2.2) och förekommer ofta i kombination med ett subjekt i 3 pers. (jfr avsnitt 4.4.2.1), antingen ett pronomen eller ett egennamn. Varianter på detta, som exempel 6:11, är en kombination av både egennamn och pronomen.

I exempel 6:11 talar Karin om för sin son Per vad en annan kvinna, Matilda, har sagt om hennes och Pers familj.

EXEMPEL 6:11. [UGRU7:A:1 271–280] *Säga* som citatinledare i förfasen.

P=Per, Karins son; K=Karin, Pers mor.

1. K: ja ska säja dej Per att ja ä ö:dmjukt
2. tacksam över min familj.
3. P: aha=
4. K: =Matilda hon sade⁵, (.) Karin >de ska du
5. veta .h att du har en familj som inte ä
6. li:k andra,
7. P: a(h)a: .h
8. K: b- de: deh alltså eh: ni ä: ju- ni ä: ju
9. snälla, ni ä trevliga, ni ä- (.) ni ä
10. br:a:..

⁵ Det är mycket ovanligt att talare verkligen uttalar båda stavelserna i ordet *sade*, istället för att reducera dem till *sa*. Karin uttalar emellertid båda stavelserna här.

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1.	4–6.	K	=Matilda hon sade,	(.) Karin	>de ska du veta .h att du har en familj som inte ä li:k	andra,	

Karins yttrande på rad 1–2 är en inledning till en ny vinkel på en tidigare diskussion: Karin och Per har pratat om en släkträff de varit på vid ett tidigare tillfälle och här leder Karin in samtalet på sin egen och Pers familj. På rad 4 inleder Karin ett direkt citat från Matilda, *Karin >de ska du veta .h att du har en familj som inte ä li:k andra*. Detta gör hon genom att inleda det med en markör som anger källan, nämligen *Matilda hon sade*. Syntaktiskt består frasen av anföringssatsen *hon sade* med ett egennamn som vänsterdislokerat led.

En variant på citatinledare i förfasen där verbet inte står i preteritum är exempel 6:12. Det skiljer sig avsevärt från det förra exemplet. I exempel 6:11 är citatet en del av en utgångspunkt för ett nytt samtalsämne (tacksamheten över den egna familjen), och ett argument för en bedömning (den egna familjen är trevlig och snäll). Exempel 6:12 däremot är en utvikning från en längre diskussion om huruvida det är nyttigt att dricka äppelcidervinäger. Beda har bidragit till diskussionen genom att berätta om sin hjärtsvikt, som gör att hon inte får lov att dricka för mycket vätska. Detta leder till att hon har en specialorsak till att inte längre dricka äppelcidervinäger. I exempel 6:12 återger Beda ett samtal från ett läkarbesök, där läkaren – trots tidigare instruktioner om att inte dricka – frågar henne om hon dricker ordentligt.

EXEMPEL 6:12. [USÅI NF 2:1 1106–1116]. *Säga* som citatinledare i förfasen med verbet i historiskt presens.

A=Astrid; B=Beda.

1. B: nä: ja får ju inte dricka₂ vettu.
2. A: nä.
3. B: >å så sä₁jer (Nordell) såhär igå:r, (0.2)
4. .h så sä₁jer han såhär ja va där (0.5) a-
5. å så >ska du komma ihåg< att du ska
6. <*dricka mycke sä₁jer han,> för de man ska
7. dricka mycke vä- * ((*ansträngt)) då₁
8. tittar ja ska₁rpt p'ån (.) v[a menar du]=
9. A: [(hostar))
10. B: = me de₁?sa [ja. (1.0)]
11. A: [(hostar))

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTEFAS	MITTEFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	3.	B	>å så sä↑jer (Nordell) såhär igår, (0.2)				
1B.	4–6.		.h så säger han såhär ja va där ⁶ (0.5)	a- å så	>ska du komma ihåg< att du ska <*dricka mycke	säger han,>	
1C.	6–7.			för de	man ska dricka mycke vä-		
1D.	7–8.		då↑ tittar ja ska↑rpt pån (.)	v[a	menar du] me de↑?	sa [ja. (1.0)]	
	9, 11.	A		[((hostar))		[((hostar))	

En avgörande skillnad de båda exemplen emellan är att verbet i exempel 6:12 är i (historiskt) presens. Norrby (1998:93–120) identifierar i sin undersökning av berättande i interaktion historiskt presens som ett av åtta dramatiserande/värderande drag som utmärker de berättelser hon undersöker.⁷ Bedas berättelse är, till skillnad från Karins, tämligen animerad, och handlar om ett dramatiskt ämne, nämligen en läkare som ger en hälsovadlig ordination. Hon har också etablerat sin berättelse och har sina åhörare fulla uppmärksamhet. Historiskt presens vid indirekt anföring är förhållandevis ovanligt i mitt material.

Anförande positioneringsfraser används som en inledning till talarens bidrag, och erbjuder en form av scen eller tolkningsram för själva anföringsmeningen. De skiljer sig i röstkvalitet från anföringsmeningen. Därför gör jag bedömningen att hela anföringsfrasen produceras under förfasen. Både exempel 6:11 och 6:12 yttras med förställd röst, vilket också utgör ett annat av Norrbys dramatiserande drag. Förställd röst förekommer däremot inte vid indirekt anföring.

I exempel 6:13 presenteras ett exempel på indirekt anföring inlett med *säga*. Gerda och Viveka har kommit på att de sitter och skvallrar inför en bandspelare, och diskuterar vad forskaren som spelar in materialet egentligen skall använda det till. På rad 9–10 säger Gerda att *hon säger de tar för lång tid å sitta å lyssna på alla samtal*.

⁶ *Ja va där* är en reducerad form av *när jag var där*, inte en försäkran av att talaren varit på plats vid det aktuella tillfället.

⁷ Även direkt anföring ingår i de åtta dramatiserande/värderande dragen.

EXEMPEL 6:13. [UMOL1:A:4 311–324] *Säga* vid indirekt anföring i förfasen. Den citerade deltar inte i samtalet.
V=Viveka, svarar; G=Gerda, ringer.

1. V: pt .hh så att de:, å nu b_{and}ar ja de
2. h(h)är s(h)amt(h)aleth,
3. G: ja ja j[a: (blå:: hehe du har provbanda=
4. V: [ja: hehehe kommer ja på: här,]
5. G: =re)]
6. V: [a precis]
7. G: [men] de här lyssnar hon inte på, >hon
8. bara ä intresserad av dom där första
9. sekunderna sen spolar hon vidare, hon
10. säger de tar för lång tid å sitta å
11. lyssna på alla samtal,<
12. V: ja men hon [titt-] hon tittar på en del=
13. G: [()]
14. V: =av de- resten också sa hon?

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1.	9– 11.	G	hon säger	de	tar för lång tid å sitta å lyssna på alla	samtal,<	

Det kan diskuteras om just det här exemplet skall analyseras som direkt eller indirekt anföring, eller som en blandning. En faktor som talar för att det är indirekt anföring är att hela yttrandet uttalas inom en och samma prosodiska rörelse, och alltså tydligt är en prosodisk enhet. Ytterligare en faktor är avsaknaden av förställd röst. Något som talar mot att det är indirekt anföring är att konjunktionen *att* inte förekommer efter *hon säger*. Eftersom *att* inte finns med uppstår en viss oklarhet i fråga om den anförda satsens status som självständig eller underordnad. Enligt SAG (4:852) är syntaktisk självständighet ett drag som är utmärkande för citatmeningar, men inte för indirekt anföring. Exemplet ovan utgör alltså en form av hybrid mellan de två anföringsformerna.

I de allra flesta fallen av *säga* är den referent som utgör subjektet i yttrandet inte närvarande under samtalet. Subjektet är alltså inte egoforiskt. Det finns emellertid undantag, som exempel 6:14, vilket är ett exempel på indirekt anföring i förfasen. Där är det en av de deltagande talarnas tidigare yttrande som hänvisas till. Detta är ett samtal till Giftinformationscentralen där uppringaren är orolig över att han har blivit stungen på tungan av en geting, vilket medför risk för att tungan sväller och orsakar kvävning. Uppringaren vill veta hur stor risken är och om han behöver åka in till sjukhus. Utdraget nedan inleds med att informatören bekräftar att det är en god idé att åka till sjukhus med getingstinget.

EXEMPEL 6:14. [UGIC 16784 38–60]. *Säga* vid indirekt anföring i förfasen.
Den citerade deltar i samtalet.
U=Uppringare; I=Informatör.

1. I: [j_a tycker att du ska åka in ti sjukhus.
2. U: du tycker de [(ja)ç]
3. I: [ja:,] (0.2) för att vi [har]väldit=
4. U: [(ja)]
5. I: =stor respekt [just för de om]=
6. U: [(harklar sig)]
7. I: =man får de i munnen eller i ansiktetç
8. U: jaha.
9. I: eller speciellt inne i munnen,
10. U: jaaç
11. I: så kan de eh (0.2) kan de svullna, så att man ehm
12. (0.2) får svårigheter, (.) som du säger svårighet
13. me andning å så vidare,
14. U: jaaç
15. (0.5)
16. I: e:h=
17. U: =ha?=
18. I: =att eh (0.6) de e därför tycker ja de e bra om
19. du:, (0.2) åtminstone e på sjukhus å (0.2)
20. så att dom kan, eh
21. (0.8)
22. U: bedöma då [(om)],
23. I: [a] bedöma de, å ha dej kanske under
24. observation en stund,
25. U: haç (0.2) ja de va ju (0.2) Hhh de va [mindre
26. bra, hehuhu

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	11.	I	så	kan	de eh (0.2)		
1B.	11.			kan	de svullna,		
1C.	11– 12.		så	att	man ehm (0.2) får svårigheter,		
1D.	12– 13.		som du säger	svårighet	me andning	å så vidare,	

På rad 2 kvitterar uppringaren informatörens bedömning genom ett frågeformat ytrande, *du tycker de (ja)ç*, vilken följs av ett bekräftande *ja* från informatören. Därefter följer en kort paus, varefter informatören börjar ange skälen till sin bedömning, nämligen att man har väldigt stor respekt för sting i ansiktet. Detta följs på rad 8 av en minimal respons, *jaha*, från uppringaren. På rad 9 uppgraderar informatören sina skäl, varefter samma mönster med minimal respons (rad 10) följt av ytterligare uppgradering (rad 11–13) upprepas. I sitt uppgraderande och sitt sökande efter bekräftelse använder sig informatören på rad 12 av en positioneringsfras i ett försök att åberopa den andres kunskaper. Genom att hänvisa till vad uppringaren själv har sagt gör informatören honom till medskapande i samtalsituationen och påminner

honom om hans delaktighet och om varför han från första början ringt till Giftinformationscentralen.

Syntaktiskt skiljer sig exemplet från de tidigare genom att det återgivna talet inte är satsformat, utan endast utgörs av en fras. Detta hör sannolikt ihop med samtalssituationen: i exempel 6:14 försöker två personer resonera sig fram till det bästa sättet att agera i en akut situation, medan det i de tidigare exemplen rör sig om berättelsesekvenser (6:11 och 6:12) respektive en påminnelse om gemensam kunskap (6:13).

6.2.7. *Mena* i förfasen

Mena skiljer sig från de övriga positioneringsverben genom att det är det enda som är mest frekvent i förfasen. Hela 75% av förekomsterna, 54 belägg, av *mena* uppträder här. Utmärkande för *mena* i förfasen är att det aldrig förekommer i en första-TKE i en tur, utan alltid initierar en utveckling av en tur.

I förhållande till den föregående TKE:n uppträder *mena* företrädesvis i tre sekventiella varianter i förfasen: efter ett avbrutet yttrande (exempel 6:15), utan avbrott mellan föregående TKE och den som inleds med *mena* (exempel 6:16a), samt efter en paus (exempel 6:16b). Vilken sekventiell position *mena* uppträder i påverkar vilken funktion *mena* får.

I exempel 6:15 diskuterar Viveka och Gerda vad Viveka råkat ut för vid sitt senaste besök på Barnvårdscentralen. När exemplet börjar har Viveka berättat om hur länge hon fick vänta innan hon och sonen fick komma in till vägning och mätning, och hur dåligt allting flöt under väntetiden.

EXEMPEL 6:15. [UMOL1:A:4 311–324] *Mena* i förfasen efter avbrutet yttrande.

V=Viveka, svarar; G=Gerda, ringer.

1. V: .hja ja ja tyckte de va fantastist,
2. G: a: (.) de e helt enorm[t,]
3. V: [å] just de att de
4. va första insta- >ja menar man ä vän å
5. vän:ta när man ska in till Ossian
6. då,[eller] doktorn, .hh m:en att första=
7. G: [(°mm°)]
8. V: =de- de ska man in (då) för vikt å
9. lå:ngd då;
10. G: °a[:°]
11. V: [ut]an vän:ta >eh< så de tog nästan
12. trekvart [innan ja va inne,]

TUR	RAD	TALARE	FÖREAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	3-4.	V	[å]	just de att	de va första insta-		
1B.	4-6.	V	>ja menar	man	å van å vän:ta när man ska in till Ossian	då,	
1C.	6.	V	[eller]	doktorn,			
	7.	G	[°mm°]				
1D.	6.	V	.hh m:en	att	första		
1E.	8-9.	V		de- de	ska man in (då) för vikt å lä:ngd	då;	

På rad 1 producerar Viveka en ironisk evaluering av situationen, *.hja ja ja tyckte de va fantastist*, vilken Gerda instämmer i på rad 2: *a: (.) de e helt enornt*. Detta skulle kunna utgöra en avslutning av ämnet, men Viveka börjar utveckla ämnet igen på rad 3, *å just de att de va första insta-*, där hon börjar specificera vad det var hon bedömt vara så anmärkningsvärt. Hon avbryter sig själv och utvecklar vad hon avsett med *å just de att*, nämligen att det är normalfallet att få vänta längre fram i processen men inte vid första delen av besöket. Här markerar *ja menar* en revision och en specificering.

I exempel 6:16a däremot följer *mena* på en avslutad TKE. I det här samtalet är det fyra samtalsdeltagare och en intervjuare som samtalar om musik, och det är Erik som är primärtalaren som för samtalet framåt i det här samtalsutdraget. Gruppen diskuterar den svenska hardcore-gruppen *Refused* och vilken musikstil den kan räknas representera. Gruppens gemensamma bedömning inför det här återgivna stycket är att musiken inte är bra, utan alldeles för högljudd och skrämig.

EXEMPEL 6:16A, B. [GGSM 926-951] a) *Mena* i förfasen utan avbrott, b)

Mena i förfasen efter paus.

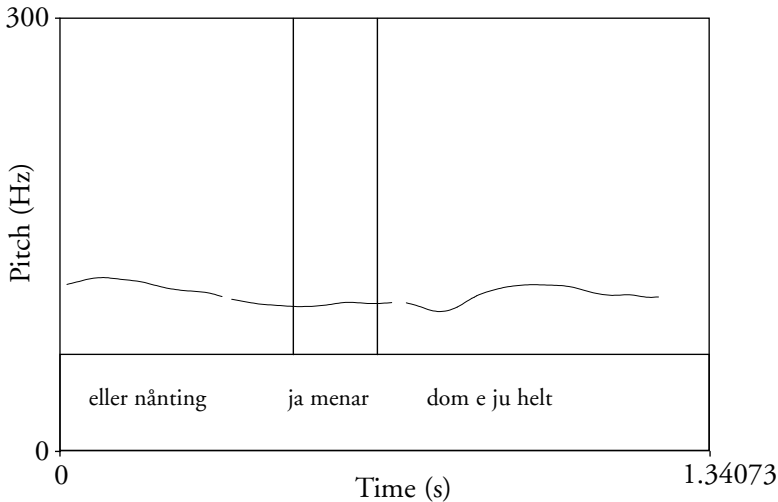
A=Axel; C=Carl; E=Erik; I=Intervjuare.

1. C: [de e inte en (s)åndär]
2. låt man lyssnar precis innan man ska gå å
3. lägga sej (pre[cis]]
4. A: [*nä:.*]
5. (.)
6. C: de e ju de (absolut) liksom.
7. (0.6)
8. E: men de här va ju inte liksom eh:: (.) death
9. a) metal eller nånting ja menar dom e ju
10. helt sanslösa dom (.) slänger bara ihop
11. en massa olika ljud.
12. (0.2)
13. I: mm:[:]
14. E: [å] bara gapar,
15. (0.2)
16. () .hh:[:::]
- 17.b) E: [>ja menar< du] hör ju inte ens va
18. rom sä:jer ibland [*ju] de:* hh::e- .hh
19. ((*knarrigt))

20. () [m::]
 21. E: *jag förstår inte* (.) ↑jag förstår absolut
 22. ((*skrattröst))
 23. >inte hur man kan lyssna på sån musik<
 24. .hh:: å så va, (.) men eh (0.8) °([] °)
 25. A: [.hh:]
 26. fast å andra sidan kan man ju in- sä-
 27. sätta sej in i när man gick *eh* på ((*knarrigt))
 28. mellanstadiet då tyckte man ju de va
 29. (.) eh:: [()]

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	8–9.	E	men	de här	va ju inte liksom eh: (.) death metal	eller nånting	
1B.	9–10.	E	ja menar	dom	e ju helt sanslösa		
1C.	10– 12.	E		dom	slänger bara ihop en massa olika	ljud.	(0.2)
	13.	I	mm:[:]				
1D.	14– 15.	E	[å]	bara	gapar, (0.2)		
1E.	16.	()	.hh:[:::]				
1F.	17– 18.	E	[>ja menar<	du]	hör ju inte ens va rom säger ibland	[*ju]	
	20.	()				[m::]	
1G.	21.	E		de:* hh::e- .hh			

På rad 1–6 i exemplet ovan utvecklas åsikten att musiken är skränig. Den lämpar sig nämligen inte att avnjutas i samband med sänggående, dvs. man blir inte lugn av den. Erik introducerar en annan aspekt på frågan på rad 8, nämligen att den musik de nyss har lyssnat på, hardcorerock, visserligen är högljudd, men att den inte når upp till de höjder av oljud som death metal-musiker eftersträvar: *dom (.) slänger bara ihop en massa olika ljud*. I och med Eriks yttrande introduceras ett topikskifte där man går från att diskutera den musik man har lyssnat på till att diskutera musikformen i allmänhet. I exempel 6:16a på rad 9, inlett med *ja menar*, specificerar Erik vad han avsett med att kontrastera den diskuterade musikstilen mot death metal, nämligen att framhäva att man i sådan musik inte ens hör texten.

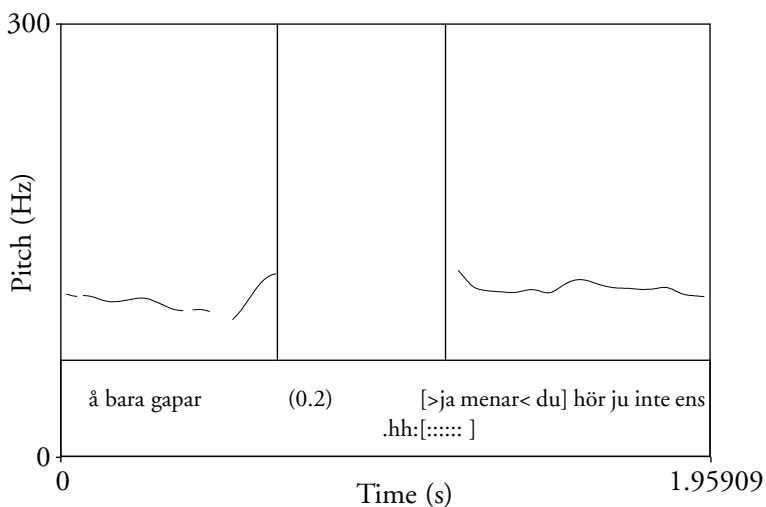

FIGUR 6:1. Grundtonsförlopp för rad 9, exempel 6:16a.

Här produceras *ja menar* utan något som helst avbrott mellan *nånting* och *ja menar*. Det förekommer inte heller någon grundtonsåterställning mellan de två TKE:erna, utan *ja menar* fortsätter på samma låga frekvens som *nånting* slutar på. Detta understryker ytterligare att TKE:er som inleds med *mena* i förfasen inte är separata enheter som produceras självständigt från det som kommer innan, utan alltid produceras som andraled. Det skall emellertid inte, trots att det inte förekommer någon grundtonsåterställning, tolkas som producerat i slut- eller efterfasen, eftersom positioneringsfraser där skulle ha en annan ordföljd (jfr avsnitt 6.5 och 6.6).⁸

Exempel 6:16b på rad 17 skiljer sig från 6:16a genom att det produceras efter en kort paus. Pausen förefaller inte vara en problematisk paus, dvs. det verkar inte föreligga någon bristande turöverlämning. Pausen är inte längre än att den rymmer en kort inandning från en annan talare, och Eriks yttrande uppvisar inga prosodiska indikationer på att vara ett TBP-genererande tillägg: röststyrkan är samma som vid de tidigare tursegmenten, och talhastigheten är också ungefär densamma. Däremot inleds exempel 6:16b på en något högre grundton än 6:16a.

⁸ Ett liknande resonemang förs av Lindström (2002:63).

FIGUR 6:2. Grundtonsförlopp för rad 14–17, exempel 6:16b.

Framför allt skiljer sig grundtonsförloppet i att den bit tal som föregår, *å bara gapar*, avslutas med en grundtonshöjning; de två TKE:erna yttras inte på en sammanhängande prosodisk kurva.

När *mena* uppträder i förfasen är det nästan uteslutande i kombinationen *jag menar*.

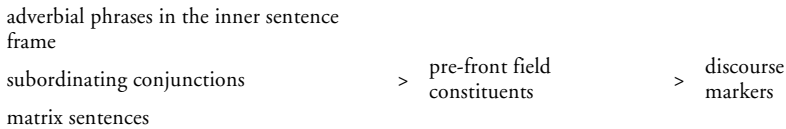
6.2.8. Diskussion

De positionerande verbfraser som uppträder i förfas uppvisar i hög grad drag av att vara diskursmarkörer. Diskursmarkörer⁹ tenderar enligt Schiffrin (1987:328) att uppträda initialt, utanför eller löst fästa vid den syntaktiska strukturen, se t.ex. 6:4, och som en fonologiskt reducerad separat tongrupp, se t.ex. 6:4, med litet eller inget propositionellt innehåll, som t.ex. i 6:2. Dessa drag förefaller helt eller delvis vara gemensamma nämnare för de positionerande verbfraser som förekommer i förfas. Lindström (u.a.) skiljer på fyra former av diskursmarkörer: *dialogpartiklar* (t.ex. *ja, jo, nä*), *yttrandepartiklar* (t.ex. *vetdu, serru, ja menar*), *fokalpartiklar* (t.ex. *liksom, typ*) och *modalpartiklar* (t.ex. *ju, väl, nog*). Dessutom identifierar han en grupp som han kallar *ut-*

⁹ Litteraturen kring diskursmarkörer, eller *pragmatiska markörer* som de ibland kallas, är omfattande. Nämnas bör framför allt Schiffrin (1987) men även Brinton (1996) och Jucker & Ziv (1998).

vidgade diskursmarkörer. Till dessa hör uttryck som snarare är konstruktioner, som t.ex. *jag vet inte* och *eller hur det nu var*. De uttryck som studeras i föreliggande arbete faller inom ramen för yttrandepartiklar och utvidgade diskursmarkörer.

När Auer (1996) diskuterar "the pre-front field" i tyskt talspråk, vilket ungefär motsvarar det jag här kallar förfas, talar han om det som syntaktiskt löst förankrat till resten av yttrandet. Detta bedömer han vara något som är speciellt för just interaktionellt språk, i och med att det "projects something else to come, but does not oblige the speaker to subscribe to one particular syntactic project at a time where s/he may still be in the phase of planning" (1996:313). Auer menar vidare att den lösa syntaktiska avhängigheten ligger bakom det han tolkar som processer för grammatikalisering i förfasen. En grundläggande term inom grammatikaliseringforskningen är *klin* (eng. *cline*). Man tänker sig att grammatikalisering sker långsamt och gradvis, och efter bestämda mönster och ordningsföljder. Klinerna tenderar att se likartade ut oberoende av språk. Diakront kan klinen ses som en form av lutande plan utmed vilket en form utvecklas och genomgår olika förändringsstadier. Synkront kan en klin förstås som ett kontinuum där samma lexikala form kan finnas representerad i olika stadier av utveckling; en semantiskt rik form av ett ord kan förekomma parallellt med samma ordform i en betydligt mer grammatikerad variant (Hopper & Traugott 1993:6–8). Auer föreslår utifrån ett synkront perspektiv en klin som ser ut såhär:

FIGUR 6:3. *Grammatikalisering av adverbialfraser, underordnande konjunktioner och matrissatser enligt Auer (1996:313).*

På det här viset, menar Auer, flyttar sig uttryck från en meningskärna, vilket här ungefär motsvaras av turkärnan, till, i min terminologi, förfasen. Han menar vidare att de uttryck som genomgår den här processen genomgår semantisk blekning, får ökad räckvidd, samt får diskursegenskaper. De förvandlas så sakteliga till diskursmarkörer.

Saari (1986) föreslår i sin analys av *jag menar* att frasen har genomgått en förändring. Hon kontrasterar ickelexikaliserade exempel av *jag menar*, t.ex.:

- 1) *ja menar* inte att dom ska behandlas som varor (1986:320)
- 2) men *ja menar* nånting annat (1986:320)

med exempel på lexikaliserade fraser:

3) men om de e mening så där *ja menar* då kan man ju nästan gissa (1986:321)

1 och 2 skiljer sig åt på så vis att i 1 utgör *ja menar inte* en överordnad sats till en efterföljande *att*-sats, medan *ja menar* i 2 styr ett NP-format objekt (1986:331). Exempel 1 och 2 kan varieras i olika tempus och med olika subjekt, medan 3 inte kan varieras. Det är 3 som motsvarar den användning av *mena* som uppträder i förfasen. Jag återkommer till exempel av typen 1 och 2 i avsnitt 6.3.5. Den förändring som Saari beskriver stämmer överens med Auers klin.

En sådan utveckling är i mitt material tydligast för vissa konstruktioner med *mena*, men kan även skönjas för konstruktioner med *säga* och *veta*. Där emot verkar det inte förekomma någon liknande process för konstruktioner som innehåller *tycka* och *tro*.

6.3. Startfasen

I startfasen förekommer verb – oavsett vilken typ av verb det gäller – nästan uteslutande när det är fråga om polära frågor eller frågeformade konditionalsatser. En förhållandevis liten andel, 5%, av de här undersökta verben uppträder i startfasen. Startfasen är mycket kort och upptas ofta av lexikala enheter som inte består av mer än en stavelse, t.ex. pronomen.

Det finns genomgående få belägg i startfasen, mellan 4% och 6% av beläggen för respektive verb.

TABELL 6:1B. *De fem mest frekventa verbens fördelning över turproduktionsfaserna, med fokus på startfasen.*

	Förfas		Startfas		Mittfas		Slutfas		Efterfas		Summa
veta	32	14%	12	5%	148	64%	39	17%	–	–	231
tycka	1	1%	8	4%	171	86%	9	5%	9	9%	198
tro	1	1%	8	5%	106	71%	27	18%	8	8%	150
säga	28	22%	6	5%	59	47%	21	17%	12	12%	126
mena	54	75%	4	6%	11	15%	3	4%	–	–	72
Summa	116	15%	38	5%	495	64%	99	13%	29	4%	777

Då positioneringsfraserna uppför sig tämligen likartat i startfasen, är exemplen inte lika många här som i övriga avsnitt. Exempel med verb i startfasen varierar relativt lite, då alla belägg utgörs av antingen frågor eller konditionalsatser.

Eftersom gruppen är så liten – den består endast av ett fåtal belägg – är det vanskligt att dra några generella slutsatser om hur de positionerande fra-

serna uppträder i startfasen utanför det här materialet. Det är sannolikt så att man i andra material skulle kunna hitta andra varianter på hur de uppträder. Den variation jag presenterar här skall i högre grad än för de andra faserna ses som skissartad och tentativ, då urvalet är så litet att det är svårt att generalisera. För det skulle man behöva långt fler exempel. De mönster som trots allt framträder skall snarast ses som kandidater till att vara mönster. I vissa fall, som t.ex. *tro*, uppträder beläggen på så lika sätt att man kan anta att det är ett tillräckligt starkt drag för att det skall återkomma frekvent även i ett mer omfattande material.

6.3.1. *Veta* i startfasen

Veta är det av de undersökta verben som är frekventast representerat i startfasen, med 12 belägg. Samtliga belägg av *veta* i startfasen är frågor av olika slag.

Det är alltid *du* som utgör subjekt. Det som efterfrågas är alltså i samtliga fall något om mottagarens kunskap, inte vad någon annan icke närvarande kan tänkas veta. Fullt möjliga frågeformuleringar som exempelvis *Vet han att det är klockan 10 imorgon?* saknas helt i materialet.

Ett exempel på den vanligaste varianten av *veta* i startfasen, ett frågeformat yttrande i presens som rör den tilltalade, finns i exempel 6:17. Viveka och Gerda diskuterar de olika kontroller som Barnavårdscentralen kallar till.

EXEMPEL 6:17. [UMOL1:A:4 548–553] *Veta* i startfasen. Frågeformat yttrande där den utfrågade kan tänkas känna till svaret.
V=Viveka, svarar; G=Gerda, ringer.

1. V: =ne: >ja förstå-< å ja förstår inte den
2. här vitsen må att ha en kontroll (.) vi
3. t_{io} måna:der_z >vet du varför man har de?<=
4. G: =nej. >ja har'nte vart me om att man har
5. de, <=

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	1.	V	ne:	>ja	förstå-<		
1B.	1–3.	V	å	ja	förstår <u>inte</u> den här <u>v</u> itsen må att ha en kontroll (.) vi t _{io}	māna:der _z	
1C.	3.	V		>vet	du varför man <u>h</u> ar	de?<	

På rad 1–3 berättar Viveka att det finns ett inslag i kontrollerna som hon inte förstår, nämligen tiomånaderskontrollen, och skapar på så vis underlaget för den fråga hon därpå ställer till Gerda. Hon frågar Gerda, som har arbetat på barnavårdscentral, om hon vet varför den finns: >vet du varför man har de?<.

Gerda svarar att hon inte vet hur det ligger till, med hänvisning till att detta är ett fenomen som är okänt för henne.

Det enda belägg av *veta* i startfasen som inte är i presens återfinns i exempel 6:18. Där är Per mitt uppe i ett längre berättelseprojekt där han berättar för sin mor Karin om hur han och hans dotter köpt en begagnad bil till dottern. I det här utdraget försöker Karin ta reda på budgivningens exakta karaktär.

EXEMPEL 6:18. [UGRU7:A:1 447–457] *Veta* i startfasen. Berättelseorienterat frågeformat yttrande, där den utfrågade kan tänkas känna till svaret. Preteritum.

P=Per, Karins son; K=Karin, Pers mor.

1. P: [dom ri]ngde hela tiden å tala om för
2. oss att dom hade öka på så .h vill ni
3. ha'n då så får ni öka på lite till
4. därå.=
5. K: =ja:=-
6. P: =a: .hh å s[ista gången,]
7. K: [men viss-] visste du va
8. budet va: [allså?]
9. P: [ja:]
10. K: de visste d[u:]
11. P: [ja:] (.) de tala han om.

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	7.	K	[men	viss-]			
1B.	7–8.	K		visste	du va budet va:	[allså?]	

På rad 1–4 berättar Per om hur budgivningen gått till, och på rad 6 inleder han vad som antagligen utgör en avslutande och avgörande del av budgivningsberättelsen, nämligen *å sista gången*, vilket inte slutförs, sannolikt på grund av Karins överlapp. Det är troligen så att *sista gången* syftar på den sista gång säljaren ringt för att meddela det aktuella budet. Karins *men viss- visste du va budet va: allså?* avbryter emellertid Pers berättande för en stund och inleder en kort sidosekvens. Denna mynnar ut i att Karin konstaterar att det egentligen inte rört sig om vem som varit högstbjudande, då Per hela tiden känt till vad han bjudit mot. Karins yttrande inleds av ett *men* som fungerar som en uppmärksamhetsmarkör, följt av *viss- visste du va budet va: allså?*, vilket utgör en begäran om ett förtydligande av det Per just har sagt. Till skillnad från exempel 6:17, där kunskapen som efterfrågas är något den tilltalade samtalsdeltagaren känner till här och nu, är det som Karin frågar efter snarare något som Per kände till ”där och då”, när berättelsen utspelade sig.

Ett exempel skiljer sig från de övriga. Där frågar nämligen inte talaren för att få viss information, utan för att skapa en möjlighet att få berätta något.

Här leker Karin med något, möjligen en kaffekopp, som mamma Ulla inte vill att hon skall ha (rad 1–2).

EXEMPEL 6:19. [GWallenberg 1340–1352] *Veta* i startfasen. Frågeformat yttrande där den utfrågade knappast känner till svaret.
K=Karin; U=Ulla; S=Sofie.

1. K: ja ä ett grytlo:ck, ((sjunger)) ↑men de↑nna
2. U: ↑nämen du [få inte ta dom.]
3. S: [å jag blir (ri:k] dä:r ((sjungande))
4. K: jo f↑ör ja
5. U: TY[Värr]
6. S: [(ryt]er å sä[jer] oi::i:::i:::i::: ((sjunger))
7. U: [NE:j] (.) ja vill inte att du
8. ↓leker me ro:m här, faktist. [(dom har)]
9. K: [men] ja menar, (0.3)
10. ja hade kaffeslurk ↓kvar. å de:n ska ja få,
11. vet du var↑fö::r?
12. U: nja nja nja,
13. K: för att ja sugde: (.) sist (.) för att ja sugde
14. sist på >karamellen [i båten,]<

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	9– 10.	K	[men] ja menar, (0.3)	ja	hade kaffeslurk	↓kvar.	
1B.	10.	K	å	de:n	ska ja	få,	
1C.	11.	K		vet	du	var↑fö::r?	

Karin börjar invända på rad 4, men Ulla håller fast vid att sakerna i fråga inte är leksaker (raderna 5, 7–8). På rad 9–10 förklarar Karin varför hon skall få som hon vill: hon hade en kaffeslurk kvar, och det finns ett skäl till att hon ska få den. Hon anger emellertid inte skälet genast, utan frågar Ulla om hon känner till det: *vet du var↑fö::r?* Detta bemöts genom att Ulla avger ett skämtsamt ljud, *nja nja nja*, varpå Karin berättar att det är en form av pris för att hon lyckats få en karamell att räcka längst i en tävling.

Alla exempel utom ett (exempel 6:18) är i presens, vilket understryker den samtalsituationen användningen av *veta*-inledda frågor. Den här sortens frågor rör ytterst sällan vad den utfrågade har känt till vid ett annat tillfälle än samtalstillfället.

Ett av exemplen (exempel 6:19) skiljer sig från de övriga genom att talaren inte efterfrågar någon egentlig information från mottagarens sida; snarare är det en retorisk fråga, men en som trots allt eftersöker ett svar.

6.3.2. Tycka i startfasen

I startfasen uppträder *tycka* endast med fem belägg. Precis som för de andra verben innebär det att det är svårt att yttra sig om någon tydlig systematik; fem belägg resulterar lätt i fem kategorier. Bland de fem finns emellertid tre tämligen tydliga varianter: *tycka* som inleder ett frågeformat yttrande (exempel 6:20), *tycka* som inleder en konditionalsats (exempel 6:21), samt *tycka* som inleder ett frågeformat yttrande som är en respons på en komplimang (exempel 6:22).

Den första varianten, där *tycka* inleder ett frågeformat yttrande, illustreras i exempel 6:20. Där diskuterar några väninnor hälsofördelarna med att dricka äppelcidervinäger. Strax före det utdrag som återges här har man konstaterat att några av dem har druckit det tidigare, men har slutat. Endast en av dem, Doris, dricker det fortfarande.

EXEMPEL 6:20. [USÅI NF 2:1 918–926] *Tycka* i startfasen. Frågeformat yttrande.

A=Astrid; B=Beda; D=Doris.

1. K: ja ä ett grytlo:ck, ((sjunger)) ↑men de↑nna:
2. U: ↑nämen du [få inte t_a dom.]
3. S: [å jag blir (r_ik) dä:r] ((sjungande))
4. K: jo f↑ör ja:
5. U: TY[Värr]
6. S: [(ryt]er å sä[jer] oi::i:::i:::i:] ((sjunger))
7. U: [NE_ij] (.) ja vill inte att du
8.]leker me ro:m här, f_aktist. [(dom har)]
9. K: [men] ja menar, (0.3)
10. ja hade kaffeslurk]kvar. å de:n ska ja få,
11. vet du var↑fö::r?
12. U: nja nja nja,
13. K: för att ja sugde: (.) sist (.) för att ja sugde
14. sist på >karamellen [i båten,]<

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1.	6.	A			:tycker du de e,	:tycker du:?	
2.	7.	D	(°a	ja	:tycker	:inte°)	
3.	8.	A		tycker	:du:: de verkar	:bra?	

På rad 3 kommenterar Beda Astrids avslutade vinägerdrickande med *de kanske lika bra*. Därefter vänder hon sig till Doris, som var den som initierade ämnet, på ett sådant sätt att det är en möjlig tolkning att hon har för vana att dricka vinägern. I och med att Beda kommenterar att Astrid slutat dricka med *de kanske lika bra*, antyder hon indirekt att det kanske är dåligt att Doris dric-

ker. På rad 3–4 frågar hon Doris om hon fortfarande gör det, vilket Doris bekräftar på rad 5. Astrid, som ju är den som har slutat med hälsokuren i fråga, tar upp turen och frågar på rad 6–8, med två omstarter på rad 6, om Doris tycker att det verkar bra. Doris börjar svara tyst redan i samband med Astrids omstarter på rad 6, men bekräftar tydligare genom *jaa* på rad 9 att hon tycker att det fungerar bra för henne.

Ett belägg av *tycka* i startfasen som inleder en konditionalsats återfinns i exempel 6:21, där en läkare och en gravid kvinna diskuterar att man kan välja att jobba eller att inte jobba under slutet av graviditeten, beroende på hur man mår.

EXEMPEL 6:21. [LTemaK B6:4L 134–154] *Tycka* i startfasen.

Konditionalsats.

L=Läkare; K=Den gravida kvinnan.

1. L: =>å då har du tänkt å j**o**bb**a** fram till
 2. dess.< (.) >°sa du°<=
 3. K: =j**a**:. ja visste ↑ju'nte [q:m att man↑]
 4. L: [>nä nä<] du
 5. vi:sste inte om de, >nä du nä i å för
 6. se|< de vi:ktigaste e att du ska göra så
 7. du mår br**a** av. [tyc]ker ja.
 8. K: [a.]
 9. L: å ty**cker** du att du mår ↑br**a** ↑av å
 10. job[ba,]
 11. K: [mm,]
 12. (0.5)
 13. L: då [e de helt oke|:]
 14. K: [då kan man göra] de, men om man
 15. k**a**[nner]
 16. L: [känn]er t**u**ngt, å att de e lit[e] =
 17. K: [mm]
 18. L: =tr**ö**:tt,å >att du tycker att de e<
 19. jobbit, då >finns de ingen **a**nledning å
 20. vara< så så [d**u**kti], så att säg|
 21. K: [nae,]

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	4–5.	L	[>nä nä<	du	vi:sste inte om	de,	
1B.	5.	L	>nä	du			
1C.	5–7.	L	nä i å för se <	de	vi:ktigaste e att du ska göra så du mår br a	av.	[tycker ja.
	8.	K					[a.
1D.	9–10.	L	å	tycker	du att du mår ↑br a ↑av å	job[ba,	
1E.	11– 12.	L				[mm,	(0.5)
1F.	13.	L	då	[e	de helt	oke :]	

På rad 4–7 konstaterar läkaren att hon tycker att det viktigaste i slutet av graviditeten är att man agerar efter hur man mår. Patienten svarar med ett kort *a* i överlapp med *tycker ja* som avslutar läkarens yttrande. Därefter utvecklar läkaren rekommendationen på raderna 9–10 och 13, med *å tycker du att du mår* *↑bra ↑av å jobba*, (0.5) *då e de helt okej*. Nästan omedelbart efter den 0,5 sekunder långa pausen, i överlapp med *då e de helt okej*, påbörjar patienten på rad 14 ett mer substantiellt kvitto än de minimala responser hon tidigare producerat (raderna 8, 11) (jfr Landqvist 2001:134–140, 148–150). Patienten fullföljer emellertid inte sitt yttrande, utan läkaren producerar en samkonstruktion där hon ytterligare understryker vikten av att känna efter vad man orkar med.

Den tredje varianten på belägg av *tycka* i startfasen, där frasen utgör en respons på en komplimang,¹⁰ återges i exempel 6:22. Där pratar Beata, Lisa och Eva om Beatas nyinköpta klänning.

EXEMPEL 6:22. [GGrupsam 1643–1650] *Tycka* i startfasen. Frågeformat yttrande som respons på komplimang.
L=Lisa; B=Beata; EV=Eva.

1. L?: har du köpt den där klänningen?
2. B?: ↑mnjaa den har [ja köpt] här idag↑
3. L?: [°den e jättefin°]
4. EV?: .hja
5. EV?: °den e [(riktigt)] söt ja (den e fin)°
6. B: [tycker ni de?]
7. B: hm?
8. X: °hm (chic)°

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1.	5.	EV?		°den	:e [(riktigt)]	söt	
2.	6.	B			: [tycker ni de?]		
2.	6.	B		[tycker	:ni	:de?]	

På rad 3 berättar Beata att klänningen är nyinköpt. Detta uppmärksammas av Lisa och Eva på raderna 3 och 4–5. I överlapp med Evas komplimang på rad 5 bemöter Beata de tidigare komplimangerna genom att säga *tycker ni de?*. Det frågeformade yttrandet fungerar dels som en kvittering på komplimangerna, dels utgör yttrandet förstaledet i en sekvens där ett prefererat andraled är någon form av bekräftelse (se Pomerantz 1984). Bekräftelse kommer också på rad 8, där någon av samtalsdeltagarna instämmer med *°hm (chic)°*.

¹⁰ Yttranden som *tycker du (verkligen) det?* kan självklart också förekomma i t.ex. en kontext där talaren förvånas över en annan samtalsdeltagares värdering eller åsikt. Då har yttrandet emellertid en helt annan funktion, och är betydligt mer bokstavligt, jfr exempel 6:24 och 6:25.

6.3.3. *Tro* i startfasen

Samtliga belägg av *tro* i startfasen är i presens och riktar sig direkt till en annan närvarande talare. Yttrandets subjekt utgörs i samtliga fall av pronomenet *du*. Det finns två former av belägg på *tro* i startfasen. Den första är ett informationssökande yttrande med frågeordföljd, följt av en bisats (exempel 6:23). Den andra är ett bekräftelsesökande yttrande med positiv eller negerad frågeordföljd (exempel 6:24 och 6:25).

Ett informationssökande yttrande med frågeordföljd återges i exempel 6:23. Uppringaren ringer å en vårdtagares vägnar, då denne av allt att döma svalt en större mängd tabletter, men själv hävdar att det bara rör sig om några få tabletter.

EXEMPEL 6:23. [UGIC 16592 31–38] *Tro* i startfasen. Frågeformat yttrande. I=Informatör; U=Uppringare.

1. I: näå.: (0.3) hur länge sen e de?
2. U: a de har varit under dan anta:gligen, ja v=-
3. I: =jaha.: >så du menar< han kan ha gått å knaprat,
4. under dagen ellerç
5. U: a: ja kan=
6. I: =tror du han har tagit alla på en gång?
7. (0.6)
8. U: nä ja ve- ja vet inte-

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1.	6.	I		=tror	du han har tagit ; alla	på en gång?	

Informatörens fråga på rad 1, *hur länge sen e de?*, syftar på hur lång tid som passerat sedan vårdtagaren svalt tabletterna. Uppringaren uppvisar på rad 2 en viss tveksamhet rörande hur det hela har gått till, men menar att det antagligen skett under dagen. På rad 3 formulerar informatören ett möjligt scenario baserat på vad uppringaren sagt på rad 2: *>så du menar< han kan ha gått å knaprat, under dagen ellerç*. Då uppringaren på rad 5 inte förbinder sig till den tolkningen, utan uttrycker en viss tveksamhet, formulerar informatören ett alternativt scenario: *tror du han har tagit alla på en gång?*. Inte heller detta förbinder sig uppringaren till (rad 8). Frågan på rad 6 inleds med *tro* följt av en bisats utan bisatsinledare. Det är anmärkningsvärt att inget av de belägg av *tro* i startfasen som följs av bisats innehåller subjunktionen *att*.

I exempel 6:24 diskuterar några väninnor en deltagares, Evas, förhållande.

EXEMPEL 6:24. [GGruppsam 2251–2262] *Tro* i startfasen. Frågeformat yttrande.

B=Beata; EV=Eva; EL=Eleonora; L=Lisa.

1. EV: de e mycke å lära sej Eleonora men jag tror att
 2. de här e nånting som håller på *sikt [alltså]
 3. X: [SKRATT]
 4. EL: tror du de?
 5. EV: jaa
 6. (0.6)
 7. EV: ja tror de
 8. L?: (så var de) nån som sa man ska vara jävligt
 9. rädd om den som ska dra ens rullstol när man
 10. [blir] gammal alltså
 11. B?: [*ja*]
 12. X: [ja ja]

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1.	4.	EL		tror	; du	; de?	

På rad 1–2 sammanfattar Eva diskussionen så långt med att det är mycket att lära sig, men att hon tror att det är något som håller i längden. Eleonora bemöter detta med en fråga, *tror du de?*, på rad 4. Eva besvarar frågan med ett tämligen bestämt *jaa* på rad 5, följt av en dryg halvsekunds tystnad, varefter hon ytterligare bekräftar sin position genom *ja tror de*. Eleonoras fråga påminner till struktur såväl som funktion om Beatas fråga i exempel 6:22. Kontexterna skiljer sig emellertid åt så mycket att jag vill påstå att det rör sig om två olika varianter. Beatas fråga skulle kunna betraktas som en rutiniserad variant av Eleonoras. Det Beata gör med sin fråga är att delta i ett artigt givande och tagande av komplimanger, där en av spelets regler är att man inte själv i alltför hög grad skall lovprisa det man får komplimanger för. Istället skall man uppvisa ett visst mått av blygsamhet och förvåning över komplimangerna. Detta är just vad Beata gör. Eleonora däremot kommenterar inte något som riktats mot henne själv. Det hon gör är att ifrågasätta validiteten i Evas påstående. En indikation på att exempel 6:24 skall tolkas bokstavigare än exempel 6:22 är att *tror* i *tror du de?* är fokusbetonat, till skillnad från *tycker* i Beatas yttrande, som bara har vanlig satsbetoning. En skillnad mellan de båda exemplen, som sannolikt kommer sig av att det ena är mer rutiniserat än det andra, är vad som utgör ett prefererat andraled. Det skulle vara ett brott mot implicita sociala mönster att besvara Beatas fråga med *nej*, även om man överdrivit när man formulerat sin komplimang.¹¹ Eleonoras fråga däremot sätter fingret på Evas ärlighet och säkerhet när hon säger att hon tror att förhållan-

¹¹ Förutsatt, förstås, att man inte har en ironisk jargong.

det är något som kommer att hålla i längden. Det öppnar upp för både ett jakande och ett nekande svar.

En variant på exempel 6:24 återfinns i exempel 6:25. Detta är de enda be-
läggen av *tro* i startfasen som är negerade. Sannolikt är de det eftersom de ytt-
randen de söker bekräftelse kring är negerade. Här diskuterar Gerda och Vi-
veka hur gammal Gerdas sons barnläkare, Ossian¹², kan vara (rad 1).

EXEMPEL 6:25A, B. [UMOL1:A:4 456–464] *Tro* i startfasen. Elaborerande
fråga.

G=Gerda, ringer; V=Viveka, svarar.

1. G: =hur gammal tror du Ossian ä:?
2. V: ja tror'nte hon ä så farlit, >va kan hon
3. va;< förtifem?
4. a) G: tror du'nte hon ä mer?
5. V: neä:: ja tror'nte hon ä femti inte;=
6. b) G: =tror du'nte re;=
7. V: =.hhne[j]
8. G: [ja] () trodde hon skulle gå i
9. pension snart,

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1.	1.	G		hur gammal	tror du Ossian	ä:?	
2A.	2.	V		ja	tror'nte hon ä så	farlit,	
2B.	2–3.	V		>va	kan hon	va;<	
2C.	3.	V			förtifem?		
3.	4.	G		tror	du'nte hon ä	mer?	
4.	5.	V	neä::	ja	tror'nte hon ä femti	inte;=	
5.	6.	G		tror	du'nte	re;=	

Beläggen i exempel 6:25 skiljer sig från föregående exempel genom att verben inte är lika betonade, men principen är densamma. På rad 2–3 ger Viveka ett svar på Gerdas fråga, nämligen att läkaren antagligen inte är så gammal som man kan tro. Vivekas negerade svar, *ja tror'nte hon ä så farlit*, indikerar att hon bedömer att Gerda förväntar sig ett svar som innebär att Ossian är väldigt gammal. Gerdas respons på rad 4 på Vivekas ålderssuppskattning, *tror du'nte hon ä mer?*, bekräftar detta. På rad 5 vidhåller Viveka sin ståndpunkt och sätter ett övre tak på sin bedömning: *ja tror'nte hon ä femti inte;*. Även detta stäl-

¹² *Ossian* är en kvinnlig läkare, som omnämns med efternamn.

ler sig Gerda frågande till, på rad 6. Viveka fortsätter att hålla fast vid sin ståndpunkt på rad 7, varefter Gerda erbjuder sin bedömning, att hon trots att läkaren är i pensionsåldern.

Här, liksom i exempel 6:24, används frågeformen för att elicitera ett förtydligande av ett tidigare yttrande från den andra talaren, samt för att verifiera att den andre verkligen är säker på sin sak. Precis som i exempel 6:24 är både jakande och nekande responser möjliga. Den stora skillnaden ligger i att beläggen i exempel 6:25 är negerade.

6.3.4. *Säga* i startfasen

Precis som de andra verben uppträder *säga* endast med ett fåtal belägg i startfasen. *Säga* förekommer i tre kontexttyper: i frågeformade yttranden (exempel 6:26), i konditionalsatser (exempel 6:27) eller i frågeformade responsyttranden (exempel 6:28).

Ett frågeformat yttrande med *säga* i startfasen återges i exempel 6:26. Där ringer en barnskötare från ett dagis där man misstänker att en liten pojke fått i sig gullregnsfrön. I det här utdraget försöker informatören ta reda på om barnet i fråga har svält några frön, eller bara haft dem i munnen.

EXEMPEL 6:26. [UGIC 16634 62–73] *Säga* i startfasen. Frågeformat yttrande.

I=Informatör; U=Uppringare.

1. I: = e de mer än fem frön så ska man in ti sjukhus,
2. >men då har dom< inte svält nånting då?
3. U: nej inte enlit e:h .hhh hhh
4. (0.8)
5. U: tjejen som har >hand om sexårsverksamheten<
6. så att [hh >å hon va ensam me fem< ung-]
7. I: [n- när () gjorde han de] här
8. U: ja de va alldeles nyligen?
9. I: säger han själv att han har svält nåt?
10. (0.4)
11. U: ne:j han har (vari fram å) prata me han å han har
12. spotta ut de å när hon upptäckte de så (hade
13. han), .hhh [(.) spotta ut,]

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1.	9.	I		säger	han själv att han har svält	nått?	

På rad 3 och 5–6 hänvisar uppringaren till andra barnskötarens uppgifter om händelseförloppet. På rad 9 frågar informatören hur barnets egen berättelse ser ut: *säger han själv att han har svält nåt?*. Detta besvarar uppringaren med att återigen återge vad andra barnskötare har berättat.

Det enda exemplet på konditionalsats inledd med *säga* återfinns i exempel 6:27. En grupp väninnor samtalar vid en middagsträff om vad som egentligen utgör skvaller. Lisa framför här åsikten att det inte är skvaller om man berättar något om någon annan på ett beundrande sätt, för att berömma.

EXEMPEL 6:27. [GGruppssam 430–445]. *Säga* i startfasen. Konditionalsats.

B=Beata; L=Lisa; EL=Eleonora.

1. B: (x) e de e de |e de skvaller?]
 2. om man pratar om andra människor?
 3. L?: jaa därför [(xx)]
 4. EL?: [de ber]or på hur du pratar
 5. L?: jaa pra- säj- säger man att man-
 6. (1.7)
 7. L?: .titta på den här (.) å de e en grannfru å
 8. allting (.) va hon verkar duktig ja tycker att
 9. hon ja beundrar henne va (.) hon verkar [(0.5)]
 10. X: °hm°
 11. L?: så h_im_la (.) trevli å dukti ja tycker att-
 12. (0.3)
 13. X: °hm°
 14. L?: jaa då s- (.)de betecknar man ju inte som
 15. skvaller (.) men om jag skulle säga- (.)
 16. B?: då e de information (de e) upplysning

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	5.	L	jaa	pra-			
1B.	5.	L		säj-			
1C.	5.	L		säger	man att man-		(1.7)
1D.	7.	L		.titta	på den här (.)		
1E.	7–8.	L	å	de	e en grannfru å	allting	(.)
1F.	8.	L		va	hon verkar	duktig	
1G.	8–9.	L		jag	tycker att hon		
1H.	9.	L		jag	beundrar henne	va	(.)
1I.	9–	L		hon	verkar [(0.5) så	dukti	
	11.				h _i m _l a (.) trevli å		
1J.	10.	X			°hm°		
	11.	L		ja	tycker att- (0.3)		
	13.	X	°hm°				
1K.	14.	L	jaa då	s-			
1L.	14–	L		de	betecknar man ju	skvaller	(.)
	15.				inte som		

Beatas fråga på rad 1–2, om det är skvaller om man pratar om någon annan, besvaras först av Lisa på rad 2, som börjar med att instämma, varpå Eleonora

invänder att det *beror på*. Detta hakar Lisa på och börjar utveckla genom att konstruera en potentiell situation där det inte är skvaller om man pratar om någon. Denna inleds med *jaa pra- säj- säger man att man-*, en konditionalsats vilken – trots att den är avbruten – markerar den scen som återges på rad 7–11 som en hypotetisk scen. Syntaktiskt är yttrandet – så vitt vi vet – ett exempel på en konditionalsats som inleder en referatmening. Istället för att slutföra yttrandet avbryter Lisa sig och och fortsätter istället med en serie direkta anföringar i citatform, med förställd röst (rad 7–11).¹³ Serien avslutas med *ja tycker att-*, där hon återigen avbryter sig och startar om med konditionalsatsens eftersats: *jaa så s-*, vilken hon dock avbryter.

Ytterligare ett exempel från samtalet om hälsoeffekterna av äppelcidervinäger finns i exempel 6:28, som exemplifierar *säga* i startfasen på ett frågeformat responsyttrande.

EXEMPEL 6:28. [USÅI NF 2:1 1039–1048]. *Säga* i startfasen. Frågeformat responsyttrande.
A=Astrid; B=Beda; D=Doris.

1. B: =>men hur kunde< du svälja de?
2. (0.4)
3. A: ja: men de går väl [brah hö↑]
4. D: [(man ska ju)] jamen de
5. [()] för hela kroppen alltså,
6. B: [de ()]
7. A: säger du de:?
8. D: jã:. (0.7) nämen [du ()]
9. B: [(ja men)] >de blir<
10. aldrig man kan inte dric[ka ättika:;:]

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1.	7.	A		säger	;du	;de:?	

Astrids yttrande på rad 7, *säger du de:?*, utgör en respons på Doris påstående på rad 4–5, att vinägern gör något för hela kroppen, i form av en nyhetsmarkör. Yttrandet påminner till form, funktion och sekvens om 6:22 och 6:24.

Samtliga belägg av *säga* i startfasen är i presens. De frågeformade yttrandena används för att efterfråga vad en tredje part sagt, medan det enda belägget på konditionalsats har ett inkluderande generiskt subjekt. I de frågeformade responsyttrandena däremot är subjektet beroende av hur subjektet ser ut i det yttrande som det utgör en respons på.

¹³ Direkt anföring utan egentlig referent diskuteras av bl.a. Eriksson (1997:178–190).

6.3.5. *Mena* i startfasen

Mena har endast fyra belägg i startfasen. Till skillnad från de andra verben finns det inget belägg där *mena* ingår i en konditionalsats. Däremot finns det belägg på såväl frågeformat yttrande som frågeformat responsyttrande. Samtliga belägg är i presens och alla belägg utom ett, där talaren frågar vad en tredje part avsett med en viss skrivelse, har den tilltalade samtalsdeltagaren som subjekt.

Mena uppför sig lite annorlunda än de andra verben, genom att frågor med *mena* alltid utgör en reaktion på något som sagts tidigare. Det efterfrågar ett förtydligande eller en utveckling av något som sagts. I exempel 6:29 försöker förhørsledaren reda ut vad som hänt när en misstänkt och hans kamrat stulit öl. De har pratat om hur mycket pengar den misstänkte haft på sig vid brottstillfället och de har försökt att titta i äldre protokoll för att se vad den misstänkte sagt i frågan tidigare.

EXEMPEL 6:29. [LTemaK P5 236–250] *Mena* i startfasen. Frågeformat sats.
P=Polis, förhørsledare; M=Misstänkt, 16–17-årig man.

1. M: står väl i papprena,
2. (0.3)
3. ((knarrljud, 2.1))
4. P: ja skulle bara se hur mycke ru kom ihå:g utav
5. de här.
6. (0.2)
7. P: nej ja ha:r inte dom papprena dä- (.) dä:r (1.9)
8. hade hh: (>kanske<) sexti kroner på sej då.
9. ((ljud))
10. P: hh::: (.) .hh +menar du: (.) du sa att de va
11. Micke som tog ölen, menar du att de va han som
12. tog upp den här idén att ni skulle göra på de
13. här sättet
14. (1.3)
15. M: de kom ja inte ihå:g faktist.

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	10.	P	hh::: (.)				
1B.	10.	P	.hh	+menar	du: (.)		
1C.	10– 11.	P		du	sa att de va Micke som tog	ölen,	
1D.	11– 13.	P		menar	du att de va han som tog upp den här idén att ni skulle göra på de här	sättet	

På rad 7–8 avslutar förhørsledaren den del av samtalet som handlat om pengar genom att postulera en möjlig summa. Därefter börjar förhørsledaren på rad 10 efter en paus och en inandning leda tillbaka samtalet på något man talat om tidigare. Detta gör han genom att inleda sitt yttrande med *menar du:*, vilket avbryts. Han startar om genom att återintroducera vad det är han vill ha förtydligt, nämligen *du sa att de va M_{icke} som tog ölen*. Därpå fortsätter förhørsledaren med det avbrutna yttrandet: *menar du att de va han som tog upp den här idén att ni skulle göra på de här sättet*. Då frågor inledda med *mena* utgör andraled i sekvenser inledda av något som utgjort ett problematiskt yttrande för minst en av deltagarna, kan det här fungera som en signal för att man återgår till ett tidigare ämne, då det förra ämnet av allt att döma avslutas på rad 8. Det tidigare ämnet, vem som tog initiativet till stölden, utgör alltså förstaledet i sekvensen.

I exempel 6:30 pratar några väninnor vid en middagsbjudning om någon sorts prydnadssak eller dylikt som värdinnan har införskaffat sedan de senast var där.

EXEMPEL 6:30. [GGruppsam 1911–1923] *Mena* i startfasen. Frågeformat responsyttrande.

EL=Eleonora; L=Lisa; B=Beata.

1. EL: [har du köpt ny sån här?
2. (1.3)
3. B?: nja den [har-]
4. L?: [ja] den e inte ens (formfast)
5. EL: den e jättesöt
6. X: °visst e de fin†°
7. L: jaa [(den e bättre än) tjunie kroner (xx)]
8. B: [(x sett den en gång förut)]
9. X: e re de?
10. EL: **menar du de?** (0.6) på?
11. B?: trodde man ju kom från den tjugsigaste=
12. B?: =[inrednings-butiken på eh (.) Östermalms:--
13. L?: [°Ikea förstås°]
14. EL: ja den e jätteläcker
15. B?: Öfre [Östermalms inrednings]butik
16. X: [°(xx)°
17. EV?: [ja usch ja nåå

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTEFAS	MITTEFAS	SLUTEFAS	EFTERFAS
1.	10.	EL		menar	du	de?	

Eleonora och en oidentifierbar talare börjar med att berömma inköpet, och Lisa, som är värdinna, instämmer i omdömena genom att ange varans pris och därmed antyda att den är billigare än den ser ut. Detta bemöts med för-

våning av Eleonora och Beata. På rad 10 frågar Eleonora *menar du de?* följt av en öppen följdfråga *på?*, vilket utgör en fråga om var Lisa köpt varan. Lisa besvarar frågan på rad 12.

Exemplet är snarlikt exempel 6:22, 6:24 och 6:28 ovan, med den skillnaden att det här exemplet inte i lika hög grad kräver en respons från Lisa. Möjligen kan detta vara en indikation på att *mena* även i den här syntaktiska och interaktionella kontexten, dvs. i frasen *menar du det*, är rutiniserat i högre grad än de andra verben. Ytterligare en aspekt på problemet är att alla tre exemplen kommer från samma samtal. Formuleringssättet är eventuellt situationsspecifikt och hör hemma i en avslappnad samtalsituation, till skillnad från en mer formell situation som t.ex. ett polisförhör.

6.3.6. Diskussion

När positioneringsfraserna uppträder i startfasen är det i form av frågeformade yttranden eller konditionalsatser. Av de två varianterna är de frågeformade yttrandena de vanligaste. Frågorna i sin tur förekommer i tre undergrupper. Den vanligaste är den genuina frågan, där talaren försöker elicitera viss information från en annan samtalsdeltagare. En mindre vanlig variant är den där talaren inte efterfrågar någon ny information, utan snarare eftersöker någon form av bekräftelse på något som sagts tidigare. Den tredje varianten, den retoriska frågan, finns det bara ett exempel av. Den fungerar som ett dramatiserande drag i samtalet.

De genuina frågorna ingår i sekvenser som följer följande mönster:

SEKVENNS 6:1. *Informationssökande fråga.*

Talare 1 A: informationssökande fråga

Talare 2 B: svar

Här ställer talare 1 en fråga, som talare 2 besvarar. Sekvenser består av minst två yttranden som följer på varandra. För att de skall räknas som en sekvens skall de ha ett strukturellt och innehållsmässigt samband (jfr Sacks 1992: 3–11). För en mer ingående introduktion till sekvenser, se kapitel 7. Sekvenserna samlas i bilaga 3.

Den andra varianten, frågor som eftersöker någon form av bekräftelse, finns i två undervarianter. Den ena är mer genuint en fråga, medan den andra inte i lika hög grad är det. De mer genuina bekräftelsesökande frågorna är de två exempel som presenterats för *tro*, exempel 6:24 och 6:25. De följer följande mönster:

SEKVENNS 6:2. *Bekräftelsesökande fråga.*

T1 A: påstående av spekulerande karaktär

T2 B: *tror du (inte) det?*

T1 C: ja/nej + bekräftelse

Här finns alltså utrymme för talare 1 att instämma såväl som att säga emot. Att det inte finns något tydligt prefererat svar är en indikation på att frågan är en genuin fråga. Den skiljer sig emellertid från de genuina frågorna (sekvens 6:1), då de efterfrågar ny information, medan dessa frågor efterfrågar bekräftelse av ett påstående.

De mindre genuina bekräftelsesökande frågorna ingår i sekvenser som följer följande mönster:

SEKVENNS 6:3. *Rutiniserad bekräftelsesökande fråga.*

T1 A: påstående av positivt evaluerande karaktär

T2 B: *tycker/säger/menar du/ni det?*

T1 C: bekräftelse

Detta utgör en artig rutin för att hantera komplimanger. Sekvenserna 2 och 3 skiljer sig åt avseende karaktären hos led A. I ena fallet utgörs A av en spekulation, och i det andra fallet av en evaluering. Detta har inverkan på hur led B tolkas av mottagaren. Ifrågasätter man ett evaluerande yttrande ifrågasätter man att talaren verkligen är ärlig. Ifrågasätter man ett spekulerande yttrande ifrågasätter man att talaren är säker på sin sak. Sekvens 6:3, vars första led är en artighetsfras, innehåller en rutiniserad användning av positioneringsverb. Besvarar man i led C frågan som om frågan vore en öppen polär fråga, har man inte uppfattat frågans sekventiella och pragmatiska egenskaper som artighetsfråga.

De två vanligaste varianterna av frågor skiljer sig alltså åt genom att de ingår i sekvenser som ser olika ut, och det finns olika förväntningar på dem. Det beror på i hur hög grad frågan är en genuin fråga. Den genuina frågan utgör ett A-led i en sekvens, medan en bekräftelsesökande fråga utgör ett B-led.

6.4. Mittfasen

I mittfasen förekommer positioneringsverben i mycket hög utsträckning. I själva verket tycks det vara den främsta omgivningen för positionerande verbfraser, vilket hör samman med att det är här finita verb vanligen uppträder (jfr kapitel 5). Undantaget är *mena* som inte alls är frekvent i mittfasen, utan snarare verkar ha sin primära hemvist i förfasen.

TABELL 6:1C. De fem mest frekventa verbens fördelning över turproduktionsfaserna, med fokus på mittfasen.

	Förfas		Startfas		Mittfas		Slutfas		Efterfas		Summa
veta	32	14%	12	5%	148	64%	39	17%	–	–	231
tycka	1	1%	8	4%	171	86%	9	5%	9	9%	198
tro	1	1%	8	5%	106	71%	27	18%	8	8%	150
säga	28	22%	6	5%	59	47%	21	17%	12	12%	126
mena	54	75%	4	6%	11	15%	3	4%	–	–	72
<i>Summa</i>	116	15%	38	5%	495	64%	99	13%	29	4%	777

Beläggen i mittfasen kan delas upp i två grupper: sådana som uppträder i en första TKE i turen, och sådana som uppträder i TKE:er längre fram i turen.

Uppträder verben i mittfasen är de betydligt starkare syntaktiskt integrerade med det som följer, än vad de positionerande verbfraser som uppträder i förfasen är. Till detta hör att när positioneringsverben uppträder i mittfasen aktualiseras deras propositionella innehåll i högre grad än annars. I mittfasen är de inte lika semantiskt bleknade som i t.ex. förfasen och liknar inte diskursmarkörer i samma utsträckning.

Exempel 6:31 innehåller en positionerande verbfras i en turinledande TKE. Här diskuterar syskonen Sofie och Viking huruvida man får betyg för muntlig eller enbart skriftlig prestation i gymnasiekursen i engelska.

EXEMPEL 6:31. [GWallenberg 160–178]. Mittfas. Turinledande TKE.
S=Sofie; K=Karin; U=Ulla; V=Viking.

1. S: .hh h_Q:n (0.2) hon sa inte [ett dugg för hon=
2. K: [nu e de nä:stan=
3. S: =kunde inte formul_Q:]ra sej .hh medan ja
4. prata(de)=
5. K: = bara (skolmat).]
6. S: =för fullt hela tiden, även om de inte gick så
7. bra [allti.]
8. V: [a men] So[fi_Q man får] aldri betyg efter=
9. S: [så ja undrar hur de _Q:.]
10. V: =eh om man kan [prata °elle ej°]
11. S: [jo: men >ja ty]cker de ska<
12. jämföras de också som >vi[hade me Sarah<]
13. V: [nä de] <G_Q[i: r de'nte<.]
14. S: [>bara för
15. att<] (0.4)
16. [men tyst ()]
17. K: [hhhhhah aha:;] [ha↑ha↑ la la bambam((sjunger))]
18. U: [ja men de () prä:tning måste
19. väl va våldit väsentlit, Viking hur l- [ly:tar
20. man ↑ner den här en aning:↑]

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1.	11.	S	jo: men	ja	tycker de ska jämföras de	också	som vi hade me Sarah

Sofie hävdar att även det muntliga borde räknas, medan Viking är mer negativt inställd och framhåller att det muntliga inte räknas i skolan. Då invänder Sofie genom att säga: *jo: men >ja tycker de ska < jämföras de också*, och framhåller på så vis sin egen ståndpunkt gentemot broderns.

I exempel 6:32 berättar Astrid för sina gäster att hon har förlagt de bullar hon har tagit upp ur frysen.

EXEMPEL 6:32. [USÅI NF 2:1 376–392]. Mittfas. Turintern TKE.

A=Astrid; B=Beda; D=Doris.

1. A: mina vänne:ı̄r: ni eh k^änner ju Astrid så
2. att de (hon) brukar va f^ärđi när ni
3. kommer: men de g^ör väl in[genting:]
4. D: [nå men de] e
5. [fint]
6. B: [de] tycker inte ja g^ör nånting.
7. A: de g^ö:r in[genting?]
8. B: [vi sⁱttter så
9. D: dom d[om]
10. A: [nu] va de s^äh^ä:r s^äh^är hhhe^haha
11. hade tagit upp bullar från frysen,
12. D: nå[:ä]
13. A: [å] ja vet inte var ja har lagt
14. hhhe[ha]
15. B: [hon ha] vet nu va la:gt dom heller
16. nån gång? hahahahaha
17. D: å då e de då e de kris då,

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1.	10.	A		nu	va de	s ^ä h ^ä :r	s ^ä h ^ä r hhchaha
2.	11.	A			hade ¹⁴ tagit upp bullar från	frysen,	[å] ja vet inte... ¹
3.	12.	D					nå[:ä]
4.	12.	D	nå[:ä]				
5.	13.	A	[å]	ja	vet inte var ja har lagt	hhhe[ha]	

¹⁴ Till skillnad från konditionalsatser och frågeformade huvudsatser, där det finita verbet produceras i startfasen, är det finita verbet här placerat i mittfasen, trots att det utgör TKE:ns första ord och inte föregås av t.ex. ett subjekt. Detta beror på att subjektlösa verbinitiala yttranden produceras utan en början (jfr Schegloff 1996:77). För att en TKE skall kunna inledas utan en början måste två krav uppfyllas: 1) TKE:n måste vara turintern, dvs. den kan inte vara turinledande, och 2) det får inte förekomma någon konkurrens om turen. Fenomenet beskrivs utförligt av Lindström & Karlsson (2005).

På rad 1–3 börjar Astrid med en berättelseinledning som etablerar en gemensam bakgrund, en bakgrund som målar upp Astrid själv som lite velig och en person som aldrig blir färdig i tid. På rad 4–6 försäkrar Beda och Doris att Astrids velighet inte är något att haka upp sig på. Astrid har emellertid en fortsättning på historien, vilken inleds på rad 10 med *nu va de såhär*, och på rad 13 levererar hon själva poängen med historien, själva problempunkten: *å ja vet inte var ja har lagt hhhhe*. Hon har alltså förlagt de bullar hon tidigare plockat fram ur frysen, vilket orsakar en viss munterhet bland väninnorna (rad 15–17). Frasen *ja vet inte* på rad 13 är syntaktiskt integrerad med resten av yttrandet. Detta är ett exempel på en TKE som återknyter bakåt till en tidigare TKE, vilket visas genom att det finns ett samordnande *å* i förfas.

En jämförelse med exempel 6:7, där positioneringsfrasen *jag vet inte* uppträder som utvidgad diskursmarkör, ger vid handen att de belägg som uppträder i mittfasen semantiskt har ett tydligare propositionellt innehåll, medan förfasbeläggen i högre grad har diskursfunktion, dvs. fungerar som kommentar till den språkliga kontexten.

6.4.1. *Veta* i mittfasen

Veta är det näst mest frekventa av de positionerande verben i mittfasen, med hela 148 belägg. En intressant observation är att ca två tredjedelar av beläggen av *veta* i mittfasen är negerade. Det är vanligare att man uttrycker att man *inte vet* än att man *vet* något. En anledning till detta är användandet av frasen *jag vet inte* (exempel 6:35), dels som avslutning av ett yttrande, dels som respons på en annan talares yttrande. *Veta* i mittfasen förekommer i fem varianter: som påstående (exempel 6:33), som negerat påstående (exempel 6:34), som indirekt fråga (exempel 6:34b), som utvidgad diskursmarkör (exempel 6:35) och som responsyttrande (exempel 6:36).

Pronomenanvändningen i samband med *veta* i mittfasen är sådan att det nästan bara är 1 pers. pron. som används, eller generiskt *man*.

I exempel 6:33 diskuterar man svensk dansmusik utifrån ett musikexempel ur *Sven-Ingvars'* repertoar. Gruppen har tidigare konstaterat att musikstilen är bra om man vill dansa, och att den är förutsägbar. Det är denna topik som utvecklas i samtalsutdraget nedan.

EXEMPEL 6:33. [GGSM 1186–1196] *Veta* i mittfasen. a) Deklarativ huvudsats. b) Deklarativ bisats.
A=Alex; C=Carl; E=Erik; D=Dan.

1. D: [kanske] därför den e
2. så:: eh:: (.) [t r å] k i,
3. C: [(e r'en bra-)]
4. (.)
5. D: ba [f'man] [fatt]ar va=
6. E: [a.]
7. C: [a:]
8. D: = [som händer hela tiden [va:]
9. a) A: [man vet va som (kommer) hän[da:]
10. C: [men]
11. de e ju de som e bra ifall du dansar: (.)
12. b) oftast (.) att du vet hur du *sk(a)*
13. ((*skrattröst))
14. [(h) .hh #eh:::~::~#] [*a:::~::~# J(H)A=
15. ((#knarrigt))
16. A: [här kommer saxofonen,]
17. E: [fh:::~::~# =

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1.	5, 8.	D	ba	[f'man]	[fatt]ar va[som händer hela tiden	[va:]	
	6.	E		[a.]			
	7.	C			[a:]		
2.	9.	A		[man	vet va som (kommer)	hän[da:]	
		C				[men]	
3A.	10– 11.	C	[men]	de	e ju <u>de</u> som e <u>bra</u> ifall du	dansar:	oftast
3B.	12.	C	att	du	vet <u>hur</u> du *sk(a)*		

I den tur som löper över raderna 1–2, 5 och 8 menar Dan att musikstilen är *träki* eftersom man hela tiden kan förutse vad som kommer att ske härnäst. I överlapp med Dans själva poäng, vad det är man fattar, nämligen vad *som händer hela tiden*, konstaterar Alex ungefär samma sak: *man vet va som (kommer) hända:*. Alex' yttrande utgör en deklarativ huvudsats med *veta* i mittfasen. På rad 10 inleder Carl, i överlapp med sista stavelsen i Alex' och Dans yttranden, en invändning mot de bådas negativa bedömning att musikstilen är förutsägbar. Han menar istället att det är just det förutsägbara som är eftersträvansvärt om man skall dansa till musiken: *de e ju de som e bra ifall du dansar:*. Detta utvecklar han efter en kort paus med den deklarativa bisatsen *att du vet hur du *sk(a)**. Både exempel 6:33a och 6:33b är exempel på att subjektet utgörs av generiska referenter, dels *man*, dels *du*.

Exempel på *veta* i negerad kontext i mittfasen ser vi i 6:34a och 6:34b. Viveka och Berit diskuterar här hur långt framskriden Vivekas hunds löpning är. Frågan är viktig eftersom Viveka vill lämna sin hund på Berits hundpensionat över helgen.

EXEMPEL 6:34A, B. [UMOL2:A:18 50–66] *Veta* i mittfasen. a) Negerad deklarativ. b) Negerad indirekt fråga. B=Berit, svarar; V=Viveka, ringer.

1. B: [men du] tror inte de då
2. *inte[:?] ((*knarrande))
3. V: [pt] ne:j inte sådär att: d- de ä
4. riktigt på gång än [heller?]
5. B: [nej] nej ne:j,
6. a) V: men: eh ja vet ju'nte hur de blir i
7. helgen;
8. (0.6)
9. B: ne:j just de,=
10. V: =för de ändrar sej ju så fo:rt de här
11. d[å,]
12. b) B: [ja] ja. men (de-)/(du-) du vet inte när
13. hon börja? va de den här veckan
14. där[å (eller);]
15. V: [ja.]: de börja nu i (0.2) pt >måndas
16. tisdas< nánti:ng;
17. B: ja jus:t de [ja]

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1.	6.	V	men: eh	ja	vet ju'nte hur de blir i	helgen;	

Viveka menar på rad 3–4 att löpperioden inte riktigt startat. På rad 6, exempel 6:34a, utvecklar hon detta genom att kvalificera sitt yttrande med en inskränkning: *men: eh ja vet ju'nte hur de blir i helgen;*. Turen fungerar här som en inskränkning av den tur som föregått (rad 3–4) genom att talaren signalerar att hon visserligen vet något om sakens tillstånd i talögonblicket, men att det inte automatiskt gör att hon kommer att veta något om framtiden, dvs. den helg då hon vill lämna hunden hos Berit.

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	12.	B	ja ja.				
1B.	12.	B	men	(de-)/(du-)			
1C.	12–13.	B		du	vet inte när hon	börja?	
1D.	13–14.	B		va	de den här veckan	där[å (eller);]	

Exempel 6:34b skiljer sig från de andra mittfasexemplen genom att det utgörs av en indirekt fråga. Berit ställer frågan efter att Viveka har resonerat kring att

hon inte vet hur hennes hunds löpning kommer att utveckla sig. På rad 12 efterfrågar Berit vissa detaljer om löpningen som kan hjälpa henne att bestämma när hunden började löpa. Den negerade frågeformen öppnar en möjlighet för Viveka att säga att hon inte vet säkert när löpperioden startade, eftersom det finns en preferens för att besvara polära frågor nekande om de är negativt formulerande, och jakande om de är positivt formulerade (Heinemann 2005). Genom att i nästa TKE dessutom erbjuda ett möjligt svar, *va de den här veckan därå (eller)*, gör Berit ett nytt försök att få ett svar från Viveka. På rad 15–16 svarar Viveka tämligen oprecist, med *>måndas tisdas< nänti:ng*, vilket Berit accepterar (rad 17).

En variant på *veta* i negerad kontext i mittfasen är de belägg där *jag vet inte* uppträder som en egen TKE. Ett sådant fristående belägg av *veta* i mittfasen finns i exempel 6:35. Där har Linda ringt Eva för att tala om att den häst Eva vill låna för sitt karnevalsprojekt är sjuk och inte kan medverka. Lisbeth, som äger hästen tillsammans med Linda, har i ett tidigare samtal framfört vissa tvivel angående lämpligheten i att alls låta hästen gå med i karnevalståget.

EXEMPEL 6:35. [UVAT6:A:11 49–69] *Veta* i mittfasen. Negerad fras, fristående efter paus med bristande respons från annan talare. L=Linda, ringer; E=Eva, svarar.

1. L: hon hade: hon hade hon sa ti(11) mej att
 2. hon hosta mycke i hagen å:
 3. E: jasså: hon gjorde re:
 4. L: hh=
 5. E: =ja:
 6. L: =så ja vet inte, Lisbeth tycke vi skulle
 7. avvågah, [hh]
 8. E: [ja]ha[ja:]
 9. L: [kar]nevalen då,
 10. E: ja
 11. L: fall man måste ta ut vetrinär,
 12. E: jus:t de.
 13. L: fast så fa:lit e de väl inte men, (1.0)
 14. ja ve:t in[te]
 15. E: [ne] för i å för se:j dom går ju
 16. bara runt,
 17. L: a: j[o.]
 18. E: [dom] går ju bara liksom.
 19. (0.8)
 20. E: gör ju inge annat. [.h]
 21. L: [ne:]

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1.	6–9.	E	=så ja vet inte,	Lisbeth	tycke vi skulle avvågah,	[hh] [kar]nevalen då,	
	8.	L				[ja]ha[ja:]	

2.	10.	E	ja				
3.	11.	L	fall	man	måste ta ut	vetrinär,	
4.	12.	E	just de.				
5A.	13.	L	fast	så fa:lit	e de väl inte	men,	(1.0)
5B.	14.	L		ja	vet	in[te]	

På rad 1–2 presenterar Linda skälet till att hon ringer. Hennes häst är sjuk och har *hosta mycke*. Evas svar på detta på rad 3, *jasså; hon gjorde re;*, utgör ett konstaterande och en kvittering, inte någon lösning på problemet. Att Evas svar är disprefererat indikeras av att ingen av samtalsdeltagarna på rad 4–5 gör något försök att ta turen. Då det finns en preferens för erbjudanden över att begära saker (Lerner 1996), hade ett erbjudande från Eva att ställa in hästutlåningen sannolikt varit en prefererad respons. Linda fortsätter sitt yttrande på rad 6, och inleder det med *så ja vet inte* i förfasen (jfr exempel 6:3 och 6:7), varefter hon leder in yttrandet på att man kanske måste överväga om man skall låta hästen gå med i karnevalståget. Eva bidrar endast med minimala responser (raderna 8 och 10). På rad 11 ger Linda en förklaring till att man kanske måste låta bli att delta: *fall man måste ta ut vetrinär*. Att hästen är så sjuk att man kanske måste tillkalla veterinär är betydligt allvarligare än att hon har *hosta mycke*. Inte heller denna uppgradering av allvaret i situationen framkallar en tillräcklig respons, dvs. ett erbjudande från Eva att avstå från hästlånet. Istället konstaterar Eva bara *just: t de* på rad 12. På rad 13 backar Linda från uppgraderingen genom att säga *fast så fa:lit e de väl inte men*, vilket eventuellt kan innebära att uppgraderingen var en överdrift som Linda inte kan stå för. Lindas TKE följs av en paus om ca en sekund, varefter hon lägger till *ja vet inte*, vilket dels fungerar som turavslutare och markerar att det är någon annans tur att ta ordet, dels understryker osäkerheten i situationen. Först här, i samband med att Linda har backat i fråga om situationens allvar och producerat en turavslutande TKE, tar Eva ordet. Hon gör det emellertid inte för att avstå från att låna hästen, utan istället fokuserar hon på Lindas yttrande från rad 13, *fast så fa:lit e de väl inte men*, genom att hon lyfter fram hur liten insats hästen skall göra: *dom går ju bara runt* och *dom går ju bara liksom*, följt av *gör ju inge annat*. Linda producerar här endast minimala responser (raderna 17 och 21). En liknande analys av *I don't know* föreslås av Ford & Thompson (1996:169–170).

Exempel 6:35 ovan påminner formellt om exempel 6:36. Interaktionellt och funktionellt skiljer de sig emellertid mycket åt. I det här exemplet pratar Beda och Doris om en hund som finns med i rummet.

EXEMPEL 6:36. [USÅI NF 2:1 675–679] *Veta* i mittfasen. Negerat responsyttrande.

B=Beda; D=Doris.

1. B: men nu. nu har re hä:r lilla pytt-
2. pyttan, pytten här, >va e re han heter nu
3. igen äh ja glömm^r bort de.<=
4. D: =ja vet inte;
5. B: >ja glömm^r bort de [g^ång för gång,]<

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	2–3.	B		>va	: e re han heter nu	: igen	
1B.	3.	B	äh	ja	: glömm ^r bort de.	: <=	
2.	4.	D		=ja	: <u>v</u> et	: inte;	

På rad 1–3 börjar Beda att berätta något om hunden som hon refererar till som *pytten*. Hon avbryter sig genom att fråga vad hunden heter. Frågan utgör sannolikt en del av en ordsökning, eftersom den omedelbart följs av *äh ja glömm^r bort de*, vilket kan tolkas som att hon själv inte kan svara på frågan. Doris verkar däremot ha uppfattat frågan som riktad även till andra deltagare, så hon svarar: *ja vet inte;*.

De två exemplen skiljer sig åt såväl i fråga om i vilken sekventiell kontext de produceras, som i vad de bidrar med till interaktionen. Ett svar, som exempel 6:36, utgör ett eget samtalsbidrag, medan TKE:n i exempel 6:35 har en mycket mer interaktionell funktion, nämligen att fungera som turavslutare.

6.4.2. *Tycka* i mittfasen

Av de positionerande verbfraserna är *tycka* det som uppträder med högst frekvens i mittfasen, 167 belägg. Det är också det positioneringsverb som i allra högst utsträckning har sin naturliga hemvist i mittfasen. Hela 84% av beläggen återfinns här.

Subjektet i satsen har i övervägande grad talaren själv som referent, eller 3 pers. pron. vars referent inte är närvarande vid samtalet. I enstaka belägg, som framför allt återfinns i de institutionella samtalen, förekommer *du* som subjekt, företrädesvis i form av *checkningsfrågor*, dvs. agendabundna frågor som talaren använder för att försäkra sig om att hon/han har fått en riktig uppfattning om vad den andra menar (exempel 6:38b).

Tycka i mittfasen förekommer i samband med två olika former av yttranden: *evalueringar* (exempel 6:37) och *spekulationer/bedömningar* (exempel 6:38a). *Tycka* är ett ord med flera olika betydelser. Viberg (1980:31–37) ur-

skiljer tre¹⁵ olika användningar av *tycka*. Han skiljer på användning av *tycka* i samband med erfarenhetsorienterade perceptionsverb (dvs. *se, höra, känna*) som han kallar ”osäkerhet vid direkt förnimmelse”, på *tycka* i samband med fenomenorienterade perceptionsverb (dvs. *verka, låta, kännas*), som han kallar ”omdöme som grundar sig på personlig erfarenhet”, och slutligen ”värdering vars sanning inte i princip kan testas objektivt”, dvs. värderande omdömen som grundar sig i subjektiva kriterier. Samtliga tre användningar kan beläggas i mitt material. Jag behandlar emellertid två av grupperna, ”osäkerhet vid direkt förnimmelse” och ”omdöme som grundar sig på personlig erfarenhet” som en. Det finns två anledningar till detta. Den första är att när perceptionsverbet är underförstått, kan det vara svårt att avgöra vilken av grupperna ett yttrande tillhör. Det andra är att det inte är någon avgörande interaktionell skillnad på de båda grupperna. De subjektiva värderingarna däremot skiljer sig från de andra, dels genom interaktionell funktion, dels genom att det är den avgjort vanligaste användningen av *tycka* i materialet. Dessa kallas här *evalueringar*, medan de två andra grupperna faller under benämningen *spekulationer/bedömnings*.

Ett exempel på när *tycka* uppträder i en evaluering i en fristående TKE som produceras efter en paus med bristande respons från annan talare finns i 6:37. Där diskuterar man den svenska hardcore-gruppen *Refused:s* musik.

EXEMPEL 6:37. [GGSM 849–871] *Tycka* i mittfasen. Evaluering. Fristående efter paus med bristande respons från annan talare.

I=Intervjuare; A=Alex; C=Carl; D=Dan; E=Erik.

1.	I:	=(h): .h::: men nä- (.) vicka <u>e</u> de
2.		som lyssnar på [då här rå.]
3.	E:	[hh:: .hh::] tonåringar
4.	C:	*a:*= ((*knarrigt))
5.	E:	=°ja°
6.		(0.3)
7.	C:	k _i llar (ganska) eh: så
8.	A:	mm
9.	A:	.hh <u>o</u> m har väl blivit *så där eh::*
10.		(((*knarrigt))
11.		snowboard å:: skatesvängen ([])
12.	C:	[ja::]
13.		de [e mycke <u>s</u> änt] [ja,]
14.	(I:)	[mmh↑mm:::]
15.	A:	[*m]m::[::*] ((*knarrigt))
16.	C:	[°fak]tiskt°.
17.		(0.3)

¹⁵ Viberg urskiljer också en fjärde användning, ”renodlad värdering”, som avser konstruktioner som *tycka om, tycka illa om* osv. Dessa uppfattar han som relativt problematiska. Jag behandlar inte dessa användningar i detta arbete (jfr kapitel 4).

18. C: °de tycker jag°.
 19. (0.7)
 20. A: °faktiskt blivit populära°,
 21. (0.7)
 22. C: jo: de e ju mest killar faktiskt som
 23. lyssnar på detta ock[så då.]
 24. D: [°mmhm°]

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTEFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	12–13.	C	[ja::]	de	[e mycke sånt]	[ja,]	
	14.	I			[mmh↑mm:::]		
	15.	A				[*m]m::[:*]	::[:*]
1B.	16.	C					[°fak]tiskt°.
	17.						(0.3)
1C.	18.	C		°de	tycker	jag°.	

Samtalsutdraget inleds med att intervjuaren frågar de andra vilka det är som lyssnar på den sortens musik. På rad 3 föreslår Erik *tonåringar*, vilket Carl instämmer i på rad 4. På rad 7, efter en kort paus, utvecklar han detta, genom att specificera *tonåringar* till *killar*. Hans yttrande följs av en minimal respons, *mm* av Alex, som därefter fortsätter: *.hh dom har väl blivit *så där eh::: * snowboard å:: skatesvängen*, vilket även det utgör en specificering av vilka som lyssnar på musiken. Carl instämmer i detta på rad 12–13, i överlapp med en respons från intervjuaren på rad 14 och delvis i överlapp med en uppbackning från Alex på rad 15. Ingen tar emellertid över turen, utan istället lägger Carl till *°faktiskt°*. Inte heller här tar någon annan samtalsdeltagare över turen, utan en paus på 0,3 sekunder uppstår, varefter han producerar ett turavslutande *°de tycker jag°*, som följs av en något längre paus som är 0,7 sekunder lång. Därefter tar Alex turen. Den här användningen av *tycka* liknar den användning av *veta* som illustreras i exempel 6:35.

I exempel 6:38 har en kvinna ringt till Giftinformationscentralen eftersom hon har lackat ett golv och nu är orolig för att hon har blivit påverkad av lackångorna, eftersom hon tycker att hon har fått någon form av reaktion.

EXEMPEL 6:38A, B. [UGIC 16519 27–39] *Tycka* i mittfasen. a) spekulation/bedömning. b) checkningsfråga.
 U=Uppringare; I=Informatör.

1. U: mm.
 2. (2.4)
 3. [för min] man fick nån förgiftning nån gång för=
 4. I: [(för att)]
 5. a) U: =länge länge sen, å ja tycker ja känner
 6. igen symptomen så väldigt väl
 7. å ja funderar på om man kan göra nånting
 8. så här i efterhandg
 9. I: ja vi får se

10. (0.4)
 11. de beror lite på va de innehåller så
 12. att de de får man
 13. (1.0)
 14. () (vi)/(du) har innehållet så kan
 15. vi se om de här kan ha nåt samband,
 16. f[ör] de beror på va de-
 17. U: [jaa,]
 18. (0.6)
 18. I: men du har inga symptom från luftvägarna,
 19.b) att du tycker de e jobbit å andas eller
 20. at[t de] trycker över=
 21. U: [näå]
 22. I: bröstet eller nåt sådant?

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	3-5.	U	för	min man	fick nån förgiftning nån gång för länge länge	sen,	
1B.	5-6.	U	å	ja	tycker ja känner igen symptomen så	våldit väl	
1C.	7-8.	U	å	ja	funderar på om man kan göra nånting så här	i efterhand;	

Exempel 6:38a är ett belägg på när *tycka* används för spekulation/bedömning. Rad 1 följer på en sidosekvens där uppringaren bett sin son att hämta lackburken från garaget. Efter en längre paus, 2,4 sekunder lång, återgår uppringaren till att tala om sin oro över den reaktion hon upplever att hon har fått. På rad 3–5 anger hon skälet till sin oro: *för min man fick nån förgiftning nån gång för länge länge sen*, vilket görs relevant genom *å ja tycker ja känner igen symptomen så våldit väl*. Här används *tycka* för att markera att något, nämligen *ja känner igen symptomen så våldit väl*, vilket är en bedömning som kan komma att falsifieras.

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	18.	I	men	du	har inga symptom från	luftvägarna,	
1B.	19- 22.	I	att	du	tycker de e jobbit å andas eller at[t de] trycker över bröstet eller nåt	sådant?	
		U			[näå]		

Exempel 6:38b är ett av få exempel där *du* utgör subjekt. Tidigare i samtalet har uppringaren redogjort för sina symptom (värk i hela kroppen), vilket informatören här återgår till genom att ställa checkningsfrågor om uppringarens andning.

I nästan samtliga fall utgör *tycka* huvudverb i yttrandet. Det finns endast ett enda fall av parentetiskt *tycka* i mittfasen (exempel 6:39). Där har en barnmorska och en gravid kvinna talat om att man kanske kommer att vara tvungen att förlösa barnet genom planerat kejsarsnitt eller möjligen igångsatt förlossning. Därefter har kvinnan frågat om hon kan få hjälp med passning av sitt första barn en period under tiden som snittet läker ihop. I utdraget nedan går de två igenom olika möjligheter att utnyttja släktingar för barnpassning, åtminstone vid förlossningen.

EXEMPEL 6:39. [LTemaK:BU3 882–897] *Tycka* i mittfasen. Parentetisk position.

B=Barnmorskan; K=Den gravida kvinnan.

1. (1.3)
 2. K: men ja har (0.6) kanske nån släkting som,
 3. (0.3) skulle kunna hjälpa mej (°de°),
 4. (1.3)* ((joller i bakgrunden))
 5. B: för de (e/hör) ju också tycker ja nånting
 6. som *e:* ((knarrande)) å likadant om vi ska
 7. sätta *igå:ng förlossningen;
 8. K: mhm=
 9. B: =att de e ju också en orsak. att flytta på:
 10. då å sätta i gång så re blir planerat;
 11. (0.6) för då vet du ju att då ska ja åka
 12. i:n. å då kommer att* ((joller i
 13. bakgrunden)) Henrik att va: ensa:m även när
 14. du (.) ligger å, e ska ha på (.) riktigt
 15. >om [man] säger< va?
 16. K: [ja]

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	5–6.	B	för	de	(e/hör) ju också tycker ja nånting som *e.*		
1B.	6–7.	B	å likadant om	vi	ska sätta *igå:ng	förlossningen;	

På rad 2–3 konstaterar kvinnan att hon eventuellt har någon släkting som kan ställa upp. Därefter inleder barnmorskan på rad 5 ett yttrande som sträcker sig ända till rad 15. Yttrandet är uppbrutet och hon startar om flera gånger, men det hon till slut säger är att bristen på släktingar som kan ställa upp som barnvakt utgör ytterligare en anledning till att planera in ett datum för förlossningen, så att man kan skaffa barnvakt. När barnmorskan inleder detta på rad 5 gör hon det som en fortsättning inledd med *för*. Därefter inleder hon själva yttrandet med *de (e/hör) ju också*, där *de* syftar på avsaknaden av släktingar. Först därefter, efter det finita verbet, producerar hon en positione-

ringsfras, i medial parentetisk position. Placeringen av positioneringsfrasen bidrar här till det uppbrutna intryck yttrandet ger.

6.4.3. *Tro* i mittfasen

Tro har, i likhet med *veta* och *tycka*, sin främsta hemvist i mittfasen, med ca 70% av beläggen där. Liksom *veta* och *tycka* används *tro* framför allt i kombination med 1 pers. pron. och i presens.

Viberg (1980:31) menar att *tro*, till skillnad från *tycka*, används när det man talar om i princip är verifierbart, eller att man åtminstone kan tänka sig en situation där flera personer kan enas om att förhållandet är sant eller falskt. Detta stämmer på det stora hela även i mitt material (jfr exempel 6:40), men något enstaka undantag, där yttrandet snarare utgörs av en evaluering, finns (exempel 6:41).

Även för *tro* finns det belägg på det mönster som påvisats för *veta* och *tycka*, där positionerings verbet uppträder som huvudverb i en fristående TKE, producerad efter en paus med bristande respons från andra talare (6:42).

I exempel 6:40 finns det ett belägg på *tro* i ett yttrande där påståendet i princip är verifierbart. Per och hans mor Karin samtalar om hur det gick till när Per hjälpte sin dotter att köpa en begagnad bil.

EXEMPEL 6:40. [UGRU7:A:1 408–413] *Tro* i mittfasen. Verifierbart påstående.

P=Per, Karins son; K=Karin, Pers mor.

1. P: =ne:j så a[tt-]
2. K: [du] va va- bjuder vi från
3. bör:jan?
4. P: ja: ja tror att vi bjöd eh: va de sex
5. tusen;
6. K: ja:=

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	4.	P	ja:	ja	:tror att vi bjöd eh:		
1B.	4–5.	P		va	:de <u>sex</u> <u>tusen</u> ;		

På rad 2 avbryter Karin Per genom att fråga om utgångsbudet på bilen. Detta besvarar Per på rad 4–5, genom att inleda med ett tveksamt *ja*, följt av *ja tror att vi bjöd eh: va de sex tusen*. I yttrandet finns det – förutom det inledande tvekande *ja*: – två indikationer på tveksamhet från talarens sida. Dels använder han sig av verbet *tro*, som i sig signalerar att han inte är alldeles säker på de uppgifter han lämnar, dels tvekar han i fråga om storleken på anbudet.

Han säger inte *det var sex tusen*, utan uttrycker sig genom en fråga: *va de sex tusen?* Det Per talar om här, ett utgångspris vid en budgivning, är något som är tveklöst verifierbart. Det är en yttre omständighet som även andra människor kan skaffa sig uppgifter om.

Exempel 6:41 däremot är ett exempel på när *tro* snarare används i samband med en subjektiv bedömning, dvs. en evaluering. Här talar Doris och Beda om vädret. Tidigare i samtalet har man nämnt att det har åskat hela den föregående natten.

EXEMPEL 6:41. [USÅI NF 2:1 551–559] *Tro* i mittfasen. Subjektiv bedömning.

D=Doris; B=Beda.

1. D: nå () (ja) va helsl^o hela dan igår alltså
 2. så att när ja kom hem då, (.) ja hade
 3. vart ute då gick ja å la mej, (0.6) sov
 4. gl^adeligen två timmar.
 5. B: man blir så sl^o. ja tror vä::dret e
 6. hopplöst,=
 7. D: =jo:men asså de e de som gör att man blir
 8. så fruktansvärt sl^o=
 9. B: =ja:a,

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	5,	B		man	blir så	slö.	
1B.	5,	B		ja	tror vä::dret e	hopplöst,=	

Doris berättar på rad 1–4 om hur hon dagen före varit påverkad av vädret och att det gjort henne så trött att hon varit tvungen att lägga sig för att sova efter att hon varit ute på promenad. Beda instämmer i att man blir trött av åskväder: *man blir så slö*. Detta följer hon upp med *ja tror vä::dret e hopplöst*. Här används *ja tror* i samband med en evaluering, en värdering som i princip inte går att testa objektivt. Man kan hålla med eller vara av annan mening, men inte bevisa yttrandets riktighet eller oriktighet.

Exempel 6:42 illustrerar hur positioneringsfraser med *tro* i likhet med *veta* och *tycka* kan produceras som fristående TKE:er som följer på en paus efter ett hörbart avslutat yttrande. I det här utdraget diskuterar man klassisk musik. Samtalsdeltagarna är överens om att klassisk musik är tilltalande och *mäktigt*, även om de själva inte lyssnar så mycket på det.

EXEMPEL 6:42. [GGSM 598–610] *Tro* i mittfasen. Fristående efter paus med
bristande respons från annan talare.

I=Intervjuare; A=Alex; C=Carl; E=Erik.

1. I: °.ja°
2. (0.4)
3. E: men de e mäktigt e re.=
4. A: =*mm, (.) [mm: mm:*] ((*knarrigt))
5. C: [men de e inget som ja skulle]
6. köpa skiva.
7. (0.9)
8. C: de >tror jag< inte ja gör.
9. (.)
10. C: [inte än] ialla[fall]
11. E: [°jo::°] [jo::]::j (.) >de e ju< (.)
12. >de e (ju) ofta såna (häj)< kultgrejer.
13. (0.2)

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	5–6.	C	men	de	:e inget som ja skulle] köpa	skiva.	(0.9)
1B.	8.	C		de	:>tror jag< inte ja	gör.	

På rad 3 säger Erik att han tycker att musiken är *mäktig*, vilket Alex instämmer i. Även Carl instämmer implicit genom sitt *men*-inledda yttrande på rad 5. Han inskränker emellertid musikformens företräden genom att säga att han inte skulle köpa någon sådan skiva. Därefter följer en längre paus på 0,9 sekunder under vilka ingen annan talare gör något försök att ta över turen. Istället lägger Carl på rad 8 till *de >tror jag< inte ja gör*. Då detta syntaktiskt och prosodiskt utgör en fristående TKE skiljer det sig från beläggen i slutfasen och efterfasen (jfr avsnitt 6.5 och 6.6) genom att inte parasitera på föregående TKE. Inte heller här tar någon annan över turen, utan Carl återkommer efter en kort paus med tillägget på rad 10: *inte än iallafall*. Med samtidig start börjar Erik på rad 11 att opponera sig mot Carls påstående.

Även *tro* uppträder i responsyttranden som syntaktiskt påminner om de fristående TKE:er som exemplifierades i 6:42. I exempel 6:43 nedan pratar Lisbeth och Eva om den häst Eva skall låna av Lisbeth och en annan kvinna, Linda, för ett karnevalståg. Lisbeth oroar sig för att hästen skall konstra när det är mycket folk och mycket spänning, och har insisterat på att Linda skall gå med i tåget för att hålla koll på hästen. Eva har accepterat detta, men inte visat någon större entusiasm. Tvärtom har hon varit av åsikten att det knappast skall vara nödvändigt för Linda att gå med. Strax före det utdrag som återges här har Lisbeth frågat Eva om hon skall gå utklädd i tåget, vilket Eva skall; hon skall vara Pippi Långstrumps pappa.

EXEMPEL 6:43. [UVAT6:A:10 243–254] *Tro* i mittfasen. Responstytrande.

L=Lisbeth, ringer; E=Eva, svarar.

1. L: [a:h] de blir bra.
 2. ((nästan skrattande))
 3. ne för ja tän:kte om Linda ska me
 4. runt;
 5. E: a:.
 6. L: då kanske hon (ville) ha nån mask på
 7. sej eller nåt,
 8. E: hh.
 9. (0.4)
 10. de tror ja'nte. e de så så då .hh
 11. (ne bara) hon behöver ju'nte gå precis
 12. (.) brevi hela tiden;
 13. L: nå:

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1.	6–7.	L	då kanske	hon	:(ville) ha nån :mask på sej	eller nåt,	
2.	8– 10.	E	hh. (0.4)	de	:tror	:ja'nte.	

På rad 3–7 föreslår Lisbeth att även Linda skall vara utklädd. På rad 8 andas Eva in, följt av en kort paus. Därefter svarar hon *de tror ja'nte*, och föreslår istället att Linda inte behöver gå precis i tåget, utan snarare vid sidan av.

6.4.4. *Säga* i mittfasen

Säga är betydligt mindre vanligt i mittfasen än *veta*, *tycka* och *tro*. En anledning är att förekomsten eller frånvaron av *att* är betydligt mer avgörande för att man skall kunna avgöra graden av rutinisering hos *säga* och om många av de belägg som möjligen hade kunnat utgöra mittfasbelägg utgör förfasbelägg av syntaktiska skäl.

När *säga* förekommer i mittfasen är det alltid i samband med en referatmening. Inleder *säga* en citatmening, har jag placerat det i förfasen, eftersom det då är prosodiskt och syntaktiskt avskilt från citatmeningen.

Det finns två typer av referatmeningar som inleds med *säga* i mittfasen: de där *säga*+referatmening utgör huvuddelen av yttrandet (exempel 6:44), och de där *säga*+referatmening ingår i en bisats i yttrandet (exempel 6:45). De två typerna skiljer sig inte nämnvärt åt interaktionellt.

Exempel 6:44 utgör ett exempel på den förra varianten. Där har en skötare ringt till Giftinformationscentralen för att be om råd i fråga om en vårdtagare som är omtöcknad och av allt att döma har övermedicinerat.

EXEMPEL 6:44. [UGIC 16592 60–70] *Säga* i mittfasen + *att*-inledd referatmening.

I=Informatör; U=Uppringare.

1. I: [nä men,] .hh de f_{år} man ju han e ju r- rejält
2. [påverkad,] (0.6) de e lite oklart om när han har-
3. U: [ja (visst) han e >jättepåverkad<]
4. I: =tagit dom, å lite oklara mängder, å ja tycker
5. absolut att man °ska åka in me honom ti sjukhus,°
6. U: a [för] j- han sä_jer att han har tagit (typ) ehh-
7. I: [(.ja)]
8. U: .hh fem Sobril, å (va va) tvhåhh Mogadon, å >ja
9. menar< .hh ja vet att man blir inte så påverkad
10. på dom
11. I: nåå, (0.3) vet du hur du ska gö_rra för å: (0.2)
12. få in honom ti sjukhus nu då, ellerç

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	6.	U	a [för]	j-			
1B.	6–8.	U		han	sä _j er att han har tagit (typ) ehh	.hh fem Sobril,	

På rad 1–5 ger informatören rådet att man skall ta vårdtagaren till sjukhus eftersom han är påverkad, vilket uppringaren instämmer i i överlapp med informatörens yttrande och eftersom han fått i sig *oklara mängder* medicin. På rad 6–8 utvecklar uppringaren vad som avses med *oklara mängder* genom att referera vad vårdtagaren själv angett: *för j- han sä_jer att han har tagit (typ) ehh .hh fem Sobril, å (va va) tvhåhh Mogadon*. Här är *sä_jer* betonat, vilket har att göra med vårdarens bedömning av vårdtagarens tillräknelighet. Notera att *ja vet* på rad 9 betonas på samma sätt, möjligen som en kontrast till rad 6. *Säga* + referatmening ingår här i en huvudsats.

I exempel 6:45 ingår *säga* + referatmening i en bisats. Här diskuterar en läkare och en gravid kvinna den gravida kvinnans vikt. Kvinnan har synpunkter på den vikt som mottagningens våg visar.

EXEMPEL 6:45. [LTemaK B6:4L 295–308] *Säga* i bisats i mittfasen + *att*-inledd referatmening.

L=Läkaren; K=Den gravida kvinnan.

1. K: [fast ja >kan t_ala om >för de,<<
2. (.) att den här v_å: [genç]
3. L: [>a de] va konst_it. de
4. bl_e väl< lite fel va?=
5. K: =a: a: (0.7) a j_ust >de de< (0.5) ska ju
6. va ett t_ill där, men den v_ågen som do:m
7. harç den visar inte samma som j_a ha s_agt
8. [att] ja vä_iger, i norma_ila fallç=
9. L: [nå]
10. L: =nå [()]

11. K: [ja vÄ:]gde femtitre hemma.
 12. (0.7)
 13. L: nu.=
 14. K: =nu idä̀i=

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	5.	K	=a: a: (0.7)				
1B.	5–6.	K	a jüst >de	de< (0.5)	ska ju va ett tñll	där,	
1C.	6–7.	K	men	den vågen	som do:m	har;	
1D.	7–8.	K		den	visar inte samma som ja ha ↓sagt [att] ja vä:ger,	i norma:la fall:=-	

Utdraget inleds med att kvinnan på rad 1–2 riktar läkarens uppmärksamhet mot mottagningens våg. Hon säger inte uttryckligen att något är galet, men hennes formulering (*ja >kan tala om* i kombination med *att den här...*) antyder att hon har något anmärkningsvärt att påpeka. Antagligen finns det också något i journalanteckningarna, vilka läkaren har framför sig, som visar att något är konstigt. Läkaren instämmer nämligen i att det är något märkligt med det hela, och att något har blivit *lite fel* (rad 3–4). På rad 6–8 talar kvinnan om vad det gäller: *men den vågen som do:m har; den visar inte samma som ja ha ?sagt att ja vä:ger, i norma:la fall:.* Här ställs två källor mot varandra: dels vad vågen visar, del vad kvinnan själv har sagt att hon brukar väga. Här, till skillnad från i exempel 6:44, är pronomenet betonat. Detta har att göra med att kvinnan här framställer sig själv som källa, i kontrast till vågen, som också är betonad (rad 6).

6.4.5. *Mena* i mittfasen

Till skillnad från de andra positioneringsverben har *mena* inte sin primära hemvist i mittfasen. Det är endast 11 belägg av *mena* som uppträder där.

Subjektet utgörs i sju av fallen av 2 pers. sing. *du* (exempel 6:47), och i tre av fallen av 1 pers. sing. *jag* (exempel 6:46). I endast ett av fallen utgörs subjektet av 3 pers. pron. (exempel 6:48).

Alla belägg av *mena* i mittfasen utgör någon form av förklaringar eller klagöranden. Man tar upp något som nämnts tidigare, och förklarar (om subjektet är *jag*) eller begär en förklaring av (om subjektet är *du*) fenomenet i fråga. Jag skiljer därför på *självinitierad* och *annaninitierad* förklaring. Det exempel där *hon* utgör subjekt skiljer ut sig från de övriga: där rör det sig snarare om att talaren återger en förklaring som ägt rum i ett tidigare samtal.

Mena i mittfasen används, precis som de andra positioneringsverben, på sätt som ligger betydligt närmare deras semantiska grundbetydelser än i de övriga faserna. *Mena*:s betydelse 'avse' kommer fram här, på ett sätt som inte sker i de övriga faserna. Till skillnad från de andra positioneringsverben, vilka har sin primära hemvist i mittfasen, har *mena* dessutom en tydlig interaktionell funktion även här, nämligen som markör för vad som förklaras och förtydligas.

En självinitierad förklaring med *mena* i mittfasen återges i exempel 6:46. Där sitter några väninnor och äter middag och diskuterar samtidigt vad som egentligen är skvaller. I utdraget nedan ger Eleonora ett förslag på vad som skiljer skvaller från att helt enkelt tala om andra människor.

EXEMPEL 6:46. [GGruppssam 571–588] *Mena* i mittfasen. Självinitierad förklaring.

EL=Eleonora; EV=Eva; B=Beata.

1. EL: [nä men nu vet jag (.) nu vet jag]
2. om man vill
3. (.) om man skvallrar
4. (0.6)
5. dä- som **ja menar** me (.) ett
6. [negativt skvaller (.) nå] men
7. EV: [så vill man stå för de sen eller?]
8. EL: [(.) >vad **ja menar** me negativt skvaller[(.)]<
9. X: [°nä°] [hm]
10. EL: de på nåt sätt (.) har (x) syfte (.) att
11. förhöja en själv lite grann
12. EV? °ja°
13. (1.0)
14. B? vad [sa ru nu?] vad sa du nu?
15. EL: [eller hur?]

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	1.	EL	nä men	<u>nu</u>	vet	jag.	
1B.	1–2.	EL		<u>nu</u>	vet jag om man vill		
1C.	3–4.	EL	<u>om</u>	man	[skvallrar		(0.6)
1D.	5–6.	EL		dä- som	ja menar me (.) skvaller (.)		
	7.	L			ett [negativt [så vill man stå för de sen eller?]		
2.	7.	L	[så	vill	man stå för de sen	eller?]	

1E.	6.	EL	nä] men			
1F.	8.	EL		>vad	ja menar me	
					negativt skvaller<	
1G.	10–	EL		[(.).de	på nåt sätt (.) har	förhöja en
	11.				(x) [syfte (.) att]	själv lite grann
	9.	V		[°nä°	[hm	
3.	12–	EV?		°ja°		(1.0)
	13.					
4A.	14.	B		vad	[sa ru	nu?]
	15.	EL			[eller	hur?]
4B.	14.	B		vad	sa du	nu?
1H.	15.	EL				[eller hur?]

På rad 1 annonserar Eleonora att hon har en ny vinkel på problemet, att hon har kommit fram till en ny insikt. Efter ett par falska starter på rad 2 och 3 börjar hon på rad 6 om efter en kort paus (rad 5). Där gör hon ett nytt försök att berätta vad hon har kommit fram till. Hon inleder det med *dä- som ja menar me (.) ett negativt skvaller*, vilket ger en bakgrund till det hon har kommit fram till. I överlapp med *negativt skvaller* ger Eva ett eget förslag till lösning på problemet. Eleonora accepterar emellertid inte förslaget, utan avbryter sig och invänder genom *nä men* på rad 7. Hon startar om på rad 9 och slutför den här gången sitt yttrande. Därmed framför hon sin poäng och genomför sin förklaring, att *negativt skvaller* innebär att man berättar något om någon annan för att sätta sig själv i ett positivt ljus.

I exempel 6:47, som utgör en annaninitierad förklaring, eller snarare ett klargörande, har en person som ringt till Giftinformationscentralen frågat om det är farligt om man råkar ut för att en kvicksilvertermometer går sönder i handen på en. I utdraget nedan lugnar informatören uppringaren i hennes farhågor om förgiftningsrisk.

EXEMPEL 6:47. [UGIC 16580 22–35] *Mena* i mittfasen. Annaninitierad förklaring.

I=Informatör; U=Uppringare.

1. I: [de] va alldeles nyss, (.) jaa, nä men de ska du =
2. U: [()]
3. I: =inte behöva oroa dej för ur
4. förgifningssynp[unk],
5. U: [nä]
6. I: mmhm↑
7. U: de e bra,=
8. I: =[mm↑] (.) å du menar en vanli febertermometer=
9. U: [()]
10. I: =eller [hur?]
11. U: [ja]
12. I: just de, ja men då pratar vi om samma sak,

13. (0.2) °.ja°=
 14. U: =ja
 15. I: fi:nt,
 16. U: mm.
 17. I: hej,
 18. U: ej.

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	8.	I	= [mm↑				
1B.	8– 10.	I	å	du	; menar en vanli febertermometer	eller [hur:]	

På rad 1–4 försäkrar informatören att det inte finns någon förgiftningsrisk. Uppringaren kvitterar informationen på raderna 5 och 7. Därefter frågar informatören *å du menar en vanli febertermometer eller hur?* Genom frågans formulering, dels som ett påstående istället för frågeordföljd, dels med *eller hur*, vilket inbjuder till instämmande, signalerar informatören att det är så hon har uppfattat situationen och att hon vill bekräfta att hon har uppfattat situationen rätt. Uppringaren besvarar frågan jakande, varefter informatören säger *just de, ja men då pratar vi om samma sak*, varmed hon bekräftar att hennes bedömning av förgiftningsrisken är riktig. Därefter avslutas samtalet. Här används *du menar* som ett sätt att återknyta till något som sagts tidigare i samtalet.

Det tredje exemplet, där *mena* i mittfasen ingår i en berättelsesekvens, skiljer sig något från de två tidigare exemplen, genom att det inte behandlar en möjlig problemkälla i det samtal som pågår, utan används för att lyfta fram en problemkälla i det samtals om återges. I exempel 6:48 återger Per för sin mor Karin ett samtal han och hans svärdotter haft om datum för inflyttning i det hus svärdottern och sonen bygger. Tidigare i samtalet har svärdottern föreslagit ett datum, men utan att nämna månad, vilket lett till att Per trots att hon menat ett mycket tidigare datum än vad hon faktiskt avsåg.

EXEMPEL 6:48. [UGRU7:A:1 571–576] *Mena* i mittfasen. Subjektet utgörs av 3 pers. pron. Ingår i berättelsesekvens.
 P=Per, Karins son; K=Karin, Pers mor.

1. P: pt.hh ja: sa ja då eh den sista augu:sti
 2. >menar du liksom dårå<:
 3. K: >.°hja°<
 4. P: hon mena den sista okt- septe:mber
 5. [mån]ad.=
 6. K: [ja:]

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	4–5.	P		hon	mena den sista okt- septe:mber	[mån]ad.=	
	6.	K				[ja:]	

Exemplet inleds på rad 1 av att Per genom direkt anföring anger vad han själv sagt som svar på svärdotterns förslag på inflyttningsdatum: *ja: sa ja då eh den sista augu:sti >menar du liksom därå<;*, där *mena* i citatet anger att det funnits någon form av oklarhet. På rad 4 refererar Per vad som egentligen avsetts: *hon mena den sista okt- septe:mber månad*, där *mena* används för att visa att förklaringen på problemet anges här.

6.4.6. Diskussion

Positioneringsverb som uppträder i mittfasen tenderar att följa ett mönster (jfr Kärkkäinen 2003:68 för en liknande observation för amerikansk engelska):

(led i förfas +) [subjekt + positioneringsverb + resten av yttrandet]

Klamrarna runt ”subjekt”, ”positioneringsverb” och ”resten av yttrandet” skall markera att de är syntaktiskt integrerade. Vi har sett att positioneringsfraser i mittfasen inte har lika mycket diskursfunktion som t.ex. positioneringsfraser som uppträder i förfasen, utom i de enstaka fall då de uppträder parentetiskt.

”Led i förfas” står inom parentes eftersom de inte alltid förekommer. Det är emellertid endast en handfull fall som inte föregås av konnektiver, inandningar e.d. Exempel utan förfas är ofta på ett eller annat sätt markerade. Ett exempel på detta är 6:49, där en man som har blivit getingstungen på tungan ringer in till Giftinformationscentralen för att be om råd för hur han ska gå till väga. Informatören råder honom att uppsöka sjukhus, för säkerhets skull.

EXEMPEL 6:49. [UGIC 16784 33–44]. Positioneringsverb i mittfas utan förfas.

I=Informatör; U=Uppringare.

1.	I:	[mm,]
2.	U:	[>å] de här< e ju uppe på tungan så att.
3.	I:	[.hh]
4.	I:	de ä re;
5.	U:	[(mm,)]
6.	I:	[ja] tycker att du ska åka in ti sjukhus.
7.	U:	du tycker de [(ja);]
8.	I:	[ja:,](0.2) för att vi [har] våldit=
9.	U:	[(.ja)]
10.	I:	=stor respekt [just för de] om=
11.	U:	[((harklar sig))]
12.	I:	=man får de i munnen eller i ansiktet;

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1.	6.	I		[ja]	tycker att du ska åka in ti	sjukhus.	
2.	7.	U		du	tycker de	ja;	

Att positioneringsfrasen på rad 6 inte föregås av vare sig konnektiv eller någon annan förfas, i kombination med att subjektet, inte predikatet, är betonat, framhäver allvaret i situationen. Att personalisera sina yttranden på det här viset har identifierats som en strategi för att just understryka allvaret vid en rådgivningssituation (jfr Landqvist 2001:139).

Ungefär 10% av förekomsterna, 53 belägg, avviker från ovanstående mönster. Istället inleds de av ett pronominellt objekt, *det*. Exempel på detta är 6:37, 6:42 och 6:43. Dessa belägg följer istället följande mönster:

(led i förfas +) [objekt + positioneringsverb + subjekt + resten av yttrandet]

För de här beläggen är *led i förfas* ännu ovanligare än för de subjektinledda mittfasbeläggen. När det förekommer ett led i förfasen är det oftast inte mer än en inandning.

De belägg som inleds med objekt är intressanta, eftersom de bara förekommer i tre sekventiella omgivningar: som svarsyttrande, som kommentar till ett eget yttrande eller som kommentar till annans yttrande. Exempel på svarsyttrande kan vi se i 6:43. De följer samma sekventiella mönster för fråga/svar som presenterades i avsnitt 6.3.6:

SEKVEN 6:1. *Informationssökande fråga. Från avsnitt 6.3.6.*

T1 A: informationssökande fråga

T2 B: svar

Exempel på kommentar till ett eget påstående finns i exempel 6:37 och 6:42. I både 6:37 och 6:42 produceras den positionerande kommentaren efter en längre paus. Det finns emellertid gott om belägg där det inte finns någon paus mellan första-TKE:n, dvs. det kommenterade, och andra-TKE:n, dvs. kommentaren. Ett sådant exempel är 6:50, där Viking och Ulla diskuterar hans nya schema.

EXEMPEL 6:50. [GWallenberg 508–512] *Tycka* i mittfasen. Objektsinledd TKE. Kommentar till eget yttrande.
V=Viking; K=Karin; U=Ulla.

1. A V: [<men] vi
 2. B har'nte histo[ria >de] tycke ja e< JÄvlit °synd°.
 3. K: [Sofie] om du dra:[:r.]
 4. C U: [har]
 5. ni IN[te hi]stori[a.]

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1.	1–2.	V	men	vi	har'nte	histo[ria	
	2.	V		de	tycke ja e< JÄvlit	°synd°.	

På rad 1–2 konstaterar Viking att han inte skall studera historia under det kommande året, vilket han kommenterar med >de tycke ja e< JÄvlit °synd°. Exempel av den typ som exemplifieras i 6:50 följer följande sekventiella mönster:

SEKVENNS 6:4. *Kommentar till eget yttrande.*

- T1 A: påstående
- T1 B: kommentar till A
- T2 C: yttrande

Exemplen där det föreligger en längre paus mellan det som här är A och B följer emellertid ett något annorlunda sekventiellt mönster:

SEKVENNS 6:5. *Kommentar till eget yttrande efter bristande turöverlämning.*

- T1 A: påstående
- B: bristande turöverlämning
- T1 C: kommentar till A
- T2 D: yttrande

Skillnaden är att talare 1 i det senare mönstret använder kommentaren som en strategi för att göra talarbyte relevant. I det förra följer det slag i slag på första-TKE:n. De har emellertid gemensamt att kommentaren följs av talarbyte. Man kan tänka sig att den sekvensen är ett mönster som utnyttjas i sammanhang med bristande turöverlämning. Om talare har en passiv kunskap om att talarbyte brukar ske efter sekvenser med A+B i sekvens 6:4, kan de utnyttja det för att framkalla talarbyte, som i sekvens 6:5. Den kommentar som produceras som B-led i sekvens 6:4, och som C-led i 6:5, utgörs inte sällan av en bedömning eller evaluering (som t.ex. i exempel 6:42). Detta kan vara en av anledningarna till att det förra mönstret kan utnyttjas för att framkalla en

respons, som i det senare mönstret. En sådan handling gör nämligen en andrahandling, dvs. en motsvarande handling från (minst) en annan samtalsdeltagare relevant (Pomerantz 1984:61ff.). Genom att själv bidra med en evaluering eller bedömning, ansluter man till en konvention som säger att om en samtalsdeltagare har uttryckt sin åsikt, är det prefererat att även andra gör det.

Detta ser vi exempel på när objektsinledda yttranden följer som kommentar till en annan talares yttrande:

EXEMPEL 6:51. [LTemaK B6:4L 1109–1114] *Tro* i mittfasen. Objektsinledd TKE. Kommentar till annans yttrande.

L=Läkaren; K=Den gravida kvinnan.

1. L: och e:h du ligger inom norma:lgrä:nsen du
 2. ligger, du ligger lite lite (.) ↑lågt så
 3. att säga, [men] ja tror< du ska'nte ha:
 4. K: [a:]
 5. L: ett barn på tre å ätta.=
 6. K: =nae de tro inte ja hhhellehr.

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1.	3–5.	L	[men]	ja	tror< du ska'nte ha: ett barn på	tre å ätta.=	
	4.	K	[a:]				
2.	6.	K	nae	de	tro inte ja	hhhellehr.	

På rad 3–5 gör läkaren en bedömning, nämligen att den gravida kvinnan inte löper någon större risk att föda ett stort barn. På rad 6 instämmer kvinnan i detta, med en TKE som inleds med *nae* i förfasen, och därefter objektet i startfasen. Sekventiellt följer den här varianten av objektsinledd positioneringsfras följande mönster:

SEKVENNS 6:6. *Andraevaluering.*

T1 A: evaluering/bedömning

T2 B: andraevaluering/andrabedömning

På svenska finns det alltså två övergripande mönster för positioneringsfraser i mittfasen: antingen uppträder de med subjektet i startfasen, eller med *det* som objekt i startfasen. Vilket som används beror åtminstone delvis på var i yttrandet frasen produceras och i vilken sekventiell omgivning. Objektsinledda positioneringsfraser produceras aldrig som förstaled i en sekvens, vilket de subjektsinledda kan göra. Detta är inte förvånande, eftersom *det* har en anaforisk koppling till något som nämnts tidigare i samtalet. Mitt svenska material skiljer sig på det här viset från Kärkkäinenens (2003) amerikanska, då man

på engelska inte använder sig av någon konstruktion som syntaktiskt motsvarar svenskans *det tycker jag* eller *det tycker jag också*, då det generellt sett är mycket ovanligt att man har objekt i fundamentalsställning på engelska. Istället använder man *I think so* och *I think so too*, med vilka man fortfarande har ordföljden subjekt+verb.¹⁶

6.5. Slutfasen

I slutfasen, dvs. den fas som utgörs av ett projicerat möjligt slut på TKE:n, finner vi framför allt *veta*, *tro* och *säga*, vilka står för 87 av de totalt 99 beläggen i slutfasen.

TABELL 6:1D. *De fem mest frekventa verbens fördelning över turproduktionsfaserna, med fokus på slutfasen.*

	Förfas		Startfas		Mittfas		Slutfas		Efterfas		Summa
veta	32	14%	12	5%	148	64%	39	17%	–	–	231
tycka	1	1%	8	4%	171	86%	9	5%	9	9%	198
tro	1	1%	8	5%	106	71%	27	18%	8	8%	150
säga	28	22%	6	5%	59	47%	21	17%	12	12%	126
mena	54	75%	4	6%	11	15%	3	4%	–	–	72
Summa	116	15%	38	5%	495	64%	99	13%	29	4%	777

När ett positioneringsverb uppträder i slutfasen gör det så i två olika former. Antingen utgör det ett sista *syntaktiskt* projicerat ord i en TKE, eller så utgör det en sista *prosodiskt* projicerad, men inte syntaktiskt projicerad, fras i en TKE.

6.5.1. *Veta* i slutfasen

Veta uppträder på två sätt i slutfasen: syntaktiskt projicerat (exempel 6:52) och i form av ett prosodiskt projicerat finalt *vettu* (exempel 6:53). Av de två är det senare bruket det mest frekventa.

Ett syntaktiskt projicerat *veta* i slutfasen återges i exempel 6:52. Där talar en gravid kvinna med sin barnmorska om sin förra graviditet, då hon fick

¹⁶ Formuleringen "That I know, but..." vore däremot fullt möjlig. Det motsvarar emellertid ett yttrande med ett betonat *det* på svenska, och en kontrast: "Det vet jag, men...". Kontrastbetoning är mycket ovanligt i mitt material, och förekommer endast i tre fall av de 53 belägg som inleddes av ett pronomenformat objekt, *det*.

föda med kejsarsnitt. Före det här utdraget har de två talat om orsaken till att man valde kejsarsnitt. Därefter följde en sidosekvens om kvinnans vikt. Efter den sidosekvensen, som sannolikt föranletts av att barnmorskan fyller i ett formulär samtidigt som hon frågar ut den gravida kvinnan, återgår barnmorskan till att prata om kejsarsnittet. I utdraget nedan försöker hon ta reda på huruvida det uppstod några komplikationer i samband med kejsarsnittet.

EXEMPEL 6:52. [LTemaK BU3 248–261] *Veta* i slutfasen. Syntaktiskt projicerat.

B=Barnmorskan; K=Den gravida kvinnan.

1. B: jaha: (0.7) å som sagt va, kejsarsnittet
 2. de läkte fint efteråt å de va inga: (0.5)
 3. p[rob]lem me såret eller [nä:]
 4. K: [(um)] [nä.]
 5. B: å du kom igång ordentlit efteråt,
 6. K: ja.
 7. B: .hja=
 8. K: =de tar ju ett tag (innan),
 9. B: tappade inte mycke blod eller så:
 10. K: nä: [in]te va ja vet:
 11. B: [nä.]
 12. B: så du fick inte blodtransfusion:
 13. K: de vet ja'nte.
 14. B: nä [men de skull] dom säga (.) till dej.

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1.	9.	B			tappade inte mycke blod	eller så:	

2.	10. K 11. B	K B	nä:; [nä.]	[in]te [nä.]	va ja [nä.]	vet: [nä.]	
----	----------------	--------	---------------	------------------	----------------	---------------	--

På rad 1–3 återgår barnmorskan till kejsarsnittstopiken genom *å som sagt va*, varpå hon ställer en fråga om läkprocessen. Frågan är formulerad som ett påhängt påstående med frågeintonation och formuleringen förutsätter ett komplikationsfritt kejsarsnitt. Det finns inget i kvinnans tidigare berättelse som antyder att snittet varit komplicerat eller på annat sätt traumatiskt. Kvinnan instämmer på rad 4. Därefter ställer barnmorskan på raderna 5 och 9 ytterligare två följdfrågor. Frågan på rad 9, *tappade inte mycke blod eller så:*, besvarar den gravida kvinnan nekande, men med ett förbehåll: *inte va ja vet:*. Barnmorskan ställer på rad 12 ytterligare en fråga som fungerar som en kontroll av riktigheten i att kvinnan inte förlorat så mycket blod: *så du fick inte blodtransfusion:*. Att kvinnan inte vet om hon fått det eller inte bekräftar för barnmorskan att det inte kan ha rört sig om någon allvarligare blodförlust.

Därefter lämnar de kejsarsnittet och går vidare till att diskutera ärftliga sjukdomar.

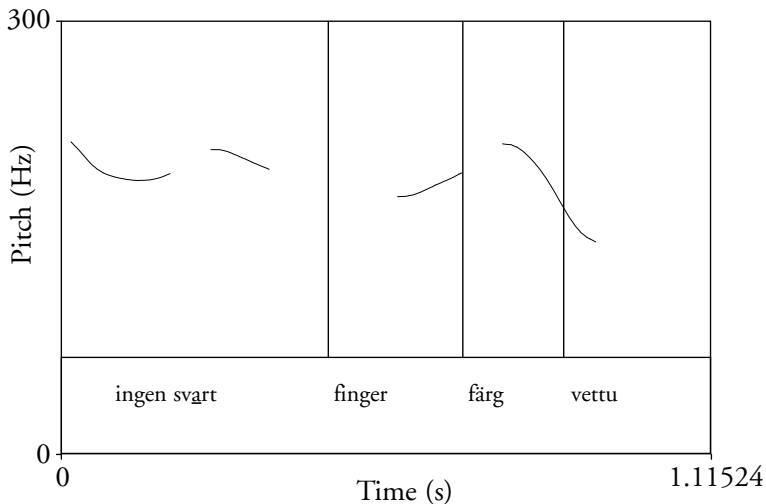
I den gravida kvinnans yttrande på rad 10, *inte va ja vet*, ingår *veta* som en syntaktiskt projicerad och integrerad del.

Ett exempel på ett prosodiskt projicerat *veta* i slutfasen återfinns i exempel 6:53. Eva har ringt Sylvia för att be att få låna en pippiperuk. Hon berättar också att hon skall använda fingerfärg för att måla prickar på en häst så att den ser ut som Pippi Långstrumps häst Lilla Gubben.

EXEMPEL 6:53. [UMOL1:A:4 96–100] *Veta* i slutfasen. Prosodiskt projicerat. E=Eva, ringer; S=Sylvia, svarar.

1. S: h hå va ku:lɛ
2. E: måste jaga fingerfärg å,
3. finns ju ingen svart fingerfärg vettu
4. då får man blanda. hhhe hi
5. S: såjer ruɛ ((stockholmska))

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTEFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	2.	E			måste jaga fingerfärg	å,	
1B.	3.	E			finns ju ingen svart fingerfärg	vettu	
1C.	4.	E	då	får	man	blanda. hhhe hi	

FIGUR 6:4. Grundtonsförlopp för rad 3, exempel 6:53.

På rad 2–3 berättar Eva för Sylvia om ett problem hon har stött på i sina förberedelser, nämligen att det *finns ju ingen svart fingerfärg*. Yttrandets huvudbetoning ligger på *svart*, varefter det obetonade *fingerfärg* yttras med stigande ton på första stavelsen och fallande ton på andra stavelsen. *Vettu* produceras utan någon hörbar paus mellan *-färg* och *vettu*, och *vettu* produceras som en prosodisk fortsättning på det föregående. Därefter sammanfattar Eva situationen: *då får man blanda*, varpå Sylvia tar över turen och förvånat kommenterar Evas påstående.

Nordenstam (1989) var en av de första att beskriva *vettu* och *du vet* som påhångsuttryck i svenskan. Hon noterar att *vettu* i final position, dvs. motsvarande slutfasen, ofta följs av turskifte. Hon noterar vidare att *vettu* inte följs av invändningar utan av positivt formulerade responser, vilket också är fallet i mitt material.

6.5.2. *Tycka* i slutfasen

Tycka förekommer bara med nio belägg i slutfasen, och samtliga är belägg av prosodiskt projicerade *tycker jag*. Hälften av beläggen återfinns i ett och samma samtal, det samtal som exempel 6:54 nedan är hämtat från.

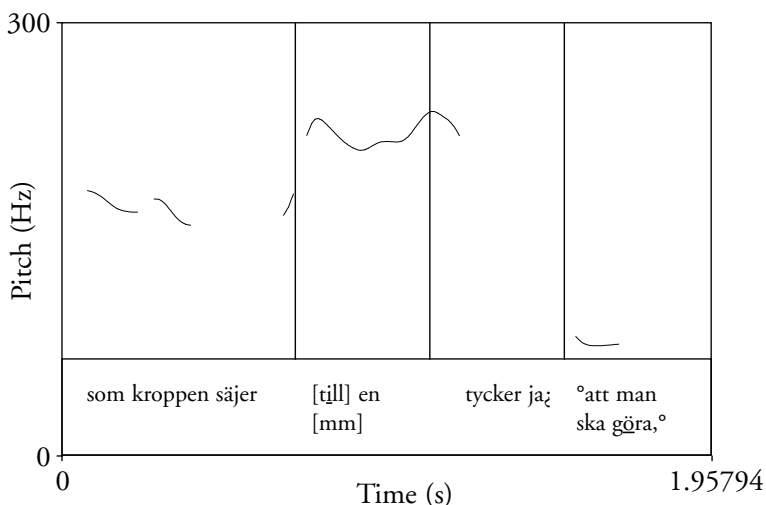
Utdraget i exempel 6:54 är hämtat från ett samtal mellan en läkare och en gravid kvinna. De diskuterar här hur man skall agera under graviditeten; att man skall göra sådant man mår bra av, som att gå och lägga sig i tid, och sådant som man själv känner för.

EXEMPEL 6:54. [LTemaK B6:4L 158–166] *Tycka* i slutfasen. Prosodiskt projicerad positioneringsfras.

K=Den gravida kvinnan; L=Läkaren.

1. K: [ja går å LÄgger mej =
2. L: =(lägger[se:j]) i tid de de ska man ju=
3. K: [A:]
4. L: =göra. [()] å man ska fö:ljja mycke =
5. K: [()]
6. L: =som kroppen säger [tj:ll] en tycker ja:
7. K: [mm]
8. L: °att man ska göra, °=
9. K: =a: jo men de ha ja gjort, =

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1.	4–6.	L	å	man	ska fö:ljja mycke som kroppen säger [tj:ll] en	tycker ja;	

FIGUR 6:5. Grundtonsförlopp för rad 6, exempel 6:54.

Läkarens yttrande på rad 4 och 6–7 har en ton som stiger kraftigt på det betonade *till*, varpå *en* ligger kvar på ungefär samma tonhöjd. Därefter produceras *tycker ja;* utan avbrott med början på samma tonhöjd och med fallande ton. Det syns inte så väl på grundtonskurvan att *tycker ja;* har fallande intonation. Det enda man får en bild av här är *ty*, som syns eftersom t:et blir tonande i kontakt med det föregående n:et. Resten av frasen syns tyvärr inte. Efter *tycker ja;* följer ett tillägg, °att man ska göra,°, som yttras med lägre talstyrka än värdyttrandet, samt med lägre grundton.

6.5.3. Tro i slutfasen

Av de 27 belägg som finns av *tro* i slutfasen utgörs majoriteten av prosodiskt projicerade *tror ja* (exempel 6:56). Det finns enstaka belägg av prosodiskt projicerade *tror du* i slutfasen (exempel 6:57). Endast ett belägg utgörs av ett syntaktiskt projicerat *tro* (exempel 6:55).

Det syntaktiskt projicerade belägget av *tro* i slutfasen återfinns i exempel 6:55, där Ulla förhandlar med barnen Viking och Sofie om vem av dem hon skall uppmärksamma för tillfället. Viking är mitt uppe i att berätta om sin första dag på en ny skola.

EXEMPEL 6:55. [GWallenberg 244–255] *Tro* i slutfasen. Syntaktiskt projicerat.
U=Ulla; S=Sofie; V=Viking.

1. U: [>måste vi<] .hh me↑n- men ja ville fö-↑ kan
 2. ja'nte bara få re:da på >hur de e me< Viking.
 3. >de e ju faktist< ↓han som har börja ny skola
 4. [Sofie å inte↓ du.]
 5. S: [jaha men ja] >måste prata en massa saker
 6. också [sen<,]
 7. U: [ja:] de e vå↑l kla[:rt.]
 8. V: [men] Sofie [du] e'nte =
 9. U: [()]
 10. V: så jävla vikti som du trorç
 11. U: jo: de [e hon visst de:ç]
 12. S: [du: de e hon viss]::t:..

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1.	8–10.	V	men Sofie	[du]	e'nte så jävla vikti som du	trorç	

På rad 1–3 förklarar Ulla för Sofie att hon vill höra färdigt på Viking, och varför hans berättelse är viktig för henne vid just det här tillfället. Sofie håller visserligen med, men framhåller att hon också har saker hon vill berätta (rad 5–6). Ulla instämmer i detta (rad 7), medan Viking snarast uttrycker motsatt åsikt: *men Sofie du e'nte så jävla vikti som du trorç*. Detta vänder sig Ulla emot på rad 11, och Sofie, som förutser vad Ulla är på väg att säga, upprepar Ullas replik i överlapp med Ulla (rad 12).

Vikings yttrande på raderna 8 och 10 avslutas med ett syntaktiskt projicerat *tror* som ingår i en relativbisats.

Exempel 6:56 har föregåtts av att barnmorskan har konstaterat att den gravida kvinnans första barn var väldigt stort. Detta är sannolikt vad som motiverar henne att på rad 1 fråga vad kvinnan själv och hennes man vägde då de föddes.

EXEMPEL 6:56. [LTemaK BU3 171–178] *Tro* i slutfasen. Prosodiskt projicerat.
B=Barnmorskan; K=Den gravida kvinnan.

1. B: va v:gde du ↓själ^v °nä du ↑föddes?°
 2. K: när ja föddes?
 3. B: ↑a:↑
 4. K: fyra 'ått halt kilo.
 5. B: aha. å din man kanske också va?
 6. K: nå han vägde tre å:: (.) [sju tror ja,]
 7. [(stolsskrap)]
 8. B: de ju inget litet.
 9. K: nåh

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTEFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1.	6.	K	nä	han	vägde tre å:: (.) : sju	tror ja,]	

Efter att kvinnan på rad 4 uppgivit sin födelsevikt, avslöjar det bekräftande *aha*, och *också* i barnmorskans svar på rad 5, *aha. å din man kanske också va?*, att hon bedömer vikten som ansemlig. Kvinnan anser emellertid inte att hennes man varit särskilt stor vid födseln. Hon inleder nämligen sitt svar med *nä*, varpå hon med viss tvekan anger en vikt: *han vägde tre å:: (.) sju tror ja*. Tveksamheten verkar främst gälla hur många hekto utöver tre kilo som maken vägt vid födseln, då *tre* produceras utan några tveksamhetsmarkörer. Möjligen är det så att *tror ja* här bara gäller *sju*, inte den del av satsen som föregår den korta pausen mellan *å::* och *sju*. Barnmorskans svar, *de ju inget litet*, är en aning svårtytt. Antingen händer det något i gester eller dylikt som vi inte känner till eftersom det bara finns audio till den här inspelningen och vi inte kan se vad som händer, eller så utgör det något av en annanreparation: trots vad kvinnan antytt, var maken inte något ovanligt litet barn.

Prosodiskt stiger grundtonen något i och med den ökade talstyrkan när *sju* betonas. Övergången till *tror ja* görs utan uppehåll och på samma tonhöjd. Själva frasen *tror ja* produceras med fallton.¹⁷

I exempel 6:57 finns ett yttrande där *tro* i slutfasen ingår i ett frågeformat yttrande som riktas direkt till en annan samtalsdeltagare. Utdraget nedan är från ett polisförhör, och den misstänkte utvecklar här sitt svar på en tidigare fråga om hur mycket alkohol han och en kamrat druckit under den aktuella kvällen. Han har berättat att de först vid ett tillfälle köpt sex öl var. Därefter följer utdraget nedan, där han inleder med att berätta att de köpte fler öl lite senare på kvällen.

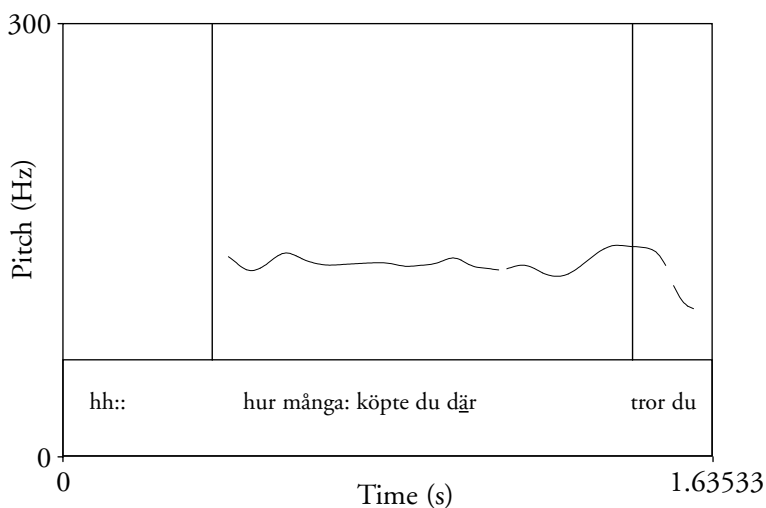
EXEMPEL 6:57. [LTemaK P5 291–296] *Tro* i slutfasen. Prosodiskt projicerat. Frågeformat yttrande.

P=Polis, förhørsledare; M=Misstänkt, 16–17-årig man.

1. M: sen köpte vi nära på Studion också
2. ((pappersp[rassel, 1.8])]
3. M: [innan vi gick till]
4. (0.7)
5. P: hh:: hur många: köpte ru där tror du.=
6. M: =en:: sex va de då me.

¹⁷ Eftersom någon skrapar med en stol samtidigt som den gravida kvinnan säger *sju tror ja*, blir en grafisk kurva över grundtonsförloppet missvisande i det här fallet.

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1.	5.	P	hh::	hur många:	köpte ru där	tror du.=	

FIGUR 6:6. Grundtonsförlopp för rad 5, exempel 6:57.

Den misstänktes berättelse på rad 1–3 föranleder förhørsledaren att fråga hur många öl som *nåra* motsvarar: *hh:: hur många: köpte ru där tror du*. Hela yttrandet fram till det *köpte ru* yttras med en tämligen jämn grundton, som stiger i och med betoningen på *där*. *Tror du* produceras utan något avbrott efter *där* och inleds på samma tonhöjd. Själva frasen *tror du* har en kraftigt fallande tonhöjd.

6.5.4. *Säga* i slutfasen

Precis som i förfasen uppträder *säga* i slutfasen som citatmarkör respektive referatmarkör. Till skillnad från beläggen i förfasen, där en användning av *säga* i kombination med *hon/han* är den dominerande, finns det endast ett fåtal belägg av *säga* i kombination med 3 pers. pron. i slutfasen (exempel 6:58). Dessutom utgörs merparten av beläggen av mer eller mindre lexikaliserade fraser i form av t.ex. *så att säga* (exempel 6:60). Det finns endast ett belägg av *säga* som riktas till en annan samtalsdeltagare i form av en fråga där *säga* är syntaktiskt projicerat i yttrandet (exempel 6:59).

I exempel 6:58 nedan diskuterar uppringaren och en informatör på Giftinformationscentralen hur allvarlig en incident där en pojke haft gullregnsfrön i munnen verkligen är.

EXEMPEL 6:58. [UGIC 16634 79–91] *Säga* i slutfasen. Syntaktiskt projicerat. U=Uppringare; I=Informatör.

1. U: sj- sjuksystemen dyker ju upp (.) vi halva
2. tiden men, .h tänkte lika m- bra å ringa
3. ti >gifti[nfor]mationen=
4. I: [jo:]
5. U: =[på en gång<]
6. I: [men] ska man åtgärda ska man ju göra nåt
7. nu: [asså]=
8. U: [a]
9. I: =de e ju helt (.) hur tillförlitlit
10. de [är] de han säger:
11. U: [a]
12. U: å så blir de väl, lärarn skulle kolla om de va
13. gullregn också så [att,]
14. I: [ja] jus]t [de] för symtomen =
15. U: [ha]
16. I: = kan komma inom en kvart upp till ett par
17. timmar:

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1.	9– 10.	I		de	e ju helt (.) hur tillförlitlit de [är de han	säger:	

Uppringaren påpekar dels att en skolsköterska snart kommer att vara på plats, dels att man inte säkert vet att fröna kommit från ett gullregnsträd. Däremellan påpekar informatören något som nämnts tidigare i samtalet: att man måste välja åtgärd beroende på i vilken grad man bedömer barnets uppgifter som tillförlitliga: *de e ju helt (.) hur tillförlitlit de är de han säger:*. Frasen *de han säger* utgör här en final dislokation som är prosodiskt helt integrerad med resten av yttrandet.

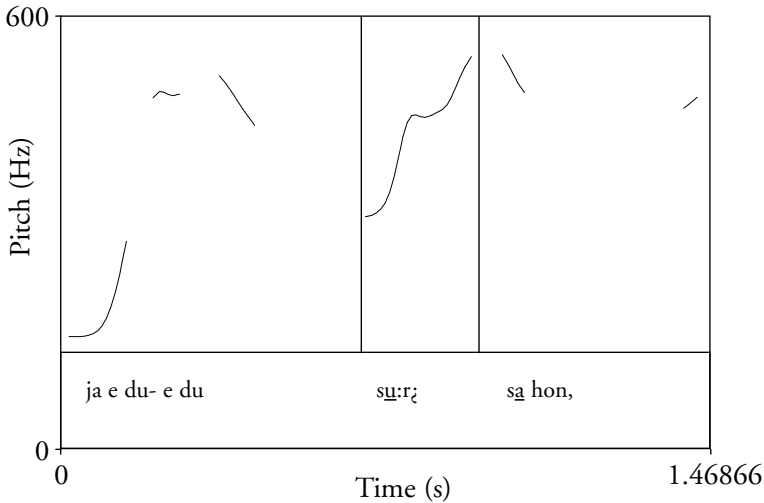
Ett exempel på *säga* i slutfasen efter citat återges i 6:59. Viveka och Gerda diskuterar Vivekas besök på barnavårdscentralen.

EXEMPEL 6:59. [UMOL1:A:4 70–75] *Säga* i slutfasen. Prosodiskt projicerat. Citat.

V=Viveka, svarar; G=Gerda, ringer.

1. V: .hh å- å sen så va re en tjej före rå:
2. G: °mm°=
3. V: =>å så gick hon in, å sen va re< vår
4. tur.>så fråga hon, .h ja e du- e du
5. su:r: sa hon,
6. G: °mm°

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	4.	V	.>så fråga hon.,				
1B.	4-5.	V	.h	ja	: e du- e du <u>su</u> :rç	<u>sa</u> hon,	

FIGUR 6.7. Grundtonsförlopp för rad 5, exempel 6:59.¹⁸

På rad 4–5 återger Viveka vad sköterskan på Barnvårdscentralen frågat när Viveka klagat på att väntetiden varit lång: >så fråga hon,.h ja e du- e du *su:rç sa hon. Huvudbetoningen ligger på su:r, och sa hon produceras utan avbrott emellan. Su:r och sa produceras så nära varandra att s:et i sa inte är ett rent s, utan en supradental. Su:r är betonat och har en kraftigt stigande grundton, medan sa hon uttalas med fallande intonation på a:et, och lätt stigande ton på hon.

I exempel 6:60 förekommer den lexikaliserade frasen *så att säga* i slutfasen. I det utdrag som återges här har förhållsledaren precis försökt ta reda på vem av två misstänkta som varit initiativtagare till ett snatteri. Han och den misstänkte har gemensamt kommit fram till att det inte går att säga vem som var hjärnan bakom tillgreppet.

¹⁸ Notera att den här figuren rör sig inom ett intervall av 0–600 Hz, till skillnad från de flesta övriga återgivningarna av grundtonsförloppet, vilka har ett intervall på 0–300 Hz.

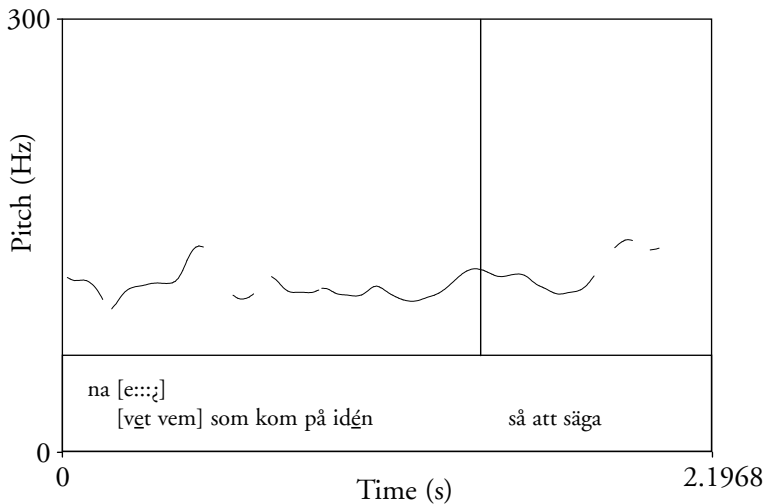
EXEMPEL 6:60. [LTemaK P5 259–266] *Säga* i slutfasen. Prosodiskt projicerat.

Lexikaliserad fras.

P=Polis, förhørsledare; M=Misstänkt, 16–17-årig man.

1. P: du ja skr_iver här då att ni: hjälptes åt å att
2. du inte:
3. M: na[e:::z]
4. P: [v_et vem] som kom på idén så att säga.
5. (1.2)
6. M: (↑°de gjorde vi två°)
7. (1.6)
8. M: man kan väl inte skylla på nån av rom

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	1–2.	P	du	ja	skri _i ver här då att ni: hjälptes åt å att du inte:		
2.	3.	M	na[e:::z]				
1B.	4.	P			[v _e t vem] som kom på idén	så att säga.	

FIGUR 6:8. Grundtonsförlopp för rad 4, exempel 6:60.

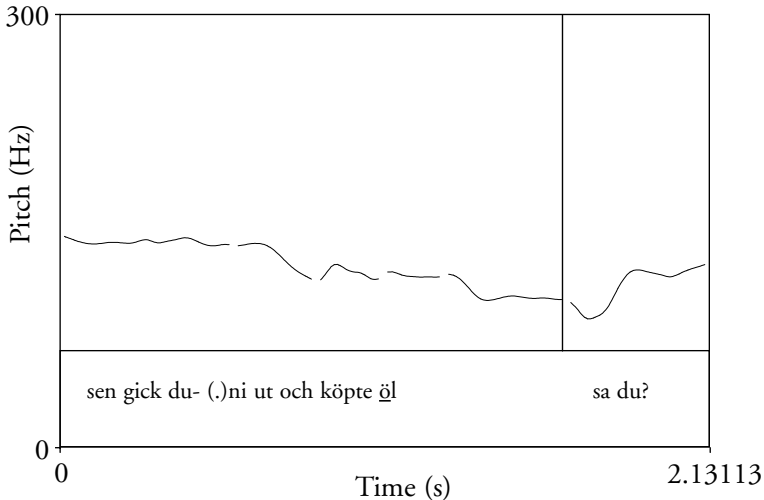
På rad 1–2 och 4 återger förhørsledaren vad han kommer att skriva i förhørsprotokollet, varpå den misstänkte instämmer med en summering på rad 6 och 8. Polisens yttrande på rad 4 avslutas med en betoning på *idén*, vilket medför en grundtonshöjning. Därefter följer *så att säga*, vilket påbörjas på ungefär samma frekvens som *idén*, och sedan sjunker något under produktionen av *så att* för att stiga igen på *säja*.

Exempel 6:61 är ett exempel på indirekt anföring markerat av *säga* i slutfasen. Det anförda går tillbaka på ett tidigare yttrande från den misstänkte. Utdraget nedan följer strax efter exempel 6:60. Här har polismannen börjat undersöka hur pass berusad den misstänkte varit den aktuella kvällen.

EXEMPEL 6:61. [LTemaK P5 274–281] *Säga* i slutfasen. Prosodiskt projicerat. Referat. Hänvisar till vad en närvarande talare sagt tidigare. P=Polis, förhørsledare; M=Misstänkt, 16–17-årig man.

1. P: .hh: pt vet du hur mycke du ha druckit?
2. (1.3)
3. P: sammanlagt sen du:: gick i- (0.2) ja de (0.3)
4. +för du v_a hos M_icke+ på morron sen gick du- (.)
5. ni ut och köpte ö_l sa du?
6. M: mm: ɛ
7. (0.3)
8. P: hur mycke köpte ni d_a rå

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	1–3.	P	hh: pt	vet	du hur mycke du ha	druckit? (1.3)	sammanlagt sen du:: gick i- (0.2)
1B.	3.	P	ja de (0.3)				
1C.	4–5.	P	+för	du	v _a hos M _i cke+ på morron sen gick du- (.)ni ut och köpte ö _l	sa du?	

FIGUR 6:9. Grundtonsförlopp för rad 5, exempel 6:61.

På rad 1 frågar polismannen hur mycket den misstänkte druckit, vilket han inte får något svar på, utan frågan följs av en 1,3 sekunder lång paus, varpå han bygger ut sin tur genom ett turtillägg, *sammanlagt sen du:: gick i-* på rad 3. Därefter påbörjar han en ny tur, *ja de*, som inte fullföljs. Sedan återger han något den misstänkte sagt några minuter tidigare: *+för du va hos M_{icke}+ på morron sen gick du- (.) ni ut och köpte öl sa du?* Detta bekräftar den misstänkte med ett *mm:;*, varefter polismannen går vidare med att fråga om storleken på ölinköpet. Referatytttrandet produceras med kontinuerligt fallande grundton och avslutas med att *öl* betonas. Anföringsmarkören *sa du?* produceras utan någon paus mellan *öl* och *sa*. Grundtonen faller ytterligare något under produktionen av *sa*, och stiger igen under *du*.

6.5.5. *Mena* i slutfasen

Det finns endast tre belägg av *mena* i slutfasen. Precis som för de andra positioneringsverben finns det belägg av syntaktiskt projicerade sistaled (exempel 6:62) men också av *mena* som prosodiskt projicerad anföringsmarkör (se avsnitt 6:7).

I exempel 6:62 visas ett syntaktiskt projicerat sistaled. I utdraget redogör en gravid kvinna för hur man efter hennes senaste förlossning, som skett genom kejsarsnitt, planerat för att hon nästa gång skulle ges möjlighet att föda naturligt.

EXEMPEL 6:62. [LTemaK BU3 592–602] *Mena* i slutfasen. Syntaktiskt projicerat.

K=Den gravida kvinnan; B=Barnmorskan.

1. K: =dom sa på i Sydsta när ja fick Henrik,
2. (.) att nästa gång så skulle dom sätta
3. igå:ng mej två veckor tid[iare:]
4. B: [↑m:m↑] ↑mm↑
5. K: asså innan beräk[nad förlossning,]
6. B: [a: ja förstär] hur du
7. menar, ↑.mm
8. K: för att ja själv skulle kunna (0.3) föda
9. mitt bar[n,] istället för s- kejsarsnitt;
10. B: [mm.]
11. B: ↑mm de: ju rätt klokt.

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1.	6–7.	B	[a:	ja	: förstär] hur du	: menar,	↑.mm

På rad 1–3 redogör den gravida kvinnan för hur man planerat att lösa hennes nästa graviditet. Barnmorskan markerar på rad 4 att hon har uppfattat vad

kvinnan menar, men av allt att döma gör hon det inte tillräckligt tydligt. På rad 5 utvecklar nämligen den gravida kvinnan sitt yttrande genom ett förtydligande inlett med *asså* (jfr Nilsson 2005:147). Barnmorskan signalerar att hon ändå anser sig ha uppfattat vad som avsetts genom att på rad 6–7 markera detta utförligare: *a: ja förstår hur du menar, ↑.mm*. Hon gör detta i överlapp med kvinnans förtydligande, vilket kan tolkas som att hon vill markera att hennes låga grad av respons inte berodde på en låg grad av förståelse.

Ett exempel där *mena* istället används som en form av anföringsmarkör diskuteras i avsnitt 6.7.

6.5.6. Diskussion

De positioneringsfraser som uppträder i slutfasen gör det antingen som syntaktiskt projicerade sistafraser, eller som syntaktiskt icke-projicerade fraser som är prosodiskt projicerade. De prosodiskt projicerade fraserna utgör den mest frekventa varianten av de två. De exempel som diskuteras i det här avsnittet uppvisar några prosodiska drag som är gemensamma för de flesta av de prosodiskt projicerade positioneringsfraserna.

Ett drag som är gemensamt för de positioneringsfraser som inte är syntaktiskt projicerade är att de är betonade i lägre grad än betonade ord i värd-TKE:n. Ett undantag utgörs av det belägg av *säga* som följer på ett citat. Möjligen har det att göra med själva citatformen, eller så är de andra beläggen av positioneringsfraser mer stelnade än *säga* (exempel 6:59).

I många fall – men långt ifrån alla – ligger det en satsbetoning på den betonade stavelsen i det ord som närmast föregår positioneringsfrasen (jfr exempel 6:51, 6:52, 6:54, 6:56, 6:57, 6:59, 6:60 och 6:61). Enda undantaget är exempel 6:53.

En annan systematisk likhet mellan de olika exemplen av syntaktiskt icke-projicerade positioneringsfraser är att den stavelse som föregår positioneringsfrasen är hörbart kortare än vad den normalt är om inte ett ytterligare led projiceras att följa efter.

Dessa prosodiska iakttagelser ligger till grund för vissa resonemang i avsnitt 6.6.

6.6. Efterfasen

Det finns över huvud taget mycket få belägg i efterfasen, inte mer än 29 allt som allt, och inga alls av *veta* eller *mena*.

TABELL 6:1E. De fem mest frekventa verbens fördelning över turproduktionsfaserna, med fokus på efterfasen.

	Förfas		Startfas		Mittfas		Slutfas		Efterfas		Summa
veta	32	14%	12	5%	148	64%	39	17%	–	–	231
tycka	1	1%	8	4%	171	86%	9	5%	9	9%	198
tro	1	1%	8	5%	106	71%	27	18%	8	8%	150
säga	28	22%	6	5%	59	47%	21	17%	12	12%	126
mena	54	75%	4	6%	11	15%	3	4%	–	–	72
Summa	116	15%	38	5%	495	64%	99	13%	29	4%	777

Efterfasen skiljer sig, som har diskuterats ovan, prosodiskt från slutfasen. Schegloff (2000) diskuterar tre former av tillägg i efterfasen. Den första är *next beat increments* (exempel 6:63) och den andra är *post-gap increments* (exempel 6:64). Den tredje varianten av turtillägg som Schegloff diskuterar, *post-other-talk increments*, dvs. turtillägg som produceras efter att någon annan talare bidragit till samtalet, om så endast med en minimal respons, förekommer inte i materialet i samband med de positioneringsfraser jag undersöker. Det finns exempel på att positioneringsfraser produceras i precis överlapp med ett annat yttrande (som exempel 6:70), eller efter att maximalt en stavelse producerats i ett nytt yttrande från en annan talare. Detta är emellertid sannolikt för lite för att man skall kunna dra några säkra slutsatser. Därför behandlas precis överlapp och näst intill precis överlapp som exempel på turtillägg som produceras efter en paus.

Ett exempel på ett turtillägg i form av ett next-beat increment ges i 6:63. Där kontaktar uppringaren Giftinformationscentralen angående sin lille son som har fått i sig lampolja. *Tror du* läggs här till det avslutade yttrandet utan någon märkbar paus emellan värd-TKE:n och tillägget. Till skillnad från de exempel som diskuterades i avsnitt 6.5 föregås positioneringsfrasen här av en stavelse som är tillräckligt lång för att kunna utgöra en sista projicerad stavelse i en TKE.

EXEMPEL 6:63. [UGIC 19242 26–36]. Efterfas. Utan mellanliggande paus. I=Informatör; U=Uppringare.

1. I: [nä ja förstår]
2. I: hur länge kan han ha hållit på; me de här? **tror**
3. du;
4. U: hh kan de ha vart? (1.2) tjugi sekunder eller
5. nånting;
6. ha[n] kröp liksom in, å sen så,
7. I: [mm]

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1.	2–3.	I		hur länge	kan han ha hållit på; me	de här?	tror du;

I exempel 6:64, som också diskuterades i kapitel 2, föregås tillägget däremot av en avsevärd paus. Här producerar Erik *tycker jag* som ett av flera led i efterfasen. En minimal respons från en annan talare förekommer också innan tilläggen produceras.

EXEMPEL 6:64. [GGSM 100–116]. Efterfas. Med mellanliggande paus.
E=Erik; C=Carl; I=Intervjuare.

1. E: >men de e väldigt< lättsmält musik >e re<.
2. C: mhm
3. E: man liksom::
4. (0.4)
5. C: alla kan ju [lyssna >på sån här musik<]
6. E: [a- a:: man behö
7. inte tänka speciellt mycke för å sitta å lyssna
8. på den
9. (0.4)
10. () (°a::°)=
11. E: =egentligen.
12. (0.4)
13. E: tycker jag.
14. (0.8)
15. E: [°faktiskt°.]
16. I: [(°väldigt)](.) lättlyssnat,°
17. E: mmz

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1.	6–9.	E	a- a::	man	behöver inte tänka speciellt mycke för å sitta å lyssna på	den	(0.4)
2.	10.	()	°a...°				
3A.	11.	E					=egentligen. (0.4)
3B.	13.	E					tycker jag. (0.8)
3C.	15.	E					[°faktiskt°.]

6.6.1. Veta i efterfasen

Så som efterfasen definieras i föreliggande arbete förekommer det i det undersökta materialet inga belägg av *veta* som produceras där. Final placering av *veta* förekommer nästan bara i form av yttrandepartikeln *vettu*, som alltid är prosodiskt projicerad, och därmed uppträder i slutfasen (se avsnitt 6.5.1).

De belägg av *jag vet inte* som uppträder som turfinal TKE (exempel 6:35) påminner visserligen på några sätt om positioneringsfraser i efterfasen. Inter-

aktionellt påminner de om de belägg som uppträder i efterfasen då de följer på en möjligt avslutad tur och en kort tystnad framkallad av bristande respons. Trots den interaktionella och sekventiella likheten med efterfasbeläggen väljer jag av syntaktiska skäl att räkna dessa belägg som mittfasbelägg. De kan nämligen pragmatiskt utgöra samtalsbidrag på egen hand och de har en syntaktisk uppbyggnad som är självständig, till skillnad från de belägg som produceras i efterfasen, där syntaxen är parasitisk på värd-TKE:n (jfr kapitel 2). Detsamma gäller även för de övriga positioneringsverben.

6.6.2. *Tycka* i efterfasen

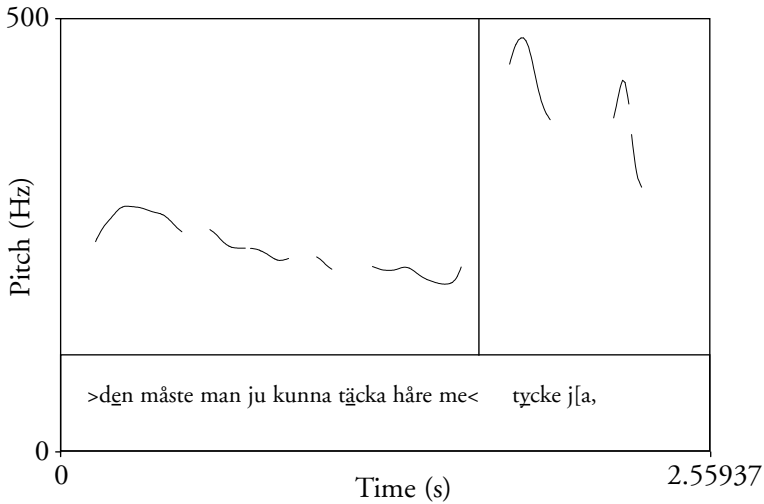
Det finns nio belägg av *tycka* i efterfasen. När *tycka* uppträder i efterfasen är det uteslutande i form av frasen *tycker jag*. Positioneringsfrasen *tycker jag* i efterfasen skiljer sig lite från de andra positioneringsfraserna genom att den tydligt förekommer i två olika betoningsvarianter. I den ena varianten ligger huvudbetoningen på verbet (exempel 6:65 och 6:66), medan betoningen i den andra varianten ligger på pronomenet (exempel 6:67).

I exempel 6:65 har Eva ringt Sylvia för att låna en så kallad ”flintskalleperuk”. Strax före utdraget nedan har Sylvia bekräftat att hennes man har en sådan peruk och att Eva kan få låna den, under förutsättning att ingen i Sylvias familj skall använda den. Sylvia vet inte heller säkert om hon kan hitta peruken. Det här utdraget rundar av topiken om peruken, och den följs av att man går vidare med en ny topik, nämligen att Eva skall klä ut sig till Pippi Långstrumps pappa för en parad.

EXEMPEL 6:65. [UVAT6:A:7 80–84] *Tycka* i efterfasen utan mellanliggande paus. Betoning på *tycka*. Uppskattning/spekulation.
S=Sylvia, svarar; E=Eva, ringer.

1. S: [men den n] (.) >den
2. måste man ju kunna täcka håre me<
3. tycke j[a,]
4. E: [ja] bara ja får bort de liksom
5. värs- [mest fram:me liksom.

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	1.	S	men	den n (.)			
1B.	2–3.	S		>den	måste man ju kunna täcka håre	me<	tycke j[a,]

FIGUR 6:10. Grundtonsförlopp för rad 3, exempel 6:65.¹⁹

På rad 1–3 återknyter Sylvia till ett ämne som avhandlats redan tidigt i samtalet, nämligen vad Eva skall använda flints-kalleperuken till. Sylvias yttrande, *men den n (.) >den måste man ju kunna täcka håre me< tycke ja*, yttras med ett kontinuerligt fallande grundtonsförlopp fram till *me*, där grundtonen stiger något. Där är yttrandet hörbart möjligt slut. Till skillnad från merparten av exemplen på positioneringsfraser i slutfasen finns det ingen betoning på någon av de två–tre sista syntaktiskt projicerade stavelserna, och inte heller är sista stavelsen hörbart kortare än förväntat. När *tycke ja* läggs till görs det med en betydande grundtonshöjning, vilket skiljer de två delarna åt prosodiskt. Det finns ingen hörbar paus mellan *håre me* och *tycke ja*, så eftersom den första delen av TKE:n är hörbart avslutad i och med *me*, motsvarar tillägget här vad Schegloff kallar *next beat increment*, dvs. ett turtillägg som följer efter en möjligt avslutad TKE utan paus. *Tycke ja* överlappas kort av förfasen i Evas yttrande på rad 4.

Till skillnad från i exempel 6:65 finns det en mellanliggande paus i exempel 6:66. Där är Eva på jakt efter ytterligare en peruk, den här gången en ”pippiperuk”. Tidigare i samtalet har Eva fått löfte om att låna peruken, och samtalsdeltagarna har gått vidare till att diskutera paraderna, som de båda är engagerade i. Utifrån vad som har sagts tidigare i samtalet kan man sluta

¹⁹ Notera att den här figuren rör sig inom ett intervall av 0–500 Hz, till skillnad från de flesta övriga återgivningarna av grundtonsförloppet, vilka har ett intervall på 0–300 Hz.

sig till att det förekommer en tävling för bästa kostym i samband med paraden, och i utdraget nedan diskuterar Karin och Eva domarnas bedömningskriterier.

EXEMPEL 6:66. [UVAT6:A:6 99–115] *Tycka* i efterfasen med mellanliggande paus. Betoningen på verbet. Uppskattning/spekulation.
K=Karin, svarar; E=Eva, ringer.

1. K: [vɑ] dom.så att då går dom väl efter
2. vad dom tycker att [eh]
3. E: [vɑ] man har jo- lagt
4. ne[r ja,]
5. K: [ne- (.)] ne- nerlagt arbete [ja,]
6. E: [mm:]
7. jo: de måste ju va de.
8. (0.5)
9. E: [tycker] ja. th
10. K: [() ja:a,]
11. E: heh [bɑ:]rde va så för de har dom ju=
12. K: [()]
13. E: =gjort me dom här större ock:så,
14. K: a:.
15. E: för Lінде har ju alltid gjort me[r](.)=
16. K: [.ha]
17. E: =stort jobb. hh

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1.	6–9.	E	[mm:] jo:	de	måste ju va	de. (0.5)	[tycker] ja. th

Det samtalsutdrag som återges här inleds med att Karin spekulerar i vad domarna kommer att utgå ifrån om många kostymer är väldigt lika (temat är blommor). Hon spekulerar i om domarna kommer att gå *efter vad dom tycker att eh*, vilket avslutas utan att yttrandet slutförs. Eva tar upp tråden på rad 3 och kompletterar Karins yttrande med vad hon uppfattat att Karin avsett: *va man har jo- lagt ner ja*. På rad 4 producerar Karin, i visst överlapp med det sista projicerade ledet, ett kvitto på att Eva har uppfattat henne rätt. Detta gör hon genom att upprepa en del av Evas bidrag till samkonstruktionen plus ett bekräftande *ja*. *Ja*:et överlappas av Evas uppbackning *mm*: på rad 6, vilket följs av Evas medhållande yttrande *jo: de måste ju va de*. Det i sin tur åtföljs av en paus på ca en halv sekund där ingen talare tar turen, varpå Eva lägger till *tycker ja*, samtidigt som Karin påbörjar ett medhållande *ja:a* på rad 10. Båda talarna tar sig in i det outnyttjade talarutrymmet samtidigt, den ena genom att producera ett tillägg till sin tur och den andra genom att producera ett minimalt samtalsbidrag. De gör alltså båda en insats för att föra samtalet vidare och påvisa för den andra att det är hennes uppgift att ta turen. På rad

11 tar Eva åter turen och utvecklar ett argument för att deras slutledning om bedömningskriterierna är riktig, nämligen att det gäller i andra sammanhang.

Exempel 6:65 och 6:66 illustrerar båda hur huvudbetoningen i frasen ligger på verbet. De värd-TKE:er som följs av *tycker jag* uppvisar vissa gemensamma drag. Dels innehåller de ofta något ytterligare positionerande drag; i båda exemplen ovan förekommer ett epistemiskt *måste* i värd-TKE:n. Dels utgör värd-TKE:n i båda fallen en spekulation. I exempel 6:65 består spekulativen i en uppskattning av att den peruk Sylvia och Eva talar om är tillräcklig för det den skall användas till. I exempel 6:66 avslutar talaren en spekulation om bedömningskriterier. En jämförelse med ett exempel på *tycker jag*, med betoningen på pronomenet, visar att värd-TKE:n där har en annan karaktär.

I exempel 6:67 har några väninnor diskuterat en annan kvinnas, Annas, resplaner. I utdraget nedan framkommer det att de är bekanta med Anna i olika hög grad.

EXEMPEL 6:67. [USÅI NF 2:1 147–169] *Tycka* i efterfasen efter paus.

Betoningen på pronomenet. Evaluering.

A=Astrid; B=Beda; C=Cilla; D=Doris.

1. B: .hh v^hnta lite, när kom [hon he:m?]
 2. A: [som hon sa.] hon
 3. hon kommer hem=
 4. C: =i torsdags
 5. A: hon hade en da längre,
 6. B: å hon åkte nu i måndas,
 7. A: ja,
 8. D: mm,
 9. A: visst va hon k^hck?
 10. C: m[m,]
 11. D: [jaha.]
 12. B: (men de va bra,)/(men de e väl bra,)
 13. A: hon e fantastist käck, (.) tycker [ja.]
 14. B: [ja.]
 15. vi ha ju vi ha ju umgåtts mycke:,
 16. A: uhm,
 17. B: ända sen, ända sen Ellen Pettersson,
 18. veittu va:,
 19. A: ja j[ust de]
 20. B: [kursledare,]=
 21. A: .h[ja,]
 22. B: =[så] vi har vari både hos henne (.) å
 23. (.) hos mej å.=

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1.	13.	A		hon	e fantastist	käck, (.)	tycker [ja.]

I de första raderna i samtalsutdraget ägnar sig samtalsdeltagarna åt att diskutera när Anna skall komma hem från sin resa och hur länge hon varit borta. När det samtalsämnet ebbar ut på raderna 7 och 8 initierar Astrid ett topikskifte från Annas resa till Anna själv. Detta gör hon genom att fråga de andra *visst va hon käck?*. Astrids fråga får liten respons – Cilla producerar en minimal respons på rad 10 – medan de andra samtalsdeltagarna snarare fortfarande orienterar sig mot beskedet om Annas resa. Att Astrid gör ett nytt försök att leda in samtalsämnet på Anna genom att upprepa och uppgradera sin positiva evaluering av Anna från *käck* i en fråga till *fantastiskt käck* i ett påstående visar att hon behandlar de andras responser som disprefererade. Efter en mycket kort paus lägger Astrid därefter till *tycker ja*. I visst överlapp med sista stavelsen på Astrids yttrande säger Beda något som kan vara en möjlig orsak till att nästan ingen svarat på Astrids fråga: de andra känner Anna sedan tidigare. Och inte bara känner – de har *umgåtts mycke*, och detta under en längre period (*ända sen...*). Anna är alltså varken någon ny eller ytlig bekantskap. För de övriga samtalsdeltagarna är det alltså ingen nyhet att Anna är *käck*.²⁰ Genom att inte svara behandlar de andra kvinnorna Astrids evaluering av Anna som något problematiskt. Det problematiska ligger sannolikt i Astrids formulering: *visst va hon käck?*. Då hon använder preteritumformen av *vara* hänvisar Astrid inte generellt till Annas goda egenskaper, utan till det intryck hon givit vid ett specifikt tillfälle när de alla träffats. På detta sätt formulerar Astrid frågan som relativt ny kunskap, något anmärkningsvärt. Att Astrid dessutom använder frågeordet *visst* hör också till saken. *Visst* är ett inkluderande frågeord som förväntar ett medhållande svar. När Astrid använder sig av *visst* konstruerar hon sig och de andra som en grupp som är överens om det hon frågar om. Kombinationen av att de alla konstrueras som en grupp och att Astrid efterfrågar en evaluering om ett specifikt tillfälle ligger sannolikt bakom de andra kvinnornas brist på respons. Eftersom de känner Anna sedan länge är det inte anmärkningsvärt för dem att Anna var trevlig vid just det tillfället. De *vet* redan sedan länge att hon är käck. När de inte besvarar Astrids fråga behandlar de Astrids yttrande som problematiskt. Av Bedas yttrande att döma är det inte huruvida Anna är käck eller inte som är problemet, utan snarare att Astrid konstruerat dem som tillhörande samma grupp, en grupp som har gjort en ny bekantskap i Anna.

²⁰ Schegloff (1972:94) diskuterar även frågan som "membership analysis". Han hävdar att man använder sig av olika terminologi beroende på vilken grupp man tillhör. Astrid har här uttryckt sig som om hon tillhör en grupp som känner Anna så väl att man kan uttala sig om hennes goda och dåliga sidor, medan Beda gör bedömningen att Astrid inte tillhör den gruppen i lika hög grad som hon själv. Jfr även Öqvist (2005:107–111).

Till skillnad från exempel 6:65 och 6:66 har positioneringsfrasen i exempel 6:67 betoningen på pronomenet. De skiljer sig också från varandra på så vis att värd-TKE:erna i exempel 6:65 och 6:66 utgörs av spekulationer, medan värd-TKE:n i exempel 6:67 utgörs av en evaluering. Detsamma gäller i de fall där det inte ligger någon fokusbetoning på vare sig verbet eller pronomenet, utan hela frasen är svagbetonad och reducerad, som i exempel 6:64.

6.6.3. *Tro* i efterfasen

Det finns åtta belägg av *tro* i efterfasen. När *tro* uppträder i efterfasen är det uteslutande i konstruktionen *tror jag* (exempel 6:68). Ett av beläggen avviker en aning genom att det är negerat: *tror jag inte* (exempel 6:69). Till skillnad från *tycka*, som i efterfasen både uppträder i direkt anslutning till värd-TKE:n och med en kort paus mellan de två leden, uppträder *tro* endast i direkt anslutning till värd-TKE:n. Att det inte förekommer några andra sorters belägg i korpusen betyder emellertid inte att det inte *kan* förekomma.

I exempel 6:68 arbetar Eva på sina planer för den stundande paraderna. Hon har planerat att låna en häst av sina bekanta Linda och Lisbeth för att måla den som Pippi Långstrumps häst Lilla Gubben, dvs. med svarta prickar på rumpen. Under samtalets gång har Lisbeth uttryckt viss oro för att det inte skall gå att få ur färgen ur pälsen. Eva har försäkrat att det bara är att skölja av, vilket inte lugnat Lisbeth, då det samtidigt framgått att paraderna och kringaktiviteterna antagligen inte är över förrän flera timmar efter att fläckarna skulle tvättas bort, vilket skulle innebära att hästen blir stående kall och blöt.

EXEMPEL 6:68. [UVAT6:A:10 57–62] *Tro* i efterfasen. Utan mellanliggande paus.

L=Lisbeth, ringer; E=Eva, svarar.

1. E: för vi kommer ju'nte åka hem förrns
2. (.)
3. de e slut i parken.vi sex då,
4. ((tuggar på ngt))
5. L: j[a ni] blir kvar så länge,
6. E: [nån gång]
7. E: ja efter ja efter sex blir de väl då.ja
8. vet inte. de brukar väl sluta sex, °tror ja°.
9. L: var katten ska ni göra av hä:sten [(då)?

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	7.	E	ja	efter			
1B.	7.	E	ja	efter sex	blir de väl	då.	
1C.	7–8.	E		ja	vet	inte.	
1D.	8.	E		de	brukar väl sluta	sex,	°tror ja°.

På rad 1–3 berättar Eva när hon planerar att ge sig hemåt efter paraden, *vi sex då*, varefter Lisbeth på rad 5 uttrycker en viss bestörtning över hur länge Evas sällskap kommer stanna kvar på paradområdet med hästen. På rad 3 modifierar Eva klockslaget ytterligare något till *efter sex*, följt av *jag vet inte* (jfr avsnitt 6.4.1) som i sin tur följs av ytterligare en TKE i form av en spekulation, vilket markeras av användningen av adverbet *väl* i *de brukar väl sluta sex*. TKE:n är hörbart prosodiskt avslutad och skiljer sig från de TKE:er som har en positioneringsfras i slutfasen på så vis att sista stavelsen, dvs. *sex*, inte är kortare än vad man kan förvänta sig. *Tror ja* sägs dessutom med lägre röststyrka än omgivande tal och är dessutom fonetiskt reducerat.²¹ Efter att Eva specificerat vilken tid de kommer att åka hem igen, leder Lisbeth åter in samtalet på omhändertagandet av hästen.

6.6.4. *Säga* i efterfasen

Säga förekommer med 12 belägg i efterfasen. Formmässigt förekommer en viss variation: dels uppträder *säga* i sju belägg i kombination med ett pronomen, i första hand 3 pers. pron. eller egennamn, i fraser som *sa han, säger hon* (exempel 6:69 och 6:71), dels finns det fem belägg där *säga* ingår i stelnade fraser som *kan man säga* och *om man säger så* (exempel 6:70), då subjektet nästan alltid utgörs av generiskt *man*.

När *säga* förekommer i en kombination som utgör en evidentialitetsmarkör eller anföringsmarkör är det i samband med citat (exempel 6:69) och indirekt anföring (exempel 6:71).

Precis som andra tillägg i efterfasen uppträder *säga* med större eller mindre avstånd till värd-TKE:n. Det förekommer med en minimal eller ingen paus mellan värd-TKE:n och tillägget (exempel 6:69), men också med en hörbar mellanliggande paus (exempel 6:70 och 6:71).

I exempel 6:69 berättar Per för sin mor Karin om hur en bekant till familjen suttit barnvakt och använt hunden som hjälpreda.

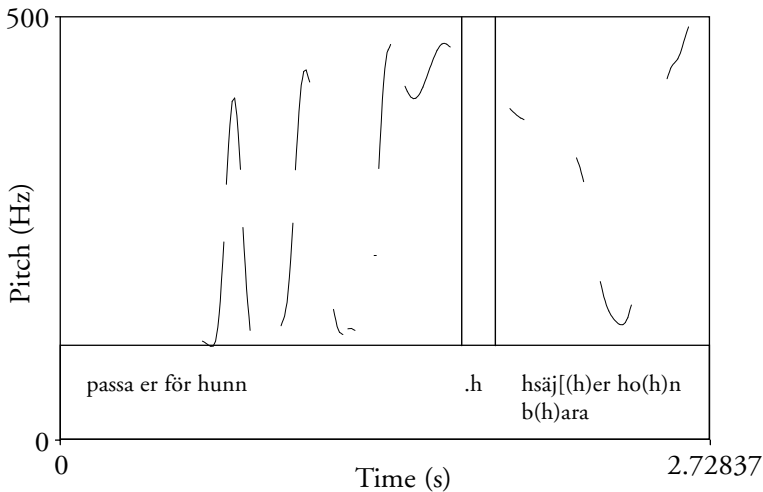
²¹ Grundtonsförloppet för exempel 6:68 återges inte, eftersom signalen är för svag för att ett sådant skall kunna extraheras.

EXEMPEL 6:69. [UGRU7:A:1 244–256] *Säga* i efterfasen. Efter citat. Kort paus/inandning emellan.

P=Per, Karins son; K=Karin, Pers mor.

1. P: [>hehe<] har hon tala om de för
 2. mamm:aɛ
 3. K: ne:
 4. P: nehe hehehe .hh om (h)dom blir för
 5. bråkia dåh hehehe sä(h)jer dom till .h a
 6. då k(h)an (dom) hi .h då: passa er för
 7. hunn. .h hsäj[(h)er ho(h)n b(h)ara, h]
 8. K: [e hahaha] [ha] (°heha haheha°)
 9. P: [a:]
 10. så här ä re, .hhe (.) va he[ter re]
 11. K: [(låg harkling))]
 12. (0.4)

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	4.	P	nehe hehehe				
1B.	4.	P	.hh				
1C.	5–6.	P	om	(h)dom	blir för bråkia dåh hehehe sä(h)jer dom till .h a då k(h)an (dom) hi .h då:		
1D.	6–7.	P		passa	er för	hunn.	.h hsäj[(h)er ho(h)n b(h)ara, h]

FIGUR 6:11. Grundtonsförlopp för rad 7, exempel 6:69.²²

²² Notera att den här figuren rör sig inom ett intervall av 0–500 Hz, till skillnad från de flesta övriga återgivningarna av grundtonsförloppet, vilka har ett intervall på 0–300 Hz.

På rad 1–2 frågar Per om Tora, den som suttit barnvakt, berättat för Karin om hur hon använt hunden i barnvaktandet. Då Karin på rad 3 uppger att hon inte har fått höra berättelsen förut, berättar Per på rad 4–7 hur det hela gått till: om barnen varit alltför bråkiga har Tora hotat dem med hunden: *passa er för hunn*. Ordet *hunn* är betonat och avslutas med en stigton på *n*:et, men en fallande ton på vokalen. För örat låter det som om *hunn* uttalas med fallton, medan mätverktyget registrerar en stigande ton. Vokalen är emellertid inte kortare än förväntat, vilket är en indikation på att TKE:n är möjligt avslutad där. Per använder inte någon tydlig citatröst, men däremot använder han en befallande ton som har med citatets karaktär att göra.

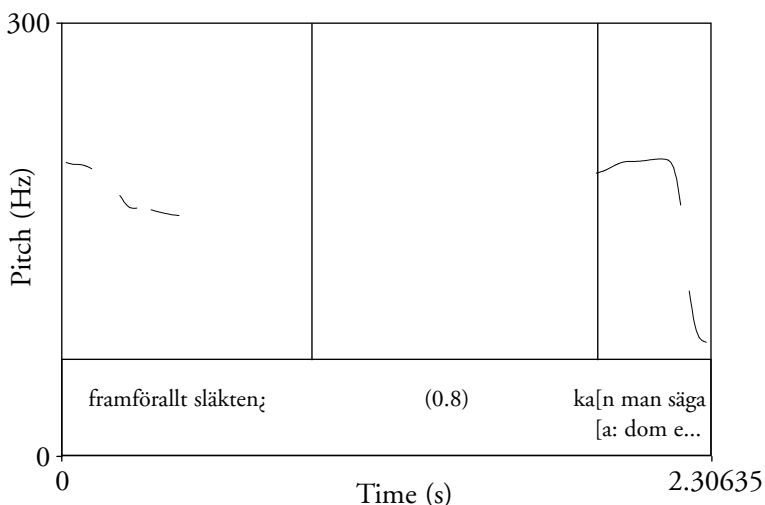
Exempel 6:70 är ett exempel på när *säga* uppträder i efterfasen efter en paus. I samtalsutdraget nedan talar en läkare med en gravid kvinna om att första graviditeten ofta drar över tiden, och att det är viktigt att förbereda sig på att det kan bli så.

EXEMPEL 6:70. [LTemaK B6:4L 183–197] *Säga* i efterfasen. Efter paus. Fast fras.

L=Läkaren; K=Den gravida kvinnan.

1. L: så då e de bra också att man själsligt
2. förbereder >sej lite på att de kanske
3. kan dra över t*id*en< lite grann
4. K: aa. jo men de[har ja gjort:]
5. L: [å framförallt]
6. L: de har du gjort också?
7. K: a:.
8. L: framförallt släkten; (0.8) ka[n man säga,]
9. K: [a: dom] e
10. inte hemma så att [de:]
11. L: [>dom] e inte< hemma nu
12. rå ()
13. K: \$de e jättebra; , dom har semester
14. [al]lihopahh\$[he he]
15. L: [a] [a] låter bra,

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTEFAS	MITTFAS	SLUTEFAS	EFTERFAS
1.	4.	K	aa. jo men	de	[har ja	gjort:]	
	5.	L			[å framförallt]		
2A.	5.	L	[å	framförallt]			
3.	6.	L		de	har du gjort också?		
4.	7.	K	a:.				
2B.	8.	L			framförallt	släkten; (0.8)	ka[n man sägga,]

FIGUR 6:12. Grundtonsförlopp för rad 8, exempel 6:70.

På rad 1–3 sammanfattar läkaren en tidigare diskussion om att man kan förbereda sig *själsligt* för möjligheten att graviditeten drar över tiden. Den gravida kvinnan svarar på rad 4 att hon har gjort detta, och i överlapp med hennes tur börjar läkaren utveckla detta att förbereda sig: *å framförallt*. Hon slutför emellertid inte yttrandet, utan kvitterar istället på rad 6 kvinnans yttrande från rad 4: *de har du gjort också?.* Efter att kvinnan bekräftat detta på rad 7, tar läkaren åter upp det avbrutna yttrandet: *framförallt släkten;.* Där är yttrandet hörbart slut och följs av en 0,8 sekunder lång paus. Därefter lägger läkaren till *kan man säga*. Tillägget produceras med början på en aningen högre grundton än vad värd-TKE:n avslutas med och därefter faller grundtonen hastigt. I nästan fullständigt överlapp med tillägget påbörjar den gravida kvinnan en ny tur, *a: dom e inte hemma så att de:.* Den nästan fullständiga överensstämmelsen i när de två börjar tala efter pausen kan ses som en indikation på att pausen varit så pass lång att båda talarna uppfattat att det varit dags att antingen ta eller fortsätta turen.

Exempel 6:71 är ett exempel på *säga* i efterfas som följer på en längre paus. Samtalsutdraget nedan känns igen från inledningen av exempel 6:69. De fyra väninnorna diskuterar Annas resa.

EXEMPEL 6:71. [USÅI NF 2:1 144–154] *Säga* i efterfasen. Efter paus och bidrag från annan talare. Efter referat.

A=Astrid; B=Beda; C=Cilla; D=Doris.

1. A: å skulle va borta (.) en da längre än
 2. oss, och (0.6) helpan-
 3. D: nu så, nu e de bra. ((till hunden))
 4. A: å ha- eh ha- eh å ba:ra, (.) resan å sånt
 5. här de kosta två tusen se- ingick ingen
 6. mat.
 7. B: .hh vånta lite, när kom [hon he:m?]
 8. A: [som hon sa (nu då).]
 9. A: hon hon kommer hem=
 10. C: =i torsdags
 11. A: hon hade en da längre,

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1A.	4.	A	å ha- eh ha- eh				
1B.	4–6.	A	å	<u>ba:ra</u> , (.) <u>resan</u> å sånt här	de kosta två tusen se- <u>ingick</u> ingen	mat.	
2A.	7.	B	.hh				
2B.	7.	B	<u>vå</u> nta lite,	när	kom [hon	<u>he:m?</u>]	
	8.	A			[som hon <u>sa</u>	(nu då).]	
1C.	8.	A					[som hon <u>sa</u> (nu då).]

På rad 1–2 berättar Astrid om hur länge Anna skulle vara borta, *en da längre än oss*, och vilken sorts resa hon skulle göra (*helpan-*, vilket sannolikt är ett avbrutet *helpension*). På rad 4–6 börjar Astrid att reparera det avbrutna *helpan-* genom *å ha- eh ha-*, vilket hörbart är ett avbrutet *halvpension*. Även detta avbryts emellertid, och Astrid utvecklar istället ämnet genom att redogöra för hur mycket Annas resa kostat. Med utgångspunkt i betoning och användandet av *bara* i *ba:ra*, (.) *resan å sånt här de kosta två tusen* kan man dra slutsatsen att Astrid tycker att priset är väl högt. Tolkningen stärks av att hon också talar om att *se- ingick ingen mat*, vilket står i kontrast till att hon på rad 2 börjar säga att resan skulle vara med *helpension*. På rad 7 initierar Beda en ny topik, nämligen tidpunkten för Annas hemkomst. I överlapp med Bedas yttrande producerar Astrid ett tillägg till sitt yttrande från rad 4–6, *som hon sa (nu)*. *Sa* är starkt betonat. Det här fallet av *säga* i efterfasen är ett tydligt belägg av ”källhänvisning” och gardering, men med två möjliga tolkningar. Den ena är att Astrid på rad 4–6 har uttryckt sig som om hon var väldigt säker på att ingen mat skulle ingå i resan, men genom tillägget sänker den grad i vilken hon

kan hållas ansvarig för yttrandet. Istället lägger hon över ansvaret på Anna, genom att framhålla att detta är en slutsats hon dragit av att Anna inte nämnt någon mat. Den andra tolkningen är att Anna sagt att det inte ingår mat, men att Astrid inte litar på Annas uppgifter, möjligen med utgångspunkt i att resan var dyr.

Mellan värd-TKE:n och tillägget finns en annan talares samtalsbidrag. Då detta inte utgör en respons på Astrids yttrande utan en ny inriktning på konversationen, utgör detta exempel inte ett turtillägg som är ett post-other-talk increment, utan ett post-gap increment.

6.6.5. Diskussion

Det finns två varianter av positioneringsfraser i efterfasen. Dels de som produceras som ett tillägg direkt efter ett hörbart avslutat yttrande, dels de som produceras efter en paus. Av de två varianterna är de där en paus följer på den avslutade TKE:n den mest frekventa, och också den mest lättidentifierade. De belägg som produceras utan hörbar paus mellan värd-TKE:n och tillägget är mycket lika de belägg som uppträder i slutfasen, med en viktig skillnad: de belägg som jag har bedömt som producerade i slutfasen är prosodiskt projicerade, och följer alltså på en syntaktiskt och pragmatiskt möjligt avslutad TKE, som *inte* är prosodiskt möjligt avslutad. De viktigaste indikationerna på detta är tonhöjd och stavelselängd. I synnerhet stavelselängd är avgörande för identifikation av positioneringsfraser i efterfasen, eftersom det ibland kan vara svårt att säkert höra tonhöjds skillnader.

Interaktionellt skiljer sig de två varianterna åt på så vis, att de där värd-TKE:n följs av en paus med bristande turöverlämning används för att återsignalera TBP, dvs. för att återsignalera turavslut. De används för att avsluta turen på ett tydligt sätt (Schegloff 1996:91–92). Det finns evidens för att mottagaren uppfattar en sådan funktion eftersom samtliga exempel följs av talarbyte. Även de belägg som inte föregås av en paus med bristande turöverlämning följs i regel av talarbyte.

Av de tre positioneringsverb som uppträder i efterfasen uppför sig två på ett likartat sätt, medan det tredje avviker något. *Tycka* och *tro* uppträder endast i konstruktionen positioneringsverb + *jag*. *Säga* däremot har en viss variation: det återfinns såväl i fasta fraser som i anföringsfraser. Användningen av *säga* i efterfasen har många överensstämmelser med användningen av *säga* i förfasen. Den stora skillnaden ligger i ordföljden.

Tycka och *tro* uppför sig som sagt på ungefär samma sätt i efterfasen. Den stora skillnaden de två verben emellan ligger i semantiken. *Tro* i efterfasen följer, med undantag för exempel 6:63, på yttranden som utgör spekulationer.

Därigenom har *tro* något gemensamt med de förekomster av *tycka* i efterfasen där verbet betonas (jfr exempel 6:65 och 6:66). De följer båda på spekulationer, vilka markeras som sådana av något annat positionerande uttryck, oftast ett adverb. Semantiskt är *tro* ett uttryck för spekulation och bedömning, medan *tycka* förutom att uttrycka spekulation/bedömning även används i samband med evaluering. I efterfasen skiljer sig dessa båda betydelser åt genom att pronomenet är betonat eller hela frasen svagbetonad då *tycker jag* läggs till en evaluering. Däremot betonas verbet då det läggs till en spekulation/bedömning.

Den rutiniserade användningen av *tycka* och *tro* i efterfasen kan möjligen vara en indikation på att de håller på att grammatikaliseras i efterfasen, till skillnad från *mena* och *veta* som verkar grammatikaliseras i förfasen (jfr avsnitt 6.2.8), något som också Anward (2000) har uppmärksammat. *Säga* uppträder rutiniserat i lika hög utsträckning i båda faserna. Att grammatikalisering från matrissats till diskursmarkör äger rum såväl TKE-initialt som TKE-finalt tyder på att Schifffrins (1987) observation att diskursmarkörer uppträder initialt i en sats eventuellt inte stämmer i svenskan. När positioneringsfraserna rutiniseras finalt är de emellertid inte lika syntaktiskt löst fästa till yttrandet som när de uppträder i förfasen. I slut- och efterfasen anpassas de nämligen till den TKE de läggs till genom att verbet föregår subjektet (jfr Karlsson 2003, Lindström & Karlsson 2005). Därför tvekar jag att kalla dem fullgoda diskursmarkörer. Istället sammanfaller de med vad Lindström (u.a.) kallar *utbyggda diskursmarkörer*, eller Auers (1996:313) *konstituent i förfältet*, men då snarare i *efterfältet* (jfr avsnitt 6.2.8). Fraserna har ännu inte utvecklats till diskursmarkörer, men är eventuellt på väg att göra det.

6.7. Dubblering vid citat

En användning av positioneringsfraser som sticker ut något från mängden är den där citat såväl föregås som följs av en anföringsfras. Det finns inga belägg i materialet där indirekt anföring omgärdas av anföringsfraser. När ett citat föregås och följs av anföringsmarkörer utgör de så kallade *apokoinouer*, dvs. en form av syntaktisk dubblering, där en mening syntaktiskt tar sin utgångspunkt som en struktur och avslutas som en annan (Norén 2005).

De två belägg som diskuteras här är av olika slag. Det ena belägget (exempel 6:72) är ett exempel på hur ett och samma verb används både i inledande och avslutande anföringsfras. Det andra (exempel 6:73) har olika verb i inledande respektive avslutande anföringsfras. I båda exemplen produceras den avslutande anföringsfrasen i slutfasen (jfr även exempel 6:12).

I exempel 6:72 samtalar en gravid kvinna med sin läkare. De diskuterar hur kvinnan kommit i kontakt med mottagningen och hur hon märkt att hon var gravid.

EXEMPEL 6:72. [LTemaK B6:4L 23–35] Dubblering av anföringsfras vid citat. Samma verb.

K=Den gravida kvinnan; L=Läkaren.

1. K: to ja tēsten här för ja visste inte att
2. ja vah me bahrn;=
3. L: =jaså,=
4. K: = för ja hade tä;inkt å beställa tid till
5. dejt; för ja hade så ont [(.) i maglen,
6. L: [(va de ont)]
7. L: i magen?
8. K: a:a (0.2) men 'on eh tjejen sa, .hh a de
9. måste va \$sammanla:gningen sa hon då, \$
10. L: å (.) >då hade du vart< mēnslö:s ett tag
11. eller;
12. (0.7)
13. K: a: [då ja.]

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1	8–9	K	men 'on eh tjejen sa, .hh	a	de måste va \$sammanla:gningen	sa hon då	

På rad 1–5 redogör kvinnan för varför hon från början sökt sig till mottagningen ifråga: hon hade haft ont i magen. När hon sökt läkare för smärtorna hade personalen sagt till henne att det förhöll sig på ett annat vis: *men 'on eh tjejen sa, .hh a de måste va \$sammanla:gningen sa hon då*. Här återges diagnosen som ett citat. Citatet inleds med en anföringsfras i förfasen och avslutas med en anföringsfras i slutfasen. Båda anföringsfraserna innehåller verbet *säga*.

I exempel 6:73 däremot används två olika verb i anföringsfraserna. Där berättar Per för sin mor Karin om sin svärdotters flyttplanering.

EXEMPEL 6:73. [UGRU7:A:1 561–527] Dubbling av anföringsfras vid citat. Olika verb.

K=Karin, Pers mor; P=Per, Karins son.

1. K: =.h när flyttar dom i:n då nu:ç=
 2. P: =nä dom har en må- he:- en hel måna:d på
 3. se:jç
 4. K: ja de har: dom.
 5. P: hon sa de, Marina igår,oj va de mycke har
 6. hänt på en vecka, mena hon på då >å
 7. sådär då så att nu kanske< nu: börjar på
 8. å tån- tycka att nu kanske vi kommer in
 9. te den sista dåç
 10. (0.5)
 11. P: pt.hh ja: sa ja då eh den sista augu:sti
 12. >menar du liksom därå<ç

TUR	RAD	TALARE	FÖRFAS	STARTFAS	MITTFAS	SLUTFAS	EFTERFAS
1.	5–6.	P	hon sa de, Marina igår	oj	va de mycke har hänt på en vecka,	mena hon på då	

På rad 1 frågar Karin när Pers son och svärdotter kommer att flytta in i sitt nybyggda hus. Per svarar på rad 2–3 att paret har *en hel måna:d på se:j*. På rad 5 initierar Per en berättelse om vad Marina sagt om inflyttningen och byggandet. Han inleder med en citatmarkering i form av *hon sa de, Marina igår* i förfasen. Därefter följer själva citatet i start- och mittfasen, följt av *mena hon på då*, som produceras utan avbrott eller någon skillnad i grundton. *Vecka* avslutas med en stavelse som är alltför kort för att kunna utgöra ett sista prosodiskt projicerat led. I förfasen används *säga*, som närmast kan sägas vara någon form av standardanföringsverb. I slutfasen däremot används frasen *mena på*, som är betydligt ovanligare.

Det finns för få belägg på det här fenomenet i mitt material för att några klara slutsatser om dess funktion skall kunna dras. En möjlighet är att det uppträder i kontexter där det som återberättas på ett eller annat sätt är anmärkningsvärt, som ett graviditetsbesked (exempel 6:72), ett emfatiskt uttalande (exempel 6:73) eller ett uttalande från en läkare som går stick i stäv med tidigare rekommendationer (exempel 6:12). Det är i så fall ett medel för talare att dramatisera en berättelse.

6.8. Sammanfattning

Det sker många olika saker i de fem faser jag delar in TKE:n i. I det här kapitlet beskrivs hur de fem mest frekventa positionerande verben uppför sig i respektive fas. De fem verben är *veta*, *tycka*, *tro*, *säga* och *mena*.

Huvudparten av de här verben, 495 av 777, eller 64%, uppträder i mittfasen. Näst vanligast är att de uppträder i förfasen och slutfasen, och ovanligast är att de förekommer i startfasen eller efterfasen.

Av genomgången ovan framgår att flera av de mest frekventa verben över huvud taget inte förekommer turinitialt utom i frågor: *mena* används uteslutande för att återknytta till en tidigare TKE och *tycka* och *tro* förekommer nästan aldrig initialt. *Säga* förekommer däremot ibland initialt, i likhet med *veta*. Kärkkäinen (2003) gör liknande observationer i sitt amerikanska material. Kärkkäinen – som studerar turer och inte TKE:er – finner att epistemiska fraser tenderar att uppträda just inne i längre turer. Hela 60% av beläggen av epistemiska verbfraser i hennes material uppträder turinternt. Däremot inleder de sällan turer (2003:91). Kärkkäinen framhåller att epistemiska fraser som markerar hörsägen utmärker sig på det här viset i ännu högre grad: 84% av beläggen uppträder inne i längre turer. Detta beror på att hörsägen förekommer inne i narrativer, vilka utgör långa turer. Så är även fallet i föreliggande studie. Till skillnad från i det amerikanska materialet, där endast 2,5% av beläggen är turfinala, är det i svenskan inte helt ovanligt att positionerade fraser används för att avsluta turer och markera att talarbyte är relevant. I båda språken är det alltså en medial position som är vanligast, men på svenska finns det en större tendens än i amerikansk engelska att avsluta turer med hjälp av positioneringsfraser.

De olika verben uppför sig lite olika i fråga om var de har en benägenhet att uppträda. *Mena* är det enda av verben som inte i första hand förekommer i mittfasen. Majoriteten av beläggen av *mena* återfinns istället i förfasen. *Tycka* och *tro* däremot uppträder ytterst sällan i förfasen, med endast ett belägg vardera. Distributionen är ojämn även i slutfasen och efterfasen. I slutfasen finns endast några få belägg av *tycka* och *mena* och i efterfasen finns det över huvud taget inga belägg av *veta* och *mena*. Distributionen hänger samman med i vilka faser de olika verben uppvisar rutinerade former. *Mena* uppträder rutinerat i förfasen i form av *jag menar* som inleder specificeringar och förklaringar. *Tycka* och *tro* däremot uppträder i rutinerad form i TKE-final position i slutfasen och efterfasen i form av *framför allt tycker jag* och *tror jag*.

Veta, som är den mest frekventa av de positionerande verbfraserna, uppträder alltså i första hand i mittfasen och inte alls i efterfasen. Det är ungefär lika frekvent i förfas som i slutfas. I förfasen är *veta* det verb som varierar mest. Det används för att: 1) inleda ett sökande efter bekräftelse från en an-

nan talare, 2) inleda en försäkran om ett visst förhållande, samt 3) för att sammanfatta en sidosekvens och därmed förbereda för en återgång till huvudtopiken. En negerad variant, *jag vet inte*, används också i förfasen efter otillräcklig respons från de andra samtalsdeltagarna. När *veta* uppträder i startfasen används det endast som medel för att efterfråga information som en annan talare sitter inne med. *Veta* används inte i konditionalsatser. Däremot används det vid ett tillfälle, i exempel 6:19, i en fråga som *inte* är informationssökande, utan som snarare är av retorisk karaktär. Mittfasen är den fas där *veta* är mest frekvent. Hela 64% av beläggen av *veta* återfinns där, och ca två tredjedelar av dessa är negerade. Precis som i förfasen är *veta* mycket varierat i mittfasen. Här uppträder det i inte mindre än fem varianter: 1) som påstående, 2) som negerat påstående, 3) som indirekt fråga, 4) som utvidgad diskursmarkör och 5) som responsyttrande. I slutfasen uppträder det antingen syntaktiskt projicerat eller i form av ett prosodiskt projicerat *vettu*.

Det finns en viss variation i fråga om vilket pronomen *veta* uppträder med, beroende på var i turen det produceras. Som nämndes ovan uppträder *veta* i slutfasen framför allt i form av yttrandepartikeln *vettu*. Även i förfasen uppträder *veta* framför allt tillsammans med 2 pers. pron. *du*, då i form av *du vet/vet du*. I några enstaka fall förekommer det också i konstruktionen *jag vet inte*. Även i startfasen är det *du* som utgör subjekt, medan det i mittfasen nästan uteslutande är 1 pers. pron. *jag* som är subjekt, med enstaka belägg av generiskt *man*. Det finns alltså en tendens att *du* utgör subjekt i turövergångsområdet och i frågor, medan det är talaren själv som utgör subjekt – eller åtminstone kan inkluderas i subjektet – i mittfasen.

Till skillnad från *veta* uppträder *tycka* knappt alls i förfasen; det finns endast ett sådant belägg. I startfasen däremot uppträder *tycka* i tre varianter: som inledning till ett frågeformat yttrande, som inledning av en konditionalsats samt som inledning till ett frågeformat yttrande som utgör en respons på en komplimang. *Tycka* är det av positioneringsverben som är mest frekvent i mittfasen. Hela 84% av beläggen av *tycka* återfinns där. I mittfasen har *tycka* ett förhållandevis stort propositionellt innehåll och förekommer dels i evalueringar, dels i spekulationer/bedömningar, samt i form av checkningsfrågor. I slutfasen utmärker sig *tycka* genom att det inte finns några belägg där det är syntaktiskt projicerat; samtliga belägg är prosodiskt projicerade *tycker jag*. Även i efterfasen är *tycker jag* den enda kontexten som *tycka* uppträder i.

Det är i första hand talaren själv som utgör subjektets referent i samband med *tycka*. Det är bara i startfasen som 2 pers. pron. *du* används i någon högre grad. Det förekommer även i några fall i checkningsfrågor i mittfasen. *Tycka* används alltså nästan uteslutande i samband med egofora subjekt.

Precis som *tycka* är *tro* mycket ovanligt i förfasen. Det finns bara ett sådant belägg. I startfasen däremot uppträder *tro* i två varianter: dels i informations-

sökande frågor, dels i bekräftelsesökande frågor. I mittfasen används *tro* framför allt i yttranden där propositionen i princip är verifierbar, men det finns ett avvikande belägg där yttrandet snarare utgörs av en evaluering. I slutfasen finns det endast ett belägg av syntaktiskt projicerat *tro*, medan merparten av de resterande beläggen utgörs av prosodiskt projicerade *tror jag*. Det finns även enstaka belägg av *tror du* i slutfasen. I efterfasen förekommer *tro*, i likhet med *tycka*, framför allt i uttrycket *tror jag*.

Liksom *tycka* samförekommer *tro* nästan enbart med subjekt i form av 1 pers. pron. *jag*. Endast i startfasen betecknar det mest frekventa subjektet någon annan än talaren. Även *tro* är alltså ett verb som företrädesvis tar egofora subjekt.

Säga används som anföringsmarkör för att markera att ett yttrande är antingen ett citat eller ett referat. När *säga* uppträder i förfas, slutfas eller efterfas kan det inleda eller avsluta såväl citat som referat, men i mittfas kan det endast inleda referat, då en position i mittfasen kräver att verbet är syntaktiskt anpassat till den anförda meningen, vilket är uteslutet vid citat. *Säga* skiljer sig från *veta*, *tycka* och *tro* genom att endast knappt hälften av beläggen återfinns i mittfasen. Istället är det något vanligare att *säga* uppträder i förfasen. Till skillnad från de övriga positioneringsfraserna, som i första hand rör funktioner av evaluerande eller uppskattande/bedömande natur, används fraser där *säga* ingår nästan uteslutande för att markera evidentialitet, dvs. för att ange källan för ett påstående. Detta hör ihop med att *säga* framför allt tar subjekt som inte är egofora.

Även *mena* skiljer sig från de övriga verben. Till skillnad från de övriga återfinns nämligen majoriteten av beläggen i förfasen. *Mena* förekommer aldrig – förutom i frågor – i en turinitial TKE, och i *mena:s* semantik ligger att det återkopplar till något som sagts tidigare. I förfasen använder talarna *mena* dels för att självreparera, dels för att initiera en förklaring av något som sagts tidigare. I startfasen ingår *mena* i två sorters frågor: dels frågor som eftersöker någon form av information om något som nämnts tidigare, dels i en fråga som utgör andraled i en sekvens bestående av en komplimang som följs av ett kvitto på komplimangen. Inget av beläggen av *mena* ingår i en konditional-sats. När *mena* uppträder i mittfasen är det i samband med förklaringar och klargöranden, såväl självinitierade som annaninitierade sådana. Det finns endast några få belägg av *mena* i slutfasen och inga alls i efterfasen.

Mena har företrädesvis 1 pers. pron. sing. som subjekt i förfasen, men i startfasen och mittfasen är det framför allt 2 pers. pron. *du* som utgör subjekt. Även om också *mena* är ett verb som framför allt tar egofora subjekt sker det alltså på ett annat sätt än för *veta*, *tycka* och *tro*. *Veta* uppträder ofta med *du* som subjekt i förfas och efterfas, och alla tre verben tar nästan uteslutande *jag*

som subjekt i mittfasen. Med *mena* är det tvärtom: *du* förekommer som subjekt i mittfasen, medan *jag* utgör subjekt i förfasen.

Studiet av positioneringsfrasernas distribution i turfaserna har även resulterat i några iakttagelser om prosodi och vad det är som avgör att samtalsdeltagare kan avgöra att ett yttrande är prosodiskt möjligt slut eller ej. Betoning och vokallängd har visat sig vara betydelsefulla ledtrådar i sådana bedömningar.

I det här kapitlet har fasschemat använts för att illustrera och framhäva turrens förlopp. Fasschemat har framför allt bidragit med att åskådliggöra och fokusera företeelser som t.ex. talarnas ansträngningar för att starta eller avsluta en tur eller TKE, regelbundenheter vid avbrott, samt omstarter.

En del av belägen har även diskuterats utifrån deras sekventiella position och funktion. Detta har varit viktigt för att avgöra vilken typ av yttrande positioneringsfrasen i fråga ingår i. I kapitel 6 har sekvenserna och funktionerna emellertid framför allt fungerat som illustration. I kapitel 7 blir de istället huvudsaken.

7. Positioneringsfrasernas funktioner

Kapitel 6 behandlade framför allt distributionen och användningen av positionerande fraser *inom* turerna. Här diskuteras istället i vilka interaktionella kontexter fraserna uppträder och hur de uppträder *sekventiellt*.

Det här kapitlet är uppdelat i tre delar: en som behandlar frasernas *tur-orkestrerande funktioner* (avsnitt 7.2), en som behandlar frasernas *relationella funktioner* (avsnitt 7.3), och en som behandlar deras *semantiska funktioner* (avsnitt 7.4). Fraserna är multifunktionella, vilket innebär att varje instans av en fras kan uppbära flera av funktionerna samtidigt. Var och en av fraserna har potential för flera av de användningar som beskrivs här, men kontexten avgör vilka funktioner som realiseras.

7.1. Sekvenser

Som nämndes i kapitel 2 är samtal sekventiellt uppbyggda, av turer som avlöser varandra (Sacks m.fl. 1974). I det här arbetet avses med sekvens (minst) två talares turer som följer på varandra. För att de skall räknas som en sekvens skall de ha ett strukturellt och innehållsmässigt samband. De två leden skall alltså ha ett samband inte bara genom *vad* som sägs, utan också genom *hur* det sägs. Typiska sekvenser är *närhetspar*, där t.ex. en fråga som följs av ett svar eller en hälsning som återgäldas. Sekvenser måste emellertid inte utgöras av närhetspar. Schegloff (1992a:201) menar att berättelser utgör den kanske största gruppen sekvenser som inte är närhetspar. Berättelser utgörs av treledade sekvenser: ett inledande led där talaren annonserar att han/hon tänker berätta något, ett led som består av själva berättelsen och ett sista led där en annan talare kommenterar berättelsen (Sacks 1974, 1992:3–11). En del av de

sekvenser som beskrivs nedan utgör närhetspar, medan andra utgör andra former av sekvenser. Flera av sekvenserna är uttryck för strategier som står till talares förfogande för att hantera preferensstrukturer och glapp i turtagningen (jfr avsnitt 2.2.1).

I exemplet nedan, som är hämtat från exempel 6:27, ringer en man till Giftinformationscentralen från ett dagis för att fråga hur man skall agera om ett barn eventuellt har svält gullregnsfrön.

EXEMPEL 7:1. [UGIC 16634 69–73] Fråga-/svarssekvens.

I=Informatör; U=Uppringare.

1. A I: säjer han själv att han har svält nåt?
2. (0.4)
3. B U: ne:j han har (vari fram å) prata me han å han har
4. spotta ut de å när hon upptäckte de så (hade
5. han), .hhh [(.) spotta ut,]

På rad 1 frågar informatören om barnet som eventuellt har svält fröna själv menar att han har gjort det, och på rad 3–5 besvarar uppringaren frågan efter ett ögonblicks tvekan. En sådan fråga-/svarssekvens kan representeras såhär i en uppställning (jfr också kapitel 6)¹:

SEKvens 7:1. *Fråga-/svarssekvens.*

T1 A: fråga

T2 B: svar

T1 och T2 står för ”talare 1” respektive ”talare 2”. A respektive B representerar de olika led en sekvens består av. I det här fallet består sekvensen av två led, en fråga och ett svar. I förekommande fall kan några led upprepas flera gånger innan sekvensen förs till ett slut.

Givetvis finns det många sekvenser där det ingår positioneringsfraser som inte diskuteras här. Här ligger fokus på sekvenser som framträder som särskilt utmärkande eller frekventa i materialet. Sekvenserna samlas i bilaga 3.

¹ I kapitel 6 diskuteras informationssökande respektive bekräftelsesökande frågor. Både sorterna är instanser av fråga-/svarssekvenser.

7.2. Turorkestrerande funktioner

Med turorkestrerande funktioner avser jag tillfällen då positioneringsfraser används som medel för att inleda, avsluta eller fortsätta en tur, t.ex. genom att signalera att en tur är avslutad. När positioneringsfraser utför turorkestrerande funktioner återfinns de framför allt i förfasen och i slut- och efterfasen. Då dessa faser har en väl dokumenterad funktion för turtagningen (jfr kapitel 2, 4 och 5) är det en naturlig följd att de funktioner vi återfinner här också har det. De användningar som beskrivs nedan är av samtalsstrukturerande karaktär.

7.2.1. Inledare

Det är förhållandevis vanligt att positioneringsfraser ingår i ”förstayttranden”, dvs. yttranden som inleder ett nytt samtalsämne. Positioneringsfrasen används då som ett medel för att föra in diskussionen på en ny topik. Ett sätt att föra in samtalet på ett nytt ämne eller delämne är att berätta något man känner till eller har fått information om.

När man använder den här metoden för att inleda ett nytt samtalsämne gör man det i tre led:

SEKVENNS 7:2. *Att inleda ett nytt samtalsämne.*

T1 A: påstående + positioneringsfras som uttrycker evidentialitet

T2 B: bekräftelse

T1/2 C: utveckling av topiken

Det första ledet utgörs av ett påstående och en hänvisning till att det finns en källa till det som sägs. Därefter bekräftar vanligen en annan samtalsdeltagare antingen genom att instämma i påståendet eller genom att uppmuntra T1 att berätta mer. Därefter följer själva berättelsen. I den schematiska återgivningen av sekvensen ovan finns det en möjlighet för såväl T1 som T2 att vara den som producerar led C. Det beror på att T1 ibland inleder ett nytt ämne som i första hand rör T2. I sådana fall är det T2 som producerar led C (jfr exempel 7:3).

I exempel 7:2 berättar Astrid att hon har hört att Anna, som inte är med vid kafferepet, skall åka till Norge. Tidigare i samtalet har de talat om en resa några av samtalsdeltagarna gjort tillsammans. Samtalets huvudämne är alltså för tillfället *resor*.

EXEMPEL 7:2. [USÅI NF 2:1 134–142] Inleder nytt ämne. T1 om tredje part.
A=Astrid; B=Beda; C=Cilla.

1. A A: *ja:h*, ja du. ((*dröjande)) (0.6) ja
2. hörde, va heter hon eh (0.6) Anna eh, Anna e:h?
3. B: Nordl~~in~~ger?
4. A: Nordl~~in~~ger, hon åkte ju ti- i må:ndas,
5. åkte hon ju till No:rge?
6. B C: ja:, de sa hon,
7. B: ()
8. C A: å skulle va borta (.) en da längre än
9. oss, och (0.6) helpan-

På rad 1–5 presenterar Astrid det nya ämnet, led A. Därefter bekräftar Cilla Astrids uppgifter genom att tala om att hon också har hört om Annas resa. Därefter, på rad 8, utvecklar Astrid det nya samtalsämnet genom att börja berätta detaljer om Annas resa.

I exempel 7:3 är det däremot T2 som producerar led C. Där inleder Viveka sekvensen genom att tala om att hon har fått reda på att Gerda har varit på resa.

EXEMPEL 7:3. [UMOL1:A:4 4–11] Inleder nytt ämne. T1 om T2.
G=Gerda, ringer; V=Viveka, svarar.

1. G: [tjena:] har ni kommi hem nu
2. från (.) semestrar å liknande?
3. V: =ja: nu så,
4. G: nu å re klart,
5. A V: nu å re klart.å du har vari ute å rest
6. hörde ja?=-
7. BC G: =a: ja har vart öh:: >ska vi se här< ja
8. vart i Sy:dsta?

På rad 7 bekräftar Gerda riktigheten i vad Viveka hört, och börjar berätta om var hon har varit.

Exempel 7:2 och 7:3 har det gemensamt att talaren introducerar ett samtalsämne som inte rör henne personligen. Istället rör informationen en annan samtalsdeltagare eller en tredje part. När man talar om en andra eller tredje part är sannolikheten för att den man talar med redan känner till det man vill tala om relativt stor. Leder man istället in samtalet på något man själv har gjort eller har förstahandsinformation om, har man ofta tämligen god insyn i om den man talar med rimligen kan känna till det man berättar. I sådana fall använder man sig inte av evidentialitetsmarkörer. Istället använder man sig av någon form av *nyhetsmarkör*, dvs. en sorts flaggning från talarens sida om att det är dags att höra upp eftersom ny och anmärkningsvärd information är på

väg. I exempel 7:4 är det *vettu* som används som nyhetsmarkör. Viveka och Gerda talar om Vivekas son.

EXEMPEL 7:4. [UMOL1:A:4 26–39] Inleder nytt ämne. T1 om T1.

G=Gerda, ringer; V=Viveka, svarar.

1. G: a: ja ja j[a] han ä (.) stor nu förståsζ=
2. V: [°.hja°]
3. G: =[ha]r han vuxi(t) mycke?
4. V: [°pt-°]
5. A ja gan:ska, vi va- vi va ju- a de va ju
6. en cirkus i förrgår, då va vi ju ti BVC
7. [vettuζ]
8. B G: [nej] men Gu[↑]d, får ja(h) (h)höraζ ((ivrigt))
9. C V: pt a: de va ju rena cirkusen.h
10. G: v[a va re då råζ]
11. V: [först-] först- ja vi hade en tid
12. klockan två va?=
13. G: =mm

På rad 5–7 introducerar Viveka ett nytt delämne, nämligen ett besök på Barnavårdscentralen. På rad 8 uppmanar Gerda Viveka att berätta mer, vilket hon gör på rad 9. När man berättar något som har stort nyhetsvärde har led B något annorlunda karaktär än i exempel 7:2 och 7:3 ovan. Där bekräftar T2 riktigheten i led A. I exempel 7:4 däremot bekräftar T2 snarare att ämnet är nytt och att T1 skall utveckla det.

Ett annat exempel på inledare är de lite mer komplicerade *frågeförberedande sekvenserna* (eng. *preliminaries to preliminaries* eller *pre-pre*, jfr Eriksson 1997:70, Lindblom & Lindström 2003, Schegloff 1980). Sekvenser med frågor e.d. som föregås av förberedande sekvenser som innehåller positioneringsfraser följer ett mönster som ser ut såhär:

SEKvens 7:3. *Förberedande sekvenser.*

- T1 A: förberedande replik
- T1 B: bakgrundsberättelse
- T1 C: fråga
- T2 D: svar

En förberedande replik utgörs typiskt av ett frågeformat yttrande som t.ex. *Får jag fråga dig en sak?* Ett sådant yttrande kallas förberedande eftersom det pragmatiskt inte utgör en fråga: man kan i vardagligt tal inte svara *nej* på en sådan fråga annat än på skämt. Som Schegloff (1980) framhåller följs den förberedande repliken inte av själva frågan, utan istället av en berättelse som ut-

gör bakgrunden till det man vill fråga om. Detta utgör led B. Först i led C ställs själva frågan, varefter en annan talare kan välja att svara.

I det här materialet används ofta *undra*² i konstruktionen *jag undrar* som förberedande replik. Detta illustreras i exempel 7:5. När presentationen är över i början av rad 11 börjar Viveka förklara sitt ärende, nämligen att förhöra sig om huruvida det är möjligt att få plats på hundpensionatet.

EXEMPEL 7:5. [UMOL2:A:18 1–17] Förberedande replik.

B=Berit, svarar; V=Viveka, ringer.

1. B: Be:rit Svantessonç
 2. V: mm hej Viveka Valander heter ja,
 3. B: ja hejç
 4. V: du ja bor på Skattebo? pt=
 5. B: =mm=
 6. V: =å: >vi har två hundar, Sotis å My:ç som
 7. har vari hos e:r nån[gång fö:rut,]
 8. B: [ja↑] precis ja ja:ç=
 9. V: =då vet du vem ja e v[aiç]
 10. B: [ja]jamensa:n
 11. A V: a va bra: (pt) .h du ja undrar eh
 12. B v- vi ska åka till Fin:la:nd i hel:gen,=
 13. B: =j[a]
 14. C V: [>j]a undrar< finns de plats på
 15. pensiona:te[tç]
 16. D B: [de] gör de nu hörrö,
 17. V: de gör deç

Genom sitt *(pt) .h du ja undrar eh* förbereder Viveka att hon kommer att göra en förfrågan av något slag. Hon avbryter sig emellertid, och förklarar bakgrunden till att hon ringer: hon skall åka till Finland över helgen. Genom att förklara orsaken till att hon ringer, nämligen att hon skall ut och resa, ger hon sitt samtal validitet (hon kan inte ta med sig hundarna), samt talar om under vilken tidsperiod hon är i behov av att hysa in sina hundar hos Berit (över helgen). Det är en känslig sak att begära saker, även om man som här begär något som erbjuds: Berit måste ana varför Viveka ringer. De är inte bekanta med varandra, Viveka har etablerat deras kunskap om varandra genom sina hundar, och Berit förestår ett hundpensionat. En rimlig slutledning är att Viveka vill lämna sina hundar hos Berit en tid. Trots detta ger sig inte Viveka direkt in på att fråga om det finns plats på pensionatet under en viss tid, utan hon delger Berit en bakgrundshistoria först. Denna innehåller en tidsangivelse som ger Berit en möjlighet att genast säga att pensionatet är fullbelagt eller

² *Undra* diskuterades inte i kapitel 6 eftersom det inte tillhör de fem mest frekventa verben. Verbets frekvens anges emellertid i tabell 6:1.

att det finns plats, innan Viveka behöver framföra sin begäran. Berit tar emellertid inte turen, utan producerar endast en fortsättningssignal, *ja*, på rad 13. Viveka påbörjar då på nytt ett yttrande där hon upprepar den förberedande frasen i förfasen: >*ja undrar*< *finns de plats på pensionatet*?. Berit svarar på rad 16 genom att bekräfta att det finns plats. I det material som används här är det typiskt att positioneringsfrasen i A även upprepas i C som en form av fingervisning om att bakgrundsberättelsen inte kommer att utvecklas mer.

I en del fall saknas emellertid led C. Det finns alltså en annonsering om att en fråga kommer att ställas, en bakgrundsberättelse produceras och en annan talare orienterar sig mot led A och B som om de vore en fråga genom att besvara den fråga som ännu inte ställts. Det gäller framför allt i situationer där kontexten på ett eller annat vis avgör att den aktivitet som pågår är frågeställande och rådfrågande. Exemplet nedan är inledningen till ett samtal till Giftinformationscentralen. En kvinna ringer och är orolig eftersom hennes dotter har druckit AD-droppar direkt från flaskan.

EXEMPEL 7.6. [UGIC 19541 1–21] Förberedande replik. Utan led C. Frågan föregrips.

I=Informatör; U=Uppringare.

1. ((ringsignal))
2. I: giftinformation, jourhavande apotekare?
3. A U: ja:a hejsan. *ja undrar* (.)
4. B ja har en *dotter* som e två (.)år,
5. I: mm
6. B U: å hon har drucki lite *AD-* (0.4) droppar
7. I: *AD-droppar* [jaa,]
8. U: [jaa,]
9. I: e de dom här *ACOs* på tjuvfem milliliter?
10. U: ja, [(.)] dom här *vattenlösliga*,
11. I: [mm]
12. I: ja, å hur mycke kan hon ha druckit då
13. U: jaa (0.4) ja *vet* int-. de e *inte* så mycke, (0.2)
14. de e inte:, ja kanske en *halv* centimeter där i
15. flaskan då,
16. I: *halv centimeter*, e de [ja va ska] man säga e de =
17. U: [en halv]
18. I: =*mindre* än en femtedel av flaskan
19. (1.0)
20. U: vi får *se* nu då (3.0) ja, de ä de.
21. D I: de ä de ja, då behöver man inte göra nånting
22. *alls*
23. U: *nähä*

Efter hälsningsfraserna på rad 2–3 initierar uppringaren en frågesekvens genom att säga *ja undrar*?, vilket på rad 4–7 följs av en bakgrundsberättelse, led B. Informatören ställer sedan frågor om bakgrundsberättelsen fram till och med rad 20 för att få tillräcklig information för att kunna göra en bedöm-

ning. Därefter ger han sin bedömning, att man inte behöver göra något alls, utan att uppringaren egentligen har frågat efter den informationen. Led C utelämnas alltså här, sannolikt eftersom informatören börjar ställa frågor om bakgrundsberättelsen. Genom att göra det visar han att han har förstått vad det hela rör sig om och har börjat arbeta på en rekommendation.

Det finns även exempel på hur den som har som uppgift att besvara frågor *inte* föregriper själva frågan, utan inväntar att frågan skall ställas. Då kan det ibland uppstå situationer som i exempel 7:7. Där ringer en person för att fråga om det är farligt att få kvicksilver på sig.

EXEMPEL 7:7. [UGIC 16580 1–12] Förberedande replik. Utan led C. Frågan föregrips ej genast.

I=Informatör; U=Uppringare.

1. I: giftinformatio:n, jou:rhavande apotekare:ç
2. A U: ja: hej, (.) ja h- (.) >grunner på en sak< för ja
3. B har (0.8) ja har s- hållt i en: (0.3) sån här
4. (0.3) pt >va heter de:ç
5. (0.5) hh kvicksilvertermometer:ç
6. I: mm,
7. U: å så hade ja sönder'en i ha:nna:ç
8. I: mm"
9. B2 U: å så eh (0.6) >ja vet inte< de blödde jämt.
10. (0.6) de va inte möe egentlien, men ja grunner,
11. D I: men man blir inte förgiftad:ç
12. (0.3) utav att om den här skulle gå sönder
13. i handen på dej, även om du nu skulle
14. få ett litet skärsår.

På rad 2 meddelar uppringaren att hon ringer för att få svar på något hon funderar på. Detta utgör led A. Därefter, på rad 3–7, producerar uppringaren led B, bakgrundsberättelsen. Under bakgrundsberättelsen får informatören reda på att anledningen till samtalet är att en kvicksilvertermometer har gått sönder i handen på uppringare. De två samtalsdeltagarna förefaller ha olika uppfattning om i hur hög grad informationen är tillräcklig för rådgivningssituationen. På rad 8 hade informatören kunnat säga något om hudkontakt och kvicksilver, men det gör hon inte. Hon verkar alltså inte uppfatta bakgrundsberättelsen som avslutad. Det verkar däremot uppringaren göra. Hon tvekar nämligen på rad 9 innan hon efter en paus uppgraderar sin berättelse en liten aning: det var inte bara så att hon fick kvicksilver på huden – hon hade också ådragit sig ett öppet sår när termometern gick sönder. Efter uppgraderingen och ytterligare en paus nedgraderas berättelsen igen och avslutas genom en upprepning av den inledande positioneringsfrasen. Detta kallar jag här B2. Först därefter ger informatören ett svar på den implicita frågan. De många tveckmarkörerna och nedgraderingarna på rad 9–10 kan tolkas som

tecken på att uppringaren ser det som disprefererat att explicit behöva tala om vad hon vill fråga.

7.2.2. Utveckling

Det jag här kallar *utveckling* är en funktion som dels förekommer i TKE:er som inte uppträder som första-TKE:er i turer, dels som turtillägg. Det är en funktion som vissa av verbfraserna kan ha när de uppträder i förfasen. Då syftar de till att markera att det som följer är en vidareutveckling av något som sagts tidigare. *Mena* har nästan alltid den här funktionen då det uppträder som diskursmarkör i förfasen. Utvecklingar som innehåller positioneringsfraser ingår i fyrledade sekvenser som ser ut ungefär såhär:

SEKVENNS 7:4. *Utveckling.*

- T1 A: påstående
- T2 B: minimal eller ingen respons
- T1 C: *jag menar* + utveckling av A
- T2 D: respons

Det första ledet består av ett påstående från T1, vilket följs av ett B-led som utgörs av en minimal eller ingen respons. I led C producerar T1 en utveckling av led A inledd med *jag menar*. Sekvensen avslutas med att T2 ger tillräcklig respons i led D. Led B och C kan upprepas tills T2 producerar led D.

I utdraget nedan diskuterar väninnorna Eva, Beata och Lisa vad man skall ha kändisar till. Tidigare har man konstaterat att kungahuset möjligen inte är så användbart, vilket har lett till att gruppen gemensamt skrattat. Samtalsdeltagarna äter middag samtidigt som de pratar, vilket bör tas med i beräkningen när man tittar på pausernas längd. Samtalstempot är emellertid högt, trots att man äter.

EXEMPEL 7:8. [GGruppsam 307–326] Utveckling.

Ev=Eva; B=Beata; L=Lisa; El=Eleonora.

- 1. A Ev: [jag tycker] att man ska ha kändis-
- 2. kändisar e väl mysigt tycker jag
- 3. B B: hm↑
- 4. Ev: eh
- 5. (0.7)
- 6. C >ja menar< vissa kändisar kan man ju u
- 7. (0.6)
- 8. jag tycker att en kändis ska vara en person
- 6. som
- 7. (0.8)

8. som som är bra på nånting som man beundrar
 9. C >men ja menar< dom e ju artister (.)
 10. för de [mesta va? °e dom inte de?°]
 11. D L?: [jo men sen finns de ju många] kändisar
 12. som e [kändisar utan] å»
 13. Ev: [°ja men→°]
 14. L?: =[vara jävla bra på nåt va?]
 15. El: [ja som e nån slags svans] [(.)] som bara syns =
 16. Ev: [hm hm]
 17. El: = och låter och ser för jäkli[ga ut och har-]
 18. L?: [(ja eller har]
 19. mycke pengar)

Här har Eva, som är den som från början har initierat ämnet, återfört samtalet till dess huvudfåra och framkastar på rad 1–2 att hon tycker att man ska ha kändisar eftersom det är *mysigt*. På detta får hon bara en minimal respons av Beata, varefter hon utvecklar sitt påstående och börjar en specificering av vad hon menar, en specificering som hon avbryter innan hon slutfört den: >ja menar< vissa kändisar kan man ju u. Efter ytterligare en paus fortsätter hon: ja jag tycker att en kändis ska vara en person som (0.8) som som är bra på nånting som man beundrar, vilket bör uppfattas som anledningen till att hon menar att kändisar är mysigt. Även detta följs av en utveckling, även den inledd med jag menar i förfasen. Denna gång föregås positioneringsfrasen av men. Utvecklingen utgörs av en förklaring till att man kan tänkas beundra kändisar: de flesta är artister. Antagligen är det underförstått här att de kändisar som är artister är bra på det de gör. Lisa tar nu upp tråden i överlapp med Eva och framhåller att det visserligen kan vara så, men att det också finns många kändisar som inte är bra på något alls (rad 14), vilket Eleonora instämmer i på rad 15. I det här fallet verkar utvecklingen vara påkallad av bristande respons från övriga talare. I följande exempel däremot förefaller talaren med sin utveckling snarare arbeta för att förekomma en respons från sin samtalspartner. Att hon försöker förekomma den andra samtalsdeltagaren märks på att led B inte realiseras här. I samtalsutdraget nedan har en vårdare ringt till Giftinformationscentralen för att förhöra sig om hur hon skall förfara med en vårdtagare som har tagit en avsevärd mängd tabletter. Exemplet har även diskuterats i kapitel 6, som exempel 6:2.

EXEMPEL 7:9. [UGIC 16592 65–71] *Mena* i utveckling.

U=Uppringare; I=Informatör.

1. A U: a [för] j- han säger att han har tagit (typ) eh=
 2. I: [(.)ja]
 3. A U: .hh fem Sobril, å (va va) tvhåhh Mogadon,
 4. C å >ja menar< .hh ja vet att man blir inte så
 5. påverkad på dom;
 6. D I: nåå, (0.3) vet du hur du ska gö:ra för å: (0.2)
 7. få in honom ti sjukhus nu då, eller;
 8. U: a: ja får ta ambulans (på ho[nom])

Uppringaren redogör på rad 5 för vilka tabletter den allmänpåverkade vårdtagaren säger sig ha tagit. Detta följs av en TKE som inleds med *å >ja menar<* följt av uppringarens egen värdering av trovärdigheten i vårdtagarens påstående. Det är relevant för henne att visa att hon ifrågasätter vårdtagarens uppgifter, eftersom hon har ringt ett larmnummer.

7.2.3. Avslut

Funktionen *avslut* realiseras i slutfasen, och markerar TKE:n som avslutad och att man har nått en möjlig komplex turbytesplats, en KTBP. I den här funktionen förekommer ofta diskursmarkörer som *vettu* eller *tror jag*.

Exemplen ovan följer ett mönster där en TKE som avslutas med en positioneringsfras, t.ex. *tror jag*, följs av en möjlig KTBP.

SEKvens 7:5. *Avslutning av TKE.*

T1 A: yttrande + positioneringsfras + KTBP
T2 B: påstående

Exempel 7:10 är ett exempel på hur en diskursmarkör, i det här fallet *tror jag*, kan användas för att markera att en TKE är avslutad. Här talar Ulla, Viking och Sofie om den inspelningsutrustning som används för att spela in samtalet. Sofie kontrollerar räkneverket.

EXEMPEL 7:10. [GWallenberg 1016–1024] *Tror jag* som TKE-avslutare.

Talarbyte.

U=Ulla; S=Sofie; V=Viking.

1. U: a: då får du väl fly:tta på den ja skulle tro att
2. den lägger av vicket ögo- ha båndspelarn sta:nnat
3. Vikingz
4. (1.8)
5. S: men så hã:r läng[e har] vi väl inte pratat?
6. V: [pt nae]
7. A S: *den ↑har sta↑nnat >tror ja.< * ((ljust))
8. B U: har den stannat?
9. (1.8)
10. S: nã: den står på ↑rc

På rad 5 frågar Sofie förvånat om familjen verkligen har talat så länge. Därefter, på rad 7, kommenterar hon räkneverket: *den ↑har sta↑nnat >tror ja.<*. *Tror ja* markerar här TKE:n som avslutad, och på rad 8 tar Ulla turen.

Inte alla avslut leder emellertid till talarbyte. I samtalsutdraget nedan diskuterar Viking sitt nya schema med sin syster Sofie. Sofie försöker uttyda förkortningarna för lärarnas namn.

EXEMPEL 7:11. [GWallenberg 606–618] *Tror jag* som TKE-avslutare. Utan talarbyte.

S=Sofie; U=Ulla; V=Viking.

1. S: [K Ni] står de.=
 2. U: = K: N:ɔ
 3. S: vet inte vem de e,
 4. (1.8)
 5. U: Kent [Ni]lsson el-]
 6. V: [de va nån] som va [bra:..]
 7. A S: [JO]NNA ska du ha i
 8. arbetsmiljö tror ja.
 9. B (0.8)
 10. S: nå:e vet inte.
 11. V: de va nå ↓öh:[: eh| de] va nån som va bra på=
 12. S: [(som vanlit)]
 13. V: =matte sa nån som hade haft han.↓

På rad 7–8 spekulerar Sofie kring vem en av Vikings lärare är. Hon avslutar sitt yttrande med *tror ja*, och en paus uppstår. Ingen annan talare tar ordet, utan Sofie lägger själv till ytterligare en positioneringsfras på rad 10. Den formen av avslutande tillägg diskuteras under 7.2.4 nedan.

7.2.4. Re-avslut

Funktionen re-avslut liknar i mångt och mycket funktionen avslut, med den skillnaden att medan avslut är prosodiskt projicerade, är re-avslut tillagda till yttrandet som en fortsättning eller som en avslutande kommentar. Re-avslut används för att signalera och återsignala att en TKE eller tur är avslutad och att någon annan talare är välkommen att ta ordet. Jag vill hävda att talare utnyttjar sig av formeln för avslut när de producerar en fras som fungerar som re-avslut. Avslutet blir då än mer markerat och signalerar en bestämd turavslutning, en ”decisive completion of the turn to which it is appended” (Schegloff 1996:92).

Re-avslut av turer och TKE:er ingår i sekvenser som ser ut såhär:

SEKVENNS 7:6. *Re-avslut.*

- T1 A: påstående + KTBP
- T2 B: minimal eller ingen respons
- T1 C: re-avslutande positioneringsfras
- T2 D: påstående

I exempel 7:12, som vi tidigare har sett som exempel 2:4, diskuteras man popgruppen *Kent*.

EXEMPEL 7:12. [GGSM 123–132]. Re-avslut av möjligt avslutad tur.
 Turtillägg som re-avslutare.
 I=Intervjuare; D=Dan.

1. D: =jo men: >jag tycker nog< >de går no:g<
 2. å lyssna på men (.) Jumper e väl (0.7)
 3. strået vassare >i såna fall<
 4. I: mm[:.]
 5. A D: [äv]jen fall de inte e så stor skillnad
 6. på domz
 7. B (0.6)
 8. C D: >tycke ja<.
 9. B (0.3)
 10. B I: mmz
 11. B (1.8)
 12. D I: pt .hh varför *eh:* ni som inte tycker
 13. om dom då (.) va ä då som inte ä-

På rad 1–3 lanserar Dan sin evaluering av Kent. Han tycker att de är bra, men han föredrar en annan grupp. På rad 5 lägger han till att det inte är så stor skillnad på grupperna i fråga. Därefter uppstår en längre paus, varpå Dan lägger till >tycke ja<. Efter Dans turtillägg uppstår ytterligare en paus, och intervjuaren producerar en minimal respons, mmz. Efter ytterligare en längre paus tar intervjuaren på allvar över turen och går vidare i samtalet.

Inte bara turtillägg, utan även TKE:er, kan fungera som re-avslutare. När TKE:er fungerar som turavslutare påminner de om turtillägg på så vis att de inte tillför någon ny information till samtalet. Däremot är de inte syntaktiskt parasitiska på en värd-TKE. De re-signalerar alltså avslut på en *tur*, inte på en *TKE*.

I exempel 7:13 diskuterar man dansbandsmusik och vilka som tillhör målgruppen för musikstilen.

EXEMPEL 7:13. [GGSM 1131–1151] Re-avslut av möjligt avslutad tur.
 TKE:er som re-avslutare.
 I=Intervjuare; C=Carl; D=Dan.

1. C: +men de e också [sånt+ som]:: mycke kommer=
 2. (D:) [>jø de e're<]
 3. C: =från eh land- (.) >eller ja< (.) landet
 4. dom som kommer utanfrån stor- (0.2) *schtaden
 5. da* ((*annorlunda uttal))
 6. D: dans [på lo]ge
 7. C: [visst]
 8. A C: a:: (.) men [DE E JU-]
 9. (A:) [(h) (h) (h)] .hh:: [(h) (h)]
 10. A C: [nämen de e]
 11. ju lite:: så faktist.
 12. B D: ja:.
 13. B (0.3)

14. C C: de e ju så.
 15. B (0.3)
 16. C C: jag tycker de (då).
 17. B (0.8)
 18. D I: pt men för dom som lyssnar på då tror ni
 19. att dom:: (0.4) dom lyssnar hemma eller
 20. använder dom musiken bara till å dansa
 21. [till.]

På rad 1–5 introducerar Carl en åsikt som eventuellt kan uppfattas som kontroversiell: han menar att de som lyssnar på dansbandsmusik kommer från landet. På rad 6 kommenterar Dan Carls uttalande, varefter Carl på rad 8 med hög röst framhårdar i sin åsikt. Han avbryter sig emellertid och startar om på rad 10. När detta yttrande är avslutat producerar Dan en minimal respons som följs av en paus. Carl lägger då till re-avslutaren *de e ju så*, som även det följs av en paus. Därefter producerar Carl ytterligare en TKE som re-avslutare. Denna gång är TKE:n starkare betonad och mer definitiv. Ytterligare en längre paus uppstår, varefter intervjuaren tar över turen och inleder ett nytt samtalsämne.

7.3. Relationella funktioner

Termen *relationella funktioner* används här för att beteckna de funktioner som handlar om hur talaren uttrycker en relation eller attityd till en annan talare.

7.3.1. Konstruerande av gemensam kunskap

Funktionen *att konstruera gemensam kunskap* förefaller ha två varianter: en som jag kallar *bakgrundskontroll* och en som jag kallar *att presentera något som givet*. Talare konstruerar gemensam kunskap i första hand genom att använda sig av *du vet*. Partikeln *ju* har ofta samma funktion, och samförekommer i hög utsträckning med *du vet*. *Veta* används i högre grad än de andra undersökta verben som redskap för talaren att säga något om samtalspartnern. Detta är anledningen till att tabell 4:3 i kapitel 4 visar att *veta* i avsevärt högre grad än de andra verben samförekommer med 2 pers. pron. sing.

7.3.1.1. Bakgrundskontroll

Att konstruera gemensam kunskap innebär att en talare söker efter bekräftelse på att samtalspartnern och talaren båda har tillräcklig kunskap om samtals-

ämnet. Sådana sekvenser förekommer inne i berättelsesekvenser. När detta sker yttrar det sig i form av en positioneringsfras följt av en förklaring till något tidigare i yttrandet. Detta utgörs ofta av en möjlig problemkälla som är av betydelse för att berättelsen skall vara relevant och förståelig för mottagaren.

Bakgrundskontrollerande frågor som används för att etablera gemensam kunskap följer, så som de förekommer här och i samband med positionerande fraser, följande mönster:

SEKvens 7:7. *Bakgrundskontrollerande fråga.*

- T1 A: berättelsesekvens innehållande för samtalet ny information
- T2 B: utebliven eller inadekvat kvittering
- T1 C: *du vet* + förklaring av A
- T2 D: adekvat kvittering
- T1 E: fortsatt berättelse

Sekvensen inleds av att T1 berättar något som innehåller ny information. Om T2 i led B inte ger en kvittering som är tillräcklig för att visa att informationen är uppfattad, producerar T1 i led C en sidosekvens inledd av *du vet* där led A förklaras. Led B och C kan upprepas tills T1 uppfattar kvitteringen som adekvat och går vidare med led E.

I exempel 7:14 berättar Karin för sin son Per om sina planer för dagen och att hon har kontaktat en gammal bekant, Elin Svensson, som blivit förtjust över att Karin ringt.

EXEMPEL 7:14. [UGRU7:A:1 119–129] *Veta* i bakgrundskontrollerande fråga.

K=Karin, P=Per, Pers mor; P=Per, Karins son.

1. K: =för där eh dit har ja blivi ombedd att
2. komma ida. [.h å] sen <har ja r:ingt> te=
3. P: [va e de för-]
4. A K: =Elin <Sven::sson>.
5. B P: a: =
6. C K: =du ve:t i gamla sömm:ersk[an,]
7. D P: [ja] ja ja
8. E K: .h å >tänk, hon ble så gla så hon
9. nästan, < ja hon ble bruten i rös:ten, .h
10. nämen Ka:rin >hej< får ja <hö:ra din
11. rö:s[t, >=

När Karin har nämnt Elins namn på rad 4 signalerar Per att hon kan fortsätta, genom sitt *a:* på rad 5. Att detta inte verkar ha varit en tillräcklig kvittering av namnet, inte en tillräcklig kvittering på att Per verkligen vet *vilken* Elin

Svensson det är Karin pratar om, kan utläsas av rad 6, där Karin begär ytterligare kvittering av Per, genom *du ve:t; gamla sömm:erskan*. Per förefaller uppfatta denna specificering som en begäran om en kvittering av att de är överens om vem som avses; hans *ja ja ja* på rad 7 är mycket mer entusiastiskt än hans *a:* på rad 4, och Karin förefaller vara nöjd med kvitteringen, eftersom hon fortsätter sin berättelse.

Samma förlopp finns i exempel 7:15, där Viveka berättar för sin väninna Gerda om sitt senaste besök på Barnavårdscentralen och de vedermödor hon där fått utstå.

EXEMPEL 7:15. [UMOL1:A:4 123–134] *Veta* i bekräftelsesökande fråga.

V=Viveka, svarar; G=Gerda, ringer.

1. V: öh: (0.2) jaha men de stâ- de stâr
 2. faktist bara en här,sa [hon,] >då så=
 3. G: [pt]
 4. A V: =förstår ru,står de bara< en i
 5. journa:lenç
 6. B (.)
 7. C V: du vet på första sidan d[är råç]
 8. D G: [a] ja
 9. E V: pt .hh ((lätt harkling)) å så sa
 10. ja,jamen han har ju fått två:, .h ja d-
 11. ä ru sä:ker på de råhhhhç (°sa h-°)
 12. G: åhç[ç:: ((stönande))]

Det samtal som leder fram till den här återgivna sekvensen innehåller en rad tillfällen där Viveka och Gerda gemensamt förfasar sig över den inkompetens Barnavårdscentralens personal uppvisar. Båda har åsikter i frågan, då båda har varit i kontakt med den här Barnavårdscentralen tidigare. Båda är också verk-samma inom vårdyrken och har alltså yrkesbaserad kunskap om hur åtminstone vissa delar av en vårdmottagnings verksamhet sköts. Det samtalsutdrag som återges här inleds med att Viveka berättar hur sköterskan har visat henne att det i journalen står att sonen bara fått en poliospruta. Då det tidigare i samtalet framgått att Viveka vet med sig att sonen har fått två sprutor, borde rad 4–5 i sig vara tillräckliga för att framkalla en ”förfasad” reaktion, som kvittering på att det Viveka har berättat har adekvat ”förfasningspotential”. Då en sådan uteblir specificerar Viveka på rad 7 det i hennes yttrande som hon uppfattar som en möjlig problemkälla, nämligen journalen. Gerda kvit-terar specifikationerna på rad 8. Detta förefaller vara tillräcklig respons för Vi-veka, då hon därefter fortsätter sin berättelse.

7.3.1.2. Att presentera något som givet

Funktionen *att presentera något som givet* uttrycks även den ofta av *du vet*, eller, om det uttrycks i slutfasen, *vettu*. Den här funktionen är snarlik den föregående. De skiljer sig emellertid åt på en del sätt. Till skillnad från exemplen på bakgrundskontrollerande frågor, vilka ingår i narrativer, ingår de sekvenser som diskuteras här i stället i argumentationer.

De exempel där man utnyttjar strategin att presentera viss information som given ger indikationer på att det i många samtal verkar finnas en preferens för att vara överens (Sacks 1987).

SEKVENNS 7:8. *Att presentera något som givet.*

T1 A: påstående

T2 B: invändning mot A

T1 C: *du vet* + invändning mot B

T2 D: (visst) instämmande med A

T1 E: fortsättning på A

Ett exempel på detta presenteras i 7:16 där Eva och Lisbeth samtalar om Lisbeths häst som Eva vill låna för en parad.

EXEMPEL 7:16. [UVAT6:A:10 268–287] Att presentera något som givet.

L=Lisbeth, ringer; E=Eva, svarar.

1. A L: [få] se bara för att (0.3) de
2. kan ju också va att e de musik va, så
3. kan de ju bli väldigt roligt
4. B E: >ja< a men den går ju långt fram.
5. C L: (j)a.men du vet musik de betyder ju
6. ärevarv,
7. B E: m[m]
8. C L: [de] vet du j[u:]
9. B E: [ja]h hhi
10. C L: du vet de e sån där som sitter inbyggt i
11. >skallen på en< så at[t-]
12. D E: [de] finns där. hhmh
13. E L: hoppas [bara att de'nte blir för mycke hhm]
14. E: [nä men de e ju bara] å gå (.) lite långt
15. bak:
16. L: a:
17. E: så går de b[ra.]
18. L: [ell]er längst fram så ni kan
19. springa runt då:

Tidigare i samtalet har Lisbeth räknat upp svårigheter med att låna ut hästen, bl.a. att det kan hända att hästen blir vild och uppspelt när det är mycket folk

i närheten. I det här utdraget riktar Lisbeth Evas uppmärksamhet mot att det kommer att förekomma musik under paraden, och att detta kan *bli väldigt roligt*, vilket syftar på hästens reaktion på musiken. Eva invänder mot att Lisbeths oro skulle vara berättigad, genom att framhålla att musiken och hästen skulle komma att vara någorlunda åtskilda: *>ja< a men den går ju lå:ngt fram*. Lisbeth invänder mot detta på rad 5 och förklarar varför hon ser musik som problematiskt: *(j)a men du vet musik de betyder ju ärevarv*. Det skulle med andra ord kunna bli problematiskt för Eva att kontrollera hästen. Evas respons på detta, *mm* på rad 7, är uppenbarligen inte tillräcklig i Lisbeths ögon, då hon ännu en gång begär kvittering genom *de vet du ju?*. Inte heller på rad 9 verkar Eva ge adekvat respons på Lisbeths förklaringar till att musik skulle vara ett möjligt hinder. På rad 10 utvecklar Lisbeth musikens påverkan på hästar ytterligare: *du vet de där e sån där som sitter inbyggt i >skallen på en< så att-*. Evas svar på detta, på rad 12, *de finns där*, förefaller vara en tillräcklig kvittering, ett erkännande av vad Lisbeth försöker berätta, för att Lisbeth skall gå vidare, eller i alla fall byta strategi och uttrycka en förhoppning om att det inte skall bli för mycket musik för hästen, vilket Eva bemöter med en lösning på problemet, nämligen att de kan gå längst bak i paraden, för att öka avståndet mellan häst och musik. Den här gången verkar detta vara en tillräcklig lösning för Lisbeth, då hon erbjuder en variant på samma tema, nämligen att ekipaget kan gå längst fram i paraden. Därefter avslutas samtalet snabbt.

7.3.1.3. Att elicitera tillräcklig eller särskild respons genom personifiering

Funktionen att *elicitera tillräcklig eller särskild respons genom personifiering* hör framför allt hemma i de institutionella samtalen. Den förekommer i situationer där den som företräder institutionen försöker få lekmannen att följa de råd som ges (jfr Landqvist 2001:139). Lite förenklat ser en sådan sekvens ut såhär:

SEKVEN 7:9. *Personifiering i samband med rådgivning.*

T1 A: råd + eliciteringsstrategi

T2 B: bekräftande kvittering

T1 C: går vidare i samtalet

En sådan sekvens kan bestå av tre led. Ett första där T1 ger ett råd formulerat med någon form av strategi för att uppmuntra T2 att kvittera rådet genom att säga att det kommer att bli åtföljt, och ett andra där T2 bekräftar att rådet är uppfattat och kommer att bli åtföljt. Det tredje leDET består av att T1 går vidare i samtalet och därmed visar att T2:s respons i B varit tillräcklig.

Om T2 däremot *inte* bekräftar att rådet kommer att följas åligger det T1 att elicitera en tillräcklig kvittering. För detta finns flera olika strategier. En är att motivera led A, en annan är att upprepa rådet. Ytterligare en strategi kan vara att få det att låta som om det är enkelt att följa rådet (Landqvist 2001: 139). I sådana fall byggs sekvensen ut ungefär som följer:

SEKvens 7:10. *Personifiering i samband med rådgivning. Utbyggd sekvens.*

T1 A: råd + eliciteringsstrategi

T2 B': tveksamhet eller otillräcklig respons

T1 A': eliciteringsstrategi

T2 B: bekräftande kvittering

T1 C: går vidare i samtalet

T1 får här ta hjälp av ytterligare någon eliciteringsstrategi, t.ex. att motivera rådet eller upprepa det. Dessa två led återcirkuleras tills T2 ger tillräcklig respons och T1 går vidare i samtalet. I exempel 7:17 använder sig informatören av flera strategier för att elicitera tillräcklig respons. Där har en man ringt till Giftinformationscentralen sedan han blivit stungen i munnen av en geting.

EXEMPEL 7:17. [UGIC 16784 34–79] Personifiering.

U=Uppringare; I=Informatör.

1. U: [>å] de h^är< e ju u^ppe på tungan så att.
2. I: [.hh]
3. I: de ä re:ç
4. U: [(mm,)]
5. A I: [ja]l tycker att du ska åka in ti sjukhus.
6. B' U: du tycker de [(ja)ç]
7. A' I: [ja:,] (0.2) för att vi [har] väldit=
8. U: [(.)ja]
9. I: =stor respekt [just för de om]=
10. U: [(harklar sig)]
11. I: =man f^är de i m^unⁿen eller i aⁿsiktetç
12. B' U: jaha.
13. A' I: eller speciellt inne i munnen,
14. B' U: jaaç
15. A' I: så k^an de eh (0.2) k^an de svullna, så att man ehm
16. (0.2) får svåriheter, (.) som du säger svårihet
17. me aⁿdning å så vidare,
18. B' U: jaaç
19. (0.5)
20. I: e:h=
21. U: =ha?=
 22. A' I: =att eh (0.6) de e d^är^för tycker ja de e bra om
 23. du:, (0.2)åtminstone e på sjukhus å (0.2) så att

24. dom kan, eh
(0.8)
25. bedöma då [(om),]
26. B? U: bedöma då [(om),]
27. A' I: [a] bedöma de, å ha dej kanske under
28. observationen en stund,
29. B' U: haç (0.2) ja de va ju (0.2) Hhh de va [mindre=
30. I: [de e=
31. U: =bra,] hehuhu
32. I: =tråkigt]
33. A' I: ja [hh näh ja]=
34. U: [jah hh]
35. I: =för[står de] men att de e=
36. U: [men eh]
37. I: =ju bättre, så att [()]=
38. B U: [ja ja oh ja,]
39. I: =plötslit om en stund.
40. (.)
41. B U: självklart. de de e nånting som kan eh dyka upp
42. här, eller >ja menar de behöver inte komma nu de
43. kan komma om en timme< eller:ç=
44. A' I: =jaa, (.) de kan de ju vara, (.) de kan snabbt
45. leda till ett högt att de blir eh (0.4)
46. svårigheter att [and- utt]alad=
47. U: [m:m, mm]
48. I: =svullnad å svårigheter att andasç
49. B U: ja just de.
50. C I: varifrån i landet ringer du?

På rad 5 råder informatören uppringaren att uppsöka sjukhus. Uppringaren besvarar inte detta med att bekräfta att han tänker åka iväg, utan konstaterar istället *du tycker de (ja)*ç. Därefter inleder informatören en förklaring till rådet, som sträcker sig över rad 7–17. Inte heller efter en uttömmande förklaring bekräftar uppringaren att han är medveten om situationens allvar. Först efter upprepade försök från informatörens sida: förklaringar, upprepning av rådet, medkännande i att det kan vara jobbigt att följa rådet, positioneringsfrasen *jag förstår* som skapar närhet och ett frekvent bruk av diskursmarkören *ju*, bekräftar uppringaren att han har förstått orsakerna till rådet (rad 38). Efter ytterligare en utveckling av skälen till rådet producerar uppringaren på rad 49 en respons som informatören behandlar som tillräcklig: efter den går hon nämligen vidare i samtalet.

7.4. Semantiska funktioner

Det jag har valt att kalla *semantiska funktioner* är funktioner som anknyter till den mer traditionella synen på epistemisk modalitet, nämligen att det på ett eller annat sätt har att göra med sannolikheten hos propositionen och an-

vänds av talaren för att uttrycka hans/hennes attityd gentemot det som sägs. Talarna förefaller i vissa fall även göra en begränsning av sitt yttrandes allmängiltighet. Här lyfter jag fram ett par exempel för att belysa fenomenet ur just den här aspekten.

7.4.1. Att knyta yttrandet till subjektet

Den funktion hos de positionerande verbfraserna som innebär att man knyter yttrandet till sig själv som talare eller till någon man talar om, är helt beroende av vilket pronomen eller vilken benämning som används. I princip knyter alla yttranden som innehåller pronomenet *jag* ett yttrande till talaren. När subjektet är någon man talar om, handlar det oftast om någon form av anföring, evidentialitet, att man anger en källa till sitt yttrande (jfr avsnitt 7.4.2 nedan). Att som här använda sig av markörer som signalerar attityd eller ståndpunkt, signalerar inte bara *att* subjektet har en speciell relation till yttrandet, utan även *vilken* denna relation är. Talare gör detta på tre olika sätt:

- a) genom att i mittfältet som inledning till yttrandet använda sig av en positionerande fras
- b) genom att producera en prosodiskt projicerad positionerande fras i slutfasen
- c) genom att lägga till en positionerande fras som inte är prosodiskt projicerad i efterfasen.

Den första strategin innebär att man redan från början flaggar för att yttrandet kommer att vara något man själv står för och tar ansvar för. De två andra strategierna innebär att övriga samtalsdeltagare först i efterhand får reda på att yttrandet skall tolkas som något personligt. Genom att knyta yttrandet till talaren inskränks yttrandets allmängiltighet, då talaren tar på sig ansvaret för det som sagts, och inte konstruerar sitt yttrande på ett sådant vis att övriga samtalsdeltagare nödvändigtvis behöver instämma (jfr Kärkkäinen 2003).

7.4.1.1. Mittfasen

Eftersom mittfasen är den naturliga hemvisten för de flesta av de positionerande fraserna, är det inte konstigt att man här återfinner en rad olika sekventiella omgivningar för positionerande verbfraser. I exempel 7:18 diskuterar några väninnor huruvida det har några hälsoeffekter att dricka äppelcider-

vinäger, något som Astrid tidigare har gjort. Beda har däremot inte testat metoden.

EXEMPEL 7:18. [USÅI NF 2:1 987–994] *Tycka* i bedömning i mittfasen.
A=Astrid, B=Beda, D=Doris

1. B: blir de inte >de smakar som< ättika när
2. du dricker?
3. D: naä:
4. B: du bla[n d a r u t d e?]
5. D?: [>ja tycker de e gott (de)/(ja)<] nå
6. men alltså de får inte va för mycke i,
7. för då blir de där sura,
8. A: mm, mm=

På rad 1 frågar Beda hur Doris uppfattar smaken på äppelcidervinägern, om den inte smakar ättika, vilket Doris förnekar på rad 2. Beda erbjuder en förklaring till detta, i form av en påståendeformad fråga på rad 4: *du blandar ut det?* I överlapp med detta, sannolikt som en utveckling av *naä:* på rad 3, säger Doris *>ja tycker de e gott (de)/(ja)<*, vilket är en bedömning av smaken på drycken i kontrast till Bedas förslag att det skulle smaka *ättika*, nämligen att hon tycker att det är *gott*, varpå hon svarar på frågan om utblandning att en alltför hög koncentration blir sur.

I exempel 7:19 finns en variant på samma tema. Här diskuterar Viking, Sofie och Ulla Vikings nya skolschema och försöker dechiffra koderna för de olika lärarna. Sofie, som går på samma skola som Viking, men året över, agerar expert på området, men under samtalet har också konstaterats att hon har haft andra lärare än dem som Viking skall ha: det finns med andra ord brister i hennes kunskap.

EXEMPEL 7:19. [GWallenberg 543–556] *Tro* i spekulatio n i mittfasen.
S=Sofie; U=Ulla; V=Viking.

1. S: [vem ä] då K T
2. (0.6)
3. S: Katja. ja tr- hon e no: sympatisk Viking[om de e=
4. U: [va har =
5. S: =samma-]
6. U: =hon] för ämne då? =
7. S: de e idrott hon e- a men de a- de en bra
8. idrottslä:rare alltså. hon e.hh hon e s'är [(att)]
9. V: [Katja]
10. de hade ja-.hh å[: sen om: vet du va]=
11. S: [ja tror de- ja tror de e Katja]
12. V: =musiklä:rarn heter?
13. (.)
14. V: M:a:ts↓

Det är Sofie som på rad 1 initierar diskussionen om vem KT är, och hon är också den som fortsätter att prata om Katja. Ulla gör på rad 4 en förfrågan om vilket ämne Katja undervisar i, men Viking, som är den som diskussionen mest handlar om, förefaller inte vara särskilt intresserad av Katja, utan noterar hennes namn och frågar istället Sofie om hon känner till namnet på en annan lärare. På rad 11, när Viking noterat namnet, betonar Sofie noggsamt att hennes bedömning av vem KT är är baserad på ett antagande. Hon följer senare upp det här återgivna utdraget genom att fortsätta tala om Katja.

7.4.1.2. Slutfasen

Slutfasen är, som beskrivs i kapitel 5 och 6, prosodiskt integrerad med den del av yttrandet som har föregått den. I exempel 7:20 pratar Eva och Lisbeth om den häst Eva vill låna av Lisbeth. Lisbeth bekymrar sig över Evas plan att måla prickar på hästen med fingerfärg. Lisbeth har tidigare i samtalet uttryckt oro över att fingerfärgen skall vara svår att få bort från pälsen. Dessemellan, innan ämnet tas upp igen här, har de diskuterat flera andra aspekter på hästutlånet.

EXEMPEL 7:20. [UVAT6:A:10 139–151] *Tro* i slutfasen.

E=Eva, svarar; L=Lisbeth, ringer.

1. E: >för de e ju så lätt å- >för ja (tycker)
2. inte tro att< fingerfärgen hinner tor<ka
3. heller.
4. (0.4)
5. L: n[å: man kan ju all]ti hoppas bara för=
6. E: [tills vi kommer tillbaka]
7. L: = att (.) kryper de i:n (0.5)
8. d[å] e re då e re inte speciellt lätt å=
9. E: [ja]
10. L: =få bort tror ja,
11. (0.8)
12. E: jo men Henrik hade ju hå(r) han va ju
13. all- hel- grön han förra åre.

Eva menar på rad 1 att färgen sannolikt kommer att hinna torka och att det därför knappast kommer att vara några svårigheter att rengöra pälsen efteråt. Lisbeth mottar denna bedömning med viss skepsis: *man kan ju alltid hoppas*. Om färgen kryper in i pälsen kommer den inte att bli *speciellt lätt å få bort tror ja*. *Tror ja* knyter här yttrandet till Lisbeth. Lisbeth vet ju med sig att hon och Eva har olika uppfattningar i frågan huruvida hästen bör målas, och Eva är den som hittills har uttalat sig mest om hur fingerfärg kan användas och kan därmed i det här sammanhanget betraktas som något av en auktoritet på området. Att då inte formulera sitt påstående om att det kommer att vara

svårt att få bort färgen alltför tvärsäkert utan markera det som något som ska tolkas som en personlig bedömning gör det lättare för Lisbeth att yttra sig i frågan, då hon inte inkräktar på ett område som är Evas specialitet.

7.4.1.3. Efterfasen

När en positionerande verbfras uppträder i efterfasen är den, till skillnad från när den uppträder i slutfasen, *inte* prosodiskt projicerad, utan produceras efter att turen redan har uppnått en möjlig slutpunkt. Det turtillägg den då utgör sammanfaller i princip med funktionen re-avslut (jfr avsnitt 7.2.4). En positionerande verbfras som fungerar som re-avslutare används emellertid nästan alltid också för att inskränka allmängiltigheten i det yttrande till vilket den fogas. Detta är en del av hur själva återsignalerandet av turavslutet går till: genom att tona ner allmängiltigheten hos det man har sagt gör man det lättare för övriga samtalsdeltagare att yttra *sina* respektive åsikter.

Exempel 7:21 har diskuterats tidigare i avhandlingen som exempel 2:8. I utdraget diskuterar man kvaliteten på det svenska popbandet *Kent*.

EXEMPEL 7:21. [GGSM 100–116] *Tycka* i efterfasen.

E=Erik; C=Carl; I=Intervjuaren.

1. E: >men de e väldigt< lättsmält musik >e re<.
2. C: mhm
3. E: man liksom::
4. (0.4)
5. C: alla kan ju [lyssna >på sån här musik<]
6. E: [a- a:: man behö
7. inte tänka speciellt mycke för å sitta å lyssna
8. på den
9. (0.4)
10. () (^a::°)=
11. E: =egentligen.
12. (0.4)
13. E: tycker ja.
14. (0.8)
15. E: [°faktiskt°.]
16. I: [(^väldigt)](.) lättlyssnat,°
17. E: mmz

Erik och Carl förefaller på rad 1–5 vara överens om att den musik man diskuterar är lättillgänglig för en bredare allmänhet. Detta går Erik vidare med på rad 6 och menar att man inte behöver ägna sådan musik särskilt mycket tankemöda. Detta yttrande får emellertid inte någon fortsatt respons, utan följs istället av en 0,4 sekunders paus, vilken följs av en närmast ohörbar responssignal på rad 10. På rad 11 producerar Erik en första re-avslutare, *egentligen*. Då inte heller denna får någon adekvat respons producerar Erik ytterli-

gare en re-avslutare i form av *tycker ja* på rad 13. Även denna följs av en paus, nära en sekund lång, vilket är mycket långt med interaktionella mått mätt. Eriks tredje försök, ett tyst *faktiskt*, produceras i överlapp med att intervjuaren tar turen genom att sammanfatta vad Erik och Carl har sagt, nämligen att det är °(väldigt) *lätthysnat*°. Erik använder sig här av en strategi som går ut på att lägga modala element till hans yttrande utan att egentligen tillföra någon ny information. Därmed signalerar han att hans tur är över. Han knyter också omdömet om Kent till sig själv och underlättar på så vis för de andra att ta över turen.

7.4.2. Att tillskriva någon annan kunskap eller information

Precis som positioneringsfraser kan användas för att knyta ett yttrande till talaren kan de också användas för att knyta viss information till en annan person. Detta kan man göra genom att som i exempel 7:16 presentera något som givet med hjälp av frasen *du vet*. Då tillskriver man normalt en annan samtalsdeltagare viss kunskap. Ett annat sätt att tillskriva någon annan viss information är att ange en annan person som källa. Ett exempel på detta finns i 7:22, där Viveka och Gerda diskuterar Vivekas besök på Barnavårdscentralen och en diskussion hon haft med en av läkarna, Ossian, om sin egen förestående vårdpraktik.

EXEMPEL 7:22. [UMOL1:A:4 425–436] Att tillskriva någon annan information.

V=Viveka, svarar; G=Gerda, ringer.

1. V: [.hh ((lätt harkling))] men vet du va:
2. va Ossian sa då?[de] va- pt ja e ju inte=
3. G: [(ne)]
4. V: =speciellt intresserad av å gå distriks:
5. öh: viket här i Storbyz=
6. G: =ne:=
7. V: =men de kunde ja ju'n^te säja men, .h men
8. hon sa i alla fall att: öh >dom brukar
9. se till att man< in:te gör de, om man bor
10. i närhetenç
11. G: nej precis, för att man inte ska känna
12. a:llt för mångaç=

På rad 1–2 initierar Viveka ett återberättande av läkarens åsikt om val av praktikplats. Innan hon talar om vad Ossian sagt producerar hon emellertid en sidosekvens om sina egna preferenser angående var hon vill göra sin praktik. Därefter inleder Viveka på rad 8 en återgång till huvudberättelsen genom *hon sa i alla fall att*. Här anger Viveka läkaren som källa för påståendet att man inte brukar få göra sin praktik i närheten av där man bor.

7.4.3. Modifiering av säkerhet

Nästan alla positioneringsfraser som undersöks i föreliggande studie har funktionen att modifiera graden av säkerhet från talarens sida i ett påstående. Ett sådant exempel är 7:23, där Berit och Viveka diskuterar hur långt framskriden Vivekas hunds löpperiod är.

EXEMPEL 7:23. [UMOL2:A:18 50–57] Modifiering av säkerhet.

B=Beata, svarar; V=Viveka, ringer.

1. B: [men] du tror inte de då
2. *inte[:?] ((*knarrande))
3. V: [pt] ne:j inte sådär att: d- de ä
4. r_iktit på gång än [heller?]
5. B: [nej] nej ne:j,
6. V: men: eh ja vet ju'nte hur de blir i
7. helgenç
8. (0.6)

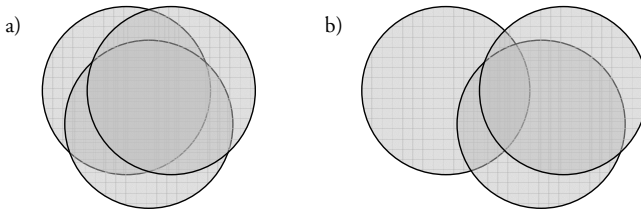
Tidigare i samtalet har Viveka nämnt att hennes hund är på väg att börja löpa, men att det inte verkar ha börjat ordentligt. Det är detta Berit avser med sitt yttrande på rad 1–2. På rad 3 ger Viveka sin bedömning av läget: *inte sådär att: d- de ä r_iktit på gång än heller*. Detta modifierar hon på rad 6 genom att påpeka att det gäller i talögonblicket. Om några dagar, *i helgen*, vet hon emellertid inte hur det blir. Detta fungerar som en form av gardering, då det är under helgen Viveka vill hysa in hunden hos Berit. Genom att gardera sig i fråga om utsagans allmängiltighet modifierar Viveka graden av säkerhet i förhållande till sitt tidigare yttrande.

7.5. Multifunktionalitet

I det här kapitlet har jag behandlat några av de positionerande verbfrasernas funktioner: turorkestrerande, relationella och semantiska funktioner. Även om jag har framhållit en funktion i taget när jag har diskuterat samtalsutdragen, är det vanligtvis så att de positionerande verbfraserna är *multifunktionella*. Med det menar jag att inga av de ovan beskrivna funktionerna är diskreta enheter som kan uppträda i isolering. Fraserna signalerar alltid mer än en sak. Möjligen skulle man kunna säga att de positionerande verbfraserna alltid uppvisar drag ur samtliga tre huvudgrupper. Vilken funktion som är dominerande varierar från fall till fall, kontext till kontext. Det är samverkan dem

emellan som bestäms i just den kontext där frasen uppträder och som vi uppfattar och tolkar.

Det vi upplever är summan av funktionerna, ungefär som i de överlappande cirklarna i figur 7:1. Figuren är tänkt att illustrera hur man kan betrakta frasernas funktionella kompositionalitet i kontext. Varje funktionsbeskrivning ovan är alltså bara en beskrivning av en aspekt av de funktionella potentialer som realiseras i de aktuella exemplen.

FIGUR 7:1. Illustration av verbfrasernas funktionella kompositionalitet i kontext.

Cirklarna i figur 7a överlappar varandra symmetriskt, vilket inte nödvändigtvis är fallet med funktionerna i verkligheten. Ofta kan de samverka i olika hög utsträckning, ungefär som i figur 7b. Exempel på detta är 7:12, 7:13 och 7:21, vilka i högsta grad både knyter yttrandena till talaren och signalerar avslut respektive re-avslut. Däremot är den semantiska funktionen bleknad. Detta hör samman med positioneringsfrasernas placering (jfr kap 6). Detsamma gäller exemplen på relationella funktioner. I exempel 7:14 och 7:15, där *du vet* används i en bakgrundskontrollerande fråga, är det inte en slump att det är just *veta* som används. Semantiken hos *veta* gör att det är det naturliga valet om man vill informera sig om någons kunskap. Trots att det uppträder som en diskursmarkör i förfasen och används rutiniserat i vissa sekvenser har det en semantisk funktion som är att tillskriva den som tilltalas viss kunskap.

De funktioner som beskrivs i det här kapitlet har – trots att de kan placeras i tre olika grupper – något gemensamt. I de samtalsutdrag som diskuteras används de positionerande fraserna som en form av smörjmedel i interaktionen. De används för att få turbyten att flyta, för att låta talaren försäkra sig om att samtalspartnern har tillräcklig information för att förstå en berättelse, för att introducera en förfrågan, för att knyta ett yttrande till talaren, för att nedgradera graden av säkerhet eller allmängiltighet osv. Genom den interaktionella deltagarorienterade analysen lyfts det fram att positionering inte är något talare gör i enskildhet som en kommentar till det som sägs. Det är snarare ett sätt för talaren att underlätta interaktionen och att underlätta för andra samtalsdeltagare att delta i samtalet.

De metoder och betraktelsesätt den interaktionella analysen bidrar med lyfter även fram de olika funktionerna och de sätt på vilka de samverkar. Genom att ta deltagarperspektivet i beaktande och studera frasernas sekventiella placering kommer man åt användningar och funktioner som man annars lätt förbiser. Sådana användningar är exempelvis de förberedande replikerna samt de tur- och re-avslutande funktionerna. Den multifunktionalitet som framkommer här skulle troligen inte blivit lika tydlig med en annan analysmetod.

8. Avslutning

När vi människor samtalar med varandra meddelar vi inte bara varandra saker eller överför kunskap. Vi talar också om för varandra hur vi förhåller oss till vår omvärld och till det vi talar om. Jag kallar detta *positionering*. När vi positionerar oss i samtal gör vi det på många olika sätt: dels genom rent språkliga medel som t.ex. ordval, dels genom gester, blickar och tonfall. För den här undersökningen valde jag att fokusera på de rent språkliga uttrycken. I kapitel 4 framkom att det finns en mängd olika resurser som talare har till sitt förfogande för att uttrycka positionering. Den vanligaste ordklassen för positionering är adverb. Fram till nu har jag emellertid helt koncentrerat mig på hur positionerande *verbfraser* används, eftersom de utgör en bred och varierande kategori med många olika interaktionella funktioner. Jag har också analyserat förhållandevis korta samtalsutdrag, där det är svårt att visa hur positionerande markörer påverkar varandra och samspelar. Därför analyserar jag här ett något längre sammanhängande utdrag där jag lyfter fram hur olika positionerande markörer samverkar med varandra.

8.1. Positionerande markörer i en längre kontext

Som utgångspunkt för att beskriva hur positionerande markörer samverkar har jag valt det samtalsutdrag som återges som exempel 8:1. Att jag har valt just det utdraget beror på att det innehåller en rad olika positionerande markörer. Utdraget är också intressant eftersom talarna har varsin agenda: de har inte samma mål med samtalet. De positionerande markörerna fungerar här som ett sätt att få samtalet att flyta trots att samtalsdeltagarna inte samarbetar för att uppnå ett gemensamt mål.

I utdraget diskuterar Eva och Linda om Eva kan låna Lindas häst trots att den har visat tecken på att vara sjuk. Eva vill låna hästen medan Linda verkar ha ringt i syfte att meddela att Eva inte kommer att kunna få låna hästen. Samtalet ingår i en serie samtal om hästlånet. I ett av samtalen har Lisbeth, som äger hästen ihop med Linda, visat sig vara tveksam till omständigheterna kring lånet. Samtalsutdraget föregås av att Linda beskriver hästens symtom.

EXEMPEL 8:1. [UVAT6:A:11 35–89] Positionerande markörer.
E=Eva, svarar; L=Linda, ringer.

1. E: har hon vari de länge då eller?
2. L: ne(j): börja väl i (.) tisdas.Ce[li:na]=
3. E: [jaha.]
4. L: =red (.) då å så igår då.
5. E: ja:
6. L: å i tisdas hade hon vari (0.2) då had- då
7. hade hon ridi inne rå,
8. E: mm[:]
9. L: [då] brukar ju hon va ganska pigge
10. E: mm:.
11. L: då hade hon inte velat gått där å hosta
12. våldit mycke,
13. E: jassåç
14. L: å igår då
15. (0.5)
16. hhade hon väl ridi ut å dåhh
17. (0.5)
18. börja vi fundera på om de va
19. skorna om de gjorde ont då liksom
20. [för] dom står upp lite i bak men, h
21. E: [mm:]
22. (0.6)
23. L: tror inte de för då red dom på gräs d(h)å[h,]
24. E: [mm:]
25. L: men hon va'nt- hade ingen gn(h)istah liksom.
26. E: jasså. me- men hon går i alla fall då råç
27. [rider] på'na i alla fallç
28. L: [(pt) ha:.]
29. jorå men hon hostar å:
30. (1.2)
31. L: å Smulan, Stinasç
32. E: mm:
33. L: hon hade: hon hade hon så ti(11) mej att
34. hon hosta mycke i hagen å:
35. E: jassåç hon gjorde reç
36. L: hh=
37. E: =ja: =
38. L: =så ja vet inte, Lisbeth tycke vi skulle
39. avvägah, [hh]
40. E: [ja]ha[ja:]
41. L: [kar]nevalen då,
42. E: ja
43. L: fall man måste ta ut vetrinår,

44. E: jus:t de.
45. L: fast så fa:lit e de väl inte men,
46. (1.0)
47. L: ja ve:t in[te]
48. E: [ne] för i å för sej dom går ju
49. bara runt,
50. L: a: j[o.]
51. E: [dom] går ju bara liksom.
52. (0.8)
53. E: gör ju inge annat. [.h]
54. L: [ne:]
55. E: ne för sen sa (.) >Lisbeth åt mej att de
56. va< du som sa att att vi'nte skulle måla
57. prückar,men de va väl Lisbeth de¿
58. L: ja de va hLis(h) [beth.]
59. E: [ja] (jo)/(hon) skyller
60. ifrån sej lite å så.=
61. L: =j[a: hone:hh hehe]
62. E: [hehehhhe]
63. ja tänkte säga men ja tänkte ja kan fråga
64. de(h)j hförsth hehe
65. L: ja: ne de va[h]
66. E: [ne]: >hon sa< ä Linda
67. tyckte'nte de hh s(h)ahh honhh
68. L: jaha:haha ne:[j]
69. E: [rolli den dära vettu, .h
70. L: (j) [a:]
71. E: [°jo°] nå men du- vi kan väl kö:lla i
72. alla fall vänta (å) se hur hon e imorron
73. då¿
74. L: mm: ,

I samtalsutdraget har jag gråmarkerat alla förekomster av positionerande markörer, såväl verbfraser som adverb.¹

På rad 1 frågar Eva om hästens sjukdom pågått länge. Detta besvarar Linda genom att ange vilken dag symtomen börjat uppträda. Hon använder adverbet *väl* vilket här kan tolkas som att hon inte är helt på det klara med exakt när sjukdomsförloppet tagit sin början. Hon fortsätter att berätta att en annan ryttare ridit hästen inomhus. På rad 9 gör hon en mindre utvikning och anmärker att hästen brukar vara pigg när den får gå inne. När hon gör detta använder hon sig av den interpersonella markören *ju*, vilket medför att påståendet konstrueras som gemensam kunskap (jfr Aijmer 1977, 1996, 1997). Lindas yttrande på rad 9 följs av ett *mm*: från Eva på rad 10. Därmed verkar Linda ha fått bekräftelse på att Eva accepterar att detta är något de båda kan tänkas känna till. Hennes följande yttrande, *då hade hon inte velat gått där å hosta väldigt mycke*, bör betraktas i förhållande till det som nu är be-

¹ Det finns inga positionerande modala hjälpverb i utdraget.

fäst som gemensam kunskap. Det är inte bara så att hästen är sjuk – jämfört med att den brukar vara *ganska pigg* i den aktuella situationen blir *inte velat gått* ännu allvarligare. Inte ens i en situation där hästen vanligtvis trivs visar hon tecken på energi.

På rad 14 utvecklar Linda historien ytterligare genom att berätta att hästen även dagen före samtalet blivit riden, och då utomhus (rad 16). Här använder sig Linda av *väl*, vilket modifierar säkerheten i utsagan. Då Linda har fått historien återberättad för sig av kvinnan som red hästen, Celina, fungerar *väl* här också som ett sätt för Linda att visa att hon inte har förstahandsinformation. Den gången hade hästen uppfört sig som om den haft ont, vilket fått Linda att *fundera* på om hästskorna krånglat. Lindas yttrande på rad 14–20 avslutas med ett finalt *men*, vilket indikerar att det finns mer att säga i frågan. En kort paus uppstår, varefter Linda fortsätter med att ge sin bedömning av orsaken till problemen under ritten: *tror inte de för då red dom på gräs d(h)äh*. TKE:n följer här på en längre paus och inleds med det finita verbet, vilket är vanligt förekommande inom berättelser och i omgivningar med bristande respons (Lindström & Karlsson 2005). Linda inleder den nya delen av yttrandet med *tror inte de* som här utgör en egen TKE med underförstått subjekt. Den fungerar som en tolkningsram för det argument hon därefter presenterar i form av *då red dom på gräs*. Även detta följs av en minimal respons från Eva. På rad 25 summerar Linda hästens tillstånd: *men hon va'nt- hade ingen gn(h)istah liksom*. Lindas fokus under berättelsens gång har varit på att hästen varit hängig och inte velat bli riden, men när Eva tar ordet på rad 26 fokuserar hon på en helt annan del av det Linda har sagt, nämligen att hästen trots allt har blivit riden. Genom att använda sig av *i alla fall* gör Eva ett urval ur det Linda har berättat (jfr Nilsson 2005:150–155) och lyfter fram en helt annan del av berättelsen än det Linda fokuserat på. Därmed vänder hon den till sin fördel: om hästen är pigg nog att bli riden, är den kanske pigg nog att bli utlånad. Att Linda inte hade tänkt sig att ridandet skulle vara berättelsens kärnpunkt, utan snarare sjukdomen, ser vi i hennes yttrande på rad 29, *jordå men hon hostar å;*, där hon först medger riktigheten i Evas påpekande, men sedan för tillbaka samtalet in på det hon försökt förmedla till Eva.

En längre paus, 1,2 sekunder lång, uppstår på rad 30, varpå Linda uppgraderar sin berättelse: hon har ytterligare ett vittne till att hästen har hostat (rad 33). *Hon sa* fungerar som evidentialitetsmarkör och utpekar en annan person som källa till påståendet. Först här producerar Eva en respons som antyder att hon är beredd på att gå med på allvaret i Lindas berättelse: *jasså; hon gjorde re;.* Linda verkar uppleva Evas respons som en tillräcklig kvittering på berättelsen. Hon utvecklar den nämligen inte vidare, utan istället avslutar hon sin berättelse på rad 38 med *så ja vet inte*. *Så ja vet inte* utgör här en egen TKE. Samtidigt som den positionerande frasen avslutar berättelsen markerar

den också gränsen mot den konklusion som kan dras av att hästen är sjuk, nämligen att *Lisbeth tyckte vi skulle avvägah, hh karnevalen då*. Linda lägger här ansvaret för utlåningshindret på Lisbeth: bedömningen av att hästen är dålig är däremot gemensam (jfr rad 18 där *vi* används för att referera till de personer som gjort bedömningen att hästen eventuellt har problem med skorna). Under det att Linda säger detta säger Eva *jahaja*:. Det sägs långsamt och närmast eftertänksamt, på ett sätt som indikerar att hon uppfattar den nya informationen men inte nödvändigtvis instämmer i den. Det *ja* som i transkriptionen är placerat på rad 42 hör ihop med *jahaja*: på rad 40 på så vis att det uttalas med samma röstkvalitet och på en gemensam fallande intona-tionskurva. Det är alltså inte ett bekräftande eller instämmande *ja* som svar på rad 41. På rad 43 utvecklar Linda det oönskade beskedet genom att tala om varför: *fall man måste ta ut vetrinär*. Genom att nämna att en veterinär eventuellt kan komma att behövas uppgraderar hon allvaret i situationen av-sevärt. Evas respons, *jus:t de* på rad 44, är i likhet med hennes tidigare respon-ser inte heller den instämmande eller medkännande; snarare låter hon tank-spridd.

På rad 45 tonar Linda ned allvaret i situationen: *fast så fa:lit e de väl inte men*. Repliken inleds med ett invändande *fast* vilket signalerar att yttrandet vänder sig mot något som sagts tidigare. *Väl* har här funktionen att antyda att det finns något spekulativt i situationen: man kan inte veta säkert att man kommer att behöva kalla in veterinär, men inte heller att man *inte* kommer att behöva det. TKE:n avslutas precis som rad 20 med ett framåtsyftande *men*. Detta följs efter en paus av att Linda fortsätter: *ja ve:t inte*, med betoning på *vet*, vilket ytterligare understryker osäkerheten i situationen. *Ja ve:t inte* fungerar också som avslutare av slutsatsen från berättelsen och av turen. Ge-nom att först utmåla ett skräckscenario och därefter åtminstone delvis tona ned det, ger Linda Eva två alternativ. Antingen kan hon välja att säga att hon inte längre vill låna hästen, eller så kan hon framhärda i sin önskan att låna hästen. Eftersom Linda under hela samtalet fokuserat på hästens sjukdom, torde den förra linjen vara den prefererade. Eva väljer emellertid den senare.

På rad 48 inför Eva en ny vinkel på diskussionen genom att använda *i och för sig* för att presentera en ny idé (jfr Nilsson 2005:155–162). Istället för att fokusera på hästens sjukdom vänder hon uppmärksamheten mot vilken lätt uppgift hästen skall ha under paraden: *dom går ju bara runt*. Linda instämmer med tveksam röst i detta på rad 50. Eva upprepar detta på rad 51–53 och be-tonar därmed vilken liten insats hästen kommer att göra. Eva använder sig här flera gånger av den interpersonella markören *ju* och konstruerar på så vis be-dömningen att man i paraden bara går som gemensam för de två samtalsdel-tagarna. Linda instämmer kort i detta på rad 54. Eva går sedan vidare med en annan men besläktad fråga, nämligen något annat som Lisbeth har sagt i ett

tidigare samtal. Eva berättar att Lisbeth har uppgett Linda som upphovsman till beslutet att inte låta Eva måla prickar på hästen. Den fråga som avslutar turen, *men de va väl Lisbeth de?*, innehåller ett *väl*, som här dels fungerar som en frågemarkör, dels som ett sätt att inbjuda till ett instämmande svar. Linda håller på rad 58 mycket riktigt med i Evas påstående: det var Lisbeth och inte Linda som avstyrt målandet. Eva karakteriserar på rad 59–60 Lisbeths agerande som att hon *skyller ifrån sej lite*, vilket Linda skrattande instämmer i på rad 61. Eva utvecklar diskussionen på rad 63–67, där hon först framhåller att hon velat fråga Linda hur det egentligen legat till, eftersom Lisbeth sagt att Linda tyckt att det varit en dålig idé. Detta återberättar Eva genom att formulera Lisbeths påstående som ett pseudocitat som föregås och följs av citatmarkörerna *hon sa* respektive *sa hon*. Linda bekräftar därefter återigen att hon inte legat bakom förbudet. På rad 69 summerar Eva ämnet då hon konstaterar att Lisbeth är *rolig den där vettu*. Med det yttrandet gör Eva två saker. För det första framställer hon Lisbeth – som är den som har invändningar mot inte mindre än två saker som Eva vill göra – som lite märklig. För det andra framställer hon det som något som inte bara hon själv utan även Linda är införstådd med. Därmed slätar hon också över att hon har avslöjat Lisbeths bluff. Detta gör hon då hon använder sig av diskursmarkören *vettu*, som här används för att konstruera något som gemensam kunskap (jfr avsnitt 7.3.1). Linda instämmer visserligen i detta på rad 70, men inte med samma uppsluppenhet som på raderna 61, 65 och 68. Därefter börjar Eva avsluta ämnet genom att med *°jo° nä men du* inleda en återgång till huvudämnet (jfr Ottensjö 2005) och sedan med hjälp av ett vädjande *väl* föreslå att de skall skjuta upp beslutet till dagen därpå. Lindas respons, *mm.*, är förhållandevis lågmäld. Efter det utdrag som återges här följer några raders samtal om att Linda skall titta till hästen dagen därpå, varpå samtalet avslutas.

I samtalet mellan Linda och Eva har de två kvinnorna helt olika agendor. Linda ringer för att meddela att hon inte kommer att kunna låna ut sin häst till Eva, medan Eva fortfarande vill låna hästen. De olika agendorna leder till olika strategier för att genomföra dem. Linda förlitar sig inledningsvis på styrkan i berättelsen, som hon kontinuerligt uppgraderar som en eliciteringsstrategi för att få Eva att ge tillräcklig respons. En sannolik prefererad respons skulle kunna vara att avstå från att låna hästen. Eva gör emellertid inte detta, utan fokuserar istället på de positiva delarna i Lindas berättelse och argumenterar på så vis för att situationen kanske inte är så farlig. När Linda använder sig av de positionerande markörerna gör hon det dels genom att nedgradera, dels genom att uppgradera såväl allvaret som sannolikheten i det som sägs. Eva däremot använder positionerande markörer för att göra urval ur Lindas berättelse och väljer därmed ut det som passar för hennes syften. Båda använder sig av strategin att formulera ett påstående som gemensam kunskap.

Båda talarna hänvisar också till en tredje part för att underbygga sina argument. Linda gör det genom att hänvisa till andras iakttagelser om hästens hälsotillstånd och skaffar sig därmed utomstående vittnen. Hon hänvisar också till Lisbeth i frågan om beslutet att eventuellt inte låna ut hästen. Därmed av-säger hon sig delar av ansvaret för detta. Även Eva använder sig av Lisbeth som källa. När hon för på tal att Lisbeth sagt att Linda varit den som tvekat att låta Eva måla hästen gör hon det strax efter att Linda utmålat Lisbeth som den ansvariga bakom den inställda utlåningen. När Eva talar om Lisbeth ut-målar hon henne som någon som är *rolig*, dvs. någon som är lite irrationell och eventuellt någon som överreagerar. På så vis undergräver hon Lisbeths aukto-ritet och vikten av hennes beslut.

Många belägg av *väl* verkar höra samman med evidentialitet. När Linda på rad 2 säger att problemen *väl* börjat i tisdags går hon vidare med att berätta hur hon vet det: Celina hade ridit hästen under tisdagen och noterat att häs-ten inte verkat frisk. Detsamma är fallet med belägget på rad 16, där *väl* sig-nalerar att kunskapen bygger på andrahandsinformation och därmed är osäker.

I kapitel 6 och 7 har jag undersökt hur de positionerande verbfraserna an-vänds i spontana samtal och lagt särskild vikt vid samtalsdeltagarnas interak-tion. I det här kapitlet har vi sett hur man kan hjälpa samtalet framåt utan att egentligen hjälpa *varandra*. Eftersom talarna här har olika agendor är de inte ute efter att underlätta varandras ansträngningar. Istället använder de sig av positionerande markörer för att hjälpa fram sina *egna* mål.

8.2. Sammanfattning

I den här avhandlingen har jag studerat positionerande markörer och deras funktioner i interaktion. För att komma åt de positionerande uttrycken gick jag igenom materialet, som allt som allt består av 6 timmar och 30 minuters interaktion, och identifierade alla tillfällen där samtalsdeltagarna med språk-liga medel uttrycker säkerhet, allmängiltighet, sannolikhet samt talaransvar i förhållande till det propositionella innehållet eller gentemot en annan talare. Såväl adverb, verb och modala hjälpverb excerperades. Avhandlingens fokus ligger på vilka verb som används för positionering. En stor del av avhand-lingen ägnas åt att diskutera hur positionerande verbfraser påverkas av var i ett yttrande och i vilken interaktionell kontext de produceras. Det visar sig att positionerande verbfraser är mycket känsliga för var de produceras. Nedan sammanfattas avhandlingens viktigaste resultat utifrån avhandlingens syften.

Det första delsyftet, att undersöka vilka språkliga resurser talare använder sig av för att uttrycka positionering, diskuteras i kapitel 4. Den absolut vanligaste strategin för att uttrycka positionering är att man använder sig av adverb. Ungefär två tredjedelar av alla belägg av positioneringsmarkörer utgörs av adverb. Av dem utgörs över hälften av *ju* och *väl*. Vilka adverb man använder beror på vilken typ av samtal man ägnar sig åt. Exempelvis är det vanligare att man använder *ju* i samtal där deltagarna har en gemensam bakgrund och gemensamma kunskaper och erfarenheter att referera till. Större delen av den övriga tredjedelen av positionerande markörer utgörs emellertid av verbfraser. Av dem innehåller närmare 90% de fem mest frekventa verben, *veta*, *tycka*, *tro*, *säga* och *mena*.

Trots att positionering uttrycks genom en mängd olika adverb och verb är det alltså en handfull ord som står för merparten av beläggen. Förvånande nog är endast en mycket liten andel av de positionerande markörerna modala hjälpverb. En möjlig förklaring till detta är att modala hjälpverb i mitt material framför allt används för att uttrycka deontisk, inte epistemisk, modalitet.

Av de fem verb som används mest samförekommer fyra framför allt med subjekt som utgörs av 1 pers. pron. och har talaren själv som referent. Det femte däremot, *säga*, tenderar att samförekomma med subjekt som är 3 pers. pron. Detta beror på att *säga* framför allt används i kontexter där talare återger vad någon annan har sagt vid ett annat tillfälle. Detta återspeglas även i valet av tempus. Den vanligaste formen för *säga* är preteritum, medan de övriga fyra verben nästan enbart uppträder i presens. *Säga* skiljer sig alltså något från de andra verben. När verben används för att hänvisa till något som äger rum i kommunikationssituationen uppträder de i presens och har en s.k. *egoforisk* referent, dvs. en referent som deltar i samtalet.

Det andra syftet, att beskriva vissa positioneringsfrasers distribution inom yttrandena, diskuteras i kapitel 6. Kapitlet är uppdelat i fem delar, en för varje fas som jag delar in TKE:n i. De fem faserna är *förfasen*, *startfasen*, *mittfasen*, *slutfasen* och *efterfasen*. Dessa beskrivs närmare i kapitel 5. *Veta*, *tycka*, *tro*, *säga* och *mena* har inte alla samma distribution inom TKE:n. Exempelvis förekommer *mena* företrädesvis i förfasen, medan *tycka* och *tro* nästan inte alls återfinns där. I gengäld finns det endast ett fåtal mittfasbelägg av *mena*, medan de övriga verben är mycket frekventa där. Det finns likaså mycket få belägg av *mena* i slut- och efterfas. Inte heller *tycka* förekommer särskilt frekvent i slutfasen, jämfört med *veta*, *tro* och *säga*. Däremot är det ett av de verb som jämte *tro* och *säga* återfinns i efterfasen.

Den varierande fördelningen verben emellan hänger samman med var i TKE:n de olika verbfraserna tenderar att genomgå en *grammatikaliseringsprocess* från matrissatser till för- eller slut-/efterfaskonstituenten och sedermera vidare till diskursmarkörer. Av de verb som undersökts är det framför allt *veta*

i kombinationerna *vettu* och *du vet* som är så rutiniserade att de kan anses ha utvecklats till diskursmarkörer av det slag som Lindström (u.a.) kallar *ytrande-partiklar*. Även *mena* i kombinationen *jag menar* har utvecklats till ytrande-partikel. Utifrån de observationer som görs i kapitel 6 kan man dra slutsatsen att *tro* och *tycka* grammatikaliseras i de TKE-finala faserna, medan *mena* grammatikaliseras TKE-initialt. *Veta* tenderar att grammatikaliseras i såväl för- som slutfas, men uppträder intressant nog inte i efterfasen. När verben ingår i verbfraser som framför allt uppträder TKE-finalt har de – med undantag för *vettu* och *du vet* – emellertid ännu inte utvecklats till diskursmarkörer. De anpassas nämligen syntaktiskt till värd-TKE:n. Snarare utgör de vad Lindström (u.a.) kallar *utbyggda diskursmarkörer*.

Det tredje delsyftet, att beskriva positioneringsfrasernas sekventiella funktioner, behandlas i kapitel 7. Funktionerna delas in i tre grupper: 1) turorkestrerande funktioner, 2) relationella funktioner och slutligen 3) semantiska funktioner. De tre grupperna är emellertid inte separata, utan överlappar med varandra. Även om en fras är semantiskt bleknad och fungerar som turavslutare, vilket är en turorkestrerande funktion, kan den samtidigt ha funktionen att knyta ett yttrande till talaren, vilket är en semantisk funktion.

De positionerande verbfraserna förekommer i användningar som underlättar interaktionen mellan talarna. Genom att exempelvis sätta en etikett i form av *jag tycker* på ett yttrande markerar man vilken form av påstående det är och ger de övriga samtalsdeltagarna en fingervisning om hur de kan förhålla sig till det. Samma sak gör man genom att lägga till en sådan etikett efter att ett yttrande är avslutat. Skillnaden är att man då samtidigt använder frasen för att påverka turtagningen så att den flyter smidigare. Positionering är inte i första hand något talare ägnar sig åt för att kommentera sin omvärld. Istället är det ett sätt för talare att smörja samtalet och få det att flyta genom att underlätta för de övriga samtalsdeltagarna att ge sina egna bidrag till interaktionen.

8.3. Avrundning

Genom att anlägga ett interaktionellt perspektiv på ett traditionellt semantiskt forskningsområde har jag kunnat visa hur positioneringsmarkörer är något som alla människor använder i interaktion. Därigenom har jag beskrivit ytterligare en dimension hos den här typen av uttryck. De positionerande fraserna används inte bara för att nedgradera sannolikheten eller tillförlitligheten i en proposition, utan också för att göra så att samtalet flyter smidigare. Genom att göra en närstudie av en rad samtal har jag lyft fram något som finns

överallt, som vi alla ägnar oss åt och som är så naturligt för oss att vi knappt märker att det görs. Jag har också kunnat visa på en systematik i de rutinerade fraser som används för att uttrycka positionering. Turövergångsområdet har visat sig vara en arena för de mer rutinerade användningarna av fraserna, medan beläggen i mittfasen, dvs. turkärnan, är betydligt mer semantiskt tunga. En intressant iakttagelse till följd av prosodins betydelse för turtagningen och de positionerande frasernas placering i TKE:n är den roll betoning, tempo och stavelselängd förefaller ha. Det krävs emellertid ytterligare studier för att man skall kunna dra några säkra slutsatser av detta.

Vad jag däremot inte har undersökt systematiskt är sociala aspekter som vilken roll talarnas ålder eller könstillhörighet spelar. Det vore intressant att studera om det är samma positionerande markörer som används av män och kvinnor och i olika åldersgrupper, samt om det spelar någon roll om man har åldersheterogena respektive åldershomogena grupper. Utifrån vad jag har observerat i mitt material verkar det emellertid som om gruppdynamik är en viktigare parameter än såväl ålder som kön. Vidare har jag här bara intresserat mig för språkliga drag. Jag har exempelvis inte alls studerat gester och mimik, interaktionella drag som med säkerhet spelar stor roll för positionering. Jag har inte heller fokuserat på regional variation. Det hade varit intressant att studera samtal som inte kommer från det mellansvenska språkområdet. Ytterligare en vinkel som kan anläggas är vilken roll samtalskaraktär spelar. Det material jag har använt här innehåller institutionella såväl som privata samtal, telefonsamtal såväl som gruppsamtal. Man kan fråga sig om t.ex. den maktobalans som finns mellan läkare och patient spelar in i valet av positionerande fraser. Man kan också fråga sig om bristen på ögonkontakt och begränsningen till två samtalsdeltagare i telefonsamtal gör att dessa skiljer sig från gruppsamtal där alla samtalsdeltagare är närvarande i samma rum. Till samtalskaraktär hör även stämningen i samtalen. Jag har kommit fram till att positioneringsfraser är något som används som ett smörjmedel i samtal, ett verktyg för talare att underlätta för varandra att förstå vilken sorts respons som avses eller om det är lämpligt att alls ge en respons. Det är emellertid inte så att man i alla situationer vill underlätta för de övriga samtalsdeltagarna. En situation där man inte vill det är gräl. Hur uttrycker man positionering när man är arg på den man talar med till skillnad från när man är överens och samarbetar?

I kapitel 1 citerades en tidningsartikel där det i svenskan frekventa bruket av positionerande markörer framställdes som ett tecken på svenskens föregivna konflikträddhet. Det torde inte råda några tvivel om att positionerande markörer verkligen är mycket frekventa i svenska samtal, såväl institutionella som privata. Att de främst skulle användas för att undvika konflikter och för att låta talaren ta tillbaka det hon/han har sagt är emellertid en förenkling. I

kapitel 7 redogjordes för hur *en del* av det de positionerande fraserna gör är att nedgradera det som sägs. En annan del, som kanske fyller en centralare funktion, är att fraserna används för att knyta det sagda till en talare eller till en tredje part. Det är alltså ett sätt att ange vem som har ansvar för det som sägs och hur det skall tolkas. Det finns förvisso en preferens för enighet i materialet, och talarna använder positionerande fraser i syfte att uppnå enighet. Enighet kan vid första anblick tolkas som synonymt med konfliktundvikande. Det är emellertid inte helt riktigt. Enighet kan också innebära att talare är överens om vad det samtal de är inbegripna i handlar om och att alla inblandade har uppfattat alla detaljer rätt. I den här avhandlingen har jag undersökt några få sätt att uttrycka positionering.

Summary

When human beings talk to one another, they not only convey messages and transfer information, they also tell each other how they relate to the world, to each other and to what they are talking about. I will refer to this as *positioning* in the present study. When we show each other how we relate to each other and to what we say in our interactions, we do this in a number of ways. On the one hand, we do it linguistically through our choice of words and expressions. On the other hand we do it by means of gestures, the direction of our gaze and our tone of voice. For the purpose of the present study, I have chosen to focus strictly on our linguistic resources.

In order to study positioning in interaction, I have used a collection of conversations comprising 6 hours and 30 minutes of conversation, approximately 70.000 words. The recordings were made in several different interactional contexts. In the corpus, there are telephone conversations, dinner conversations, doctor-patient interactions, interactions between long-time friends and family members as well as between strangers. In other words, the data covers a broad range of activities and speaker constellations, formal as well as informal, face-to-face interaction as well as conversations at a distance, multi-party conversations as well as dyads. The broad range of data means that the findings are not limited to specific types of speakers or interactions but reflect a variety of situations.

The central research question for the present study is “How do people go about conveying that they have a particular position vis-à-vis what they say and towards their co-participants?”. To answer this question, I distinguished three sub-aims or objectives for the study:

- To find out what linguistic resources are used for positioning

- To describe how the most frequent positioning verb phrases are distributed within utterances
- To describe the interactional and sequential functions of the verb phrases used for positioning.

The first problem is studied in chapter 4, where I discuss the choice of the term *positioning*, and how the phenomenon has been described in previous studies. I also describe the various resources the speakers in my data use to position themselves. Chapter 6 is concerned with the second aim, and investigates where in the *turn constructional unit* (TCU) the five most frequent verbs appear. Finally, in chapter 7, I describe some of the interactional sequences where positioning takes place.

This study is carried out within the framework of Interactional Linguistics (cf. Ochs et. al. 1996, Selting & Couper-Kuhlen 2001). Interactional Linguistics uses a Conversation Analytical method to study phenomena that are traditionally studied by linguists. Bringing an interactional perspective to the analysis, researchers aim at stepping away from a detached monological view of language, and instead study language in its natural habitat, i.e. in interaction between speakers (Couper-Kuhlen & Selting 2001:1).

Linguistic resources for positioning

Examining the corpus, I listened closely to the recordings and located the instances where speakers seem to express certainty, probability and speaker responsibility towards the proposition or towards another speaker. The parts of speech that are used to express positioning are adverbs, verbs and modal auxiliaries. Positioning is achieved mainly through resources that have traditionally been regarded as expressions of *epistemic modality*, such as epistemic adverbs, but also through *discourse markers* and words expressing *evidentiality*, i.e. hearsay.

The results of my study show that adverbs are the by far most frequent way of expressing positioning. Out of a total of 2498 instances, 1569, or 62,8%, are adverbs. Just over a third of the total, 890 instances, are verbs, and only 1,6%, 39 instances, are modal auxiliaries. The low count of modal auxiliaries is surprising. However, modal auxiliaries as such are very frequent in the data, but tend to express deontic modality rather than convey positioning.

If we consider the number of positioning instances per minute in the data, it becomes clear that positioning is frequent in Swedish interaction. There are

6,4 instances per minute, out of which 4,0 are adverbs and 2,3 are verb phrases. Modal auxiliaries only comprise 0,1 instance per minute. Compared to a similar study of American English (Kärkkäinen 2003:37), where the total number of positioning instances per minute is 4,9, it turns out that the count of positioning instances per minute is much higher in Swedish than in American English. The use of different parts of speech also differs. In Kärkkäinen's data, there are 0,7 instances per minute of adverbs and modal auxiliaries respectively, and 3,4 instances per minute of verb phrases. In other words, in the American English data, verb phrases are the main means for positioning, while in the Swedish data positioning is mainly done by using a small set of adverbs (cf. Aijmer 1996, 1997).

Interestingly, more than 50% of the adverb collection is made up of the discourse markers *ju* and *väl*, which roughly correspond to the English tag-question *isn't it*. Correspondingly, out of the 890 instances of where verbs are used for positioning, the five most frequent verbs make up almost 90% of the total.

Thus, although speakers use a number of different verbs and adverb for positioning, there is a handful of words that comprise almost three quarters of the grand total. Despite the wide range of means available to speakers, they tend to use a fairly narrow set of words to express positioning.

The five most frequently used verbs are *veta* ('know'), *tycka* ('think, have an opinion'), *tro* ('think, believe'), *säga* ('say') and *mena* ('mean, have an opinion'). All but *säga* tend appear in the present tense and with a subject whose referent takes part in the conversation at hand, a so-called *egophoric referent* (Dahl 2000). The referent of the subject is normally the speaker him-/herself. *Säga*, however, behaves differently. It tends to appear in the past tense, and also co-occurs with a third person subject rather than a first person subject. Hence, the referents are not necessarily egophoric. The reason for this is that *säga* is an evidential, i.e. an expression which is used to label something as hearsay. As evidentials are primarily used to express what someone has said at some other time, it is logical that it should be used in a past tense form and with a subject that is not referring to the speaker or the listener.

The location and distribution of positioning verb phrases within the TCU and the turn

Discussing the location and distribution of the positioning verb phrases within the TCU and the turn, I use a tool called a *phase schema* which is

presented in chapter 5. The phase schema is based on work on the real time production of the turn by Schegloff (1996), Lindström (2002, 2003) and Steensig (2001). The schema divides into five phases: the pre-beginning phase, the beginning phase, the mid-phase, the end-phase and the post-end-phase. They correspond to syntactic, prosodic and interactional features of the TCU.

I will initially say a few words about Swedish syntax. An important valency feature of the verbs studied here is that the subject is obligatory, as is a complement, which consists of a clause or the pronominal *det* (it). Swedish is a verb second, SVO language, which means that the finite verb occurs in the second position in the clause. This leads to differences in word order compared to English:

- 1) Jag tycker att allt är perfekt
 I think that all is perfect
 I think that all is perfect

- 2) Allt är perfekt, tycker jag
 all is perfect think I
 All is perfect, I think

In 1) the finite verb *tycker* appears in the second position, followed by a clausal object. In 2) *tycker* also appears the second position, preceded by the clausal object *Allt är perfekt*, resulting in a word order that differs from, for example, that of English. The word order (clausal object-verb-subject) strongly suggests that *tycker jag* is a continuation of the preceding clause, as it is not syntactically complete without the object. If we look at the English glosses, we see that *I think* can appear both initially in a TCU and finally. In Swedish, *tycker jag* can only be used finally in a TCU, and the word order suggests that it forms a syntactic unit with the preceding clause.

Utterances that are shaped like example 2) can be produced in two different ways. Either *tycker jag* is *prosodically projected*, i.e. the utterance is produced as one prosodic movement, or it is added to the clause after it has reached a prosodic, syntactic and pragmatic completion. The two variants are used differently in interaction.

The five most frequent verbs comprise 777 of the total 890 instances in which positioning verbs occur. Of these 777, 15% occur in the pre-beginning phase, 5% in the beginning phase, 64% in the mid-phase, 13% in the end phase and 4% in the post-end phase. In other words, the most frequent environment for the positioning phrases is the mid-phase. Here the verbs retain a lot of their meaning and do not show signs of grammaticalization.

The instances that occur in the beginning phase are all parts of polar questions or conditional clauses. However, when the verbs occur in the pre-beginning phase, the end-phase or the post-end-phase, they occur in the so-called *turn-transition space*, where turn-transition is negotiated.

All the most frequent verbs, except for *mena*, occur frequently in the mid-phase. Instead, *mena* commonly occurs in the pre-beginning phase and has grammaticalized into a discourse marker. Unlike *mena*, *tycka* and *tro* hardly occur in the pre-beginning field at all. Instead they are found in the two TCU-final phases, and they are in the process of being grammaticalized into discourse markers. They are, however, not fully grammaticalized. As described above for example 2) – when the verbs occur in a TCU-final position – they adapt to their syntactic environment, and seem to be syntactically fitted to the host-TCU. The sensitivity to syntactic features indicates that the verbs have not yet grammaticalized into discourse markers, but rather are somewhere in the middle of the development cline towards that state.

Interestingly, *mena* only rarely occurs in the end field, and never in the post-end field. *Veta*, on the other hand occurs frequently in the end field, but not in the post-end field, i.e. as an increment to a TCU. It does however occur as a TCU in its own right, produced after a possibly complete TCU, after a lack of uptake from the other participant(s) (cf. examples 6:66 and 6:67).

Säga differs from the other verbs, not only in that it is more evenly distributed over the phases, but also in that it is an evidential marker and is not in the same way showing signs towards grammaticalization. The form and location of the phrase is instead dependent on whether it introduces a direct quote or indirect speech.

The interactional functions of positioning verb phrases

I have identified three functions of the positioning verb phrases: turn-orchestrating functions, relational functions and semantic functions.

The turn-orchestrating functions deal with turn-taking and turn-yielding, as well as with actions such as introducing a new topic or initiating a question. In short, the turn-orchestrating functions operate on the sequential level of interaction.

The relational functions express the speakers' relations or attitudes to-

wards another speaker. Examples of such functions are: to formulate an utterance in such a way that it is construed as mutual knowledge, to confirm that the co-participants share a mutual background in relation to what one is explaining, or to personalize information in order to elicit a sufficient response from the other speaker.

The third function, the semantic function, is related to the more traditional view of epistemic modality, namely that the speaker expresses his or her attitude towards the proposition, or degree of probability or certainty. This is done in three ways: by using a positioning phrase in the mid-field, by using a prosodically projected positioning phrase in the end field, or by adding a positioning phrase as an increment in the post-end field. In doing one of these three, the speaker frames the utterance as a guess, an evaluation or a quote, which offers a frame of interpretation for the co-participants. The functions are not discrete units. The verb phrases are multifunctional and routinely display more than one of the above functions. Hence, the verb phrases are functionally compositional in context.

Conclusion

The positioning phrases are used in such a way that they facilitate interaction between speakers. A speaker can label an utterance as, for example, an evaluation by starting it with *jag tycker*, thereby signalling to his or her co-participant(s) how to interpret the rest of the turn. S/he can also add *tycker jag* after a TCU is completed, which seems to affect turn-taking and make it run more smoothly.

Positioning is not primarily something that speakers do to comment on the world. Instead it is a means by which the speaker oils the interactional machinery and facilitates the interaction for him-/herself and for the co-participant(s).

Litteraturförteckning

- Abelin, Åsa, Erland Gadelii & Jonas Löfström 1981. *Om modalitet i talspråk*. (Rapporter från Språkdata 16.) Göteborg: Institutionen för språkvetenskaplig databehandling, Göteborgs universitet.
- Ahti, Jonna 2005. Om öppningar och kontaktskapande i finlandssvenska chattsamtal. I: Nikula, K., H. Lönnrot, K. Alanen & C. E. Johansson (red.), s. 36–48.
- Aijmer, Karin 1977. Partiklarna *ju* och *väl*. *Nysvenska studier* 57, s. 205–216.
- Aijmer, Karin 1996. Swedish Modal Particles in a Contrastive Perspective. *Language Sciences* 18:1–2, s. 393–427.
- Aijmer, Karin 1997. Epistemic modality as a discourse phenomenon – a Swedish-English cross-language perspective. I: Fries, U., V. Müller & P. Schneider (red.), s. 215–226.
- Aijmer, Karin & Anne-Marie Simon-Vandenberg 2003. The discourse particle “well” and its equivalents in Swedish and Dutch. *Linguistics* 41:6, s. 1123–1161.
- Aijmer, Karin & Anne-Marie Simon-Vandenberg 2004. A model and a methodology for the study of pragmatic markers: the semantic field of expectation. *Journal of Pragmatics* 36, s. 1781–1805.
- Allwood, Jens 1999. *Talspråksfrekvenser*. (Gothenburg Papers in Theoretical Linguistics.) Göteborg: Institutionen för lingvistik, Göteborgs universitet.
- Andersson, Lars-Gunnar 1975. *Några lingvistiska skolbildningar*. (Guling 4.) Göteborg: Institutionen för lingvistik, Göteborgs universitet.
- Andersson, Lars-Gunnar 1976. Talaktsadverbial. *Nysvenska studier* 55–56, s. 25–46.

- Andréasson, Maia, Susanna Karlsson, Erik Magnusson & Sofia Tingsell 2002. *Harlhade*-bortfall i svenskan. Hur finit är ett naket supinum? I: Melander, B., U. Melander Marttala, C. Nyström, M. Thelander & C. Östman (red.), s. 67–74.
- Anward, Jan 2000. Allt du önskar kan du få? Om SAG och talspråket. *Språk & Stil* 10 (n.f.), s. 197–220.
- Anward, Jan 2001. Talspråk och grammatik. *Språkvård* 3, s. 36–38.
- Anward, Jan & Bengt Nordberg (red.) 2005. *Samtal och grammatik*. Lund: Studentlitteratur.
- Aronsson, Karin 1991. Pediatriska samtal och social distans. En kritisk diskussion av Brown & Levinsons samtalsmodell. *Socialmedicinsk tidskrift* 9–10, s. 438–446.
- Atkinson, J. Maxwell & John Heritage 1984. *Structures of social action: studies in conversation analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Auer, Peter 1992. The Neverending Sentence: Rightward Expansion in Spoken Language. I: Kontra, M. & T. Váradi (red.), s. 41–59.
- Auer, Peter 1996. The pre-front field in spoken German and its relevance as a grammaticalization position. *Pragmatics* 6:3, s. 295–322.
- Benveniste, Émile 1971. *Problems in General Linguistics*. Coral Gables: University of Miami Press. (Franska originalets titel: Problèmes de linguistique générale, Paris. Översatt av M. E. Meek.).
- Boas, Franz (red.) 1933 [1911]. *Handbook of American Indian Languages*. Washington, DC: Smithsonian Institution, Bureau of American Ethnology.
- Bockgård, Gustav 2004. *Syntax som social resurs. En studie av samkonstruktionssekvensers form och funktion i svenska samtal*. (Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 64.) Uppsala: Institutionen för nordiska språk, Uppsala universitet.
- Boersma, Paul & David Weenink 2005. *Praat: doing phonetics by computer (4.3.10)* (datorprogram). <<http://www.praat.org/>>. Åtkomstdatum: 2005-05-25.
- Bredmar, Margareta 1999. *Att göra det ovanliga normalt. Kommunikativ var-sambet och medicinska uppgifter i barnmorskors samtal med gravida kvinnor*. (Linköping Studies in Arts and Science 195.) Linköping: Linköpings universitet.
- Brinton, Laurel J. 1996. *Pragmatic markers in English. Grammaticalization and discourse functions*. Berlin & New York: Mouton de Gruyter.
- Brown, Penelope & Stephen C. Levinson 1987. *Politeness. Some Universals in Language Use*. (Studies in Interactional Sociolinguistics 4.) Cambridge: Cambridge University Press.

- Bruce, Gösta 1998. *Allmän och svensk prosodi*. (Praktisk lingvistik 16.) Lund: Institutionen för lingvistik, Lunds universitet.
- Butler, Christopher S. 2003. *Structure and Function: A Guide to Three Major Structural-Functional Theories. Part 1: Approaches to the simplex clause*. (Studies in Language Companion Series 63.) Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Button, Graham & John R. E Lee (red.) 1987. *Talk and Social Organisation*. (Intercommunication 1.) Clevedon/Philadelphia: Multilingual Matters Ltd.
- Bybee, Joan L. & Paul J. Hopper (red.) 2001. *Frequency and the Emergence of Linguistic Structure*. (Typological Studies in Language 43.) Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Bäcklund, Ingegerd, Ulla Börestam, Ulla Melander Marttala & Harry Näs-lund (red.) 2004. *Text i arbete/Text at work. Festskrift till Britt-Louise Gunnarsson den 12 januari 2005*. Uppsala: Institutionen för nordiska språk, Uppsala universitet.
- Chafe, Wallace L. 1993. Prosodic and Functional Units of Language. I: Edwards, J. A. & M. D. Lampert (red.), s. 33–43.
- Coulthard, Malcolm, Janet Cotterill & Frances Rock (red.) 2000. *Working with Dialogue*. Tübingen: Niemeyer.
- Couper-Kuhlen, Elizabeth & Cecilia E. Ford (red.) 2004. *Sound Patterns in Interaction: Cross-Linguistic Studies from Interaction*. (Typological Studies in Language 62.) Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Couper-Kuhlen, Elizabeth & Margret Selting 1996. *Prosody in conversation: interactional studies*. (Studies in interactional sociolinguistics.) Cambridge: Cambridge University Press.
- Couper-Kuhlen, Elizabeth & Margret Selting 2001. Introducing Interactional Linguistics. I: Selting, M. & E. Couper-Kuhlen (red.), s. 1–22.
- D'Urso, V & P Leonardi (red.) 1984. *Discourse Analysis and Natural Rhetorics*. Padova: CLEUP Editore.
- Dahl, Östen 2000. Egophoricity in Discourse and Syntax. *Functions of Language* 7:1, s. 37–77.
- Diderichsen, Paul 1946 [1971]. *Elementär dansk grammatik*. København: Gyldendahl.
- Drew, Paul 1984. Speakers' reportings in invitation sequences. I: Atkinson, J. M. & J. Heritage (red.), s. 129–151.
- Du Bois, John, Lorraine E. Kumpf & William J. Ashby (red.) 2003. *Preferred Argument Structure*. (Studies in Discourse and Grammar 14.) Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

- Du Bois, John, Stephan Schuetze-Coburn, Danae Paolino & Susanna Cummings 1993. Outline of Discourse Transcription. I: Edwards, J. A. & M. D. Lampert (red.), s. 45–89.
- Edwards, Jane A. & Martin D. Lampert (red.) 1993. *Talking Data: Transcription and coding methods for language research*. Hillsdale N.J.: Lawrence Erlbaum Associates.
- Engdahl, Elisabet & Kerstin Norén (red.) 2000. *Att använda SAG. 29 uppsatser om Svenska Akademiens grammatik*. (Meddelanden från Institutionen för svenska språket 33.) Göteborg: Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet.
- Engstrand, Olle 2004. *Fonetikens grunder*. Lund: Studentlitteratur.
- Eriksson, Mats 1988. *Ju, väl, då, alltså*. En undersökning av talaktsadverbial i stockholmskt talspråk. I: Schenström, A. & M. Eriksson (red.), s. 75–120.
- Eriksson, Mats 1997. *Ungdomars berättande. En studie i struktur och interaktion*. (Skrifter utgivna vid Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 43.) Uppsala: Institutionen för nordiska språk, Uppsala universitet.
- Eriksson, Mats 2002. Syntaxens sociala sida – en inledande diskussion av tur-tillägg i samtal. *Språk & Stil* 11 (n.f.), s. 5–24.
- Finegan, Edward 1995. Subjectivity and subjectivisation: an introduction. I: Stein, D. & S. Wright (red.), s. 1–15.
- Ford, Cecilia E. 2004. Contingency and units in interaction. *Discourse Studies* 6:1, s. 27–52.
- Ford, Cecilia E., Barbara A. Fox & Sandra A. Thompson 1996. Practices in the constructions of turns: The “TCU” revisited. *Pragmatics* 6:3, s. 427–454.
- Ford, Cecilia E., Barbara A. Fox & Sandra A. Thompson 2002a. Constituency and the grammar of turn increments. I: Ford, C. E., B. A. Fox & S. A. Thompson (red.), s. 15–37.
- Ford, Cecilia E., Barbara A. Fox & Sandra A. Thompson 2002b. *The language of turn and sequence*. (Oxford Studies in Sociolinguistics.) Oxford: Oxford University Press.
- Ford, Cecilia E. & Sandra A. Thompson 1996. Interactional units in conversation: syntactic, intonational, and pragmatic resources for the management of turns. I: Ochs, E., E. A. Schegloff & S. A. Thompson (red.), s. 134–184.
- Fries, Udo, Vivane Müller & Peter Schneider (red.) 1997. *From Ælfric to the New York Times. Studies in English Corpus Linguistics*. Amsterdam: Rodopi.
- Garfinkel, Harold 1967. *Studies in Ethnomethodology*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

- Givón, Talmy (red.) 1979. *Discourse and Syntax*. New York: Academic Press.
- Goffman, Erwing 1967. *Interaction Ritual. Essays on Face to Face Behaviour*. New York: Doubleday.
- Goffman, Erwing 1967 [1955]. On Face-Work. I: Goffman, E., s. 5–46.
- Goodwin, Charles 1979. The interactive construction of a sentence in natural conversation. I: Psathas, G. (red.), s. 97–121.
- Goodwin, Charles 1981. *Conversational Organization: Interaction between Speakers and Hearers*. New York: Academic Press.
- Green-Vänttinen, Maria 2001. *Lyssnaren i fokus. En samtalsanalytisk studie i uppbackningar*. (Studier i nordisk filologi 79.) Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Grosjean, François 1983. How long is the sentence? Prediction and prosody in the on-line processing of language. *Linguistics* 21, s. 501–529.
- Gustafson-Čapková, Sofia 2005. *Integrating Prosody into an Account of Discourse Structure*. Stockholm: Institutionen för lingvistik, Stockholms universitet.
- Guy, Gregory R., Crawford Feagin, Deborah Schiffrin & John Baugh (red.) 1997. *Towards a Social Science of Language 2*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Hakulinen, Auli 2005. Seminarium om ISO. Föredrag vid *Tema K*, Linköping, 2005–06–02.
- Hakulinen, Auli & Margret Selting (red.) 2005. *Syntax and Lexis in Conversation. Studies on the use of linguistic resources in talk-in-interaction*. (Studies in Discourse and Grammar 10.) Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Hakulinen, Auli, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen & Irja Alho 2004. *Iso suomen kielioppi [Stor finsk språklära]*. (Suomalaisen Kirjallisuuden Seura Toimituksia 950.) Helsingfors: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Halliday, Michael A. K. 1994 [1985]. *An Introduction to Functional Grammar*. 2. ed. London: Arnold.
- Hansson, Petra 2003. *Prosodic Phrasing in Spontaneous Swedish*. (Travaux de l'institute de linguistique de Lund 43.) Lund: Studentlitteratur.
- Have, Paul ten 1999. *Doing conversation analysis: a practical guide. Introducing qualitative methods*. London: Sage Publications.
- Heinemann, Trine 2005. Where grammar and interaction meet: The preference for matched polarity in responsive turns in Danish. I: Hakulinen, A. & M. Selting (red.), s. 375–402.
- Heritage, John 1984. *Garfinkel and ethnomethodology*. Cambridge: Polity Press.

- Heritage, John 1995. Conversation Analysis: Methodological Aspects. I: Quasthoff, U. M. (red.), s. 391–418.
- Holmberg, Per 2002. *Emotiv betydelse och evaluering i text*. (Nordistica Gothoburgensia 24.) Göteborg: Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet.
- Holmes, Janet 1984. Modifying illocutionary force. *Journal of Pragmatics* 13:2, s. 345–365.
- Hopper, Paul J. 1987. Emergent Grammar. *Berkeley Linguistics Society* 13, s. 139–157.
- Hopper, Paul J. & Sandra A. Thompson 1980. Transitivity in grammar and discourse. *Language* 56, s. 251–299.
- Hopper, Paul J. & Sandra A. Thompson 1984. The Discourse Basis for Lexical Categories in Universal Grammar. *Language* 60:4, s. 703–752.
- Hopper, Paul J. & Elizabeth Closs Traugott 1993. *Grammaticalization*. (Cambridge Textbooks in Linguistics.) Cambridge: Cambridge University Press.
- Houtkoop, Hanneke & Harrie Mazeland 1985. Turns and Discourse Units in Everyday Conversation. *Journal of Pragmatics* 9, s. 595–619.
- Hutchby, Ian & Robin Wooffitt 1998. *Conversation analysis: principles, practices and applications*. Cambridge: Blackwell.
- Jefferson, Gail 1973. A case of precision timing in ordinary conversation: overlapped tag-positioned address-terms in closing sequences. *Semiotica* 9, s. 47–96.
- Jefferson, Gail 1984. Notes on some orderliness of overlap onset. I: D'Urso, V. & P. Leonardi (red.), s. 11–38.
- Josephson, Olle, Hans Strand & Margareta Westman (red.) 1978. *Svenskans beskrivning 11*. Stockholm: Institutionen för nordiska språk, Stockholms universitet.
- Jucker, Andreas & Yael Ziv (red.) 1998. *Discourse Markers. Descriptions and Theory*. (Pragmatics & Beyond New Series 57.) Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Jönsson, Linda 1988. *On Being Heard in Court Trials and Police Interrogations*. (Linköping studies in arts and science 25.) Linköping: Linköpings universitet.
- Jönsson, Linda 2005. Tal i tal. Grammatiska konstruktioner av anföring i tonårsflickors samtal. I: Anward, J. & B. Nordberg (red.), s. 89–108.
- Karlsson, Susanna 2003. Interactional uses for an epistemic marker: the case of "jag tycker"/"tycker jag" in Swedish. *Melbourne Papers in Linguistics and Applied Linguistics* 3:1, s. 5–23.
- Kontra, Miklós & Tamás Váradi (red.) 1992. *Studies in Spoken Languages: English, German, Finno-Ugric*. Budapest: Hungarian Academy of Sciences.

- Kotsinas, Ulla-Britt 1994. *Ungdomsspråk*. (Ord & Stil 25.) Uppsala: Hallgren & Fallgren.
- Kärkkäinen, Elise 2003. *Epistemic stance in English conversation. A description of its interactional functions, with a focus on 'I think'*. (Pragmatics & Beyond New Series 115.) Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Kärkkäinen, Elise u.u. Stance-taking in conversation: From subjectivity to intersubjectivity. Utkommer i *Text and Talk*.
- Labov, William 1972. *Sociolinguistic Patterns*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Landqvist, Håkan 2001. *Råd och ruese. Moral och samtalsstrategier i Giftinformationscentralens telefonrådgivning*. (Skrifter utgivna av institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 55.) Uppsala: Institutionen för nordiska språk, Uppsala universitet.
- Landqvist, Håkan 2004. Turtillägg – förslag till svenska termer. I: Bäcklund, I., U. Börestam, U. Melander Marttala & H. Näslund (red.), s. 90–99.
- Lerner, Gene H. 1991. On the syntax of sentences-in-progress. *Language in Society* 20, s. 441–458.
- Lerner, Gene H. 1996. Finding “Face” in the Preference Structures of Talk-in-Interaction. *Social Psychology Quarterly* 59:4, s. 303–321.
- Lindholm, Camilla & Jan Lindström 2003. ”Får jag fråga?” Frågeramar i institutionell interaktion. *Språk & Stil* 13, s. 35–64.
- Lindström, Anna 1994. Identification and Recognition in Swedish Telephone Conversation Openings. *Language in Society* 23:2, s. 231–252.
- Lindström, Anna 1999. *Language as social action. Grammar, prosody, and interaction in Swedish conversation*. (Skrifter utgivna av Institutionen för Nordiska språk vid Uppsala Universitet 46.) Uppsala: Institutionen för Nordiska språk vid Uppsala Universitet.
- Lindström, Jan 1994. Om engagemang i tal och skrift. *Folkmålsstudier* 35, s. 95–138.
- Lindström, Jan 2002. Från satsschema till turschema? Förfält i fokus. *Språk & Stil* 11 (n.f.), s. 25–80.
- Lindström, Jan 2003. Turövergångsområdet i fokus. Ett försök att (be)gripa yttrandesyntaxen. I: Sorvali, I. & P. Rossi (red.), s. 111–126.
- Lindström, Jan 2005. Grammatik i interaktionens tjänst: syntaktiska aspekter på turorganisation. I: Anward, J. & B. Nordberg (red.), s. 11–53.
- Lindström, Jan u.a. *Tur och Ordning (manuskript)*.
<<http://www.nord.helsinki.fi/samgram>>. Åtkomstdatum: 2006–01–20.
- Lindström, Jan & Susanna Karlsson 2005. Verb-first constructions as a syntactic and functional resource in (spoken) Swedish. *Nordic Journal of Linguistics* 28:1, s. 97–131.

- Linell, Per 1998. *Approaching Dialogue. Talk, interaktion and contexts in dialogical perspectives*. (Impact, Studies in Language and Society 3.) Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Linell, Per 2005. En dialogisk grammatik? – till frågan om samtalets byggstenar. I: Anward, J. & B. Nordberg (red.), s. 231–328.
- Loman, Bengt 1968. Talsyntax. *Språkvård* 4, s. 2–8.
- Loman, Bengt & Nils Jörgensen 1971. *Manual för analys och beskrivning av makrosyntagmer*. Lund: Studentlitteratur.
- Londen, Anne-Marie 1989. *Litterärt talspråk. Studier i Runar Schildts berättarteknik med särskild hänsyn till dialogen*. (Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 557.) Helsingfors: Helsingfors universitet.
- Londen, Anne-Marie 1995. Samtalsforskning – en introduktion. *Folkmålsstudier* 36, s. 11–52.
- Lyons, John 1977. *Semantics*. Vol. 2. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lyons, John 1994. Subjecthood and Subjectivity. I: Yaguello, M. (red.), s. 9–18.
- Löfström, Jonas 1988. *Repliker utan gränser. Till studiet av syntaktisk struktur i samtal*. Göteborg: Institutionen för nordiska språk, Göteborgs universitet.
- Malmgren, Sven-Göran 2003. *Begå eller ta självmord? Om svenska kollokationer och deras förändringsbenägenhet*. *Språk & Stil* 13 (n.f.), s. 123–168.
- Melander, Björn, Ulla Melander Marttala, Catharina Nyström, Mats Thelander & Carin Östman (red.) 2002. *Svenskans beskrivning* 26. Uppsala: Hallgren & Fallgren.
- Nikula, Kristina, Harry Lönnrot, Kaisa Alanen & C. E. Johansson (red.) 2005. *Svenskan i Finland* 8. (Nordistica Tamperensia A5.) Tammerfors: Institutionen för språk- och översättningsvetenskap, Tammerfors universitet.
- Nilsson, Jenny 2005. *Adverb i interaktion*. (Göteborgsstudier i nordisk språkvetenskap 4.) Göteborg: Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet.
- Nordenstam, Kerstin 1989. *Tag questions och dylika påhäng i svenska samtal*. (Färsk Forsk 14.) Göteborg: Institutionen för nordiska språk, Göteborgs universitet.
- Nordenstam, Kerstin 1994. *Korpus Gruppssam. Materialpresentation*. (Meddelanden från Institutionen för svenska språket 4.) Göteborg: Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet.

- Norén, Niklas 2005. Apokoinou i samtal. En inledande definition och sekventiell avgränsning av en samtalsgrammatisk konstruktion. I: Anward, J. & B. Nordberg (red.), s. 55–87.
- Norrby, Catrin 1998. *Vardagligt berättande. Form, funktion och förekomst.* (Nordistica Gothoburgensia 21.) Göteborg: Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet.
- Norrby, Catrin 2004. *Samtalsanalys. Så gör vi när vi talar med varandra.* 2 uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Ochs, Elinor, Emanuel A. Schegloff & Sandra A. Thompson (red.) 1996. *Interaction and grammar.* (Studies in Interactional Sociolinguistics 13.) Cambridge: Cambridge University Press.
- Ottesjö, Cajsa 2005. *Att fortsätta och att återgå. Studier av koherensskapande praktiker i vardagliga flerpersonersamtal.* Göteborg: Institutionen för lingvistik, Göteborgs universitet.
- Palmer, Frank R. 1986. *Mood and Modality.* Cambridge: Cambridge University Press.
- Person, Raymond F. 1996. *In conversation with Jonah: conversation analysis, literary criticism, and the book of Jonah.* (Journal for the study of the Old Testament. Supplement series 220.) Sheffield: Sheffield Academic Press.
- Person, Raymond F. 1999. *Structure and meaning in conversation and literature.* Lanham: University Press of America.
- Pomerantz, Anita 1984. Agreeing and disagreeing with assessments: some features of preferred/dispreferred turn shapes. I: Atkinson, J. M. & J. Heritage (red.), s. 57–101.
- Prevignano, Carlo L. & Paul J. Thibault (red.) 2003. *Discussing Conversation Analysis. The work of Emanuel A. Schegloff.* Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Psathas, George (red.) 1979. *Everyday language: Studies in ethnomethodology.* New York: Irvington.
- Quasthoff, Uta M. (red.) 1995. *Aspects of Oral Communication.* (Research in Text Theory 21.) Berlin/New York: Walter de Gruyter.
- Reimers, Eva 1995. *Dopet som kult och kultur.* (Linköping Studies in Art and Science 132.) Stockholm: Verbum.
- Saari, Mirja 1986. Jag menar. I: Saari, M., A.-M. Londen & K. Nilsson (red.), s. 329–337.
- Saari, Mirja, Anne-Marie Londen & Kim Nilsson (red.) 1986. *Xenia Huldéniana. En vänskrift tillägnad Lars Huldén på hans 60-årsdag 5.2.1986.* (Meddelanden från Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur vid Helsingfors universitet. B10.) Helsingfors: Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur, Helsingfors universitet.

- Sacks, Harvey 1974. An Analysis of the Course of a Joke's Telling in Conversation. I: Bauman, R. & J. Sherzer (red.), s. 337–353.
- Sacks, Harvey 1984. Notes on methodology. I: Atkinson, J. M. & J. Heritage (red.), s. 21–27.
- Sacks, Harvey 1987. On the preferences for agreement and contiguity in sequences in conversation. I: Button, G. & J. R. E. Lee (red.), s. 54–69.
- Sacks, Harvey 1992 [1964–1968]. *Lectures on Conversation*. vol. 1. Oxford: Blackwell Publishing.
- Sacks, Harvey, Emanuel A. Schegloff & Gail Jefferson 1974. A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation. *Language* 50:4, s. 696–735.
- Sacks, Harvey, Emanuel A. Schegloff & Gail Jefferson 1978. A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation. I: Schenkein, J. (red.), s. 7–55.
- SAG = Teleman, Ulf, Staffan Hellberg & Erik Andersson 1999. *Svenska Akademiens grammatik*. Stockholm: Norstedts Ordbok.
- Sapir, Edward 1933. Language. I: Seligman, E. R. A. & A. Johnson (red.), s. 155–169.
- Schegloff, Emanuel A. 1972. Notes on a conversational practice: formulating place. I: Sudnow, D. (red.), s. 75–119.
- Schegloff, Emanuel A. 1980. Preliminaries to Preliminaries: “Can I Ask You a Question?” *Sociological Inquiry* 50:3–4, s. 104–152.
- Schegloff, Emanuel A. 1988. Goffman and the Analysis of Conversation. I: Drew, P. & A. Wootton (red.), s. 89–135.
- Schegloff, Emanuel A. 1992a. In another context. I: Duranti, A. & C. Goodwin (red.), s. 191–227.
- Schegloff, Emanuel A. 1992b. Repair after Next Turn: The Last Structurally Provided Defense of Intersubjectivity in Conversation. *American Journal of Sociology* 97:5, s. 1295–1345.
- Schegloff, Emanuel A. 1993. Reflections on Quantification in the Study of Conversation. *Research on Language and Social Interaction* 26:1, s. 99–128.
- Schegloff, Emanuel A. 1996. Turn organization: one intersection of grammar and interaction. I: Ochs, E., E. A. Schegloff & S. A. Thompson (red.), s. 52–133.
- Schegloff, Emanuel A. 1997a. Practices and Actions: Boundary Cases of Other-Initiated Repair. *Discourse Processes* 23, s. 499–545.
- Schegloff, Emanuel A. 1997b. Third Turn Repair. I: Guy, G. R., C. Feagin, D. Schiffrin & J. Baugh (red.), s. 31–40.
- Schegloff, Emanuel A. 2000. *On Turns' Possible Completion, More or Less: Increments and Trail-offs*. Interactional Linguistics, Spa.

- Schegloff, Emanuel A., Gail Jefferson & Harvey Sacks 1977. The preference for self-correction in the organization of repair in conversation. *Language* 53:2, s. 361–382.
- Schegloff, Emanuel A., Elinor Ochs & Sandra A. Thompson 1996. Introduction. I: Ochs, E., E. A. Schegloff & S. A. Thompson (red.), s. 1–51.
- Scheibman, Joanne 2001. Local patterns of subjectivity and verb type in American English conversation. I: Bybee, J. L. & P. J. Hopper (red.), s. 61–89.
- Schenkein, Jim (red.) 1978. *Studies in the Organization of Conversational Interaction*. New York: Academic Press.
- Schenström, Amelie & Mats Eriksson (red.) 1988. *Studier i Stockholmspråk I*. (MINS 26.) Stockholm: Institutionen för nordiska språk, Stockholms universitet.
- Schiffrin, Deborah 1987. *Discourse Markers*. (Studies in Interactional Sociolinguistics 5.) Cambridge: Cambridge University Press.
- Selting, Margret & Elizabeth Couper-Kuhlen 2001. *Studies in interactional linguistics*. (Studies in discourse and grammar 10.) Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Stensig, Jakob 2001. *Sprog i virkeligheden*. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Stein, Dieter & Susan Wright (red.) 1995. *Subjectivity and subjectivisation. Linguistic perspectives*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Stubbs, Michael 1986. “A Matter of Prolonged Field Work”: Notes Towards a Modal Grammar of English. *Applied Linguistics* 7:1, s. 1–25.
- Sudnow, David (red.) 1972. *Studies in Social Interaction*. New York: The Free Press.
- Thompson, Sandra A. & Anthony Mulac 1991a. A quantitative perspective on the grammaticization of epistemic parentheticals in English. I: Traugott, E. C. & B. Heine, s. 313–339.
- Thompson, Sandra A. & Anthony Mulac 1991b. The discourse conditions for the use of the complementizer ‘that’ in conversational English. *Journal of Pragmatics* 15, s. 237–251.
- Traugott, Elizabeth Closs & Bernd Heine (red.) 1991. *Approaches to Grammaticalization*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Urmson, J. O. 1952. Parenthetical verbs. *Mind* 61, s. 192–212.
- Walker, Gareth 2004a. On some interactional and phonetic properties of increment to turns in talk-in-interaction. I: Couper-Kuhlen, E. & C. E. Ford (red.), s. 147–170.
- Walker, Gareth 2004b. *The phonetic design of turn endings, beginnings, and continuations in conversation*. York: Department of Language and Linguistic Science, University of York.

- Vetenskapsrådet 2002. *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. <www.vr.se>. Åtkomstdatum: 2006-01-23.
- White, Peter R. R. 2000. Dialogue and inter-subjectivity: reinterpreting the semantics of modality and hedging. I: Coulthard, M., J. Cotterill & F. Rock (red.), s. 67–80.
- Whorf, Benjamin L. 1956. *Language, thought and reality. Selected writings of B. L. Whorf* edited by John B. Carroll. Cambridge, Mass.: The M.I.T. Press.
- Viberg, Åke 1980. *Tre semantiska fält i svenskan och några andra språk*. (SSM Report 7.) Stockholm: Stockholms universitet.
- Vilkuna, Maria 2003. On expletive subjects and topics in Finnish. Föredrag vid *Syntactic functions – Focus on the periphery*, Helsingfors, 2003-11-14.
- Wirtenäs, Karolina 2000. ”man blir liksom bara hallå”. Om talspråk i SAG. I: Engdahl, E. & K. Norén (red.), s. 440–455.
- Wirtenäs, Karolina 2002. *Ungdomars argumentation. Om argumentationstekniker i gruppsamtal*. (Acta Universitatis Gothoburgensis 26.) Göteborg: Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet.
- Vygotsky, Lev S. 1978. *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge: Harvard University Press.
- Yaguello, Marina (red.) 1994. *Subjecthood and Subjectivity. The status of the subject in linguistic theory*. Paris: Ophrys.
- Öqvist, Jenny 2005. *När man talar om trollden. Personreferens i svenskt samtalspråk*. (Studies in Language and Culture 6.) Linköping: Linköpings universitet.
- Östman, Jan-Ola 1978. Om svenskans talarattitydsadverbial. I: Josephson, O., H. Strand & M. Westman (red.), s. 195–209.

Bilagor

Bilaga 1

TRANSKRIPTIONSNYCKEL, *efter Ochs m.fl. (1996), och*
<<http://www.tema.liu.se/Tema-K/gris/pdf/Transkriptionsmall.pdf>>.

[Markerar början på överlapp.
]	Markerar slut på överlapp.
=	1) Sammanbinder två transkriptionsrader som tillhör samma talare, men som brutits upp p.g.a. överlappande tal. 2) Sammanbinder två transkriptionsrader av olika talare, där den andra följer på den första utan någon hörbar paus emellan, s.k. latching .
(0.5)	Tystnad, paus, uppmätt i tiondels sekunder.
(.)	Mikropaus – hörbar paus, men inte mätbar, vanligen kortare än två tiondedels sekund.
.	Punkt markerar fallande/final intonation.
?	Frågetecken markerar stigande intonation.
,	Komma markerar fortsättningsintonation.
¿	Uppochnervänt frågetecken markerar en stigande ton, men svagare än den som markeras av ett frågetecken.
::	Kolon används för att markera att det ljud som föregår dem är utdraget. Ju fler kolon, desto mer utdraget.
-	Bindestreck efter ett ord eller delar av ord markerar avbrott, antingen av talaren själv, eller av en annan talare.
nej	Understrykning markerar betoning antingen genom ljudstyrka eller tonhöjd.
NEj	Extra hög volym markeras med versaler.
°kom°	Gradtecken indikerar att det markerade talet är hörbart tyst-

	tare än omgivande tal.
Nä:	Om bokstäverna som föregår ett kolon är understrukna, sägs ordet med fallande grundton.
Ja:	Om kolonet självt är understruket, stiger grundtonen.
↑↓	Markerar skarpare grundtonsstigning eller -fall än vad som indikeras av understrykningar och kolon.
>hejsan<	Talet är hastigare än omgivande tal.
<hejsan>	Talet är långsammare, mer utdraget, än omgivande tal.
hh	Hörbar utandning.
.hh	Hörbar inandning.
\$hej\$	Sägs med leende röst.
((överlägset))	Transkriptörens beskrivning.
(den andra)	Osäker transkription.
()	Något sägs, men transkriptören kan inte avgöra vad.
(du)/(nu)	Alternativa tolkningar av svårhörbar sekvens.

Bilaga 2

MATERIALFÖRTECKNING

Benämning	G Wallenberg
Längd	1 h 30 min
Antal deltagare	6 U = Ulla Wallenberg, mamma E = Evert Andersson, pappa S = Sofie Wallenberg, äldsta dottern V = Viking Wallenberg, sonen P = Pia Wallenberg, mellandottern K = Karin Wallenberg, yngsta dottern
Audio/video	video
Verksamhet	Ansikte-mot-ansikte. Samtal och matlagning hemma hos familjen Wallenberg.
Vetenskapligt ansvarig	Cajsa Ottesjö (Göteborg)
Referens	Ottesjö 2005
Inspelningsår	1997–1999
Kommentar	Tre av barnen, Viking, Pia och Karin, har alla samma dag börjat i varsin ny skola. Sofie går tredje året på gymnasiet, på samma gymnasieprogram som Viking.

Benämning	G GSM
Längd	ca 30 min
Antal deltagare	5 I = intervjuare (kvinna) A = Alex C = Carl D = Dan E = Erik
Audio/video	audio
Verksamhet	Intervju.
Vetenskapligt ansvarig	Lars-Gunnar Andersson (Göteborg)
Referens	Wirdeńs 2002
Inspelningsår	1995
Kommentar	Deltagarna, en intervjuare och fyra gymnasieungdomar, har innan diskussionen inleds tillsammans lyssnat på nio olika musikstycken, vilka representerar olika genrer. Därefter samtalar de om musiken under ledning av I.

Benämning Längd Antal deltagare Audio/video Verksamhet Vetenskapligt ansvarig Referens Inspelningsår Kommentar	G GSM21 ca 30 min 5 I = intervjuare (kvinna) A = Anna C = Cecilia D = Doris E = Emma audio Intervju. Lars-Gunnar Andersson (Göteborg) Wirdenäs 2002 1995 Deltagarna, en intervjuare och fyra gymnasieungdomar, har innan diskussionen inleds tillsammans lyssnat på nio olika musikstycken, vilka representerar olika genrer. Därefter samtalar de om musiken under ledning av I.
Benämning Längd Antal deltagare Audio/video Verksamhet Vetenskapligt ansvarig Referens Inspelningsår Kommentar	G Grupsam 52 min 30 sek 5 B = Beata El = Eleonora Ev=Eva L = Lisa audio Middagsamtal. Kerstin Nordenstam (Göteborg) Nordenstam 1994 1992 Deltagarna är vänner sedan 20 år tillbaka och träffas regelbundet var fjortonde dag.
Benämning Längd Antal deltagare Audio/video Verksamhet Vetenskapligt ansvarig Referens Inspelningsår Kommentar	L Tema K P5 20 min 50 sek 2 P = Polis (kriminalinspektör) M = Misstänkt (16–17 år) audio Polisförhör. Per Linell (Linköping) Jönsson 1988 1985–1986 Förhör av en ung man som är misstänkt för tillgrepp av öl.
Benämning Längd Antal deltagare Audio/video Verksamhet Vetenskapligt ansvarig Referens Inspelningsår Kommentar	L Tema K BU3 Ca 30 min 2 B = Barnmorska, Aina Bertilsson K = Cajsa Karlsson, 25–30 år audio Besök på mödravårdscentral. Per Linell (Linköping) Bredmar 1999 1990 Samtal mellan en gravid kvinna och en barnmorska på mödravårdscentral.

Benämning Längd Antal deltagare Audio/video Verksamhet Verenskapligt ansvarig Referens Inspelningsår Kommentar	L Tema K B6:4L Ca 30 min 2 L = Läkare (gynekolog) K = Vårdsökande kvinna audio Besök på mödravårdscentral. Per Linell (Linköping) Bredmar 1999 1990 Samtal mellan en gravid kvinna och en gynekolog på mödravårdscentral.
Benämning Längd Antal deltagare Audio/video Verksamhet Verenskapligt ansvarig Referens Inspelningsår Kommentar	U GIC 16458 2 min 16 sek 2 U = uppringare, man ca 30 år I = informatör, kvinna audio Samtal till Giftinformationscentralen Bengt Nordberg (Uppsala) Landqvist 2001 1995 Förfrågan om hur farligt det är för ett litet barn att få i sig TREO.
Benämning Längd Antal deltagare Audio/video Verksamhet Verenskapligt ansvarig Referens Inspelningsår Kommentar	U GIC 16580 52 sek 2 U = uppringare, kvinna I = informatör, kvinna audio Samtal till Giftinformationscentralen Bengt Nordberg (Uppsala) Landqvist 2001 1995 Förfrågan om hur farligt det är att komma i kontakt med kvicksilvret från en febertermometer.
Benämning Längd Antal deltagare Audio/video Verksamhet Verenskapligt ansvarig Referens Inspelningsår Kommentar	U GIC16592 2 min 8 sek 2 U = uppringare, kvinna I = informatör, kvinna audio Samtal till Giftinformationscentralen Bengt Nordberg (Uppsala) Landqvist 2001 1995 K ringer med anledning av att en annan vuxen har tagit ett antal Sobril- och Imovanetabletter.

Benämning Längd Antal deltagare Audio/video Verksamhet Vetenskapligt ansvarig Referens Inspelningsår Kommentar	U GIC16625 4 min 49 sek 2 U = uppringare, kvinna I = informatör, kvinna audio Samtal till Giftinformationscentralen Bengt Nordberg (Uppsala) Landqvist 2001 1995 Uppringarens hund har druckit vatten med rengöringsmedel i.
Benämning Längd Antal deltagare Audio/video Verksamhet Vetenskapligt ansvarig Referens Inspelningsår Kommentar	U GIC 16634 4 min 32 sek 2 U = uppringare, man I = informatör, kvinna audio Samtal till Giftinformationscentralen Bengt Nordberg (Uppsala) Landqvist 2001 1995 Ett barn har möjligen fått i sig gullregnsfrön, och uppringaren är osäker på hur giftigt det är.
Benämning Längd Antal deltagare Audio/video Verksamhet Vetenskapligt ansvarig Referens Inspelningsår Kommentar	U GIC 16784 1 min 59 sek 2 U = uppringare, man I = informatör, kvinna audio Samtal till Giftinformationscentralen Bengt Nordberg (Uppsala) Landqvist 2001 1995 Uppringaren har blivit getingstungen på tungan, och vill veta om han bör uppsöka sjukhus.
Benämning Längd Antal deltagare Audio/video Verksamhet Vetenskapligt ansvarig Referens Inspelningsår Kommentar	U GIC 17819 2 min 54 sek 2 U = uppringare, kvinna I = informatör, kvinna audio Samtal till Giftinformationscentralen Bengt Nordberg (Uppsala) Landqvist 2001 1995 Uppringarens knappt 3-åriga son har fått i sig epilepsimedicin.

Benämning Längd Antal deltagare Audio/video Verksamhet Vetenskapligt ansvarig Referens Inspelningsår Kommentar	U GIC 19240 1 min 31 sek 2 U = uppringare, man I = informatör, man audio Samtal till Giftinformationscentralen Bengt Nordberg (Uppsala) Landqvist 2001 1995 Uppringaren funderar på att plantera häckberberis, och vill veta i förväg hur giftig den är.
Benämning Längd Antal deltagare Audio/video Verksamhet Vetenskapligt ansvarig Referens Inspelningsår Kommentar	U GIC 19242 5 min 25 sek 2 U = uppringare, kvinna I = informatör, man audio Samtal till Giftinformationscentralen Bengt Nordberg (Uppsala) Landqvist 2001 1995 Uppringarens son har eventuellt fått i sig olja från en "aladdin-lampa".
Benämning Längd Antal deltagare Audio/video Verksamhet Vetenskapligt ansvarig Referens Inspelningsår Kommentar	U GIC 19541 58 sek 2 U = uppringare, kvinna I = informatör, man audio Samtal till Giftinformationscentralen Bengt Nordberg (Uppsala) Landqvist 2001 1995 Uppringaren frågar vad man bör göra när ett barn har druckit för mycket AD-droppar.
Benämning Längd Antal deltagare Audio/video Verksamhet Vetenskapligt ansvarig Referens Inspelningsår Kommentar	U GIC 16519 7 min 22 sek 2 U = uppringare, kvinna I = informatör, kvinna audio Samtal till Giftinformationscentralen Bengt Nordberg (Uppsala) Landqvist 2001 1995 Uppringaren har lackat ett golv och undrar nu om lacket möjligen kan ha påverkat henne.

Benämning Längd Antal deltagare Audio/video Verksamhet Vetenskapligt ansvarig Referens Inspelningsår Kommentar	UVAT6:A:11 "SJUK HÄST" 2 min 11 sek 2 E = Eva, svarar L = Linda, ringer audio Privat telefonsamtal. Anna Lindström (Uppsala) A. Lindström 1994 1991 Eva har, ihop med sin dotter Sofia, tänkt klä ut sig till Pippi Långstrumps pappa och Pippi i en kommande karneval. För detta ändamål har Eva tänkt låna Lindas häst Fiffi, som Linda äger ihop med en kamrat, Lisbeth.
Benämning Längd Antal deltagare Audio/video Verksamhet Vetenskapligt ansvarig Referens Inspelningsår Kommentar	UVAT6:A:6 "PIPPIPERUK 2" 2 min 26 sek 2 E = Eva, ringer K = Karin, svarar audio Privat telefonsamtal. Anna Lindström (Uppsala) A. Lindström 1994 1991 Eva ringer till Karin för att försöka låna en pippiperuk inför en kommande karneval.
Benämning Längd Antal deltagare Audio/video Verksamhet Vetenskapligt ansvarig Referens Inspelningsår Kommentar	UVAT6:A:5 "PIPPIPERUK 1" 25 sek 2 E = Eva, ringer B = Bodil, svarar audio Privat telefonsamtal. Anna Lindström (Uppsala) A. Lindström 1994 1991 Eva ringer för att försöka låna en pippiperuk inför en kommande karneval. Bodil ger beskedet att hon inte har någon sådan peruk.
Benämning Längd Antal deltagare Audio/video Verksamhet Vetenskapligt ansvarig Referens Inspelningsår Kommentar	UVAT6:A:10 "LILLA GUBBEN" 5 min 5 sek 2 E = Eva, svarar L = Lisbeth, ringer audio Privat telefonsamtal. Anna Lindström (Uppsala) A. Lindström 1994 1991 Lisbeth äger tillsammans med en kamrat en häst som Eva vill låna för ett karnevalståg. Lisbeth ringer för att diskutera vissa betänkligheter hon har angående utlålandet av hästen.

Benämning Längd Antal deltagare Audio/video Verksamhet Vetenskapligt ansvarig Referens Inspelningsår Kommentar	UVAT6:A:7 "FLINTSKALLEPERUK" 2 min 13 sek 2 E = Eva, ringer S = Sylvia, svarar audio Privat telefonsamtal. Anna Lindström (Uppsala) A. Lindström 1994 1991 Eva ringer Sylvia för att försöka låna en s.k. "flintskalleperuk" inför en kommande karneval.
Benämning Längd Antal deltagare Audio/video Verksamhet Vetenskapligt ansvarig Referens Inspelningsår Kommentar	UMOL2:A:18 "HUNDPENSIONAT" 2 min 13 sek 2 V = Viveka, ringer B = Berit, svarar audio Privat telefonsamtal. Anna Lindström (Uppsala) A. Lindström 1994 1991 Viveka ringer Berit för att ordna med hundpension över helgen. Till komplikationerna hör att tiken, My, löper.
Benämning Längd Antal deltagare Audio/video Verksamhet Vetenskapligt ansvarig Referens Inspelningsår Kommentar	UMOL1:A:4 "BVC" 11 min 59 sek 2 G = Gerda, ringer V = Viveka, svarar audio Privat telefonsamtal. Anna Lindström (Uppsala) A. Lindström 1994 1991 Gerda och Viveka diskuterar Vivekas besök på BVC.
Benämning Längd Antal deltagare Audio/video Verksamhet Vetenskapligt ansvarig Referens Inspelningsår Kommentar	UGRU7:B:8 "DÖMA FOTBOLL 1" 27 sek 2 N = Nyman, ringer R = Rut, svarar audio Privat telefonsamtal. Anna Lindström (Uppsala) A. Lindström 1994 1991 Nyman ringer för att fråga om Per har möjlighet att döma en fotbollsmatch. Per är emellertid inte hemma.

Benämning Längd Antal deltagare Audio/video Verksamhet Vetenskapligt ansvarig Referens Inspelningsår Kommentar	UGRU7:B:10 "DÖMA FOTBOLL 2" 1 min 55 sek 2 N = Nyman, ringer P = Per, svarar audio Privat telefonsamtal. Anna Lindström (Uppsala) A. Lindström 1994 1991 Nyman ringer för att fråga om Per har möjlighet att döma en fotbollsmatch. Per avböjer, med hänvisning till att han måste arbeta.
Benämning Längd Antal deltagare Audio/video Verksamhet Vetenskapligt ansvarig Referens Inspelningsår Kommentar	UGRU7:B:11 "DÖMA FOTBOLL3" 1 min 54 sek 2 P = Per, ringer M = Magnus, svarar audio Privat telefonsamtal. Anna Lindström (Uppsala) A. Lindström 1994 1991 Per ringer Magnus för att göra upp om detaljerna inför följande dags fotbollsmatch. Magnus har ådragit sig rejäl träningsvärk.
Benämning Längd Antal deltagare Audio/video Verksamhet Vetenskapligt ansvarig Referens Inspelningsår Kommentar	UGRU7:B:9 "FOTBOLL" 1 min 44 sek 2 P = Per, ringer A = Arnesson, svarar audio Privat telefonsamtal. Anna Lindström (Uppsala) A. Lindström 1994 1991 Per ringer Arnesson för att göra upp om detaljerna inför följande dags fotbollsmatch.
Benämning Längd Antal deltagare Audio/video Verksamhet Vetenskapligt ansvarig Referens Inspelningsår Kommentar	UGRU7:A:1 "FARMOR" 13 min 29 sek 2 P = Per, ringer K = Karin, hans mor, svarar audio Privat telefonsamtal. Anna Lindström (Uppsala) Lindström 1994 1991 Per ringer sin mor, Karin, för att höra hur det står till, och för att berätta hur det går för hans barn. Hans dotter, Malena, har köpt en bil, och sonen Styrbjörn bygger – med hjälp av sin far – ett hus.

Benämning	U SÅINF 2:1
Längd	32 min 30 sek
Antal deltagare	5 A = Astrid (värdinna) B = Beda C = Cilla D = Doris M = Mats (inspelare)
Audio/video	video
Verksamhet	Kafferep.
Vetenskapligt ansvarig	Mats Eriksson (Uppsala)
Referens	Eriksson 2002
Inspelningsår	1998
Kommentar	Fyra väninnor träffas hemma hos en av deltagarna för att fika och prata.

Bilaga 3

SEKVENSSAMLING

SEKVENSS 6:1. *Informationssökande fråga.*

Talare 1 A: informationsökande fråga

Talare 2 B: svar

SEKVENSS 6:2. *Bekräftelsesökande fråga.*

T1 A: påstående av spekulerande karaktär

T2 B: *tror du (inte) det?*

T1 C: ja/nej + bekräftelse

SEKVENSS 6:3. *Rutiniserad bekräftelsesökande fråga.*

T1 A: påstående av positivt evaluerande karaktär

T2 B: *tycker/säger/menar du/ni det?*

T1 C: bekräftelse

SEKVENSS 6:4. *Kommentar till eget yttrande.*

T1 A: påstående

T1 B: kommentar till A

T2 C: yttrande

SEKVENSS 6:5. *Kommentar till eget yttrande efter bristande turöverlämning.*

T1 A: påstående

B: bristande turöverlämning

T1 C: kommentar till A

T2 D: yttrande

SEKVENSS 6:6. *Andraevaluering.*

T1 A: evaluering/bedömning

T2 B: andraevaluering/andrabedömning

SEKvens 7:1. *Fråga-/svarssekvens.*

T1 A: fråga

T2 B: svar

SEKvens 7:2. *Att inleda ett nytt samtalsämne.*

T1 A: påstående + positioneringsfras som uttrycker evidentialitet

T2 B: bekräftelse

T1/2C: utveckling av topiken

SEKvens 7:3. *Förberedande sekvenser.*

T1 A: förberedande replik

T1 B: bakgrundsberättelse

T1 C: fråga

T2 D: svar

SEKvens 7:4. *Utveckling.*

T1 A: påstående

T2 B: minimal eller ingen respons

T1 C: *jag menar* + utveckling av A

T2 D: respons

SEKvens 7:5. *Avslutning av TKE.*

T1 A: yttrande + positioneringsfras + KTBP

T2 B: påstående

SEKvens 7:6. *Re-avslut.*

T1 A: påstående + KTBP

T2 B: minimal eller ingen respons

T1 C: re-avslutande positioneringsfras

T2 D: påstående

SEKvens 7:7. *Bakgrundskontrollerande fråga.*

T1 A: berättelsesekvens innehållande för samtalet ny information

T2 B: utebliven eller inadekvat kvittering

T1 C: *du vet* + förklaring av A

T2 D: adekvat kvittering

T1 E: fortsatt berättelse

SEKVENNS 7:8. *Att presentera något som givet.*

- T1 A: påstående
- T2 B: invändning mot A
- T1 C: *du vet* + invändning mot B
- T2 D: (viss) instämmande med A
- T1 E: fortsättning på A

SEKVENNS 7:9. *Personifiering i samband med rådgivning.*

- T1 A: råd + eliciteringsstrategi
- T2 B: bekräftande kvittering
- T1 C: går vidare i samtalet

SEKVENNS 7:10. *Personifiering i samband med rådgivning. Utbyggd sekvens.*

T1 A: råd + eliciteringsstrategi

T2 B': tveksamhet eller otillräcklig respons

T1 A': eliciteringsstrategi

- T2 B: bekräftande kvittering
- T1 C: går vidare i samtalet

GÖTEBORGSSTUDIER I NORDISK SPRÅKVETENSKAP

REDAKTÖRER: Lars Borin, Roger Källström, Inger Lindberg,
Sven-Göran Malmgren, Lena Rogström, Barbro Wallgren Hemlin

1. Magnus Fernberg: *Kåseristil*. Göteborg 2004.
2. Tore Otterup: *"Jag känner mej begåvad bara". Om flerspråkighet och identitetskonstruktion bland ungdomar i ett multietniskt förortsområde*. Göteborg 2005.
3. Per Fröjd: *Att läsa och förstå svenska. Läsförmågan hos elever i årskurs 9 i Borås 2000–2002*. Göteborg 2005.
4. Jenny Nilsson: *Adverb i interaktion*. Göteborg 2005.
5. Susanna Karlsson: *Positioneringsfraser i interaktion. Syntax, prosodi och funktion*. Göteborg 2006.